Tajanstvena gotika

Veliki Tabor i kapela sv. Ivana

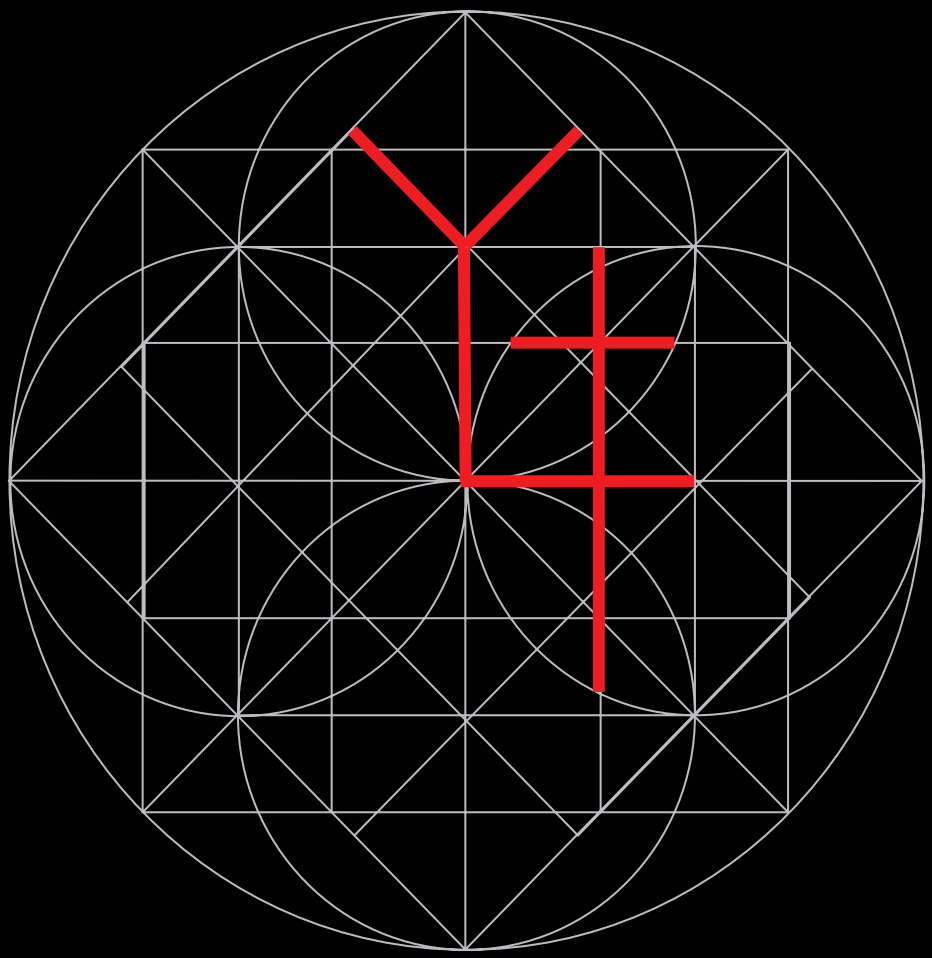

Muzeji Hrvatskog zagorja
DVOR VELIKI TABOR
Desinić

TAJANSTVENA GOTIKA

Veliki Tabor i kapela sv. Ivana

2012.

Nakladnik Muzeji Hrvatskog zagorja
Za nakladnika Goranka Horjan
Urednica kataloga Nadica Jagarčec
Autori tekstova Jacqueline Balen, Ivan Drnić, Tea Gudek Šnajdar, Nadica Jagarčec, Damir Karbić, Vedran Klaužer, Suzana Miljan, Ivan Srša, Ivana Škiljan
Tekst kataloških jedinica Tea Gudek Šnajdar, Nadica Jagarčec, Ivana Škiljan
Lektura Vlasta Horvatić Gmaz
Prijevod na engleski Tea Gudek Šnajdar, Lučana Banek
Lektura engleskog teksta Lučana Banek
Recenzenti Ivica Prlender, Diana Vukičević Samaržija, Tatjana Tkalčec
Fotografije Andrea Brlobuš, Tea Gudek Šnajdar, Nadica Jagarčec, Suzana Miljan, Ida Pavlaković, Ivana Škiljan, Zrinka Znidarčić, Siniša Žnidarec
Tehnički postav izložbe Josip Škvorc, Siniša Žnidarec
Grafička priprema Nikola Drempetić Hrčić
Grafička priprema arheoloških crteža Marin Mađerić
Organizacija tiska ArTresor Naklada, Zagreb
Tisak Printera grupa d.o.o., Sveta Nedelja
Naklada 400

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 824562

Autorice izložbe Nadica Jagarčec, Tea Gudek Šnajdar, Ivana Škiljan
Tekstovi izložbenih panoa Tea Gudek Šnajdar, Nadica Jagarčec, Ivana Škiljan
Restauracija i konzervacija Andrea Brlobuš, Sylva Antony Čekalova, Zrinka Znidarčić, Odjel za kamen Hrvatskog restauratorskog zavoda
Preparatorski zahvati Andrea Brlobuš
Arheološki crteži Blanka Aščić, Zlatko Mirt, Željka Šipek, Siniša Žnidarec,
Fotografije Tea Gudek Šnajdar, Nadica Jagarčec, Ivana Škiljan, Siniša Žnidarec,
Svi nacrti i crteži iz kapele sv. Ivana, potječu iz planoteke Odjela za zidno slikarstvo i mozaik Hrvatskog restauratorskog zavoda (autorica: Ramona Mavar).
3D vizualizacija dovratnika Filip Ružić
Zahvaljujemo na pomoći: Mirni Abaffy, Dori Bošković (HPM), Ivanu Jengiću (HRZ), Tajani Pleše(HRZ), Katarini Katji Predovnik, Ivanu Srši (HRZ), Tatjani Tkalčec (IA)

Izložba i katalog realizirani su sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Ivan Srša
VELIKI TABOR 5
VELIKI TABOR / summary / 32

Damir Karbić, Suzana Miljan, Vedran Klaužer
POVIJESNI PODACI O BURGU VELIKI TABORI (OD PRVIH SPOMENA DO SELJAČKE BUNE, 1573.) 35
HISTORICAL INFORMATION ON VELIKI TABOR CASTLE (FROM THE FIRST MENTION IN THE SOURCES TO THE PEASANTS' REVOLT IN 1573) 48

Tea Gudek Šnajdar
ARHITEKTONSKA KAMENA PLASTIKA S PALASA VELIKOG TABORA 49
ARCHITECTURAL STONE ORNAMENTS FROM THE VELIKI TABOR PALACE 70
TABLE 72

Nadica Jagarčec
SRŠIN KLJUČ ZA ČITANJE KASNOGOTIČKIH ZIDNIH SLIKA U KAPELI SV. IVANA 83
SRŠA'S CODE FOR READING THE LATE GOTHIC MURALS FROM ST. JOHN'S CHAPEL 92

Ivana Škiljan
KASNOGOTIČKI PEĆNJACI IZ VELIKOG TABORA 93
LATE GOTHIC STOVE TILES FROM VELIKI TABOR CASTLE 112
TABLE 118

Ivana Škiljan
KASNOGOTIČKE ČAŠE I NEKI PRIMJERI STOLNE KERAMIKE IZ DVORCA VELIKI TABOR
LATE GOTHIC CERAMIC DRINKING VASSELS AND SEVERAL ITEMS OF OF TABLE CERAMICS FROM VELIKI 131
TABOR CASTLE 143
TABLE 145

Jacqueline Balen, Ivan Drnić
VELIKI TABOR - PRETPOVIJESNI NALAZI 153
VELIKI TABOR - PRE-HISTORIC FINDINGS 155

KATALOG 157
LITERATURA 183

Ivan Srša

Veliki Tabor

"Velikotaborski grad morao je već i prije g. 1502. postojati, pa je vjerojatno, da je ovakov, kakov je, nastao u drugoj polovini XV. vijeka. Nije nemoguće, da je tu već i prije stajala kakova utvrda, na što upućuje prastari naziv Vingrad, koji ni danas nije sasvim zaboravljen."
Gjuro Szabo[1]

Uvod

U posljednja dva desetljeća – kao posljedica intenziviranih povijesnih, povijesno umjetničkih, arhitektonskih i konzervatorsko-restauratorskih istraživanja – o gradnji Velikog Tabora i njegovu mogućem osnivaču u stručnoj je literaturi objavljeno više članaka. Spominje se u sklopu većih ili manjih cjelina, povijesnih,[2] povijesno umjetničkih[3] ili arhitektonskih predznaka,[4] ali i u tekstovima koji su mu u cijelosti posvećeni, a govore o rezultatima arheoloških istraživanja,[5] povijesti[6] i njegove arhitekture.[7]

Oslanjajući se najvećim dijelom na povijesne izvore, gradnja Velikog Tabora pretežito se veže uz plemićku obitelj Rattkay,[8] a tek se izuzetno kao mogući graditelji spominju grofovi Celjski, Jan Vitovec i njegovi sinovi,[9] te od nedavno i herceg Ivan

1 SZABO, 1912., 215., SZABO, 1920., 74.
2 KARBIĆ, 2010., 214-215, 219 i 221.
3 ŽMEGAČ, 2008., 147-150.
4 HORVAT, 1992., 71 (78h), 99-100 (99g), 102, 118-119 (122c i k), 120, 145-146 (144g i h), 181 (185a-d, HORVAT, 1996., 77-78 (79b).
5 VEKIĆ, 2007., 23-33., HIRSCHLER, MADIRACA, 2011., 223-237.
6 ŽMEGAČ, 1992., 67-75., PETKOVIĆ, 1993., 41-57., MILETĆ, 1997., 93-110.
7 MILETĆ, 1997., 93-110., MAJER, MAVAR, 2007./2008., 147-159., ČIKARA, ČURIĆ, 2011., 63-71., ŠURINA, 2011., 25-33.
8 SZABO, 1912., 215., SZABO, 1920., 74.
9 PETKOVIĆ, 1993.

Razglednica s početka 20. stoljeća na kojoj je zabilježen stari naziv za Veliki Tabor – Vingrad

Korvin.[10] Među njima financijski su nedvojbeno najjača obitelj bili grofovi Celjski. Uzimajući u obzir rezultate dosadašnjih istraživanja, nije se teško složiti s mišljenjem Gjure Szaba koji je još prije stotinjak godina napomenuo da su Rattkayi dobili bar djelomice izgrađeni grad. U tom slučaju, prije negoli na Ivana Korvina (1473.–1504.), pozornost valja usmjeriti prema posljednjim godinama grofa Fridrika II. Celjskog (1378.–1454.), te na razdoblje bana Jana Vitovca (†1469.) i njegovih sinova,[11] koji su punih trideset godina (1458. – 1488.) posjedovali znatan dio ostavštine grofova Celjskih.

Vingrad (*Wingert*) ustvari je njemačka inačica toponima *Gorica*.[12] Među posjedima koje je godine 1504., nakon smrti brata Wilima, naslijedio zagorski grof Juraj Vitovec (†1510) spominju se *Sela* i *Gorica*.[13] Navođenje jedno za drugim imena tih dvaju posjeda odnosi se na današnja *Zagorska Sela* i *Ivanić Miljanski*, a još godine 1687. za kapelu sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom kanonska vizitacija navodi da je

10 ČIKARA, ČURIĆ, 2011.

11 Jan Vitovec imao je tri sina: Ivana (Jana), Vilima i Jurja. Godine 1475. "…dopanuo je grof Jan pri godom podsade grada Šapca u Srbiji turskoga sužanjstva, gdje ga je i nestalo." V. KLAIĆ, 1909., 14.

12 JAMBREŠIĆ. 1992., 1035. – *Vinea*, ae. f = Vinograd, Terszje, Goricza, Weingarten, Weinberg., MAŽURANIĆ, 1975., 328. - *gorica*, f. monticulus. *Gorice* (množ.) često znače vinograd (jed.).

13 LASZOWSKI, 1898., br. 4., 122.

smještena *in Ivanszka Goricza*.[14] Dvije godine poslije, Johann Reichardt Valvasor je na zemljovidu Hrvatske toponim *Goricu* smjestio između Klanjca i Pregrade.[15] Njezin položaj južno od Pregrade, uz istodobno približno pozicioniranje Kostela i Taborskog, upućuje na to da je prije riječ o širem prostoru Velikog Tabora, negoli o nedovršenom Keglevićevu gradu *Gorica* nedaleko Pregrade.[16] Navođenjem toponima *Goricza* na prostoru Velikog Tabora, Valvasor je po svoj prilici zabilježio ime starije od njegove njemačke inačice *Vingrad (Wingert)*. No, susjedna Štajerska i dugotrajna uporaba njemačkog jezika, čini se da su utjecali na to da je do Szaboa došla njemačka varijanta toponima *Gorica*.

U listopadu 1507. Beatrica, udovica Ivana Korvina, zauzima grad Veliki Tabor, *kaštel Borovec* i posjed Jurketinec.[17] U ispravi od 17. veljače 1511. grad Veliki Tabor naziva se *castrum Thabor alio nomine Borowecz vocatum*, a *kaštel* Mali Tabor: *ac castellum Kys Thabor alio nomine Klenovecz appelatum*.[18] Taj je podatak nadasve

14 Kaptolski arhiv u Zagrebu (KAZ), protokol br. 153/II., str. 20.

15 RUPEL, 1969. Prilog VIII. Zemljovid Hrvatske – Dvanaesta knjiga.

16 SZABO, 1920., 74.

17 KARBIĆ, 2010., 219.

18 PETKOVIĆ, 1993., 42., KARBIĆ, 2010., 220, bilj. 73.

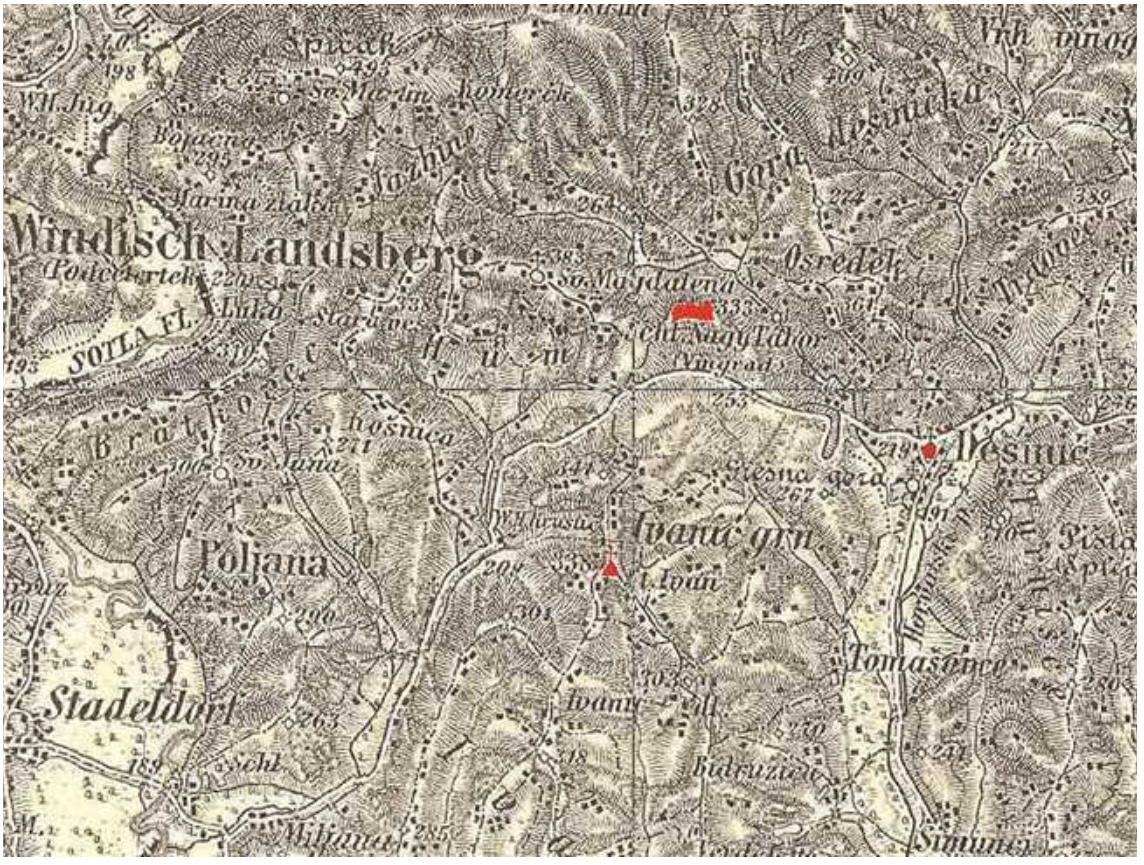

Topografska karta područja oko Desinića na kojoj je zabilježen i stari naziv Vingrad. Karte su nastale u drugoj polovici 19.st. tijekom tzv. Treće vojne izmjere Austro-Ugarske Monarhije. Preuzeto iz www.arcanum.hu/english/ (2012.)

zanimljiv: castrum Veliki Tabor i castellum Borovec jedan su te isti lokalitet, Borovec je mađarski prijevod imenica Vingrad (Wingert) i Gorica.[19] Toponim Vingrad[20] (*Wyngarth*[21]) nalazi se u naslovu hrvatskog bana *Mathiasa Gereb de Wyngarth* (1483.–1489.),[22] a krajem travnja ili početkom svibnja 1490. među pristalicama Ivaniša Korvina spominje se Ladislav Gereb de Martonfalva et *Vinagárt*,[23] biskup u Alba Julii. Riječ je o obitelji koja je svoj naslov dobila prema transilvanijskom toponimu (*Vingard, Weingartskirchen*) u današnjoj središnjoj Rumunjskoj (općina Şpring u županiji Alba). Toj je obitelji pripadao i Johannes Gereb de *Vingart*, kojega godine 1461. izvori spominju kao *mecenu*.[24]

I. Vlasnici

Celjski grofovi i Jan Vitovec

Moćna obitelj grofova Celjskih više je od pola stoljeća posjedovala niz zagorskih gradova zbog kojih će se godinama nakon njihova izumruća voditi ne uvijek miroljubivi sporovi. Grad Varaždin je 14. kolovoza 1397. grofu Hermanu II. Celjskom (1365.–1435.) darovao kralj Sigismund (1368.–1437.), a tri dana poslije darovao mu je i gradove Vinicu i Vrbovec.[25] Već 27. siječnja 1399. novom kraljevom darovnicom Herman II. dobiva čitavo Zagorje s tvrdim gradovima: Krapina, Lobor, Oštrc, Belec, Trakošćan, Lepoglava, Kostel i Cesargrad i oba Trnovca[26]. Nakon Hermanove smrti njegov sin Fridrik II. i unuk Ulrik II. (1406.–1456.) međusobno su podijelili naslijeđene posjede, pa su godine 1443. od zagorskih posjeda Ulriku II. pripadali *Kamenica*, *Vinica* i *Varaždin*, a ostali su bili u rukama njegova oca Fridrika II.[27] Po očevoj smrti 9. lipnja 1454. Ulrik II. nasljeđuje 70 imanja i gradova u Štajerskoj, Koruškoj, Austriji, Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, zbog čega je postao jedan od najbogatijih velikaša u kraljevini.[28] Nakon Ulrikove pogibije 9. studenoga 1456., ne bi li zadržala bar dio naslijeđene ostavštine grofova Celjskih, njegova supruga Katarina, kći despota Đurđa Brankovića, ponajviše se oslanjala na njihova kapetana Jana Vitovca.

Jan Vitovec (Bythowecz, Wittowecz) u službu je grofova Celjskih stupio između

19 *Bor* je na mađarskom *vino*, a *vas* (ves, vies, vis) je selo (villa f.), selce, posjed: MAŽURANIĆ, 1975., 1543-1544.

20 ENGEL, 2001., 312.

21 Po svoj je prilici iskrivljeni oblik njemačkog imena za vinograd *Wingert*.

22 V. KLAIĆ. IV, 175.

23 ŠIŠIĆ, 1934., 286.

24 A mecénások, 52 i 72.: http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf5770.pdf (25.6.2012.)

25 V. KLAIĆ, II, 330.

26 V. KLAIĆ, 1908./9, 2-13., V. KLAIĆ, II, 339., N. KLAIĆ, 1982 (a), 25-26., PEIĆ-ČALDAREVIĆ, 1998., 201-211.

27 N. KLAIĆ, 1982. (a), 66.

28 V. KLAIĆ, III, 324.

Zemljovid Hrvatske na kojem je J. V. Valvasor zabilježio na području današnjeg Velikog Tabora stariji toponim Goricza čija je njemačka inačica Vingrad (Wingert), iz knjige Johann Weikhard Valvasor: Die Ehre des Herzogthums Crein, Laybach-Nürnberg 1689. IV Theil; 2. izdanje, Rudolfswerth, 1877.-1879., bakrorez, Kajkaviana.

godine 1437.[29] i 1439.,[30] a oko godine 1443. već je bio podban (*vicebanus*). Dvije godine poslije zauzeo je *castrum Greben* zajedno s okolnim imanjima i gradovima, koje mu potom Celjski grofovi daruju zbog vjerne službe. No, unatoč toga prijašnji su se vlasnici i dalje pisali gospodarima Grebena, sve dok to pravo godine 1453. nisu izgubili, navodno zbog veleizdaje.[31] Nakon toga Vitovcu Greben daruje i kralj Ladislav V. Posthumus (1440.–1457.),[32] pa tako još iste godine Jan Vitovec ima titulu *Jan Bytowecz de Gereb* obnašajući dužnost slavonskog banovca (*vicebanus*) i križevačkog župana.[33] Četiri godine poslije (1457.) Jan Vitovec je, uz Nikolu Iločkoga, ban Slavonije. Iduće godine, 16. lipnja 1458., kralj Matija Korvin (1443.–1490.) daruje mu grad *Krapinu*, zemljište razvaljenoga grada *Vrbovca* i *Novi grad* (Novum

29 KRONES, 1883.,155.

30 LASZOWSKI, 1898., br. 1, 28., V. KLAIĆ, 1909., 13., V. KLAIĆ, III, 211.

31 Shodno tome obitelj *de Gereb* toponim *Wyngarth* u svoj je naslov dodala nakon te godine, jer se godine 1461. već spominje *Johannes Gereb de Vingart*.

32 LASZOWSKI, I., 1902., 42.

33 V. KLAIĆ, III, 343.

castrum) nasuprot grada Krapine.[34] U studenome 1459. Janu Vitovcu car Fridrik III. (1440.–1493.) izdaje šest povelja kojima ga nagrađuje, dodjeljujući mu između ostalog grbove i pravo na kovanje novca.[35] Prvom je poveljom car Vitovca i njegovo potomstvo učinio *barunom od Krapine*; drugom mu daje grb izumrle obitelji Sternberg; trećom grbove Celjskih; četvrtom mu dopušta da zauzme sve gradove grofova Celjskih pod uvjetom da ih ne prodaje drugima; petom da kuje novac, a šestom mu dopušta da može zauzeti Medvedgrad.[36] O tome pak da je Jan Vitovec doista kovao novac svjedoči i nalaz desetak srebrnjaka iskovanih u Krapini 1459. godine.[37]

Godine 1461. Katarina, udovica grofa Ulrika II. Celjskog, za 62 000 zlatnih florena prodaje Janu Vitovcu i njegovim šurjacima, braći Sigismundu i Baltazaru de Weyspriach, najvažnije utvrde u Slavoniji (utvrde Medved, Rakovec, grad i utvrdu Varaždin, Veliki i Mali Kalnik, varoš Koprivnicu, Kamengrad, te polovicu prihoda od Čakovca, Štrigove i Đurđevca). "Tako je ban Jan Vitovec naslijedio Celjske ne samo kao ban i zagorski grof nego i kao vlasnik slobodnog kraljevskoga Gradeca i najvažnijih utvrda u Slavoniji".[38] Dvije godine poslije (1463.) kralj Matija Korvin Janu Vitovcu izdaje povelju kojom njemu, njegovim sinovima i potomcima potvrđuje knežiju Zagorje (Krapinu, Lobor, Oštrc, Vinicu, Trakošćan, Kostel, Cesargrad, razvaljeni Vrbovec, kaštel Kamenicu, Varaždin).[39]

Jakov Sekelj i Korvini (Matija i Ivan)

Godine 1488. Jakov Sekelj je po nalogu kralja Matije Korvina oduzeo Vitovčevim sinovima zagorske *castra et castellis* koje je potom kralj darovao svome nezakonitom sinu Ivanu.[40] Kao razlog njihovu oduzimanju spominje se izdaja grofa Vilima koji je u borbi između kralja Matije i cara Fridrika III. prešao na carevu stranu. Međutim, stvarni je razlog oduzimanja imanja Vitovčevim sinovima možda ipak malo drukčiji. Naime, nakon što je kralj Matija Korvin odlučio da će ga naslijediti njegov nezakoniti sin Ivan Korvin, on mu godine 1482.[41] daje titulu vojvode (*dux Liptoviensis*),[42] nakon čega koristi svaku prigodu da ga učini bogatim. Među ostalim, godine 1483. obitelji Perényi konfiscira dvorac Šariš koji daruje Ivanu.[43] Dokidanjem zagorske županije godine 1486.,[44] Matija Korvin po svoj je prilici pri-

34 V. KLAIĆ, 1908./9, 18-19., V. KLAIĆ, IV, 16.

35 V. KLAIĆ, IV, 37.

36 LASZOWSKI, 1898., br. 3, 103.

37 MIRNIK, 1999., 99-107., HERBERT, MIRNIK, 2001., 105–124. http://bib.irb.hr/prikazirad?rad=118867 (12.6.2012)

38 LASZOWSKI, 1898., br. 4, 118., N. KLAIĆ, 1982. (a), 156.

39 V. KLAIĆ, IV, 40.

40 KLAIĆ, IV, 199-200., ŠIŠIĆ, 1934., 290, KABRIĆ, 2010., 213.

41 ENGEL, 2001., 317.

42 V. KLAIĆ, IV, 181. Klaić navodi da je Ivan Korvin *dux Liptoviensis* postao godine 1479.

43 ENGEL, 2001., 317.

44 LASZOWSKI, 1898., br. 4, 122.

premao teren za lakše prisvajanje imanja Vitovčevih sinova. Iduće godine daje mu zemlje Nikole Bánfija, a godine 1488. slavonske gradove sinova Jana Vitovca optuživši ih, dakako, za nelojalnost.[45]

No, bez obzira na to što je kralj Matija Korvin oduzete gradove bio namijenio svome sinu, Jakov Sekelj ih je zadržao za sebe, na ime ratne odštete.[46] Budući da mu za života kralja Matije Korvina nisu vraćeni, herceg Ivan Korvin nastojao je poklonjene mu gradove zadobiti nakon očeve smrti, ugovorom sklopljenim s ugarskim prelatima i barunima 17. lipnja 1490.[47] U pismu Maksimilijana I. (1493.–1519.) Jakovu Sekelju od 17. rujna 1490. navode se slijedeći zagorski gradovi koje Sekelj nije vratio kralju Matiji Korvinu: grad i castrum Varaždin, Trakošćan, Trnovec (?), Oštrc, Lobor, Krapina, Tabor, Belec i Vrbovec (*stat und burckh Barasdin den geslossern Türndl, Trackhenstain, Ossdritz, Lober, Krepping, Teber, Wellen vnd Werbawcz*).[48]

U odnosu na posjede i gradove koje je 18. svibnja 1463. kralj Matija Korvin darovao slavonskom banu i zagorskom knezu Janu Vitovcu, te njegovim sinovima i potomcima (*Krapinu, Lobor, Oštrc, Vinica, Trakošćan, Kostel, Cesargrad, razvaljeni Vrbovec, kaštel Kamenicu, Varaždin*),[49] u ugovoru od 17. lipnja 1490. ne spominju se Kostel, Cesargrad i Kamenica, ali se pojavljuju Greben i *Tabor*.[50]

Mirovnim ugovorom između kralja Vladislava II. Jagelovića (1456.–1516.) i cara Fridrika III. od 7. studenoga 1491. (točka 29.), Jakov Sekelj trebao je predati *ea castra* kralju Vladislavu II.[51] koji ih je morao čuvati dok se ne odluči hoće li pripasti Ivanu Korvinu ili pak zagorskim grofovima.[52] No, ni u iduća dva mjeseca nakon sklapanja spomenutog ugovora, Jakov Sekelj tražene gradove nije predao, pa ga herceg Ivan Korvin 10. siječnja 1492. poziva da preda kralju Vladislavu II. sve posjede u zagorskoj županiji, koje je po nalogu kralja Matije Korvina oduzeo zagorskim grofovima Jurju i Vilimu Vitovcu (*castra, civitates, oppida et alia omnia loca in districtu sive comitatu Zagoria existencia*).[53]

Iz isprave od 26. veljače 1494. može se zaključiti da Jakov Sekelj još uvijek nije, barem ne u cijelosti, udovoljio spomenutom hercegovu zahtjevu, jer Ivan Korvin nalaže da njemu osobno mora predati preostale gradove (*reliqua vero castra nostra*), a u zalog mu nudi Vinicu i Trakošćan.[54] Ta je isprava zanimljiva i stoga jer se po drugi put među zagorskim posjedima i gradovima spominje *castrum Thabor* (*item*

---

45 V. KLAIĆ, IV, 181., ENGEL, 2001., 317

46 KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1870.

47 V. KLAIĆ, IV, 199-200.

48 FIRNHABER, 1849., 39., KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1870. – Wellen je po svoj prilici Bela, a ne Belec. Usporedi: KLAIĆ, IV, 199-200.; ŠIŠIĆ, 1934., 290; KABRIĆ, 2010., 213.

49 V. KLAIĆ, IV, 40. – Krapinu, Novi grad nasuprot Krapine i razvaljeni Vrbovec kralj Matija Korvin Janu Vitovcu darovao je još 16. lipnja 1458. (*castrum Krappina, possessiones destructi castri Vrbowcz nec non Novum castrum ex opposito castri Crapina*). V. KLAIĆ, IV,16., Kukuljević navodi da je uz *Vrbovec* razrušena i *Kamenica*, te spominje i oba *Trnovca*. KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1870.

50 V. KLAIĆ, IV, 40., KARBIĆ, 2010, 213.

51 FIRNHABER, 1849, 107.

52 LASZOWSKI, 1898, br. 4., 122.

53 ŠIŠIĆ, 1934, 329.

54 ŠIŠIĆ, 1934, 72-73., KARBIĆ, 2010, 214.

Palas, istočno i južno pročelje

Lobor, Osthercz, Bela et Thabor juxta fluvium Zwtla). Iste je godine, da bi napokon došao u posjed Krapine, herceg Ivan Korvin založio Jakovu Sekelju Vinicu, Trakošćan i Kamenicu, koji je preostale zagorske gradove još držao na ime troškova od 16 000 for. (*florena*), što ih je imao prilikom osvajanja i čuvanja gradova u Štajerskoj, Kranjskoj i Koruškoj.[55]

U rujnu 1495. grof Juraj Vitovec neuspješno pred palatinom Stjepanom Zapoljom traži da mu se vrate posjedi koje mu je oteo kralj Matija Korvin, pri čemu pojedinačno navodi *castra*: Krapinu, Oštrc, Lobor, Belu i Varaždin, te *castellum* Vrbovec.[56] Da je Jakov Sekelj naposljetku ipak udovoljio hercegovu traženju i predao mu preostale gradove, svjedoče isprave od 1. i 28. kolovoza 1497., kojima herceg Ivan Korvin napušteno brdašce Bujašnicu i razrušeni *castrum Vrbovec*, te posjede Klenowcz, Praprothno, Zelnycza et Lupnynyak, koji su dopirali do *castelli nostri Werbovecz aliter Thabor*, daruje svom službeniku Nikoli Kotviću od Holdendorfa.[57] Brdašce Bujašnica bilo je u posjedu hercegovog *castruma Thabor* (*castri nostri Thabor*) u kojemu je Nikola Kotvić službovao kao kastelan, a Ivan Korvin je 29. i 30. svibnja 1498.[58] u njemu izdao više isprava.

Dakle, Ivan Korvin je tek između 1494. i 1497. došao u posjed *castra* i *castellis* nakon višegodišnjih pregovaranja s Jakovom Sekeljem. S obzirom na to da se među njima spominju i oba Tabora, očito je da Ivan Korvin nije sagradio ni *castrum Tha-*

55 KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1870., LASZOWSKI, I., 1902, 49, Riječ je o *florenima* (florenus, florinus), a ne *forintima*, kad se govori o kasnom 15. i početku 16. stoljeća. *Forint* se u našim izvorima javlja od 17. stoljeća. *Florenus Hungaricalis* je godine 1492. vrijedio 100 banskih denara (banovac). HERKOV, I, 1956, 420-421. – U daljnjem tekstu umjesto *forint* navodim *floren*.

56 KARBIĆ, 2010, 214.

57 SZABO, 1920., 75, KARBIĆ, 2010., 214-215.

58 V. KLAIĆ, IV, 254.

bor ni *castellum Werbovcz aliter Thabor*. Jednako je tako nadasve upitno je li uopće išta ulagao u te gradove s obzirom na financijske probleme koji su se manifestirali u natezanju s Jakovom Sekeljem. Banska čast koju je obnašao od godine 1495. bila je vrlo skupa, ban je sam morao uzdržavati svoj *banderij*[59] od 2000 konjanika,[60] zbog čega je bio primoran nadbiskupu Tomi Bakaču i njegovoj braći i rođacima ustupiti neka svoja imanja,[61] jer mu je nadbiskup u dva navrata posudio po 6000 florena (ukupno 12 000 florena). Vrijednost te svote približno je iznosila koliko i izgradnja zidina i kula oko zagrebačke katedrale, za koje je od 1512. do 1520. utrošeno 12 140 florena.[62] Iste godine kad je preuzeo bansku čast, herceg Ivan Korvin je i od građana Gradeca posudio novac (800 florena).[63] Iz toga je vidljivo da je herceg Ivan Korvin imao problema s nedostatkom gotova novca, toliko neophodnim za građevinske radove.[64] Nije isključeno ni da se iscrpio ulažući u radove na pavlinskom samostanu u Lepoglavi, te u grad Krapinu kamo se preselio nakon ženidbe s Beatricom Frankopan (1496.).[65] Naposljetku, nedostatak novca bio je razlog zbog kojega je Ivan Korvin na ime duga od 200 dukata,[66] 11. ožujka 1502. naredio svom kaštelanu Nikoli Kotviću da zapovjednika njegovih oklopnika Pavla Rattkaya i njegovu braću (Ladislava, Ivana, Benedikta i Tomu) uvede u posjed Jurketinec i *castello suo Thabor aliter Wrbowcz vocato*, *prope fluuium Zothla*.[67]

II. Castellum i Castrum

Kaštel Mali Tabor (*Castellum Thabor Aliter Wrbowcz)*

Više povijesnih izvora potvrđuje stupnjevanje u korištenju pojmova *castrum* i/ili *castellum* za opisivanje gospodareve utvrde, te u opisivanju gradske i crkvene

59 Banderij (banderium), odred vojnika sakupljenih pod jednom zastavom. „Pojedini zemaljski gospodar s pravom 'banderija' stavljao je po jedan ili više banderija, od kojih je svaki brojao 400 vojnika" (zak. član 20: 1492.). HERKOV, I, 1956., 93.

60 N. KLAIĆ, 1982. (b), 172.

61 V. KLAIĆ, IV, 249-250.

62 DOBRONIĆ, 1988., 28.

63 V. KLAIĆ, IV, 250.

64 Do kraja studenoga 1512. godine za potrebe gradnje fortifikacije oko Zagrebačke katedrale bilo je dovezeno 3727 kola kamena, a svaka su koštala 7 denara. Za kamen i njegovo dopremanje te je godine bilo isplaćeno 827 florena i 67 denara. U drugoj polovici svibnja 1513. "magister Michael Italus" dobiva za gradnju fortifikacije oko Zagrebačke katedrale "izuzetno visoku svotu od 20 florena", dana 8. lipnja 1513. 14 florena, a 18. lipnja 1513. daljnjih 5 florena, itd. DOBRONIĆ, 1988., 21-22.

65 V.KLAIĆ, 1909., 14.

66 Laszowski navodi da je riječ o dukatima, a Gulin spominje forinte (florene): a) LASZOWSKI, 1895., br. 5, 147; b) GULIN, 1995., 11; c) Dukat je prvenstveno oznaka za mletački zlatnik, od 15. stoljeća *dukat* bez pobliže oznake pretežito znači računski novac. Na području Hrvatske se počevši od 16. st. računa na *dukate*, koji broje po 100 denara. *Dukat vugarski (vugerski)* – florenus Hungaricalis; ugar. floren. Vrijednost dukata i florena je ista (100 banskih denara). HERKOV, 1956., I, 362-371.

67 KARBIĆ, 2010., 215.

fortifikacije.[68] *Castellum* se uglavnom tumači kao deminutiv od *castruma*,[69] *castrum* je utvrđeno središte, a *castellum* je malo utvrđeno središte (*un piccolo centro fortificato*).[70] Ta jednostavna razlika prisutna je i u imenima Mali i Veliki Tabor, a jednako tako valja je razlikovati i na primjeru Vrbovca. Od 14. stoljeća *castrum* i *castellum* označuju i *utvrđenu rezidenciju*, *tvrđavu* itd., a od njihovih deminutiva, posebice od *castellum,* nastale su izvedenice koje označuju manje utvrde.[71]

U ispravi iz 1405. za Vrbovec se izrijekom navodi da je *castrum regale Orboch prope castrum Rohach*.[72] U kasnijim se ispravama spominju *castrum Thabor* juxta fluvium Zwtla (*castri nostri Thabor*) i *castellum Thabor* prope fluuium Zothla. *Castellum* se pobliže označuje isticanjem neposredne blizine Vrbovca (*castelli nostri Wrbovcz aliter Thabor*, *castello suo Thabor aliter Wrbowcz*). Sukladno tome može se zaključiti da je *castellum Thabor*, koji se nalazi s druge strane brežuljka Bujašnica i *prope* fluuium Zothla – *Mali Tabor* (Kysthabor). *Castrum Thabor juxta fluvium Zwtla* s kaštelanom Nikolom Kotvićem je Veliki Tabor, koji se spominje u Maksimilijanovu pismu od 17. rujna 1490. Prema tome, Ivaniš Korvin godine 1502. ne poklanja Rattkayima Veliki Tabor (*castrum Thabor*) nego Mali Tabor (*castellum Thabor*)! Administrativno sjedište vrbovečkog vlastelinstva te je godine bilo u *castrumu Thabor* odnosno u Velikom Taboru, u kojem je službovao Nikola Kotvić, odakle nove vlasnike uvodi u posjed *castellum Thabor aliter Wrbovcz*.

Castrum Vrbovec napušten je između 1437. godine (u kojem se još spominje njegov kaštelan) i 1445. kad je nastao popis gradova grofova Celjskih, među kojima se Vrbovec više ne spominje.[73] Nije poznato je li se *castrum Vrbovec* urušio zbog neodržavanja ili je stradao u ratu kojeg su grofovi Celjski vodili s Fridikom IV. između 1439. i 1443. godine.[74] Razrušeni *castrum Vrbovec* grofovi Celjski nisu popravljali jer je 16. lipnja 1458. kralj Matija Korvin, među ostalim posjedima, Janu Vitovcu darovao i zemljište *razvaljenoga grada Vrbovca*.[75] *Castrum Vrbovec* ponovno se navodi kao razvaljen i u kraljevoj darovnici Janu Vitovcu od 18. svibnja 1463.

Godine 1495. Juraj Vitovec traži *castellum Vrbovec* i pritom ne osjeća potrebu pojašnjavati o kojem je to kaštelu riječ i gdje se on nalazi, za razliku od Ivana Korvina dvije godine poslije (*castello suo Thabor aliter Wrbowcz vocato*, *prope fluuium Zothla*). Razlog tome je očit – *castellum Thabor aliter Wrbovcz* ili Mali Tabor sagradili su Vitovci, možda upravo Juraj Vitovec. Nakon smrti oca, u nagodbi s braćom, Jurju je pripao sjeverni dio vrbovečkog vlastelinstva s ruševnim *castrumom Wrbovcz*, a njegovu bratu Vilimu južni dio toga vlastelinstva s kaštelom (*palas*) oko

68 WHEATLEY, 2004., 26-27.

69 *Castrum* se u nas najčešće prevodi kao *burg* ili *grad* – SZABO, 1920., 10.

70 MELIS, 2009./2010. - Oxford dictionaries: *castle*. Late Old English: from Anglo-Norman French and Old Northern French *castel*, from Latin *castellum*, diminutive of *castrum* 'fort'. http://oxforddictionaries.com/definition/castle?q=castle

71 DEANOVIĆ, 2001., 82.

72 KARBIĆ, 2010., 216-217.

73 KARBIĆ, 2010., 212.

74 LASZOWSKI, 1898., br. 1, 27.

75 V. KLAIĆ, IV, 16.

Beatrica Frankapan (1477.-1510.), HDA, Grafička zbirka, inv. br. 197

kojega je njihov otac započeo gradnju zidane fortifikacije (*castrum Thabor juxta fluvium Zwtla*). O tome svjedoči i isprava Vladislava II.[76] iz godine 1504. kojom kralj nalaže banu Ivanu Korvinu da Jurju Vitovcu izruči imanja pokojnoga brata Vilima. Među njima su bila *Sela* i *Gorica*, koja su prije godine 1488. pripadala dijelu posjeda s *castrumom Thabor juxta fluvium Zwtla*. Dakle, na zemljištu razvaljenog *castruma* Vrbovec, na suprotnoj strani brežuljka Bujašnica, možda djelomice i od njegovih ostataka, Juraj Vitovec sagradio je omanji *castellum* koji se još neko vrijeme poistovjećivao s Vrbovcem, možda i zato da ga se lakše razlikuje od istoimena *castruma Thabor*.

Da je godine 1502. Ivaniš Korvin Rattkayima doista poklonio *castellum Thabor aliter Wrbovcz voctum prope fluvium Zotla*,[77] a ne *castrum Thabor*, upućuje i pokušaj Rattkayevih otuđivanja posjeda koji su dopirali do njihova kaštela. Nesretni događaji koji su se zbivali između Ivanova darivanja kaštela Mali Tabor godine 1502. i prodaje Jurja Brandenburškog istoga kaštela Rattkayima godine 1524., uzrokovani su ponajprije sličnim imenima grada (*castrum Thabor*) i kaštela (*castellum Thabor*). Slična imena grada i kaštela čini se da su Rattkayima poslužila da pravnim smicalicama, najprije pred čazmanskim, a potom i pred zagrebačkim kaptolom, pokušaju zaposjesti Veliki Tabor. No, to se zbilo tek nakon smrti Ivana Korvina (†1504) i njegova kaštelana Nikole Kotvića (†1507), prije toga nisu zabilježena ni otvorena neprijateljstva, niti pravne akcije Rattkayevih.

Nakon Kotvićeve smrti Rattkayi su najprije prijevarom nastojali otuđiti posjede u blizini Malog Tabora. Njih je Nikoli Kotviću darovao Ivan Korvin 1497. godine, a naslijedile su ih njegova udovica Ana i kćerka Barbara. Beatrica (1480.–1510.),[78] udovica Ivana Korvina, snažno se zauzela za Anu i Barbaru naloživši Stjepanu Berislaviću, kaštelanu njezina Medvedgrada i Lukavca, da istjera Rattkaye iz zaposjednutih posjeda (*Clynowecz* zvan i *Donawecz* ili *Werbowecz*), a Kotvićeva udovica naposljetku joj je zauzvrat prodala svoje posjede.[79] Rattkayi su pod svaku cijenu

76 LASZOWSKI, 1898., br. 4., 122.

77 Faksimil isprave od 5. 3. 1502. donosi GULIN, 1995.

78 Beatrica rođ. Frankopan, bila je kći Bernardina Frankopana i Lujze Aragonske. V. KLAIĆ, 1991. (1901).

79 KARBIĆ, 2010., 218.

Darovnica bana Ivaniša Korvina kojom Pavlu Rattkayu i njegovoj braći daruje *castellum nostrum Thabor aliter Vrbowcz vocatum*, 1502.g. HDA, DMV, br. 631

nastojali proširiti svoj posjed i na sela *Praprothno, Zelnycza et Lupynyak*, koja su se nalazila u neposrednoj blizini Malog Tabora (*in pertinentiis castelli nostri Verbowcz aliter Thabor*).[80]

Sudskim je putem krajem rujna 1507. osporeno Rattkayevo vlasništvo nad Velikim i Malim Taborom i posjedima Klenovec (*Klenowcz*) i Gerletinec, nakon čega su u listopadu iste godine Beatricini ljudi zaposjeli i Veliki Tabor i Mali Tabor, a upravljanje *vrbovečkim vlastelinstvom* Beatrica je povjerila krapinskom kaštelanu Andriji Dudiću, koji se od 1508. spominje kao kaštelan Krapine i Vrbovca (*castri Crapina et castelli Verbowecz*).[81] Titula Andrije Dudića svjedoči da je Beatrica sjedište vlastelinstva nakon Kotvićeve smrti preselila u Mali Tabor, po svoj prilici da poput svoga pokojnoga supruga Veliki Tabor zadrži za sebe, ali i zato da njezini kaštelani lakše nadziru Rattkayeve, u njihovim mogućim novim pokušajima da joj otmu posjede u neposrednom susjedstvu Malog Tabora.

80 KARBIĆ, 2010., 215.

81 V. KLAIĆ, 1909., 15. KARBIĆ, 2010., 218.

Vrbovečko vlastelinstvo s oba Tabora Beatrica je posjedovala do smrti (†1510.), nakon koje ih, zajedno s njihovim pripadnostima, 22. ožujka 1510. kralj Vladislav II. dodjeljuje njezinu drugom suprugu markgrofu Jurju Brandenburškom (*castrum Nagh Thabor et castellum Wrbowcz*).[82] Da je Mali Tabor i u Jurjevo doba bio sjedište vrbovečkoga vlastelinstva, svjedoče događaji iz prosinca 1511. u kojima se spominju kaštelan Malog Tabora Ivan Jäger i vicekaštelan Ivan.[83]

Nakon obostranih neprijateljstava čini se da se Juraj Bandenburški ili nagodio s Rattkayima ili im je prodao Veliki Tabor jer su oni 2. listopada 1513. od kralja Vladislava II. zatražili i dobili nad njime vlasništvo još iste godine.[84] Da je Juraj Brandenburški zapravo već tada pomalo rasprodavao naslijeđene zagorske gradove svjedoči i prodaja nekolicine gradova već iduće godine (1514.).[85] Sedam godina poslije (1520.) Benedikt Rattkay oporučno je bratu Ladislavu ostavio polovicu imanja, a drugu je polovicu ostavio nećacima Petru i Ivanu, sinovima sestre Kate i Ladislava Madača od Štrigove. S nećacima se Ladislav nagodio isplativši im 2000 florena i davši im posjed Jurketinec,[86] nakon toga Ladislav Rattkay je vrbovečko vlastelinstvo zaokružio kupnjom Malog Tabora, nagodivši se u siječnju 1524. s markgrofom Jurjem Brandenburškim za 3500 florena.[87] Nagodbu je 13. travnja 1524. potvrdio kralj Ludovik II. Jagelović (1506.–1526.).[88]

Naposljetku valja istaknuti da je herceg Ivan Korvin nedvojbeno Rattkayima na ime duga darovao znatno manji *castellum Thabor*, a *castrum Thabor* zadržao je za vlastite potrebe, što je po svoj prilici bio jedan od razloga zbog kojega je njegova udovica Beatrica nakon smrti njihova kaštelana Nikole Kotvića dala zaposjesti *castrum Thabor* (?). Nakon prvog desetljeća 16. stoljeća oba se Tabora nastoje razlikovati pridjevima Mali i Veliki Tabor. Veliki Tabor (*Naghtabor*) prvi se put u dosad poznatim dokumentima spominje pod tim imenom 22. ožujka 1510.,[89] a Mali Tabor (*Kysthabor*) pod tim se imenom navodi u ispravama od 11. veljače 1511. (*castellum Kysthabor*)[90] i od 17. veljače 1511. u kojoj se jasno razlučuju oba Tabora: *castrum Thabor alio nomine Borovecz vocatum ac castellum Kys Thabor alio nomine Klenowecz appelatum*.[91] I u ispravi od

82 O tome pak da je Juraj Brandenburški posjedovao oba Tabora, svjedoči i podatak da su njegov kaštelan i vicekaštelan, koji su vlastelinstvom upravljali iz Malog Tabora, sa svojim ljudima i kmetovima iz šume Košnice (*Kosenyna*), koja je pripadala Velikom Taboru, otjerali svinje Rattkayevih podložnika. KARBIĆ, 2010., 220.

83 KARBIĆ, 2010., 220.

84 KARBIĆ, 2010., 220.

85 KUKULJEVIĆ, 1870. – Godine 1514. Juraj Brandenburški predao je zbog dugova Lovri Iločkom gradove: Cesargrad, Trakošćan, Kamenicu, Lobor, Oštrc, Belec, Vinicu i Varaždin, te Koprivnicu i Kövar (Kamenicu).

86 GULIN, 1995., 12, LASZOWSKI, 1895., br. 5, 176. Laszowski ne spominje posjed Jurketinec nego navodi da je osim 2000 florena Ladislav nećacima dao i srebrninu u vrijednosti od 500 maraka., HERKOV, II, 1956., 109-121. *Marca* može značiti težinsku mjeru (uteg) i vrijednost novca (računski novac). Novčana vrijednost marke iznosila je 200 denara, što znači da je vrijednost 500 maraka iznosila 1000 florena (1 floren je 100 denara).

87 LASZOWSKI, 1895., br. 6, 177.

88 KARBIĆ, 2010., 221.

89 KARBIĆ, 2010., 219-220.

90 HDA, DMV, br. 695.

91 PETKOVIĆ, 1993., 42, KARBIĆ, 2010., 220.

Pogled na Veliki Tabor sa zapada, u pozadini desno vidi se Desinić

20. prosinca 1513. oba se Tabora jasno razlučuju: *castello suo Kys thabor* i *castri sui Nagh thabor*.[92] Imenovanje Malog Tabora *castrumom*, kako se to navodi u ispravama od 18. siječnja 1524. (*castrum suo Kys thabor alio nomine Vrbovcz*), [93] i od 13. travnja 1524. (*totalis castri Kysthabor alio nomine Vrbovcz*),[94] dakako, ne radi li se o pogrešci, moglo bi značiti da je između 1513. i 1524. Juraj Brandenburški Mali Tabor do te mjere izgradio da ga se više nije smatralo kaštelom (*castellum*).

Grad Veliki Tabor (*Castrum Thabor Juxta Fluvium Zwtla*)

Iz dosad navedenog može se zaključiti da je gornja granica izgradnje oba Tabora godina 1488., u kojoj je Jakov Sekelj sinovima Jana Vitovca oduzeo vrbovečko vlastelinstvo i druge gradove u Zagorju. U razdoblju od 1488. do 1494. oni su u Sekeljevim rukama, a u posjed Ivana Korvina dolaze tek između godina 1494. i 1497. S druge strane, njihovu donju granicu nastanka valja spustiti do godine 1445. kad se još ne spominju, ali je *castrum Wrboucz* već razrušen i napušten, a napušten je i godine 1463.

92 HDA, DMV, br. 731.

93 HDA, DMV, br. 833., LASZOWSKI, 1895., br. 6, 177, GULIN, 1995., 12.

94 KARBIĆ, 2010., 221.

Između godina 1445. i 1488., na vrbovečkom se vlastelinstvu izmijenilo nekoliko vlasnika; do godine 1454. vlasnik je grof Fridrik II. Celjski, kojega je naslijedio sin Ulrik II. (†1456); potom je od godine 1458. do 1469. u rukama bana Jana Vitovca nakon čega prelazi u ruke njegovih sinova koji ga drže punih dvadeset godina (1469.–1488.). Južni dio vrbovečkog vlastelinstva, osim Velikog Tabora, do smrti je u rukama Vilima Vitovca (†1504). Naslijedio ga je brat Juraj u čijom rukama ostaje do 1510. godine.

Palas - Castellum Borovec (*Vingrad iliti Gorica*)

Izvorno dvokatni *palas*[95] nepravilnog peterokutnog tlocrta svojim je velikim prozorskim otvorima i oslikanim pročeljima[96] imao sve odlike kaštela (*castellum*) rezidencijalnog tipa.[97] Taj je kaštel (*palas*) isprva opasivala i branila *palisada*. Njezini tragovi, na više mjesta pronađeni tijekom arheoloških istraživanja,[98] svjedoče da je *palisada* okruživala kaštel s tri strane: sjeverne, istočne i južne. Iz toga je obrambenog pojasa virio vršak (šilj) kaštela, koji su oblikovali njegov jugozapadni i sjeverozapadni zid.[99] Obrambena uloga u prizemlju jugozapadnog zida bila je namijenjena danas zazidanoj strijelnici i, možda, drvenom "čardaku" nad drugim katom.[100] Drugi arhitektonski detalji koji bi govorili u prilog aktivnoj obrani prvotnog kaštela (*palasa*) dosad nisu utvrđeni.

Oba isturena zida, deblja od ostalih, svjedoče da se prvotni kaštel od napada hladnim i lakim vatrenim oružjem nastojalo osigurati ponajviše pasivnom obranom. Glavna se opasnost predviđala s jugozapada, o čemu svjedoči zid deblji od ostalih,

---

95 Je li na njegovu mjestu i prije bilo građevine tijekom dosadašnjih arheoloških iskopavanja nije se utvrdilo, no nije isključeno da će se sustavnim arheološkim iskopavanjima bliže okolice i daljnjim istraživanjima pisanih izvora (napose pismohrane grofova Celjskih), u dogledno vrijeme riješiti i druga otvorena pitanja. Primjerice, je li možda, na mjestu Velikog Tabora nekoć bila kula (*thurm*) *Neuhauss*, koju su, uz *Schönhaupt* (Lepoglavu), grofovi Celjski dali porušiti. Ako jest, onda je ta kula sagrađena nakon što je grof Herman II. Celjski dobio Zagorje, budući da se u darovnici ona ne spominje. To bi također značilo da je kulu (toranj) *Neuhauus* dao sagraditi neki od grofova Celjskih, Herman II. ili njegov sin Fridrik II., odnosno unuk Ulrik II. Je li ona srušena od ruku istoga ili drugoga grofa, i to prije godine 1445., nije poznato, što otvara prostor daljnjim spekulacijama. Krones navodi da se kula (toranj) *Neuhaus* nalazila pod Rogatcem (*unter Rogatsch*), s ugarske strane (*an dem vngarischen*). KRONES, 1883., 157.

96 Tijekom obnove pročelja 2007. sjeverozapadno i sjeverno pročelje *palasa* nisu obnovljena jer na njima nisu pronađeni tragovi obojenja. No, s obzirom na to da je riječ o dvama pročeljima na kojima boja i žbuka redovito stradavaju, ne treba čuditi što na njima nisu sačuvani ostatci izvornog obojenja. "Pročelna žbuka nije materijal koji može trajati vječno. Pietro Sanpaolesi smatra da pročelna žbuka čak i u zaštićenim mjestima ne traje duže od 150 so 200 godina." NOVAK, 1992., 58. – Ovome treba dodati da izvorna žbuka traje znatno duže ako je naknadno prekrivena jednim ili s više bojanih i žbukanih slojeva. Na velikotaborskom su *palasu* izvorni fragmenti oslikane gotičke žbuke očuvani zahvaljujući naknadnim slojevima žbuke i vapnenim premazima kojima je bila prekrivena i na taj način zaštićena.

97 DEANOVIĆ, 2001., 82.

98 VEKIĆ, 2007., 26-30., HIRSCHLER, MADIRACA, 2011., 226-227.

99 O tome da su ostaci palisade otkriveni i u kuli D informaciju sam dobio od kolega iz Muzeja *Dvor Veliki Tabor.*

100 ŽMEGAČ, 2008., 67.

Palas, južno pročelje, rekonstrukcija I. faze, crtala B. Matica u Elaboratu idealnih rekonstrukcija faza građevinskog razvoja na petero-kutnoj kuli – palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, HRZ, Zagreb, 1996.

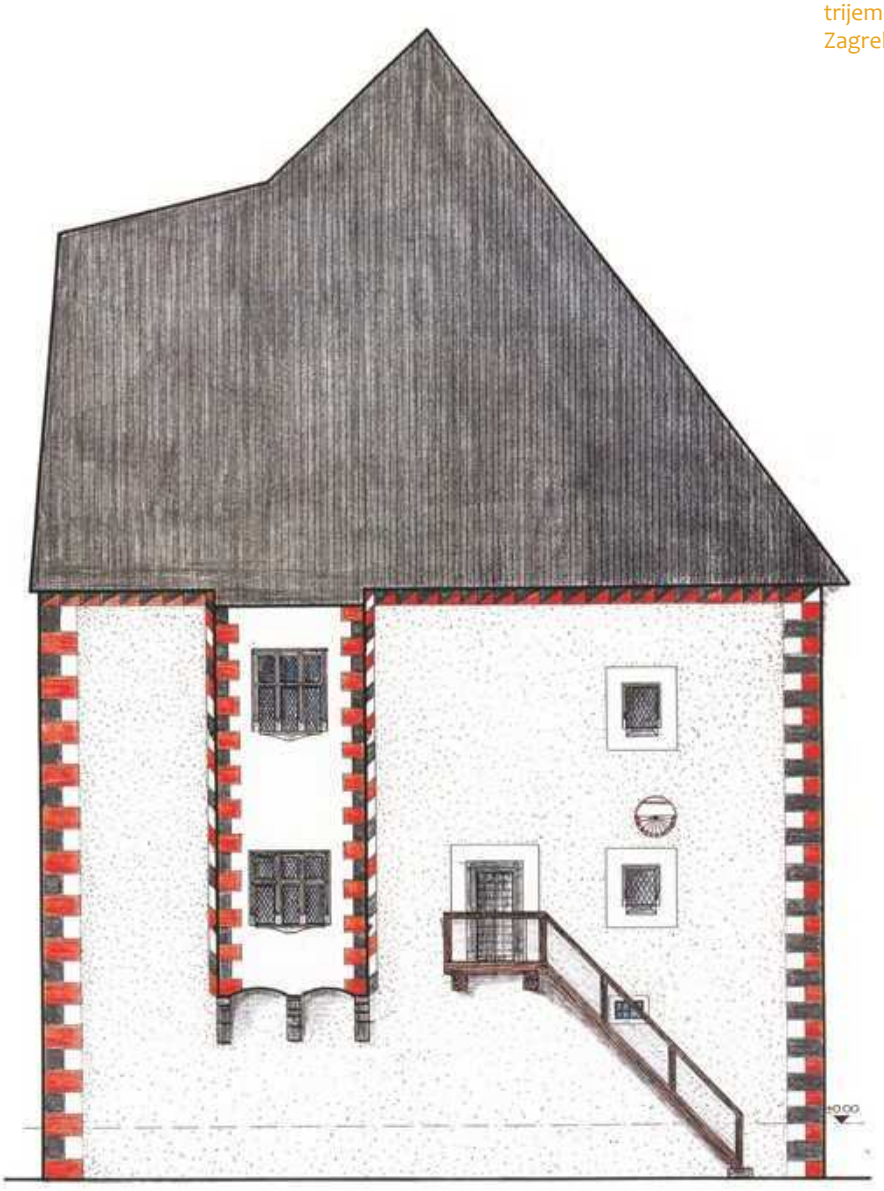

bez otvora, osim spomenute strijelnice u prizemlju. Unutar *palisadom* opasanog posjeda kaštela zasigurno je od početka bilo i manjih drvenih građevina, poput konjušnica i pomoćnih sadržaja nužnih za svakodnevno funkcioniranje kaštela.

O njegovom rezidencijalnom karakteru svjedoče i pomolak na južnom pročelju i oveći „češki prozori" kojima su na oba kata bili rastvoreni istočni i sjeverni zid. Iz gospodarskog prizemlja na prvi se kat penjalo uskim stubama ili ljestvama uz sjeverni zid,[101] a drugi je ulaz na kat bio visoko položenim vratima na južnom pročelju, do kojih su vodile stube o čemu svjedoče tragovi otkriveni tijekom arheoloških iskopavanja.[102]

Stubišni krak između prvoga i drugoga kata možda je ipak izvorno bio organiziran uz jugoistočni kut, neposredno do ulaznih vrata. Na to bi mogla upućivati dva mala prozora na prvome i drugome katu južnoga zida, jedan iznad drugoga, kojima se osvjetljavalo pretpostavljeno stubište. Takvom organizacijom reprezentativni istočni dio oba kata bio bi bolje iskorišten i olakšavao bi pristup prozorskim nišama na sjevernom zidu, napose ako su one služile za nadzor ulaza.[103]

U sjeverozapadnoj je prostoriji prvoga kata bila kuhinja[104] s prozorom na sjevernom zidu, ugaonim kaminom i ugrađenom odvodnjom za otpadne vode u sjeverozapadnome zidu. Prostorija do kuhinje na jugozapadnoj strani, s pomolkom na južnom zidu, služila je kao blagovaonica. Velika prostorija u istočnome dijelu prvoga kata vrlo vjerojatno je bila gostinjska soba i radni prostor vlasnika (i kaštelana). Obje manje prostorije u zapadnom dijelu drugoga kata bile su spavaonice, a sjeverna je u zidu imala ugrađeni nužnik.[105] Velika prostorija u istočnom dijelu drugoga kata imala je istu svrhu kao i ona ispod nje, s time da je ponajprije bila namijenjena vlasniku kaštela (ili njegovu kaštelanu). Cijeli drugi kat osmišljen je kao privatno obitavalište za razliku od prvoga kata koji je s velikom prostorijom u istočnom dijelu imao i javni karakter.

Peterokutne građevine poput velikotaborskog prvotnog kaštela (*palasa*) u 15. stoljeću nisu rijetkost, iz toga je stoljeća peterokutna kula u Poreču,[106] te ona u Ribniku, s kapelom koja ima i obrambenu zadaću,[107] jednako kao i Petkotni stolp u Starom gradu Ljubljani. No, za razliku od tih građevina kojima je namjena primarno obrambena, velikotaborski je prvotni kaštel (*palas*) izvorno bio rezidencijalan. Njegova arhitektura u svakom svom detalju svjedoči da se u vrijeme gradnje nije mislilo na naknadnu dogradnju fortifikacijskog prstena kakav ga danas opasava. Na to upućuju njegova dva izbočena prednja zida, ojačana zbog mogućeg napada puščanom paljbom i jednom strijelnicom u prizemlju jugozapadnog zida, te široki prozorski otvori na njegovim pročeljima.

---

101 VEKIĆ, 2007., 25.

102 VEKIĆ, 2007., 27.

103 Ako je, dakle, prvotno stubište bilo u jugoistočnom kutu ono je dokinuto pregradnjama u kojima je kraj malog prozora na južnom zidu drugog kata ugrađena renesansna bifora.

104 VEKIĆ, 2007, 27-28.

105 MILETIĆ, 1997., 102; VEKIĆ, 2007., 27-28.

106 BALDINI, 2004.

107 SZABO, 1920., 59.

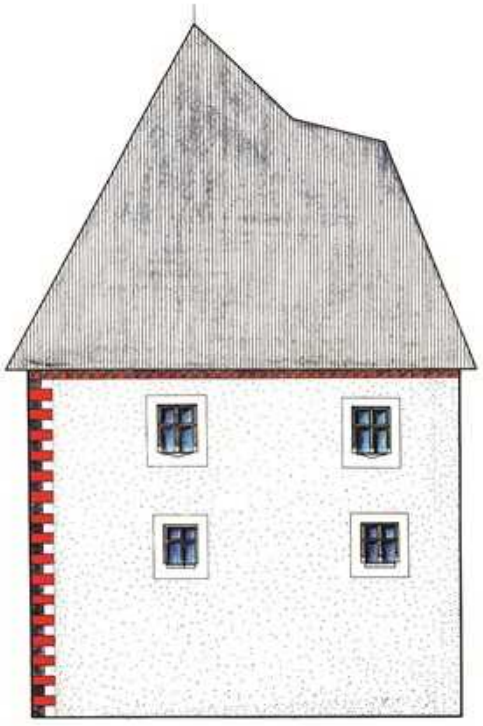

Palas, sjeverno pročelje, rekonstrukcija I. faze, crtala B. Matica u Elaboratu idealnih rekonstrukcija faza građevinskog razvoja na peterokutnoj kuli – palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, HRZ, Zagreb, 1996.

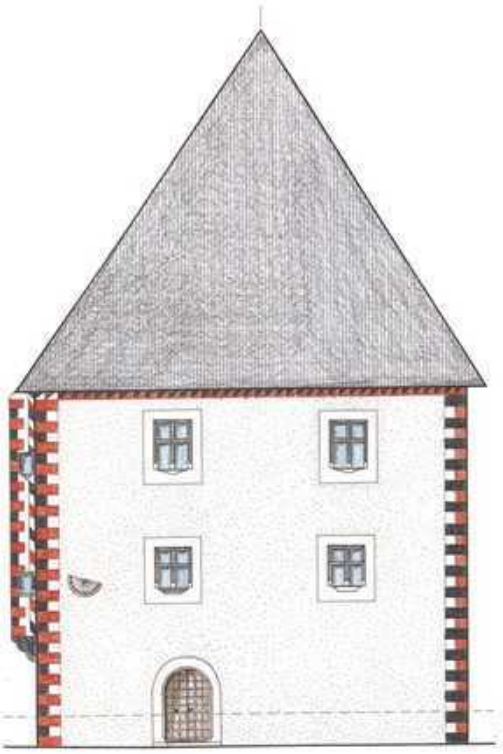

Palas, istočno pročelje, rekonstrukcija I. faze, crtala B. Matica u Elaboratu idealnih rekonstrukcija faza građevinskog razvoja na peterokutnoj kuli – palasu i pročeljima dvorišnih trijemova,HRZ, Zagreb, 1996.

Budući da osim ručnog vatrenog oružja prvotni kaštel (*palas*) nije bio predviđen za obranu od topova, njegova gornja granica gradnje ne prelazi godinu 1453.[108] Nakon te godine, upoznavši svu strahotu topovskog oružja kojim su Turci osvojili Konstantinopolis, širom Europe počinje ubrzana izgradnja fortifikacija prilagođenih novoj vrsti ratovanja. S obzirom na to, kaštel (*palas*) je najvjerojatnije građen između godine 1445. (kad se *castrum Vrbovec* više ne navodi među gradovima grofova Celjskih) i godine 1453., odnosno, još u doba kad je vrbovečko vlastelinstvo posjedovao Fridrik II. Celjski (1378/9. – †1454.).

Pri njegovoj je gradnji primijenjen zanimljiv sustav mjera. Primjerice, razlika između dvaju zidova (kateta) u njegovom izbočenom trokutastom dijelu je 24 cm (1001 cm : 1025 cm), a približno je ista razlika između hipotenuze toga trokuta i sjevernoga zida peterokutnog kaštela (1377 cm : 1401 cm). Između njegovog sjevernog i istočnog zida razlika je udvostručena i iznosi 48 cm (1401 cm : 1449 cm), a između istočnog i južnog zida ona se ponovno udvostručuje i iznosi 96 cm (1449 cm : 1545 cm).

Najduža mjera od 1545 cm odgovara veličini od 49 bečkih stopa (1545 cm : 31,524

108 V. KLAIĆ, IV, 306., OSTROGORSKI, 1969., 527-528, VASILIEF, 2007., str. 5.

cm = 49), a najkraća od 1001 cm veličini od 31 stope i 9 palca (1001 cm : 31,524 cm = 31,75).[109] Veličina od 24 početnih centimetara razlike između dviju kateta (1001 : 1024), te između hipotenuze i sjevernog zida (1377 : 1401) približno odgovara dužini od 9 palaca (9 x 2,627 cm = 23,643 cm). Ta se dužina umnožava geometrijskom progresijom između sjevernoga i istočnog zida na 18 palaca (1,5 stope) i između istočnog i južnog zida na 36 palaca (3 stope). Vrijedi istaknuti da su jugoistočni zid kaštela (*palasa*) i ukupna dužina nutarnjeg prostora kapele sv. Ivana u Ivaniću Miljanskome istih dimenzija: 31,75 stopa, s time što je u *palasu* riječ o bečkoj stopi (1001 cm :31,524 cm = 31,7), a kod kapele je primijenjena insbruška stopa (1064 cm : 33,492 cm = 31,7).[110] Ta je druga radionica bila u tijesnoj vezi sa slikarskom radionicom koja je oslikala kapelu, kao i nekoliko drugih crkava u vlasništvu grofova Celjskih na njihovim posjedima u Gorenjskoj i Štajerskoj.[111]

Kaštel (*palas*) građen nedaleko Desinića (*Dessteniki*,[112] *Dezynych*[113]), rodnoga mjesta druge Fridrikove supruge Veronike Desinić, u izvorima s početka 16. stoljeća (1507. i 1511.) neko se vrijeme nazivao prema imenu toponima *Gorica* (Wingrad, Wingert), ali u pomađarenom obliku (*castellum Borovec*). Njegova je gradnja tekla približno istodobno s gradnjom kapele sv. Ivana, smještene na lokalitetu koji se potkraj 17. stoljeća također zvao *Gorica*, odnosno *Ivanjska Goricza*. Povod gradnji kapele moglo bi biti pozakonjenje vanbračnoga sina Ivana (15. studenoga 1447.), kojega je Fridrik II. s Veronikom Desinić imao prije braka.[114] Do dogradnje postojećeg fortifikacijskog prstena oko kaštela s "čeških" se prozora na oba kata pomolka pružao nesmetan pogled na tu kapelu.

Preliminarni rezultati istraživanja prostornih međuodnosa Desinića, Velikog Tabora (*palasa*) i kapele sv. Ivana u Ivaniću Miljanskome, temeljeni na geodetskoj snimci,[115] pokazuju da ta tri mjesta prostorno oblikuju gotovo istostraničan trokut kojemu su stranice u približno sljedećim omjerima: 1 : 1,04 : 1,36. Manja kateta odgovara udaljenosti između Desinića i Velikog Tabora (*1*), veća približno određuje udaljenost između Velikog Tabora i Ivanića Miljanskog (*1,04*), a hipotenuzom je određena udaljenost između Desinića i Ivanića Miljanskog (*1,36*). Ti su brojčani odnosi približno slični brojčanim odnosima trokutastog završetka peterokutnog *palasa* Velikog Tabora (1:1,02:1,37). Manju katetu čini jugozapadni zid (*1*), veću sjeverozapadni (*1,02*), a hipotenuzu istočna stranica trokuta (*1,37*). Gotovo istostraničan trokut koji u prostoru oblikuju *palas*, Desinić i kapela sv. Ivana, daju naslutiti da se odabir položaja za kapelu određivao s dvije već poznate točke: iz *palasa* i Desinića.[116]

---

109 HERKOV, 1974., 74.

110 Radi se o mjerama: 336 cm (dužina svetišta) + 67 cm (debljina trijumfalnog luka) + 661 cm (dužina sjeverozapadnog zida lađe = 1063 cm).

111 SRŠA, 2009. (b), 134-138.

112 CODEX, 1990., 334.

113 KARBIĆ, 2010., 220.

114 SRŠA, 2009. (a), 139., SRŠA, 2009 (b), 75.

115 Geodetska snimka Kumrovca (1:25000). Državna geodetska uprava Republike Hrvatske.

116 Primijene li se navedeni prostorni odnosi između Desinića, Velikog Tabora i Ivanića Miljanskog, te oni u trokutastom dijelu palasa u vrijednosti muzičkih intervala dobiju se približno slijedeći omjeri:

Utvrđeni grad (*Castrum Thabor Juxta Fluvium Zwtla*)

Između izgradnje prvotnoga kaštela (*palas*), kojega je dao sagraditi grof Fridrik II. Celjski i godine 1458. kad on postaje vlasništvom Jana Vitovca, u turske je ruke pao Konstantinopolis (1453.), a Bosna je pala iste godine kad kralj Matija Korvin potvrđuje vojskovođi Janu Vitovcu spomenutu darovnicu (18. svibnja 1463.). Ti su vojni događaji nedvojbeno utjecali na odluku Vitovca da naslijeđeni ili kupljeni Fridrikov kaštel (*palas*) osigura snažnijom fortifikacijom od *palisade*.

Da je okruživanje kaštela (*palasa*) čvrstim kulama i debelim zidovima započeo Jan Vitovec upućuje ponajprije njegova izuzetna vojnička prošlost, potom grb klesarske (graditeljske) radionice uklesan neposredno uz kordonski vijenac sjeverozapadne kule (kula A)[117] i konačno, samo ime *castruma* (*Thabor*). Vodoravne grede u gornjem desnom i donjem lijevom dijelu četverodijelnoga grba tumačilo se kao "karakteristično obilježje ugarskoga grba",[118] međutim, valja upozoriti i na to da jednaku četverodijelnu podjelu ima i grb grofova Celjskih.[119] Sam oblik grba pripada obliku turnirskih grbova s početka 15. stoljeća.[120] Graditeljska radionica koja je uznosito uklesala svoj grb možda je godinama bila u službi grofova Celjskih, a nakon njihova je izumrća nastavila raditi za Jana Vitovca.

Krajem studenog 1465. Jan Vitovec i meštar tavernika Ivan Rozgon s vojskom su došli do Stona kamo su im Dubrovčani u susret poslali lađe kako bi, ako žele, do Dubrovnika došli morskim putem.[121] Kao pratnju poslali su im i četiri dubrovačka patricija koja su ih trebala dopratili u Dubrovnik.[122] Dubrovčani su također o svom trošku Janu Vitovcu u veljači 1466. osigurali brodove i pratnju dvojice patricija koji su njega i njegovu vojsku pratili na povratku do Senja.[123] U vrijeme Vitovčeva boravka, Dubrovnik je naveliko ojačavao svoje srednjovjekovne zidine i kule, kako bi ih prilagodio novom načinu ratovanja i razornoj moći topova. Od Michelozza započete radove na kuli Minčeti godine 1461., u srpnju 1464. nastavio je Juraj Dalmatinac.[124] Jana Vitovca, nekadašnjega *condottierea* grofova Celjskih, profesional-

C : C# : F. (Prima : Pitagorin dijatonski poluton : kvarta). Idealan omjer navedenih muzičkih intervala usklađen s onima u arhitekturi *palasa* i u prostoru bio bi: 1 : 1,0534 : 1,3333. Intervale C:C#:F moglo bi se interpretirati i kao skriveni potpis vlasnika kaštela i vlasnika kapele koji je odredio njezin položaj sukladno trokutastom obliku palasa: C(illi) C(omes) F(riedrich).

117 Oznake kula i kortina slovima sukladne su oznakama korištenima u člancima: ČIKARA, ČURIĆ i ŠURINA. Szabo je tu kulu označio slovom E (SZABO, 1912., 219)

118 ŽMEGAČ, 1992., 69.

119 Chronik des Konstanzer Konzils von Ulrich Richental, 1483., Ink, LXXXVI r. Herman II., Nuremberg Chronical (Schedel'sche Weltchronik), pages CLXXXIIIv - CLXXXIIIIr, 1493.; grb na zaključnom kamenu u nekadašnjoj pavlinskoj crkvi sv. Marije u Lepoglavi; grb na konzoli kapele sv. Ane u Gornjoj Plemenščini.

120 Metropolitan Museum, br. 30.101: Turnirski (konjanikov) štit, rano 15. st. (vjerojatno podrijetlo: Austrija). http://www.metmuseum.org/collections/search-the-collections?&what=Leather&where=Tyrol&pg=1

121 LASZOWSKI, 1898., 4, 119-120.

122 V. KLAIĆ, IV, 80.

123 LASZOWSKI, 1898., 4, 120.

124 FISKOVIĆ, 1947., 90-92.

Palas, južno pročelje

nog vojnika i ratnika dubrovačke su se zidine nedvojbeno silno dojmile. Budući da je Dubrovačka Republika preko svoje razgranate mreže poslanika u inozemstvu prikupljala informacije i o najiskusnijim i najboljim vojnim inženjerima,[125] nije isključeno da ih je Jan Vitovec molio da mu preporuče nekoga od njih. Mogućnost da je Vitovec na preporuku Dubrovčana doista iz Italije pozvao nekog vojnog inženjera, čini se vrlo izglednom. Talijanski su vojni graditelji u to doba bili na cijeni, o čemu svjedoči i gradnja fortifikacije oko Zagrebačke katedrale, u kojoj je također sudjelovao i "magister Michael Italus".[126]

Nakon povratka, sredinom veljače 1466., sve do sredine travnja 1468. nema sačuvanih podataka o Janu Vitovcu i njegovu sudjelovanju u vojnim pohodima. Laszowski pretpostavlja da je umro između 18. travnja i 18. srpnja 1468.,[127] no, Nada Klaić upozorava da se Jan Vitovec još godine 1469. teško miri s time što je na bansku stolicu postavljen Ivan Česmički.[128]

O posljednjim se godinama Jana Vitovca malo zna, čini se da se, poput svoga nekadašnjeg gospodara grofa Fridrika II. Celjskog, povukao iz javnosti. Doduše, poznati podaci svjedoče o tome da je u tom razdoblju pomagao gradnju sakralnih spomenika, primjerice, od 28. travnja 1467. datira njegovo pismo papi Pavlu II., te papin odgovor. Njime Jan Vitovec moli, a papa podjeljuje, uobičajene oproste franjevač-

125 DEANOVIĆ, 2001., 53.
126 DOBRONIĆ, 1988., 21.
127 LASZOWSKI, 1898, 4, 12.
128 N. KLAIĆ, 1982. (b), 160.

kom samostanu i crkvi Blažene Djevice Marije Kraljice svete Krunice u Remetincu kraj Novog Marofa, koje je Vitovec "utemeljio i već znatnim dijelom sagradio".[129] Crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije u Taborskom iz 15. stoljeća,[130] s Velikim Taborom povezuje ista graditeljska (klesarska) radionica, na što upućuje desni od tri heraldička štita, koji je "gotovo istovjetna oblika kao onaj na kordonskome vijencu burga Velikog Tabora".[131]

Gradnju fortifikacije oko kaštela (*palas*) Jan Vitovec započeo je dvjema kulama ispred trokutastog vrha (šilja) prvotnog kaštela (*palasa*). Sudeći prema grbu klesarske radionice i brojnim klesarskim znakovima otkrivenima na njezinom kordonskom vijencu (njih ukupno sedamnaest),[132] prva se gradila sjeverozapadna kula (kula A). Ti brojni "potpisi" klesara i ponosni znak radionice svjedoče o znatnijoj radionici koja je tom kulom započela gradnju fortifikacije, ali i o intenzivnom početku gradnje. U odnosu na kulu A na jugozapadnoj kuli (B) otkriven je znatno manji broj klesarskih oznaka, ukupno pet i to na konzolama, dok je na južnoj kuli (C) utvrđen jedan na kordonskome vijencu i četiri znaka na portalu na njezinom prvom katu, smještenom nasuprot *palasa*.[133]

Niz konzola od kule A prema kuli D pomaže u rekonstruiranju slijeda gradnje: spoj kule A i kortine AB pravilan je i svjedoči da su konzole na njima postavljane istodobno. S druge strane, spoj kule B s kortinom AB, upućuje na to da je nadvoj s konzole na kuli B nalegao na kortinu, što znači da je kortina AB već bila gotova kad je na nju naslonjen spomenuti nadvoj. Promjena razine kordonskoga vijenca između kula B i C (kortina BC), te nalijeganje njezina zida i konzola na kulu B svjedoči da su kortina *BC* i kula C građene nakon kule B. U kulama A i B izvorno su bile tri razine razdijeljene drvenom konstrukcijom,[134] što u odnosu na kulu C koja je od početka imala svod između prizemlja i kata govori o promjeni koncepcije koja je započela s kulom C. Ta se promjena ogleda i u drukčijem oblikovanju izljevnika. U odnosu na izljevnike na kulama A i B, smještene na tjemenu nadvoja među konzolama, izljevnici od kortine BC sve do kule D uklesani su između konzola u zidu kortina i kula.

Za Vitovčeva života, s izgradnjom sjeverozapadne kule (A) i gradnjom jugozapadne kule (B) po svoj je prilici započeta i gradnja kratke sjeverne kortine, koja je od kule A jednim dijelom tekla gotovo paralelno sa sjevernim zidom *palasa*, osiguravajući ulaz u fortifikaciju koji se nalazio na napadaču teže pristupnoj sjevernoj

129 VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA, 1993., 243-244.

130 VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA, 1993., 202-203.

131 HORVAT, 1996., 77-78.

132 ŠURINA, 2011., 26

133 ŠURINA, 2011., 26-27. - Taj je portal vrlo vjerojatno na kuli C ugrađen naknadno, i to nakon što je njezin kat pretvoren u kapelu. Uspoređujući njegovu profilaciju sa sačuvanim portalima na prvom i drugom katu prvotnog kaštela (*palasa*), može se zaključiti da se izvorno nalazio u *palasu*, i to najvjerojatnije između dviju spavaonica na drugome katu ili između kuhinje i blagovaonice na prvome katu.

134 ČIKARA, ČURIĆ, 2011., 66.

strani.[135] Na to da je postojeća sjeverna kortina možda naknadno sagrađena, mogao bi upućivati nalaz temeljnog zida, paralelnog s njezinom nutarnjom (južnom) stranom,[136] ali i postojeći spoj sjeverne kortine sa sjeverozapadnom kulom (A): zid kortine znatnim je dijelom prekrio konzolu na kuli.

Ako je suditi prema broju sačuvanih klesarskih znakova, intenzitet gradnje usporen je već s kulom B, na kojoj je pronađeno znatno manje klesarskih znakova negoli na kuli A. No, koliko je zapravo gradnja trajala teško je zaključiti, napose ako je bila prepuštena samo jednom od dvojice Vitovčevih sinova. Njegovi su sinovi podijelili očevu baštinu, no, kako se Vilim i Juraj nisu najbolje slagali,[137] izgledno je da je gradnju fortifikacije Velikog Tabora nastavio samo Vilim, kojemu je i pripao južni dio vrbovečkog vlastelinstva.[138] Usporedbe radi valja istaknuti da je gradnja fortifikacije oko Zagrebačke katedrale trajala od 1512. do 1520. godine. Uspoređujući veličinu njezine fortifikacije sa znatno manjom fortifikacijom Velikog Tabora, na prvi se pogled čini da je gradnja velikotaborske fortifikacije mogla trajati dvije do tri godine. No, pri tom treba uzeti u obzir da je brzina gradnje fortifikacije oko katedrale bila uvjetovana neposrednom opasnošću od turskih napada,[139] zbog čega je godine 1512. pored majstora bilo i četrdeset osam njihovih pomoćnika, a godine 1513. pomoćnih je radnika bilo čak devedeset.[140] Da se i htjelo, na velikotaborskom radilištu toliko radnika zbog skučenijeg prostora nije moglo raditi, što znači da je u najboljem slučaju, napose uzimajući u obzir znatan broj kameno-klesarskih elemenata, izgradnja fortifikacije oko kaštela (*palasa*) potrajala više godina.

Temelj zida otkriven u arheološkim iskopavanjima u ulaznom (zapadnom) dijelu kolnice[141] svjedoči da je prvotni ulaz u fortifikaciju bio uvučen u odnosu na današnje zapadno pročelje sjevernoga krila. Je li nad tim ulazom stajala kula[142] i pred njom kakav pokretni most, zasad se može samo nagađati. Jednako tako daljnjim istraživanjima arhitekture treba utvrditi je li istočni potez, od kule C do kule D, sagrađen još za Vilima Vitovca ili je do te gradnje ipak došlo poslije, možda tek početkom 16. stoljeća. Na to da je gradnja fortifikacije od kule A do kule C vremenski bliska upućuju i podjednaki proporcionalni odnosi na njihovim pročeljima, prizemlja i kat u omjeru su 1:1.[143]

Prema dosadašnjim rezultatima istraživanja, za života Jana Vitovca (†1469) fortifikacija s kulama i kortinama oko kaštela (*palasa*) započela je sa sjeverozapadnom

135 Položaj ulaza na sjevernoj strani fortifikacije i napredovanje od zapada prema istoku napadača čini ranjivijim jer mu je desna strana tijela slabije zaštićena.

136 VEKIĆ, 2007., 30.

137 KUKULJEVIĆ, 1870.: "Godine 1479. nagadjahu se rečena braća sa Sigismundom Samšićem od sv. Lenarda radi njekili selah, a godine 1484. svadjahu se medju sobom radi grabeži od 23 konjah, što ih je grof Vilim odagnao iz staje svoga brata pod gradom Belom."

138 LASZOWSKI, 1898., br. 4., 122.

139 DOBRONIĆ, 1988., 20.

140 DOBRONIĆ, 1988., 21.

141 VEKIĆ, 2007., 30.

142 Možda ostaci kule *Neuhaus* (?)

143 ČIKARA, ČURIĆ, 2011., 68.

kulom (A). Ona je, sudeći prema tragovima crvenog obojenja na konzolama,[144] možda i jedina u cijelosti dovršena za njegova života. To obojenje svjedoči da se fortifikacija isprva nastojala koloristički uskladiti s obojenjem pročelja *palasa*.[145] Za Vitovčeva su života započeti i jugozapadna kula (B) i dio fortifikacije sa sjeverne strane *palasa*. Njegov sin Vilim (†1504.), dovršio je gradnju kule B, te s manjim izmjenama izveo kortinu BC i kulu C. Smanjenje klesarskih znakova na kuli B i kasnije njihov potpuni izostanak, vjerojatno je bio uzrokovan napuštanjem radilišta prve radionice, po svoj prilici zbog pomanjkanja novčanih sredstava, nakon čega je angažirana druga, jeftinija klesarska radionica.

Za Vilima Vitovaca od kule C do kule D i sjevernog krila kao obrana prvotnog kaštela (*palasa*) čini se da je i dalje stajala *palisada*. Da je upitno je li za njegova života na tom potezu izgrađena zidana fortifikacija ponajprije upućuju drukčije proporcije i oblikovanje kule D i njezino podnožje. Za razliku od pravilnih kosina ispod *kordonskoga vijenca* na kulama A, B i C, podnožje kule D gotovo je okomito, s tek blagim ispupčenjem neposredno pod kordonskim vijencem.

Uzimajući u obzir zbivanja nakon što je Jakov Sekelj Vitovcima oduzeo vrbovečko vlastelinstvo, između godine 1488. i 1494.–1497. (kad je Ivan Korvin napokon došao u njegov posjed), na Velikom i Malom Taboru zasigurno nije bilo graditeljskih zahvata. Čini se da je do njih došlo tek na poticaj Beatrice Frankopan, udovice Ivana Korvina. Imajući u vidu njezinu odlučnost kojom je godine 1507. stala u obranu Kotvićeve udovice i kćeri, te dala zaposjesti Veliki Tabor, izgledno je da je gradnja zidane fortifikacije oko kaštela (*palasa*) nastavljena upravo na njezin poticaj. No, sudeći prema izgledu sjevernoga krila ni Beatrica nije uspjela dovršiti fortifikaciju, u tome ju je spriječila prerana smrt (†1510.).

Osim nastavka gradnje fortifikacije oko kaštela (*palasa*), Beatrica Frankopan dala je i čitav posjed opasati zidom nevelike debljine zidova (cca 50 cm), ali zato debljih zidova polukula (70-100 cm), čime je dodatno osnažila i obranu posjeda, kolikotoliko osiguravši ga protiv mogućih upada Rattkayevih ljudi. Doduše, ni obrambeni zidovi oko zagrebačkog biskupskoga grada *Kaptola*, dovršeni 1476. također nisu bili osobito debeli, tek približno 80 cm, pa je ipak cijelo područje bilo čvrsto zatvoreno.[146]

Među prvim sigurnim građevinskim zahvatima koje su izveli Rattkayi, nakon što su 1513. došli u posjed Velikog Tabora, izgradnja je trećega kata *palasa* (1537). Položaj strijelnice na njegovu dograđenom katu daje naslutiti da sjeveroistočni dio fortifikacije još ni tada nije bio osiguran višim i čvršćim obrambenim zidom. Dogradnja postojećeg sjevernoga krila, čini se, izvedena je tek između godine 1537. i 1580., o čemu posredno svjedoči i posljednja godina urezana na južnom zidu kolnice, neposredno do ulaza u nutarnje dvorište.

144 ČIKARA, ČURIĆ, 2011., 65.

145 MAJER, MAVAR, 2007./2008, 157. Zanimljivo je istaknuti da su na crkvi Blažene Djevice Marije u Remetincu kraj Novog Marofa, koju je dao graditi Jan Vitovec, također otkriveni tragovi crvenog obojenja na portalu i oko prozora na svetištu.

146 DOBRONIĆ, 1988., 11.

III. Tabor *(podrijetlo imena)*

Szabo se samo kratko osvrnuo na ime *Tabor* navevši da je ono raširenо u svim slavenskim zemljama i da se pod njime razumijeva *utvrđeni kraj*, pritom se osvrnuo i na Valvasorovo mišljenje o značenju toga imena.[147] Valvasor je *Tabor* opisao kao utvrđen prostor koji nije služio samo za obranu nego i za zbjeg ljudi koji su se u ratu u nj sklanjali skupa sa svojom imovinom,[148] navevši da u Kranjskoj ima puno takvih Tabora, posebice istaknuvši *Crni kal* (Črni kal) i *Pod Jamo Tabor*.[149] Za baroknog leksikografa Andriju Jambrešića nije bilo dvojbe oko imena *Tabor*, on ga prevodi kao množinu imenice castrum: *castra*, pri čemu izlazi, donoseći njezin prijevod na njemačkom jeziku (*Feldlager*, *Kriegs Lager*), da prije misli na vojne postrojbe (vojnički logor, ratni logor) negoli na građevinu namijenjenu vojnim potrebama.[150] Nasuprot tome, imenicu *castrum* Andrija Jambrešić tumači kao: *Grad*, *Tverdina*, *Tevrdyava*.[151]

Ime *Tabor* spominje se u starozavjetnoj knjizi Jošue u opisu *baštine plemena Jisakarova*: "Potom međa dotiče Tabor, Šahasimu i Bet Šemeš i izlazi na Jordan: šesnaest gradova s njihovim selima."[152] Da je riječ o imenu *gore* doznaje se u idućoj starozavjetnoj knjizi, Knjizi o sucima. Proročica Debora govori Baraku što mu Jahve zapovijeda: "Idi, kreni na goru Tabor i uzmi sa sobom deset tisuća ljudi između Naftalijevih i Zebulunovih sinova. Ja ću k tebi na Kišonski potok privući Siseru, vojskovođu Jabinove vojske, s njegovim bojnim kolima i svim ratnicima, te ću ga predati u tvoje ruke."[153] U opisu Siserina poraza *Gora Tabor* se ponovno spominje: "I Barak siđe s gore Tabora sa deset tisuća ljudi sa sobom. Jahve zastraši Siseru, sva njegova kola i čitavu njegovu vojsku, koja naže u bijeg pred mačem Barakovim."[154] *Tabor* se spominje i u Pslamima: "Tvoja su nebesa i tvoja je zemlja, zemljin krug ti si sazdao i sve što je na njemu; sjever i jug ti si stvorio, Tabor i Hermon kliču imenu tvojemu".

Tijekom židovske pobune protiv Rimljana u sedmom desetljeću poslije Krista, *Tabor* je okružen zidom dugačkim približno 3200 metara. Bio je jedan od devetnaest gradova koje su pobunjenici utvrdili pod zapovjedništvom Yosefa Ben Matityahua. Progonjeni sa svih strana pobunjenici su tražili utočište kako bi organizirali zadnju crtu obrane. No, unatoč toga rimski vojskovođa Placidius napao ih je sa šesto konjanika i pobijedio.[155]

Ranokršćanski pisac Origen (231.–254.) smatrao je da je *Gora Tabor* u Galileji mje-

---

147 SZABO, 1912., 215.

148 RUPEL, 1969., 144-145.

149 RUPEL, 1969., 86-87.

150 JAMBREŠIĆ, 1992., 93 i 1130.

151 JAMBREŠIĆ, 1992., 93.

152 JOŠUA, 19:22.

153 SUCI, 4:6-7.

154 SUCI, 4:14-15.

155 CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, Mount Thabor: http://www.newadvent.org/cathen/14551a.htm (22.7.2012.)

sto *Preobraženja*, a s njime se složio i sv. Jeronim.[156] Evanđelja izrijekom ne navode ime gore (Matej, 17:1-13; Marko, 9:1-2; Luka, 28-36), no, u napomenama Novog zavjeta navodi se da je prema predaji riječ o *Gori Tabor*.[157] U 4. stoljeću *Gora Tabor* postala je mjesto hodočašća s bazilikom i više crkava i kapela.[158]

U proljeće godine 1420. u južnoj Češkoj utemeljen je grad *Tábor* kojemu je ime nadjenuto po starozavjetnom imenu *Gore Tabor*. Smješten je na izoliranom brdu odvojenom od okolice rijekom Lužnice, kojoj su husiti dali biblijsko ime Jordan. *Tábor* su utemeljili Petr Hromádka i Jan Bydlínský, pripadnici najradikalnije struje husita, koji su ubrzo postali poznati kao taboriti.[159] U bitki kod Lipany (Cesky Brod) 29. svibnja 1434. taboriti i orebiti[160] pretrpjeli su strašan poraz u kojemu je izginulo oko 12 000 tisuća, a 1000 preživjelih taborita bilo je zaključano u zgrade i spaljeno. Tim je porazom slomljen otpor taborita i Češka je prihvatila Sigismunda Luksemburškog za svoga kralja. Mnogi su se husitski vojnici nakon toga uposlili kao plaćenici među njihovim prijašnjim neprijateljima, a samo ih je u Ugarskoj unajmljeno na tisuće.[161]

Među češkim plaćenicima bio je i Jan Vitovec kojega su grofovi Celjski, Fridrik II. i njegov sin Ulrik II. unajmili godine 1437.[162] Čini se da se upravo s nekadašnjim husitskim (taboritskim) vojnicima, u krajevima u kojima su bili unajmljivani, proširilo ime *Tabor*. Naravno, ako ime mjesta već otprije nije nadjenuto prema starozavjetnom toponimu, poput primjerice *Gora Tabor* (*Tabor hegy*) u Mađarskoj. U susjednoj Sloveniji ono se zadržalo u nazivima više gradova i mjesta,[163] no, posebno je zanimljivo mjesto Tabor (46°12'39" N i 15°0'17") u jugozapadnom dijelu pokrajine Štajerske. Ondje je, kao i u Desiniću, župna crkva posvećena sv. Jurju a prvi se put spominje 1391.[164] Prvo spominjanje imena samoga mjesta (*Tabor*) nije poznato. Jugozapadno od toga slovenskog *Tabora*, nakon mjesta Loke, rječica je *Ojstrica* iznad koje se na 636 metara nadmorske visine nalaze ostaci istoimenog grada, grada podno kojega je skončala Veronika Desinić.[165]

---

156 CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, Transfiguration: http://www.newadvent.org/cathen/15019a.htm (22.7.2012).

157 NOVI ZAVJET, Uvod i napomene, Matej 17:1-13: Visoka gora: to je po predaji brdo Tabor u Ezdrelonskoj ravnici, 588 metara nad morem., LEKSIKON IKONOGRAFIJE, 1979., 481.: "Isus odlazi da se pomoli na brdu Taboru i uzima sa sobom apostole Petra, Jakova i Ivana."

158 CATHOLIC ENCYCLOPEDIA, http://en.wikisource.org/wiki/Catholic_Encyclopedia_(1913)/Mount_Thabor (22.7.2012)

159 Husiti, sljedbenici Jana Husa (1369.-1415.).

160 Orebiti, sljedbenici Jana Husa u Istočnoj Češkoj.

161 Hussite Battles and significant events. http://myweb.tiscali.co.uk/matthaywood/main/Hussite_Battles_and_Significant_events.htm (22.7.2012.)

162 KRONES, 1883., 155.

163 Naselja i sjedišta istoimene općine imenom Tabor: Grad Tabor (utvrda kraj Laškog); Tabor (Nova Gorica); Tabor (Sežana); Tabor nad Knežakom. http://sh.wikipedia.org/wiki/Tabor_(Slovenija) (22.7.2012.)

164 Općina Tabor, Slovenija. http://en.wikipedia.org/wiki/Tabor,_Tabor (22.7.2012.)

165 Grad Ojstrica. http://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_Ojstrica (22.7.2012.)

Umjesto zaključka

Za razliku od prvotnog rezidencijalnog kaštela (*palasa*), čiji svi arhitektonski elementi još odišu kasnogotičkim detaljima, njegova je zidana fortifikacija s kulama i kortinama već djelo renesansnog projektiranja. Zadivljujuća je činjenica da je između gradnje kaštela i gradnje njegove zidane fortifikacije prošlo manje od dva desetljeća. Dovoljno je bilo da nakon smrti staroga grofa Fridrika II. Celjskog (†1454) prvotni rezidencijalni kaštel naslijedi (ili kupi) njegov vjerni vojskovođa, nekadašnji husitski borac Jan Vitovec (†1469).

Navođenje Velikog Tabora godine 1507. kao *castellum Borovecz*, a 1511. kao *castrum Thabor alio nomine Borowecz vocatum*,[166] nadasve je važno jer se, premda u pomađarenom obliku, njime otkriva izvorno ime toponima na kojemu je sagrađen prvotni kaštel (*palas*). Izvorno ime toponima (*Gorica*) za Celjskih je vjerojatno preimenovano u Wingert (*Vingrad*), a potom se, prelaskom u ruke Ivana Korvina, javlja i u mađarskom prijevodu (*Borovec*). Promjene imena toponima odražavale su se i na ime prvotnog kaštela (*palas*), premda zasad nisu otkriveni izvori s njegovim njemačkim imenom, čini se da je ono bilo istovjetno toponimu. Određeno odstupanje između naziva toponima i kaštela (*palas*) nastaje za Jana Vitovca i njegovih sinova uvođenjem starozavjetnog imena Tabor (*Thabor*). No, ono se očito odnosilo na sklop kaštela i fortifikacije, dok su toponim i prvotni kaštel (*palas*) zadržali stari naziv (*Gorica*, *Wingert*, *Vingrad*), pa se za Beatrice Frankopan, udovice Ivana Korvina, njegovo ime javlja u pomađarenom obliku (*castellum Borovec*). Jednako je tako zanimljivo spajanje dviju sličnih imenica, ali ne i posve istovjetnog značenja: *castrum* i *thabor*. Razliku, nalik onoj između termina *castrum* i *castellum*, jednostavno je objasnio Andrija Jambrešić leksikograf iz sredine 18. stoljeća: *castrum* je građevina (*Grad*, *Tverdina*, *Tevrdyava*), a *thabor* je logor ili modernim rječnikom "kamp" (*Feldlager*, *Kriegs Lager*).

U doba kad je Jakov Sekelj na zahtjev kralja Matije Korvina godine 1488. Vitovčevim sinovima oduzeo imanja uključujući i Veliki Tabor, on je znatnim dijelom već bio dovršen: prvotni kaštel (*castellum*) bio je okružen čvrstom zidanom fortifikacijom s najmanje trima dovršenim čvrstim kulama, kortinama i, možda, još uvijek *palisadom* na njezinu istočnom i sjeveroistočnom dijelu.

Iza gradnje rezidencijalnog kaštela (*palasa*) stajao je grof Fridrik II., a iza početka gradnje čvrste zidane fortifikacije oko kaštela Jan Vitovec. Prvotni je kaštel (*palas*) sagrađen između godina 1445. i 1454., a početak gradnje njegova fortifikacijskog prstena datira se približno između 1466. i 1469. godine. Započetu gradnju fortifikacije s manjim je izmjenama nastavio Janov sin Vilim, koji ju je dovršio do kule C, dok je još uvijek nejasan tijek gradnje od kule C prema kuli D i oblikovanje njezine sjeverne strane. Čini se da je gradnju zidane fortifikacije oko prvotnog kaštela (*palas*), u prvom desetljeću 16. stoljeća nastavila Beatrica Frankopan, udovica

166 PETKOVIĆ, 1993., 42., KARBIĆ, 2010., 220, bilj. 73.

Ivana Korvina, izgradnjom kule D i kortine koja je tu kulu povezala s kulom C. Nakon tih zahvata godine 1511. Veliki Tabor se u izvorima naziva *castrum Thabor alio nomine Borowecz*, a njegovo sadašnje ime u pomađarenom obliku Veliki Tabor (*Nagh Thabor*) postupno se uvriježilo u narednim godinama. Nakon što je Beatrica dodatno osigurala posjed zidom s polukulama, u prostoru vanjskog dvorišta bilo je dovoljno mjesta za kakav-takav zaklon izbjeglog stanovništva i njihove imovine, ponajprije stoke. Taj široki pojas u kojemu se ono moglo skloniti, *castrumu* je u potpunosti opravdao i drugu imenicu njegova naziva – *thabor*. Posljednju je crtu obrane i dodatno utočište za izbjeglo stanovništvo, oko prvotnog je kaštela (*palasa*) osiguravala čvrsta fortifikacija s kulama i kortinama.
Tijekom kasnijih desetljeća i stoljeća…

"….grad se pomalo pretvorio u dvor.
Zato i nije nastao posebni dvor kakov nalazimo
u blizini drugih sredovječnih gradova.
Ovdje su se prostorije, određene isprva za borbu i obranu,
mogle potpuno prirediti za gospodski stan,
a to je učinjeno tako da je od prijašnjeg uređenja
nestalo razmjerno mnogo toga…"
Gjuro Szabo[167]

Veliki Tabor

A Late Gothic style pentagonal palace is the oldest part of the town nucleus of Veliki Tabor, significantly differing from the surrounding semi-circular Renaissance towers. Originally, the two-storey palace stood by itself, surrounded only by a wooden palisade. The palace is predominantly a residental type citadel (castellum). It comprises merely of reinforced walls both to the Southwest and to the Northwest, a loophole in the ground floor (on the Southwest wall, now sealed) and perhaps of a wooden watchtower on the second floor for defensive purposes. The hatches on its facades, the oriel window in the south and considerably large „bohemian windows" on the east and the north facades indicate its residential character.
Since the original citadel (palace) was not designed for cannon defence, as it was intended for the small arms, the construction finished no later than 1453. Following that year, when the Turks conquered Constantinople using the firepower of cannons, fortifications were renovated throughout Europe to withstand the new type of warfare. Consequently, the palace was presumably built during the period between 1445 and 1454, when Vrbovec estate was owned by Count Frederick II of Cilli.

167 SZABO, 1912., 220.

The citadel (palace) raised near Desinić, which was the birthplace of Frederick's second wife, Veronika of Desinić, was mentioned in written sources from the beginning of the 16th century under the toponym „Gorica" (Wingrad), only in the Hungarian form (castellum Borovec).

The construction of the palace was probably simultaneous with the construction of the Ivanić Miljanski-based Chapel of St. John. Prior to the construction of the existing fortification ring surrounding the palace, its „bohemian windows" of the oriel provided an unobstructed view of the chapel. The chapel was most probably built through the patronage of Count Frederick II of Cilli himself, to honor and mark the legitimation by the Pope of his illegitimate son called John, whom he had with Veronika of Desinić prior to the marriage.

The construction of the fortification ring that surrounds the palace had probably been initiated by Jan Vitovec between 1466 and 1469, with the construction of the Northwest tower (tower A), and was later continued by his son Vilim who constructed the South tower (tower C). Castellum Vingrad was probably named Thabor in Vitovec's time, after the Hussite (taborite) soldiers.

It was only upon the completion of the construction of the fortification ring around the palace, at the begining of the 16th century, that the castellum became castrum.

Damir Karbić
Suzana Miljan
Vedran Klaužer

Povijesni podaci o burgu Veliki Tabor od prvih spomena do Seljačke bune 1573.

Povijest burga Velikog Tabora može se u pisanim izvorima pratiti tek od prvog desetljeća 16. stoljeća, iako je sam burg vjerojatno nastao nešto ranije. Ranija je povijest tog područja usko povezana s poviješću obližnjeg burga Vrbovca, koji je od druge polovice 13. stoljeća bio središnja utvrda kasnijeg velikotaborskog i malotaborskog vlastelinstva, a i šire teritorijalne jedinice u izvorima zvane Zagorska županija (*comitatus Zagoriensis*). Budući da se u posljednjem razdoblju njegova postojanja za burg Vrbovec počeo koristiti i naziv Tabor, u stručnoj povijesnoj i arheološkoj literaturi često je došlo do miješanja tih dvaju burgova, te je to pitanje potrebno malo podrobnije ispitati. U ovom ćemo prilogu pokušati to pitanje osvijetliti isključivo na temelju pisanih izvora, ne ulazeći u pitanje analize materijalnih ostataka, koje će iz očišta arheologije i povijesti umjetnosti analizirati drugi autori u ovoj monografiji.

et obuentionibus, redditibus, prouentibus, Iuribus, Iurisdictionibus,
Ecclesiarum Iuri patronatibus, et Vniuersaliter quibusuis pertinentijs,
ad prænominatum Comitatum Zagoriæ, ac antedicta Castra, pertinen-
tiasque Castri et Castelli abolitorum, nec non Ciuitatem et Castrum
Warasd, vite spectan:, sub suis ueris metis et antiquis limitibus,
prout et quemadmodum eundem, et eadem ac easdem, quondam
Comites Ciliæ, tenuerunt et possederunt, In perpetuos et liberos
Comites maiores, obseruatis omnibus illis Cæremonijs, quæ, in talibus
obseruandæ sunt, solenniter nominauerimus, præfecerimus et Creaue-
rimus, ac præfatum Districtum seu Comitatum Zagoriæ Cum dictis
Castris, pertinen: Castri et Castelli abolitorum, Ciuitatem Warasd Cum
Castro, Villis utraque Tarnowcz, ac alijs omnibus superius declaratis,
eidem Jan Bythowecz Comiti, suisque filijs ac hæredibus, et posteri-
tatibus Vniuersis, ex certa nostra scientia, et animo deliberato, de præ-
latorumque et Baronum ac nobilium regni nostri prædicti, consensu,
iugere aliarum literarum nostrarum Donationalium exinde confecta-
rum, de manibus nostris Regijs, in perpetuum Contulerimus,
uelimusque eundem Ian Comitem, ac dictos filios suos, in
Dominium præfati Comitatus Zagoriæ, ac dictorum Castrorum
pertinenque Castri et Castelli abolitorum, Ciuitatem Warasd
Cum Castro, nec non uillarum Vtriusque Tarnowcz, ac aliorum
mede præmisso declaratorum, per nostrum et Vestrum, homines,
legitime facere introduci. Super quo fidelitati nostræ firmiter
præcipiens, mandamus, quatenus uestrum mittatis hominem
pro testimonio fidedignum, et uo præsente. Stephanus de

Greben, aut Nicolaus De Gathalowcz, vel Petrus de Dozda alias
de Zelnyczazenthdomandos, sin Melchior de Pomperyowcz seu
Jacobus de Zwhodol, alijs absentibus homo noster, ad facies praefati
Comitatus Zagoriae, ac dictorum Castrorum, pertinentque Castri et
Castelli abolitorum, nec non Civitatis Warasd cum Castro, villarumque
Utriusque Tarnowcz, vicinis et gmeis eorundem, Universis inibi
legitime convocatis, et praesentibus, accedens Introducat memoratum
Ian Comitem, ac filios suos praefatos, in dominium eorundem,
statuatque eundem et eadem, ac easdem eisdem, ipsorumque haeredibus
Universis, simul cum Cunctis eorundem, et ipsarum Utilitatibus et
Pertinentijs quibuslibet, praemissae nostrae Donationis Titulo, ipsis
incumbentibus perpetuo possidendis: Si non fuerit Contradictum:
Contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem, contra annota-
tos Ian Comitem, et filios suos, nostram personalem in prae-
sentiam, ad Terminum competentem, rationem Contradictio-
nis eorum redditurus. Et postlhac huiusmodi Introductio-
nis et Statutationis Seriem, cum Contradictorum, et evocatorum
si qui fuerint, Vicinorumque et gmeorum, qui praemissae Statu-
tationi intererunt, nominibus Terminoque assignato, eidem nostrae
personali praesentiae fideliter relatis. Datum in Bathmonostra
in Vigilia Festi Ascensionis Domini Anno eiusdem Millesimo
Quadringentesimo, Sexagesimo Tertio. Nos itaque
mandatis, ipsius Domini nostri Regis, semper in omnibus
obedire cupientes, ut tenemur una cum praefato Nicolao
de Gathalowcz, homine ipsius Domini nostri Regis,
nostrum hominem, Videlicet Honorabilem Virum Magistrum

Isprava kojom kralj Matijaš Korvin 1463.g. daruje Vitovcu i njegovim sinovima *comitatum Zagoriae s tvrdim gradovima Krapina, Lobor, Oštrc, Vinica, Trakošćan, Kostel i Cesargrad, abolitum castrum Wrbowcz, kaštel Kamenicu i trgovište Varaždin…*, AHAZU, D-XIII-95, Stipišić Šamšalović 1960: reg.2498, 2505;

Tabor prije Tabora

Po izumiranju grofova Celjskih njihovo cijelo Zagorsko kneštvo[1] došlo je pod vlast Jana Vitovca, njihova nekadašnjeg kapetana, kojem je status zagorskog kneza 18. svibnja 1463. potvrdio kralj Matijaš Korvin. Sam burg Vrbovec bio je u tom trenutku izvan funkcije te se navodi kao *abolitum castrum Wrbowcz*, jer su ga već u razdoblju između 1437. i 1445., iz danas nepoznatih razloga, dali porušiti grofovi Celjski. Jana Vitovca na položaju zagorskih kneževa naslijedili su nakon njegove smrti 1468. sinovi Juraj i Vilim, koji su taj naslov nosili do 1488., kada im je oduzet zbog nevjere te je njihove burgove zauzeo kraljev kapetan Jakov Sekelj (Székely). Isti burgovi, među kojima se izrijekom spominje i Vrbovec, predani su hercegu Ivanišu Korvinu, u čijem će posjedu ostati do njegove smrti u listopadu 1504. godine.[2] Prvi spomen burga koji se naziva Tabor potječe iz 1494. godine, a riječ je o ispravi kojom herceg Ivaniš daje Jakovu Sekelju u zalog burgove Vinicu i Trakošćan s distriktom Kamenica na ime troškova koje je pretrpio tijekom borbi s Vitovcima, dok mu je on morao predati sve ostale burgove u Zagorskom kneštvu, među kojima i *Thabor iuxta fluvium Zwtla*.[3] Na što se točno odnosi ime Tabor, u tom slučaju nije jasno, radi li se tu već o jednom od dvaju kasnijih burgova tog imena ili o novom imenu za Vrbovec. Najvjerojatnije se ipak radi o prvom spomenu kasnijeg burga Mali Tabor, jer se nekoliko godina kasnije, 1. kolovoza 1497., u hercegovoj darovnici svom službeniku Nikoli Kotviću od Holbendorfa spominje da je burg Vrbovec već porušen, a da se njegove ruševine nalaze u posjedu hercegova burga Tabor.[4] Ruševine Vrbovca kasnije su se nalazile na području malotaborskog vlastelinstva, što dodatno pojačava tu pretpostavku. Izgleda da u tom trenutku Veliki Tabor još nije bio izgrađen, ili barem ne dovoljno, da bi se mogao smatrati samostalnom fortifikacijom s određenim pravnim statusom, pa iz toga razloga nije bilo ni potrebno pobliže odrediti burg pridjevom mali.[5]

Promotrimo li samo ime burga Tabor, ono izravno asocira na istoimeni češki burg, koji je bio glavno središte jednog ogranka husitskog pokreta i to onog kojem je u mladosti pripadao i Jan Vitovec. Iako to nikada nije izravno dovedeno u vezu u nijednoj ispravi, zanimljivo je da se ime pojavljuje upravo u trenutku kada su kneževi Vitovci izgubili to područje, a vjerojatno je sam burg bio podignut upravo u njihovom razdoblju (kao moderniji nadomjestak za tada već neadekvatan Vrbovec). U

1 Zagorsko kneštvo grofova Celjskih (lat. comitatus Zagoriensis, njem. Grafschaft Seger) nastalo je darovnicama kralja Žigmunda Hermanu Celjskom 1397. i 1398. godine. Iako je latinski naziv te teritorijalne jedinice jednak terminu za trinaestostoljetnu županiju čije se središte nalazilo u burgu Vrbovcu, radi se o potpuno različitoj strukturi, koja je u teritorijalnom smislu obuhvaćala dotadašnje Zagorsku i Varaždinsku županiju sjedinjene u jednu cjelinu.

2 O povijesti burga Vrbovca vidi više u: Karbić 2010: 202-222.

3 Karbić 2010: 214.

4 Karbić 2010: 214-215.

5 Najvjerojatnije se na Mali Tabor odnose i navodi u ispravama iz svibnja 1498. (Teleki 12, dok. 808, str. 498-499) i svibnja 1500. (Kaptolski arhiv u Zagrebu [dalje: KAZg], Acta loci credibilis [dalje: ALC], ser. I, K 437).

tom bi slučaju ime bilo izravna reminiscencija na ne baš legalističku, ali ipak opće poznatu i slavnu, prošlost obitelji i njezin viteški karakter. Na određeni način, ime Tabor u tom se kraju nikada prije nije ni spominjalo te se ta pretpostavka, iako se izvorima ne može potvrditi, nameće sama po sebi.

Novi element i vjerojatno prvi pravi spomen Velikog Tabora nalazi se u ispravi od ožujka 1502. kojom herceg Ivaniš poklanja zapovjedniku svojih oklopnika Pavlu od Rathke (Rattkayu) i njegovoj braći Ladislavu, Benediktu, Ivanu i Tomi *castellum nostrum Thabor aliter Vrbowcz vocatum prope fluuium Zothla et in comitatu Warasdiensi existentem habitum* te naredio svom kaštelanu istog Tabora, već spomenutom Nikoli Kotviću, da burg preda Pavlu Rattkayu.[6] U nalogu Nikoli Kotviću, Tabor se pri tome navodi kao *castrum sew castellum*, što bi ukazivalo da je njegov pravni položaj još uvijek bio nedefiniran. Nažalost, ni iz ove se isprava ne može točno razlučiti radi li se o Velikom ili Malom Taboru. U svakom se slučaju ovdje sigurno ne radi o burgu Vrbovcu (odnosno njegovim ostatcima), jer su se oni od 1497. nalazili u posjedu Nikole Kotvića. Prema spomenutim ispravama iz 1502. čini se da je Kotvić zaista i predao burg Rattkayima, a u rujnu 1503. godine darovnicu je potvrdio i kralj Vladislav II. te su u siječnju 1504. po Zagrebačkom kaptolu ponovno uvedeni u posjed.[7]

Gore navedeni događaji odvili su se prije smrti hercega Ivaniša Korvina u listopadu 1504. godine i čini se da do tog trenutka nije bilo većih problema vezanih uz vlasničke odnose oko Tabora. Hercegova smrt, a ubrzo potom i smrt njegova sina i nasljednika Kristofora (umro u ožujku 1505.), natjerala je hercegovu udovicu Beatricu Frankopan da se s kraljem sporazumi oko nastavka držanja svojih posjeda. Zanimljivo je da se u dokumentu o sporazumu od 8. prosinca 1506. među selima (*ville*) koja su ostavljena herceginji Beatrici i kćeri Elizabeti u Zagorju poimence navode i Mali i Veliki Tabor (*Kysthabor*, *Naghthabor*).[8] O samim se burgovima izričito ništa ne govori, ali se prvi put izričito spominje postojanje oba Tabora, makar samo kao sela s njihovim imenom (u sastavu Krapinskog vlastelinstva). No, budući da se inače ta mjesta nikada ne navode kao sela, najvjerojatnije se tu ipak radi o vlastelinstvima, koja su u sebi mogla uključivati i kaštele (s još uvijek nejasnim pravnim položajem) i njima pripadajuća sela. Nažalost, navedeni podatak ne pomaže nam puno oko razrješavanja pitanja posjedovne slike na terenu te ostaje nejasno što se u tom trenutku stvarno nalazilo u vlasništvu Rattkaya, a što herceginje Beatrice. Jedini siguran podatak vezan je uz posjed Nikole Kotvića, koji se nalazio oko nekadašnjeg burga Vrbovca (istočni dio malotaborskog vlastelinstva). Prema nešto kasnijem poreznom popisu iz 1507., a koji odražava stanje prije izravnog po-

6 Karbić 2010: 215. Darovnicu hercega Ivaniša Korvina i njegov nalog Nikoli Kotviću vidi u: Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), Documenta medievalia varia (dalje: DMV), br. 631 i 649.

7 Karbić 2010: 215. Potvrdu kralja Vladislava II. i bilješku o uvođenju u posjed vidi u: KAZg, ALC, ser. I, R 217; HDA, DMV, br. 645; prijepis iz 1520.: Magyar országos levéltár [Mađarski državni arhiv], Budimpešta (dalje: MOL), Diplomatikai levéltár [Diplomatička zbirka] (dalje: DL), br. 37752 (stara sign. Hunyadi cs. 477).

8 MOL DL 37791 (Hunyadi cs. 240).

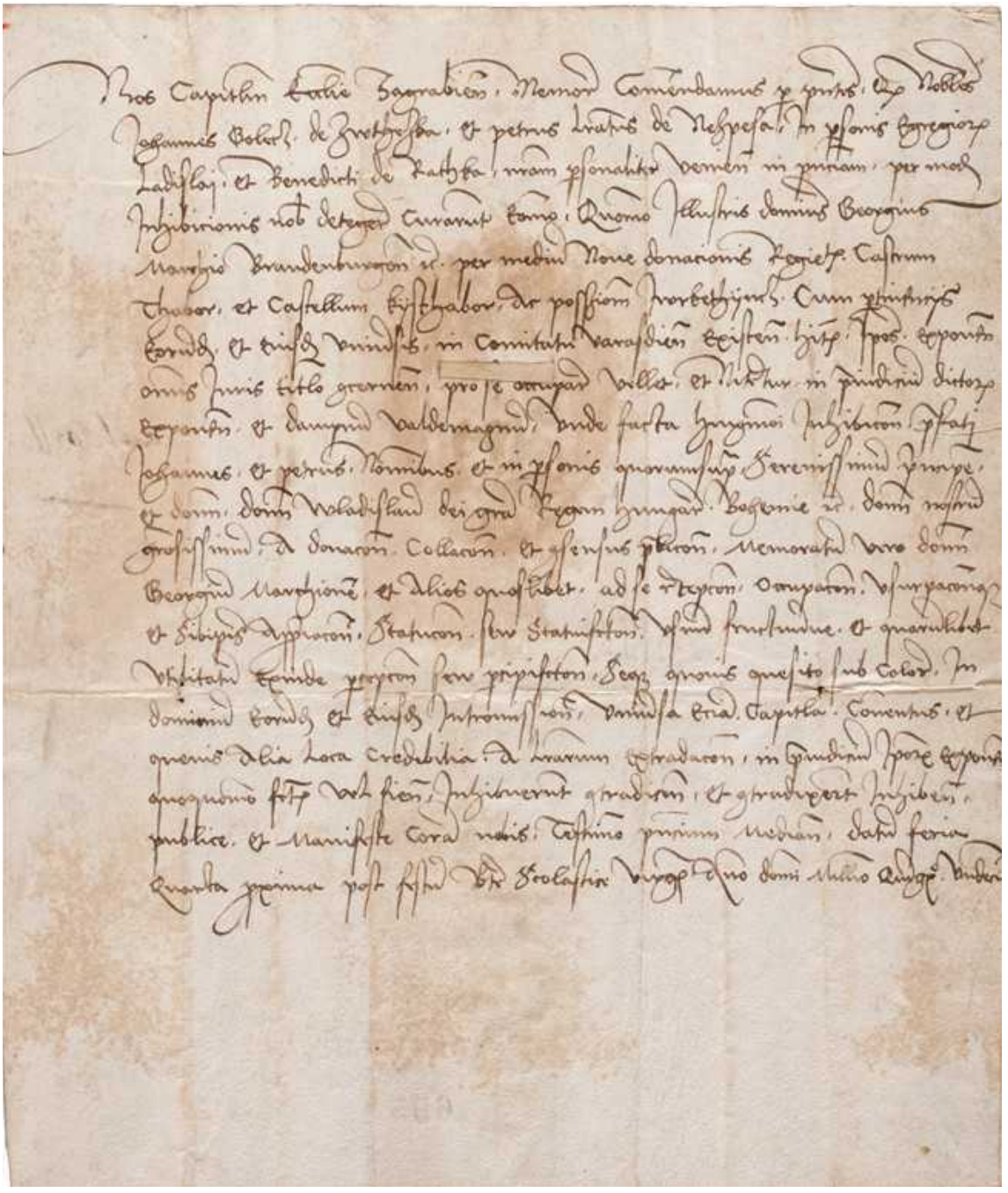

Isprava u kojoj Ladislav i Benedikt Rattkay prosvjeduju pred Zagrebačkim kaptolom protiv ljudi Jurja markgrofa Brandenburškog koji su nasilno zaposjeli njihova imanja i posjede *castrum Thabor i castellum Kysthabor*,11.II.1511. HDA, DMV, br. 695

remećaja koji će te godine nastupiti, čitavo područje kasnijeg velikotaborskog i malotaborskog vlastelinstva navedeno je isključivo kao vlasništvo Benedikta Rattkaya (*Tabor Benedicti Radkay*) i imalo je 215 dimova (kmetskih domaćinstava), dok je Vrbovec u vlasništvu udovice Nikole Kotvića (*Orbowcz relicte Kothwych*) imao 15 dimova.[9] Zanimljivo je da se u tom popisu niti jedan dio vlastelinstva ne navodi kao vlasništvo herceginje Beatrice, a malo je vjerojatno da je na tom području bilo više od ukupno 230 dimova. Iako je te podatke dosta teško razumjeti, izgleda da se područje zbilja uglavnom nalazilo u vlasti Rattkaya (uz izuzetak Vrbovca u vlasništvu Kotvića), da se njihovo sjedište u tom trenutku nalazilo u kasnijem Malom Taboru (tada još uvijek jedinom burgu u upotrebi na tom prostoru) koji se stoga još uvijek nazivao isključivo kao Tabor, a da je herceginja Beatrica samo imala određena seniorska prava nad njima (povratak te imovine u slučaju izumrća obitelji ili nekog drugog uzroka koji bi opravdao konfiskaciju u njezinu, a ne kraljevu korist). Pomalo je čudno da se burg nalazio na području nazvanom Mali Tabor, a ne na onom nazvanom Veliki Tabor, a na kojem se tada očito još nije nalazila nikakva značajnija fortifikacija, ali se izbor pridjeva vjerojatno ne odnosi na sama mjesta, nego na područje čitavog vlastelinstva, budući da je velikotaborsko vlastelinstvo kasnije obuhvaćalo oko dvije trećine čitavog područja, a malotaborsko (uz uključeni Vrbovec) preostalu trećinu.

Do izravnih poremećaja u posjedovnim odnosima doći će smrću Nikole Kotvića u proljeće 1507., kada su Ladislav i Benedikt Rattkay prijevarom pokušali steći vlasništvo i nad njegovim posjedom, usprkos činjenici da su njegova supruga Ana i kćer Barbara još bile žive. U tu su svrhu ishodili u svibnju 1507. godine darovnicu kralja Vladislava II. za *possessio Clynowecz alio nomine Werbowecz vocata* te se dali uvesti u posjed po predstavnicima Čazmanskoga kaptola u srpnju iste godine.[10] Pokušaj im je bio uzaludan, jer su Ana Kotvić i njezina kćer dobile zaštitu herceginje Beatrice, po čijem je nalogu Rattkaye iz posjeda sredinom kolovoza iste godine istjerao njezin kaštelan Medvedgrada i Rakovca Stjepan Berislavić.[11] Ubrzo potom, Benedikt Rattkay pokrenuo je protiv herceginje Beatrice niz parnica, a udovica Nikole Kotvića, Ana, stavila se i formalno pod zaštitu herceginje te obećala da će joj, ukoliko bude namjeravala prodati kaštel Vrbovec, prvoj ponuditi isti. Rattkayi su protestirali protiv te mogućnosti, a čini se da su njihove aktivnosti u tom pravcu ubrzo dovele i do još snažnijeg protuudara Beatricinih ljudi s gotovo devastirajućim rezultatom za Rattkaye, kojima su, prema njihovim riječima, zauzeli *castrum ... Thabor ... castellumque Borowecz et possessionem Gywrkethyncz* (u istočnom dijelu Varaždinske županije).[12] Iako iz dokumenta još nije jasno o kojem se Taboru radi, i taj se navod vjerojatno odnosi na Mali Tabor, a zanimljivo je da se u istom doku-

9 POP, dok. 12, str. 38. Vidi i: Karbić 2010: 218.

10 Karbić 2010: 215 i 218. Vidi: HDA, DMV, br. 662.

11 Karbić 2010: 218. O Stjepanu Berislaviću vidi više u: Jurković 2002.

12 Karbić 2010: 218-219. Prilikom opisa tih događaja autor je pogrešno naveo da je Rattkayima oduzet Veliki Tabor, no dokument još ne koristi taj pridjev nego govori samo o Taboru. Prosvjed Rattkaya protiv zauzeća Tabora, Borovca i Jurketinca vidi u: HDA, DMV, br. 668.

mentu Ladislav i Benedikt Rattkay navode s pridjevkom *de Thabor*, što bi ukazivalo da su u njemu imali svoje sjedište. Sačuvani dokumenti, nažalost, zapravo još uvijek ne omogućavaju jednoznačan odgovor na to pitanje, iako će u ponovljenoj žalbi iz veljače 1511. godine spomenuti kaštel Borovec biti identificiran s Velikim Taborom (tada definiranim kao *castrum*), dok će se kao drugi burg u sporu navoditi *Kysthabor alio nomine Klenowecz* (tada definiran kao *castellum*).[13]

Sukob Velikog i Malog Tabora (1510.–1524.)

Posjedovno stanje uspostavljeno uspješnim protuudarom herceginje Beatrice i njezinih ljudi potrajalo je do njezine smrti nešto prije ožujka 1510. godine. Herceginja se u siječnju 1509. (nakon smrti Elizabete, posljednjeg djeteta koje je imala iz braka s Ivanišem Korvinom) udala za brandenburškog markgrofa Jurja, kojem je nakon Beatricine smrti kralj Vladislav 22. ožujka 1510. dodijelio njezine posjede, među kojima se spominju i *Nagh Thabor* i *castellum Wrbowcz*. Pod Vrbovcem se u ovom trenutku vjerojatno podrazumijeva Mali Tabor, ali su se i ostaci burga Vrbovec sigurno nalazili u sastavu tog vlastelinstva, kako je već rečeno. U slučaju Velikog Tabora, zanimljivo je da se njegov pravni položaj ne definira niti kao *castrum* niti kao *castellum*, no njegov zasebni spomen svakako upućuje da se njegovo područje u tom trenutku izdvaja u posebno vlastelinstvo. Po svemu sudeći, čini se da je markgrof ipak čitavim područjem upravljao iz jednog središta, Malog Tabora, jer će se njegovi kaštelani spominjati isključivo s tim pridjevkom.[14]

Izgleda da je smrt herceginje Beatrice i prijelaz velikotaborskog i malotaborskog područja pod vlast markgrofa Jurja omogućila Rattkayima da ponovno istaknu svoje zahtjeve na te posjede. Rattkayi su se negdje u tom razdoblju uspjeli vratiti u sam Veliki Tabor, ali se iz dokumenata točan datum tog događaja ne može pobliže odrediti. U veljači 1511. plemići Ivan Bolec iz Sutinskog i Petar literat iz Nespeša su u ime Ladislava i Benedikta Rattkaya pred Čazmanskim kaptolom (11. veljače) uložili prosvjed protiv markgrofa u vezi nezakonitog držanja Velikog i Malog Tabora i Jurketinca,[15] a isti su prosvjed pred Zagrebačkim kaptolom (17. veljače) u njihovo ime uložili čazmanski provizor Baltazar iz Dubovca i Nikola iz Gornje Stubice, osobni familijari Benedikta Rattkaya.[16] Isti Nikola iz Gornje Stubice je zajedno s Akacijem Lausingerom iz Kapolne dan kasnije (18. veljače) pred istim Kaptolom uložio zabranu protiv mogućeg kraljevskog darovanja istih posjeda markgrofu Jurju.[17] U navedenim se ispravama uvijek jasno razlikuju *castrum Thabor* (u prosvjedima pred Zagrebačkim kaptolom nazivan i Borovcem) i *castellum Kystha-*

13 Vidi niže. Dokument o prosvjedovanju iz 1511. vidi u: HDA, DMV, br. 696.
14 Karbić 2010: 219.
15 HDA, DMV, br. 695.
16 HDA, DMV, br. 696.
17 HDA, DMV, br. 697.

bor (u istim prosvjedima nazivan i Klenovcem). Stilizacija prosvjeda takva je da se iz nje ne može sa sigurnošću vidjeti u čijim su se rukama ti burgovi zaista i nalazili, ali je iz događaja koji su uslijedili sigurno da se Mali Tabor zbilja nalazio u markgrofovim rukama, jer je u njemu imao svog kaštelana.[18]

Fizički sukob između markgrofovih ljudi u Malom Taboru i Rattkayevih u Velikom Taboru započeo je u prosincu 1511. kada su Ivan Jäger, kaštelan Malog Tabora i njegov vicekaštelan Hans Kalamar s ljudima iz posjeda Mali Tabor, Konoba i Klenovec, otjerali 80 svinja Rattkayevih kmetova iz sela Drezna i Klanječno iz šume Koševina, koja je pripadala Velikom Taboru.[19] U kolovozu 1512. isti kaštelan i njegovi ljudi su po zapovijedi markgrofa, s kmetovima iz sela Podhrastje, Poredno, Kišnica, Grdetinec i *Nova villa*, kolima otišli ispod brda Koševina, kosili sijeno i drva u šumi te ih odveli u Mali Tabor.[20] Zanimljivo je da Rattkayi nisu smjesta pokrenuli parnicu protiv Jurja Brandenburškog, možda i zato što su još uvijek pripremali već prije spomenutu tužbu oko događaja iz 1507. koju su ponovno i uložili pred palatinom i banom Emerikom Perényjem u prosincu 1512. godine.[21] U sklopu te pravne akcije u siječnju 1513. Toma iz Pristavice, familijar Benedikta Rattkaya, ponovio je pred Zagrebačkim kaptolom prosvjed protiv mogućeg kraljeva darovanja burga Tabor (u tom trenutku vjerojatno isključivo u smislu Velikog Tabora) i posjeda Jurketinec markgrofu,[22] a sa svoje strane markgrofovi zastupnici također su zatražili izvještaje o prethodnim istragama,[23] čime je započet dug proces parničenja pred raznim sudskim instancama (banom i Varaždinskom županijom) koji će završiti tek nagodba iz 1524. godine.

Usporedno sa sudskim postupkom, nastavljena su i nasilja markgrofovih ljudi koji su u ožujku 1513. predvođeni već spomenutim kaštelanom Ivanom Jägerom i njegovim vicekaštelanom te kmetovima iz sela Konoba, Klenovec, Podhrastje, Poredno, Kišnica, Grdetinec i *Nova villa*, upali na područje Velikog Tabora i lovili po šumama i bregovima Cerovac, Kukac i Koševina.[24] U svibnju iste godine isti su kaštelani poslali dva konjanika, dva kmeta iz mjesta Podhrastje te više drugih ljudi na područje Velikog Tabora i od tamo u Mali Tabor odveli 9 volova.[25] Isti kaštelani su po markgrofovoj zapovijedi s drugim familijarima i kmetovima iz sela Konoba, Husak, Klenovec, Novec, Brezje, Praprotnik i Pristnje napali i posjed Harina Zlaka na području Velikog Tabora, tamo poželi 4 holbe žita, pokosili ostalo žito i bacili ga u Sutlu.[26] Osim malotaborskih kaštelana, napad na posjede Rattkayevih markgrofovi ljudi izvršili su i iz Krapine, odakle je kaštelan Ivan Stranec napao posjed Pete-

18 U svibnju iste godine na tom se položaju već spominje Ivan Jäger (zvan i latinski *Venator*, tj. Lovac). Vidi: HDA, AP, Lepoglava, fasc. 2, nr. 16; Mályusz 1925: 170.

19 HDA, DMV, br. 713, br. 731; MOL DL 38010 (Hunyadi cs. 422).

20 Isto.

21 HDA, DMV, br. 711; MOL DL 37911 (Hunyadi cs. 331).

22 HDA, DMV, br. 712.

23 MOL DL 37911 (Hunyadi cs. 331); MOL DL 37706 (Hunyadi cs. 347).

24 HDA, DMV, br. 713, br. 731; MOL DL 38010 (Hunyadi cs. 422).

25 HDA, DMV, br. 732; MOL DL 38003 (Hunyadi cs. 412).

26 Isto.

loslavci na području Cesargrada te sa slobodnog pašnjaka *Zethnychledyne* otjerao u Mali Tabor dva vola nekog Rattkayeva kmeta, a u rujnu iste godine na istom je području, ovaj put okarakteriziranom kao posjed *Zethnych*, ponovno izvršio neka nasilja.[27]

U pravnom smislu, za Rattkaye se situacija nešto popravila u listopadu iste godine kada je kralj Vladislav II. za zasluge u borbama protiv Osmanlija darovao Ladislavu i Benediktu Rattkayu *castrum Thabor*,[28] ali im to u praktičnom smislu nije donijelo puno mira. Samo nekoliko dana kasnije, već spomenuti markgrofovi kaštelani Malog Tabora, s njihova su posjeda Orešje odveli četiri vola, četiri krave, jednu kobilu i deset koza,[29] a početkom prosinca iste godine, u šumi Bojazna sa žirišta zvanog Kamenica odveli su 180 svinja i dva svinjara Rattkayevih, koje su zatvorili u Malom Taboru.[30] Iza tih događaja, ipak je došlo do stanovita smirivanja situacije, ponajviše zahvaljujući istragama koje je pokrenuo novi ban Petar Berislavić, no konačni dogovor markgrofa i Rattkaya nije postignut. Moguće je da je na međusobnu pomirljivost utjecala i činjenica da su nadbiskup Toma Bakač, njegova braća i Ivan Ernušt Čakovečki također pokazali interes za markgrofove posjede u Varaždinskoj, Križevačkoj i Zagrebačkoj županiji, jer su markgrofovi ljudi prosvjedovali pred Čazmanskim kaptolom protiv mogućeg kraljeva darovanja tih posjeda istima u siječnju 1514.,[31] a vrlo brzo iza toga i Benedikt i Ladislav Rattkay, kao i niz drugih plemića, uložili su sličan prosvjed.[32]

Iz veljače 1514. dolazi nam podatak o prvom poimence poznatom kaštelanu Velikog Tabora, Demetriju Mađaru (*Hungarus*), koji je nezakonito postavio neke granice prema cesargradskom vlastelinstvu čime je započeo novi sukob Rattkayevih, onaj s obitelji Stubenberg.[33] Moguće je da je i to utjecalo na Rattkaye da pokušaju svoje probleme s markgrofom riješiti isključivo sudskim putem, što je potrajalo sve do rujna 1517. kada je dužnost kaštelana Krapine i Malog Tabora preuzeo Engelhart Strösser. Sukob se u tom trenutku uglavnom odvijao na području sela Bojazno, a sa strane Rattkaya vodili su ga kaštelan Velikog Tabora Ivan Rattkay[34] i njegov vicekaštelan Stjepan. Zanimljivo je da u tim sukobima Rattkayi preuzimaju agresivniju ulogu. Tako je, među ostalim, Ivan Rattkay u prosincu 1517. poslao svog zamjenika Stjepana te plemiće Andriju i Franju iz Mirkovca koji su s više ljudi na putu iz Kostela u Krapinu napali Matiju, familijara kaštelana Engelharta Strössera te mu oteli isprave vezane uz Kostel i Mali Tabor, a u srpnju 1518. njihovi su ljudi kosili na području Malog Tabora te u blizini Velikog Tabora napali markgro-

27 MOL DL 38006 (Hunyadi cs. 415).

28 MOL DL 37932 (Hunyadi cs. 479).

29 MOL DL 38004 (Hunyadi cs. 414); MOL DL 38011 (Hunyadi cs. 425).

30 MOL DL 37943 (Hunyadi cs. 405); MOL DL 38003 (Hunyadi cs. 412).

31 MOL DL 37947 (Hunyadi cs. 356).

32 MOL DL 49512 (Orsich cs., fasc. 56, nr. 40).

33 MOL DL 38008 (Hunyadi cs. 420).

34 Identitet Ivana Rattkaya nije utvrđen, ali je najvjerojatnije bio pripadnik sljedeće generacije obitelji, a ne Ivan I., jedan od braće Pavla Rattkaya uključenih u izvornu darovnicu hercega Ivaniša, koji je prema historiografiji umro 1513. godine. Vidi: Gulin 1995: 12.

fove ljude koji su tjerali volove na prodaju u Rogatec u Štajerskoj te im oteli volove. Nasilje je još više eskaliralo u kolovozu kada su isti na području Kostela izranili markgrofovog kmeta po imenu Martin Popeneznjak i ostavili ga ležati u krvi, a u rujnu pljačkali vinske klijeti markgrofovih kmetova iz malotaborskog vlastelinstva. U listopadu su napali i vinske klijeti kmetova kostelskog vlastelinstva na području Velikog Tabora, nanijevši pritom ukupnu štetu od 75 zlatnih florena.[35] Zanimljivo je da je markgrofov odgovor bio isprva na pravnom planu te je u prosincu 1518. započeo niz sporova protiv Rattkaya, ali je u lipnju 1520. ipak krenuo u fizički napad te je Engelhart Strösser, tada kaštelan Krapine i Kostela, silom zauzeo Veliki Tabor i protjerao Rattkaye iz njega. U tom je slučaju neobično da je u korist Rattkaya intervenirao sam kralj Ludovik II. te preko Budimskog kaptola opomenuo kaštelana Engelharta da grad preda Rattkayima, no potonji to nije učinio.[36] Vjerojatno je kralj želio da se pričeka s ishodom parnice koja je oko Tabora vođena na palatinovu sudištu, a koju su Rattkayi dobili. Štoviše, u siječnju sljedeće godine, kralj je čak naredio različitim slavonskim velikašima da Ladislava Rattkaya vojno pomognu *in expugnatione ipsius castri Nagh Thabor pertinentiarumque suarum*.[37] Do otvorenog sukoba ipak nije došlo jer je 28. veljače 1521. sklopljen sporazum kojim je Ladislavu Rattkayu i njegovim sinovima Petru i Pavlu Engelhart Strösser vratio Veliki i Mali Tabor i ostale posjede koje je zaposjeo po nalogu markgrofa Jurja nakon smrti Benedikta Rattkaya (1520.).[38] Do konačnog je rješenja došlo tek u siječnju 1524. kada je markgrof Juraj prodao Ladislavu Rattkayu svoj posjed Mali Tabor za 3500 ugarskih florena čime je čitavo područje oba burga Tabora došlo u vlast ove obitelji te je time započelo novo i mirnije razdoblje njegova razvoja.[39]

Velikotaborsko vlastelinstvo u 16. stoljeću

Iako je razdoblje koje je uslijedilo nakon poraza i smrti Ludovika II. Jagelovića na Mohačkom polju 1526. godine donijelo teški ratni vjetar osmanskih pustošenja većine preostalih dijelova Kraljevstva i borbi za prijestolje između pristaša austrijskog nadvojvode Ferdinanda i erdeljskog kneza Ivana Zapolje, prema sačuvanim podacima čini se da je velikotaborsko vlastelinstvo toga uglavnom bilo pošteđeno (osim u razdoblju od 1545.–1578.[40]) te ulazi u mirnije razdoblje svog razvoja. Nažalost, pisani izvori ne omogućuju uvid u graditeljski razvoj u tom razdoblju, iako je vrlo vjerojatno da su se tada u tom smjeru morali odvijati značajni obrambeno-građevinski zahvati.

35 MOL DL 38033 (Hunyadi cs. 446).

36 HDA, DMV, br. 803.

37 MOL DL 104737 (Festetics cs., Varasd 18)

38 HDA, DMV, br. 810.

39 HDA, DMV, br. 833.

40 Šire područje Velikog Tabora samo je u tom kraćem razdoblju bilo pod nešto jačim udarom Osmanlijskih provala. O tome vidi više u: Jurković 2004: 25-42.

U prilog mirnom razvoju vlastelinstva u post-mohačkom razdoblju zasigurno su išle dvije činjenice. Jedna je bila mudra diplomacija Pavla Rattkaya, jedinog preostalog muškog člana obitelji nakon smrti Petra 1526. i Ladislava Rattkaya 1528. godine, koja se manifestirala u odabiru i pristajanju uz pretendenta Ferdinanda, čime se izbjegla potencijalna opasnost od prodora i pustošenja velikotaborskog vlastelinstva od Ferdinandovih pristaša (poput njegova nasilnog susjeda Jurja Akaca Lendekara od Rogatca),[41] sa susjednog područja Njemačkog carstva s kojim je vlastelinstvo faktično graničilo. Politička je privrženost, dakako, imala i svoju cijenu i trošak, jer je Pavao (II.), priklonivši se Ferdinandu kao njegov pristaša, dopustio da se s njegova vlastelinstva Veliki Tabor, koje je 1533. godine brojalo 115 poreznih dimova, ubere izvanredni kraljevski porez,[42] kao i 1543. godine kada je morao od posjeda Velikog Tabora izdati 80 florena.[43] S druge strane, a u prilog stjecanju dobiti išlo je Pavlovo prisvajanje crkvene desetine s velikotaborskog vlastelinstva u tridesetim godinama 16. stoljeća, a koju unatoč zahtjevima kralja Ferdinanda[44] i vlastitim isprikama zbog nemogućnosti isplate i vraćanja desetine tih posjeda Zagrebačkom kaptolu,[45] nije vratio, već mu je Kaptol 1567. morao desetinu iznajmiti za paušalnu sumu od 22 talira godišnje, a zakup je ponovno dogovoren 1575. na 20 talira te je 1594. povećan na 32 forinte.[46]

Druga činjenica koja je doprinosila izdvajanju velikotaborskog vlastelinstva iz ratnog vrtloga proizlazila je iz korištenja vojnog iskustva koje su Pavao Rattkay i njegovi nasljednici, sinovi Petar i Pavao, stjecali tijekom svojih karijera prilikom zaštite vlastelinstva. Tako je Pavao zasigurno i privatno koristio njemu određeni vojni kontingent od 32 konjanika i plaću za iste u iznosu od 600 florena koju je 1536. između plaća ostalim velikašima i njihovim konjanicima odredio kralj Ferdinand,[47] kao i korištenje u privatne svrhe dvanaestorice konjanika i pet zaprega s kolima od kojih je u svaka upregnuto šest konja, a koje je bio dužan opremiti i održavati za banderijalnu jedinicu slavonskog bana prema odluci Sabora Kraljevine Slavonije održanog 17. lipnja 1537. godine u Križevcima.[48] Velikotaborsko vlastelinstvo je još jače osigurano od eventualnih prodora protivnika sa sjeveroistočne strane i Pavlovim stupanjem na službu hrvatskog podbana koju je obnašao zajedno s Andrijom od Trnovca 1538. i 1539. godine za vrijeme banova Petra Keglevića i Tome Nádasdyja[49] te istovremenim vršenjem službe hrvatskog podbana i raznih drugih

41 Gulin 1995: 14.

42 POP, dok. 45, str. 136.

43 Klaić 1907: 88.

44 MHabs. 2, dok. 186, str. 169.

45 MHabs. 2, dok. 176, str. 161.Vidi i: Gulin 1995: 70.

46 Adamček 1980: 358.

47 ACom. 2, dok. 309., str. 470.

48 ACom. 2, dok. 32, str. 48-49.

49 Gulin 1995: 13. Za isprave u kojima se Pavao Rattkay spominje kao podban za vrijeme bana Petra Keglevića vidi i: MHab. 2, dok. 399, str. 397 i dok. 425, str. 424; ACom. 2, dok. 107, str. 173, dok. 122, str. 200, dok. 176, str. 274.

dužnosti u upravi Varaždinske i ostataka Križevačke županije (1539.–1555.).[50] Iako su svi navedeni faktori uspješno utjecali na razvoj vlastelinstva, posljedice sukoba u prva dva desetljeća 16. st. osjećala su se sve do četrdesetih godina (početak pojačane osmanlijske opasnosti) te posjed Veliki Tabor prilikom ubiranja kraljevskog poreza od 1 forinte u Kraljevini Slavoniji 1553. godine broji 56 poreznih dimova.[51] Sljedeće, 1554. godine, prilikom ubiranja istog poreza posjed je imao samo 52 dima, jer su četiri dima uništena, ne toliko ratnim razaranjima, kao što je bio slučaj kod mnogih drugih vlastelinstava, već epidemijom kuge.[52] Unatoč tome, velikotaborsko je vlastelinstvo uspjelo navedenim obrambeno-organizacijskim predradnjama steći uvjete za mirni razvoj i uspon koji se manifestirao u solidnom procvatu govedarstva, pčelarstva i vinogradarstva,[53] a bilo je moguće stjecati i velike prihode, pogotovo preprodajom pšenice, zobi i vina velikotaborskih kmetova krajiškim vlastima 1560. godine.[54] U prilog pozitivnom razvoju govori i činjenica gotovo stalnog porasta broja dimova sve do kraja 16. stoljeća. Tako je Velikotaborsko vlastelinstvo brojilo 64 porezna dima 1567. kao i sljedeće 1568. godine,[55] dok je nakon blažeg pada 1570. godine, kada je vlastelinstvo brojilo 60 dimova,[56] unatoč Seljačkoj buni koja se dogodila u međuvremenu, čak i porastao 1576. godine na 66 dimova.[57] Navedeno razdoblje obilježavaju i sudske parnice i sporovi među članovima obitelji Rattkay oko prava na posjede, ali, kako se radi samo o potraživanjima djevojačkih četvrtina (tzv. *quarta*) ženskih članova obitelji, a koja su isplaćivana u novčanim iznosima, a ne izdvajanjem dijelova velikotaborskog vlastelinstva, ti procesi nisu izravno utjecali na strukturu i sadržaj samog vlastelinstva.[58]

* * *

Povijest burga Veliki Tabor izravno je povezana s poviješću obitelji Rattkay, koja ga je najvjerojatnije i podigla na stupanj samostalnog burga negdje početkom drugog desetljeća 16. stoljeća, za vrijeme borbi koje je u tom razdoblju uporno vodila s herceginjom Beatricom Frankapan i potom njezinim drugim suprugom markgrofom Jurjem Brandenburškim za vlast nad velikotaborskim vlastelinstvom. Iako je sam tijek te borbe i njezin ishod dobro dokumentiran u onodobnim pisanim izvorima, kao i povijest obitelji i njezina doprinosa razvoju hrvatske povijesti u cjelini, isti su izvori, nažalost, vrlo

50 Gulin 1995: 13. Za isprave u kojima se Pavao Rattkay navodi kao podžupan vidi i: CENZ 2, dok. 162, str. 223, dok. 163, str. 224-225.

51 POP, dok. 50, str. 160.

52 POP, dok. 53, str. 171. Pad poreznih dimova navedenih godina objašnjava sam Pavao Rattkay u ispravi 2. srpnja 1554. kojom slavonskom dikatoru Ambrozu Gregorijancu daje namiru za porez od jedne forinte po dimu za 1553. godinu, navodeći kako su 4 dima uništena i napuštena zbog kuge (*a peste*). ACom. 2, dok. 266, str. 400. O poreznim dimovima na velikotaborskim posjedima Pavla Rattkaya vidi i: ACom 2, str. 448-449 i 452.

53 Adamček 1980: 265, 267, 287, 289.

54 ACom. 3, dok. 45, str. 84. Adamček 1980: 295.

55 POP, dok. 66, str. 200, dok. 72, str. 218.

56 Josip, Adamček, Popisi i obračuni, str. 234., dok. 78.

57 Josip, Adamček, Popisi i obračuni, str. 289., dok. 96.

58 O sukobima unutar obitelji te sudskim procesima potraživanja djevojačke četvrtine vidi: Gulin 1995.

tihi i neodređeni kad govore o samom nastanku burga i povijesti njegove izgradnje te pitanjima svakodnevnog života u burgu i njegove mikropovijesti. Za rješenje tih pitanja tako i dalje ostajemo isključivo upućeni na analize arheoloških istraživanja i analize materijalnih ostataka i kulturno-povijesne baštine.

Historical Information on Veliki Tabor Castle (from the First Mention in the Sources to The Peasants' Revolt of 1573)

The history of Veliki Tabor Castle can be traced in the written sources commencing from the first decade of the sixteenth century, although the castle itself was probably constructed somewhat earlier. The early history of the area is closely connected with the history of Vrbovec Castle in its proximity which, commencing from the second half of the thirteenth century, became the central castle of the estates of Veliki Tabor and Mali Tabor, yet also of the larger territorial unit called comitatus Zagoriensis, according to the sources the County of Zagorje. Since in the later period of its existence the name Tabor started to be used referring to Vrbovec Castle, these two castles were often confounded in academic historiography and archaeology and hence there is a need for an in-depth analysis of the issue. This is an attempt to shed some light on the issue solely on the basis of the existing written sources, without considering the analysis of material remains, which shall be discussed from the viewpoint of archaeology and art history in other parts of this monograph.

The history of Veliki Tabor Castle is closely connected with the history of the Rattkay family, who probably contributed to its being perceived as an independent castle sometime during the second decade of the sixteenth century, during the struggles for power over Mali Tabor estate that occurred during that period with Duchess Beatrice of Frankopan and subsequently with her second husband Margrave George of Brandenburg. Although the course of the struggle and its outcome, when it finally came into the undisturbed ownership of the Rattkay family, are well documented in the contemporary written sources, as well as the history of the family and its contribution to the development of the Croatian history in general, the same sources are, unfortunately, considerably scarce and not very accurate when referring to the foundation of the castle and the history of its construction or the issues from everyday life and micro-history. Our search for answers to these research questions is confined exclusively to the analysis of archaeological excavation and material evidence of cultural and historical heritage.

Tea Gudek Šnajdar

Arhitektonska kamena plastika s palasa Velikog Tabora

U arheološkim i konzervatorskim istraživanjima koja su vršena u Velikom Taboru posljednjih desetak godina pronađen je veći broj ulomaka arhitektonske kamene plastike. Osobito se ističu ulomci s bogatom gotičkom profilacijom, koji čine najbrojniju skupinu nalaza. Većinom su bili sekundarno ugrađeni u zidove palasa,[1] kule B[2] ili su pronađeni u arheološkim istraživanjima u prizemlju kule D.[3] Uglavnom se radi o fragmentima prozora i vrata, iako je pronađeno i nekoliko ulomaka nejasne namjene. Budući da je jedan dio dovratnika i doprozornika sačuvan na svom izvornom mjestu, zadržavši funkciju kroz stoljeća, dijelom nam je olakšano istraživanje pronađenog materijala.

Dovratnici

Palas Velikog Tabora po svemu je sudeći imao profilirane kamene dovratnike na ulazu u svaku prostoriju. Bogato ukrašen kameni dovratnik stajao je i na samom ulazu u palas, najvjerojatnije na mjestu današnjeg ulaza na prvom katu.[4] Niti jedan

1 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 1-155.

2 Fotodokumentacija Dvora Veliki Tabor (foto: Siniša Žnidarec), 2008.

3 Ida PAVLAKOVIĆ, Završni izvještaj, Arheološko iskopavanje Dvor Veliki Tabor – MHZ, kula D, listopad 2008.-lipanj 2009.

4 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ,

Dovratnici na prvom (lijevo) i na drugom (desno) katu palasa

od sačuvanih dovratnika nije u potpunosti jednak, no imaju neke zajedničke karakteristike. Svi imaju nadvoj „na rame“ koji je tipičan dovratnik razvijene gotike 15. st.,[5] iako ima pokazatelja da je bilo i onih s ravnim nadvratnikom.[6]

Na prvom katu palasa, na ulazu u južnu prostoriju, nalazi se dovratnik s nadvojem „na rame“. Profilirana strana dovratnika okrenuta je prema ulaznoj prostoriji u palas, dok s druge strane nema ukrasa. Za gotičke dovratnike karakteristično je da se ukrašava samo prednja strana, što je vidljivo i na ostalim velikotaborskim primjerima. Oni označavaju ulaz u prostoriju, dok su s unutrašnje strane bez ukrasa.[7] Visina svijetlog otvora iznosi mu 191 cm, što ga svrstava u najviše dovratnike palasa. Sastavljen je od sedam kamenih dijelova nejednake veličine. Elementi profilacije uzdižu se iz kvadratne baze na koju je postavljena piramida. Profilacija se sastoji od dva torusa, te užljebine između njih. Geometrijski je vrlo pravilna, budući da su promjeri oba torusa i užljebine jednaki, a iznose četiri centimetra. Na dijelovima preklapanja torusa dovratnika i nadvoja javlja se motiv „križanih štapića“. Ovaj motiv na primjerima iz kontinentalne Hrvatske nalazi se još i na fragmentu dovratnika smještenom u stalnom postavu Muzeja Međimurja u Čakovcu,

Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 26-27.

5 Tatjana TKALČEC, Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome, Muzeji Hrvatskog zagorja, Institut za arheologiju, Zagreb, 2010., 115.

6 Ulaz u kapelu u kuli C.

7 Zorislav HORVAT, Vrata u burgovima kontinentalnog dijela Hrvatske, Prostor, 10 (2002), 1 (23), 12.

Dovratnik na dvorskoj kapeli sv. Petra

Dovratnik na drugom katu palasa

te na dovratnicima sa Susedgrada[8] i sakristije grada Ružice.[9] Motiv je vrlo čest i na brojnim austrijskim srednjovjekovnim građevinama.[10]

Iako je na ovom dovratniku vidljiva težnja prema geometrijskoj točnosti, presjeci profilacije nisu jednaki na svim dijelovima. Veličine pojedinih dijelova su različite, a neki se dijelovi profilacije mjestimice gube.[11] Iznad nadvoja urezan je klesarski znak, a isti takav nalazi se i na fragmentu bogato profiliranog ulaznog dovratnika. Najsličniji ovom je dovratnik smješten na ulazu u sjevernu prostoriju drugog kata. Profilacija im je jednaka, a sastoji se od dva torusa i užljebine između njih. No, ovdje osim što je riječ o dvadesetak centimetara nižem dovratniku, razina klesanja puno je slabija. Promjer vanjskog torusa kreće se između 3,9 i 4,4 centimetra, dok je promjer užljebine i unutarnjeg torusa 4,2 centimetra. Različito je i oblikovanje baze, kod primjera s prvog kata ona je piramidalna s naglašenim izbočenim bridom, dok je ovdje čitava ploha zakošena, a torusi samo „izrastaju“ iz nje. I sama obrada kamena mnogo je lošija, dijelovi profilacije na momente se gube, mijenja im se promjer i veličina. Pitanje je da li su ove traljavosti uzrokovala oštećenja to-

8 Lada PRISTER, Susedgrad ili nedovršena priča o jednom gradu, Katalog izložbe, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1998., 23. i 37.

9 Mladen RADIĆ, Zvonko BOJČIĆ, Srednjovjekovni grad Ružica, Katalog izložbe, Muzej Slavonije, Osijek, 2004., 39.

10 Vidi: www.burgenseite.com (6.9.2012.)

11 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 33.

Idealna rekonstrukcija dovratnika s glavnog ulaza u palas (prijedlog i crtež: Tea Gudek Šnajdar, Siniša Žnidarec, vizualizacija: Filip Ružić)

kom vremena ili je riječ o slabijem majstoru koji je ovaj dovratnik radio po uzoru na onaj na prvome katu?

Prema oblikovanju profilacije, srodan ovima je i dovratnik koji se nalazi na ulazu u kapelu sv. Petra u južnoj polukružnoj kuli (kula C). Iako je ova kula mlađa od palasa, dovratnik je vjerojatno naknadno premješten ovamo. Od prethodnih se razlikuje po oblikovanju nadvratnika, koji je ravan. Profilacija se sastoji od torusa smještenog između dvije užljebine. Promjer torusa varira od 5 do 5,4 centimetra, a promjer užljebina je 8,1 centimetara. I ovdje se, kao i na ostalim dovratnicima, na mjestima na kojima se torusi preklapaju javlja motiv „križanih štapića". U podnožju dovratnika nalazi se kvadratna baza s laganim skošenjem na vrhu. Iz nje se nastavlja torus, dok užljebine „izrastaju" iz baze, posredstvom polukružnog luka. Ovaj motiv nalazi se i na bazama dovratnika gotičke kule Staroga grada u Varaždinu. Na dovratniku se nalaze četiri klesarska znaka, od kojih su tri potpuno jednaka. Sa svake strane smještena su po dva znaka. Zanimljivo je da vrlo srodne znakove nalazimo upravo na dovratniku gotičke ulazne kule Staroga grada u Varaždinu.

Drugačiji tip profilacije nalazi se na dovratniku koji je smješten između južne i sjeverne prostorije drugoga kata. Visina svijetlog otvora iznosi mu 168 centimetara, a nadvoj također ima oblik „na rame". No, profilacija pokazuje potpuno drugačije oblikovanje. Sastoji se od dvije plitke užljebine podjednakih veličina. Baza

Fragmenti dovratnika
s glavnog ulaza u palas

Kat br. 1.
Kat br. 2.

dovratnika vrlo je niska, a s profilacijom se spaja posredstvom male piramide. Na dovratniku se nalaze dva klesarska znaka. Ovakva vrsta profilacije javlja se i na „češkom" prozoru tipa B, kao i na napi kamina sjeverne prostorije drugoga kata u koju i vode ova vrata.

Osim ovih sačuvanih, profilirani dovratnici vjerojatno su se nalazili na ulazu u

svaku prostoriju palasa Velikog Tabora. Tome u prilog govore i fragmenti dovratnika pronađeni u dosadašnjim istraživanjima. Svi pokazuju karakteristike gotičkog oblikovanja, a svojom masivnošću i bogatstvom profilacije osobito se ističu dva fragmenta. Oba su dio istog dovratnika, jedan pripada uglovnom dijelu, a drugi je dio okomice dovratnika. Dovratnik je također imao nadvoj „na rame", a sastojao se od tri torusa, od kojih je središnji bio najveći, te dvije užljebine između njih. Svojim dimenzijama nadmašuje sve ostale, te se po svemu sudeći nalazio na ulazu u sam palas, na mjestu današnjeg ulaza na prvom katu. Na jednom fragmentu sačuvan je klesarski znak, koji je jednak onome iznad nadvoja dovratnika na prvom katu. Prema tome očigledno ih je radio isti majstor, a prema bogatstvu profilacije i smještaju ova dva dovratnika, vjerojatno se radilo o nekom od iskusnijih majstora radionice koja je ovdje radila, kojemu je i povjeren ovaj odgovoran posao.

Prozori

Na palasu Velikog Tabora nalaze se tri tipa gotičkih prozora. To su jednostavni prozori s jednim otvorom, te dvije vrste tzv. „čeških prozora".

Jednostavni gotički prozori

Najjednostavniji prozori imaju relativno mali svijetli otvor, čija profilacija se sastoji tek od blagog skošenja koje na doprozornicima kreće od baze s motivom piramide. Takvi prozori vrlo su česti, a javljaju se tijekom čitavog gotičkog razdoblja, od 13. do 16. st.[12] Jednostavniji i manji prozori obično se nalaze na sporednim prostorijama utvrda. Ovakav tip prozora na palasu se nalazi na jugozapadnom i sjeverozapadnom zidu prvoga kata. Jedan primjerak ovakvog prozora nalazi se i na dvorišnoj strani drugoga kata kule D, te je ondje vjerojatno naknadno ugrađen, budući da svojim oblikovanjem u potpunosti pripada duhu gotike, a tipski odgovara ovim prozorima.

Nešto bogatije ukrašen, no još uvijek jednostavan prozor, nalazi se na južnoj fasadi, istočno od ulaza u palas. U istoj prozorskoj osi na drugom katu nalazio se još jedan takav prozor, čiji ostaci su i danas vidljivi, no on je kasnije zamijenjen renesansnom biforom. Ovaj prozor ima jednostavni pravokutni otvor s profilacijom koju čini konkavno skošenje, te pravokutni utor za prozorski kapak s vanjske strane. Unutar prozora nalaze se metalne rešetke. Ima neuobičajenu profilaciju, no dijelom je slična onoj s „čeških prozora" Starog grada u Samoboru.[13]

12 Zorislav HORVAT, Katalog gotičkih profilacija, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1992., 120.

13 Zorislav HORVAT, (bilj. 12), 112. (sl. 112)

Češki prozori – tip A

Na palasu Velikog Tabora sačuvano je šest tzv. „čeških prozora“ ovoga tipa, četiri na istočnom pročelju, te dva na zapadnom dijelu sjevernog pročelja. Prozori su razmješteni u pravilnim prozorskim osima. Gotovo svima su u cijelosti sačuvani doprozornici, dok su im na temelju pronađenih ulomaka arhitektonske plastike rekonstruirana križišta. Prozori ovog tipa, iako istog oblikovanja, nisu jednakih dimenzija, što se uočava tek pomnijim motrenjem istočnog pročelja. Prozori drugog kata su za tridesetak centimetara viši od prozora u istim prozorskim osima, koji se nalaze na prvom katu.[14] Nije sasvim jasno što je tome uzrok, moguće je da su prozori drugog kata osvjetljavali neku reprezentativniju prostoriju koja radi svoje namjene dobiva i veće prozore. No, moguće je i da su u duhu klasične estetike prozori drugog kata veći kako bi se promatraču sa zemlje činili jednaki onima na prvom katu.[15]

Profilacija prozora vrlo je bogata, u podnožju se nalazi masivna baza iz čijeg jakog skošenja kreću elementi profilacije. Ona se na doprozornicima sastoji od jednog torusa na zaobljenoj podlozi. Okomiti šprljak sastoji se od tri sljubljena torusa, od kojih je srednji širi od bočnih, a u presjeku čine motiv trolista. Horizontalna greda križa ima skošenje gornje površine koje završava zaobljenjem, uz koje se s donje strane sljubio jedan manji torus. Ovakva nesimetričnost horizontalne grede veže se uz početke izrade „čeških prozora“, a sudeći po kamenim ulomcima, takav je slučaj bio i u Vrbovcu, Gariću i Čazmi, kao i na kraljevskom dvoru u Budimu. Čini se da je razlog tome bilo osiguravanje od smrzavanja po zimi.[16]

Na mjestima preklapanja torusa, kao i kod dovratnika, javlja se motiv „križanih štapića“. On se, osim na Velikom Taboru, javlja i na prozorima utvrda Vrbovec, Ribnik i Susedgrad.[17]

S vanjske strane doprozornika nalaze se utori, koji nam svjedoče o načinu zatvaranja ovih prozora drvenim kapcima. Prozorske klupčice relativno su jednostavne, a počivaju na konzoli u obliku spljoštene naopake piramide. Sve su jednake osim klupčice južnog prozora istočnog pročelja prvog kata, koja ima bogatiju dekoraciju od ostalih.

Ovako bogate profilacije nisu toliko česte na utvrdama kontinentalne Hrvatske, a torusi su češći motiv na dovratnicima. Ipak, profilaciju „češkog prozora“ s motivom torusa nalazimo na još nekim utvrdama. Na Gariću, čiji prozor je datiran u početak 15. st., nešto je jednostavnija.[18] Na okomitom šprljku javlja se samo jedan, a ne kao u Velikom Taboru tri torusa. Ipak već i po samome motivu možemo ga

---

14 Dimenzije svijetlog otvora „čeških prozora” južne osi na istočnom pročelju. Prozor na prvom katu: 122 x 99,5 cm, prozor na drugom katu: 150 x 103,5 cm.

15 Razlika je vidljiva tek kada se istočno pročelje promatra s dvorišnih galerija koje su izgrađene naknadno. Dakle, u vrijeme nastanka palasa, moglo ga se promatrati samo sa razine zemlje, a s nje prozori izgledaju jednako.

16 Zorislav HORVAT, (bilj. 12), 118.

17 Zorislav HORVAT, (bilj. 12), 117-118.

18 Zorislav HORVAT, (bilj. 12), 117. (sl. 120)

„Češki prozori“ tip A (lijevo) i tip B (desno)

vezati uz jednake uzore. Na fragmentima „čeških prozora“ pronađenima u zazidima gotičke kule u Starom gradu u Varaždinu, također nalazimo motiv torusa, i to po dva na doprozornicima, dok je na šprljku profilacija s motivom kruške.[19] Torusi se nalaze i na doprozornicima Susedgrada, te utvrda u Brinju i Medvedgrada, za koje Z. Horvat navodi da su tipični za vrijeme oko 1400. i majstore školovane u češkim radionicama.[20]

Geografski još bliži srodan primjer nalazimo na utvrdi Vrbovcu. Na „češkim prozorima“ koji su bili na njoj, nalazimo tri motiva koji se javljaju i na prozorima Velikog Tabora. To su nesimetrična horizontalna greda, torusi kao element profilacije, te motiv „križanih štapića“. Iako je Vrbovec starija utvrda, za vrijeme Celjskih dolazi do velike pregradnje, pa time arhitektonska plastika prozora i vrata pripada „duhu gotike ranog 15. st.“.[21]

Češki prozori - tip B

Pri istraživanjima palasa Velikog Tabora 1996. godine, u zazidanom dijelu sjevernog zida pronađen je gotovo u cijelosti sačuvan „češki prozor“.[22] Jedinstven je po svome izgledu, te se razlikuje od svih ostalih prozora ovoga tipa. Nalazi se na pr-

19 Zorislav HORVAT, (bilj. 12), 181. (sl. 185)

20 Zorislav HORVAT, (bilj. 12), 118. (sl. 120)

21 Tatjana TKALČEC, (bilj. 5), 115.

22 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 40.

vom katu sjevernog pročelja, a smješten je u niši u kojoj se nalaze i dvije u potpunosti sačuvane kamene klupe.

Profilacija doprozornika započinje od prozorske klupčice, a sastoji se od dvije blage užljebine i pravokutnog utora s vanjske strane. Središnji šprljak ima isti oblik profilacije, no za razliku od doprozornika ona započinje niskom bazom, na kojoj se nalaze po dvije manje piramidice sa svake strane šprljka. Šprljci imaju ravan završetak, a motiv piramidica kakav se nalazi na ovom prozoru, jedinstven je na ovome području.

Na doprozornicima se nalaze utori koji prolaze kroz čitavu debljinu zida, te svjedoče o postojanju vanjskih drvenih kapaka i unutarnjih prozorskih krila. Prozorska klupčica je otklesana, a zbog tipološke razlike od ostalih „čeških prozora" palasa, njen izgled nije bilo moguće sa sigurnošću utvrditi.[23]

D. Miletić ovaj doprozornik uspoređuje s profilacijom dovratnika između zapadnih prostorija drugoga kata i nape kamina na istome katu, te ih pripisuje ruci istog majstora.[24] Ovakav način profilacije „čeških prozora" vrlo je čest na austrijskim srednjovjekovnim gradnjama,[25] a nalazimo ga i na nekim domaćim primjerima. Z. Horvat ih uspoređuje s primjerima „čeških prozora" koji nastaju sredinom 14. st. u Češkoj, kao što su primjerice oni s Karlštejna ili s kraljevskog dvoru u Budimu. U ovaj tip spadaju i prozori s Garića,[26] Medvedgrada i Samobora. Ovi lokaliteti povezani su s češkim majstorima proizašlim iz radionice Petera Parlera koji su ovakav tip prozora mogli donijeti na ovo područje početkom 15. st.[27] Motiv dvije užljebine na doprozorniku javlja se i na starom gradu Đurđevcu.[28]

Već krajem 16. st. uz sjeverno pročelje izgrađena je prigradnja, te prozor gubi svoju funkciju i zazidava se. Tome je moglo prethoditi urušavanje nadvoja prozorske niše zbog pogrešne ugradnje drvene grede iznad samog prozora, čiju težinu nije mogao izdržati.[29]

Kombiniranje različitih vrsta „čeških prozora" na jednoj građevini, na palasu Ve-

---

23 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 42.

24 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 40.

25 Profilaciju doprozornika koja kreće od prozorske klupčice nalazimo kod grada Schaunberga iz 14. st. Istu profilaciju šprljka nalazimo i kod Niederkraiga (oko 1400.), Klosterneuburga i Kasperk-Böhmena (nakon 1356.). Kod utvrda Merkenstein (15./16. st.) i Heidenreichstein (početak 16. st.) nalazimo profilaciju doprozornika koja kreće od prozorske klupčice, šprljak koji ima bazu, te profilaciju s pravokutnim završetkom. Vidi: www.burgenseite.com (6.9.2012.)

26 Tajana PLEŠE, Stari grad Garić-grad, Izvještaj o provedenim arheološkim istraživanjima u 2010. godini (I. i II.), Arhiv HRZ-a, 53-57. (Ljubazno zahvaljujem kolegici gospođi Tajani Pleše na ustupljenim materijalima.)

27 Zorislav HORVAT, O gotičkim prozorima profanih objekata, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, God. XXIV, br. 1-6, Zagreb, 1975., 117.

28 Zorislav HORVAT, Prozori na burgovima XIII. – XV. st. u kontinentalnoj Hrvatskoj, Prostor, 5 (1997.), 1 (13), 54. (sl. 23)

29 Marija VALJATO-FABRIS, Blanda MATICA, Drago MILETIĆ, Silvije NOVAK, Josip VELNIĆ, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996., 42.

likog Tabora nije usamljen primjer. Takav način oblikovanja nalazimo još i na Starom gradu Varaždinu, Ozlju, Gariću i Medvedgradu.

Majstorska radionica i klesarske oznake

O srednjovjekovnoj organizaciji gradnje Velikog Tabora informacije nam pružaju i klesarske oznake. One svjedoče da je velikotaborsku arhitektonsku plastiku izvela organizirana klesarska radionica. Iako značenje klesarskih znakova još uvijek nije u potpunosti jasno, njihovom analizom ipak dolazimo do nekih zaključaka.

Srednjovjekovne klesarske radionice funkcionirale su na dobro utvrđen i tokom godina uhodan način. S. S. Gvozdanović ovako opisuje tijek školovanja jednog majstora zidara: „Šegrtovanje zidara trajalo je sedam godina, a započinjalo u trinaestoj ili četrnaestoj godini života šegrta. Slijedile su tri godine usavršavanja kao kalfa – pomoćnik majstora, stekavši praktična iskustva na različitim tipovima gradnje. Bilo je to i doba putovanja, upoznavanja različitih gradnji. Da dobije kvalifikaciju majstora, morao je dokazati realizirano majstorsko djelo ili model koji bi demonstrirao majstorsku vještinu. Dobro ocijenjen, mogao bi tada osnovati vlastitu radionicu ako je imao dovoljno novca ili se mogao ponuditi vladarskoj kući, opatiji ili crkvi, dovoljno bogatima da posjeduju vlastite radionice. Na dvoru ili po samostanima arhitekt je imao priliku i pravo prihvatiti manire gornje klase, pa iako nije bio plemić, mogao je jesti za vladarskim stolom. Bio je za posao primjereno

Kat. br. 19, fragment s pomoćnim klesarskim linijama

Kat. br. 13, fragment arhitektonske plastike s klesarskom oznakom „x“

Geometrijska mreža s ucrtanim klesarskim znakom

Klesarski znak s fragmenta glavnog dovratnika

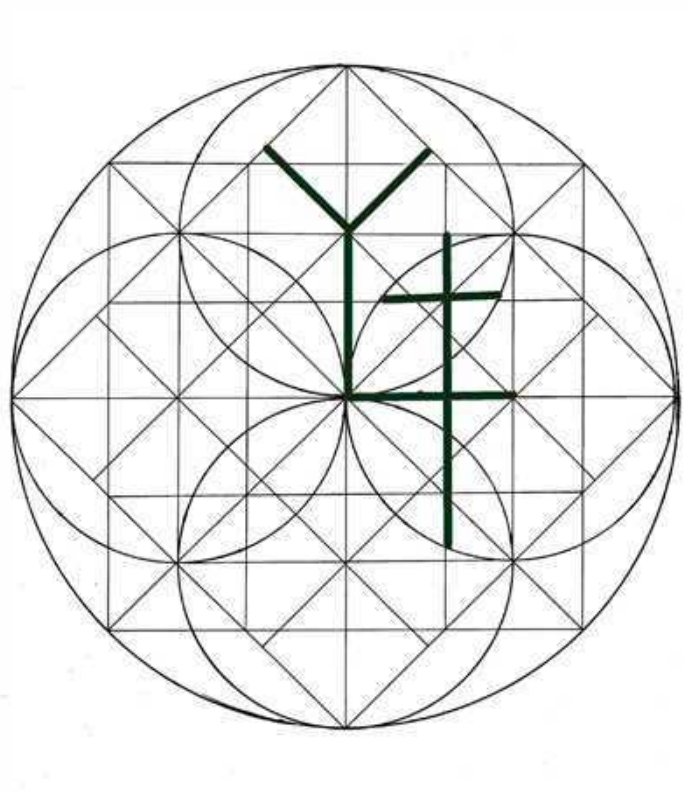

plaćen. Patron mu je bio vladar, biskup, crkveni poglavar ili opat sa samostanskom braćom."[30]

Klesarski znak naučnik je stekao nakon završenog školovanja, kada je dobio pravo da sam obrađuje kamen. Na svečanoj ceremoniji koja je tada organizirana, njegov znak mu dodjeljuje majstor. Postoje mišljenja kako su znak glavnog majstora i njegovih pomoćnika međusobno slični, a njihovu potvrdu dobivamo u srodnosti znakova koje nalazimo na jednom gradilištu.[31]

Pri projektiranju građevine majstori su se služili zakonima geometrije i matematike. Ova znanja primjenjivali su i pri izradi arhitektonske plastike. Kod oblikovanja kamenih profilacija, osim teoretskog poznavanja geometrije i matematike, bilo je potrebno i praktično umijeće klesanja. Veličina elemenata profilacije ovisila je o upotrijebljenoj mjeri, te o određenim međuodnosima tih elemenata. Sama profilacija crtala se pomoću geometrijske mreže koju je majstor projektirao metodama triangulacije i kvadrangulacije. Profilacija se prvo crtala na kartonu, komadu drva ili tankom limu.[32] Crtež bi se pomoću njih urezivao u kamen, a pomoćne linije koje su na taj način nastale, vidljive su i danas na njegovim spojnim plohama. Kada su dijelovi kamene plastike bili gotovi, na njihove spojne dijelove urezuju se i pomoćni znakovi za montažu, u obliku malog slova *x* ili *y*.

Primjeri pomoćnih linija i znakova za montažu sačuvani su na fragmentima „čeških prozora" iz Velikog Tabora. No, najznačajnija skupina oznaka na kamenu su klesarski znakovi kojima se označavalo autorstvo. Oni ujedno sačinjavaju i najveću skupinu klesarskih oznaka pronađenih u Velikom Taboru.

Klesarski znakovi*

Klesarski znakovi su male oznake koje se urezuju u kamen, a kojima su majstori označavali svoje autorstvo kako bi po završetku posla mogli biti isplaćeni.[33] Na zidovima Velikog Tabora pronađeno je četrdesetak klesarskih znakova.[34] Originalno ih je vjerojatno bilo i više, no s vremenom su izgubljeni djelovanjem atmosferilija ili mehaničkim oštećenjima kamena.

Klesarske znakove pronađene u Velikom Taboru, možemo podijeliti u nekoliko skupina.

---

30 Sena SEKULIĆ GVOZDANOVIĆ, Arhitekt i njegov nacrt u srednjem vijeku II. Zapad, Prostor 9 (2001.), 2 (22), 107.

31 Zdenko BALOG, Znaci klesara i druge klesarske oznake u gotičkoj Lepoglavi, Lepoglavski zbornik 1994., Hrvatski kulturni i prirodni spomenici, knj. 38, Zagreb, 1995., 100.

32 Zorislav HORVAT, Strukture gotičke arhitekture, Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, Zagreb, 1989., 105.

33 Zdenko BALOG, (bilj. 31), 99.

34 Edita ŠURINA, Klesarske oznake na Velikom Taboru, Portal, Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda, 2/2011, Zagreb, 2011., 25.

* Prema crtežima I. Šurine prilagodila Tea Gudek Šnajdar

Palas

Klesarske znakove koje nalazimo na palasu Velikog Tabora možemo razvrstati u pet podskupina.

U prvu spadaju tri znaka u obliku izduženog slova *Z*, sa ili bez poprečne linije koja ga siječe po sredini. Nalazimo ih na prozorima južnog i istočnog pročelja. Srodne znakove ovima nalazimo na dva objekta u Češkoj, na crkvi sv. Barbare u Kutnoj Hori i na Karlštejnu.

Drugu sačinjavaju dva znaka u obliku slova *N,* s križićem na gornjem dijelu okomite linije. Znakovi nisu jednaki budući da jedan na dnu lijeve okomite linije ima motiv strelice. Također se nalaze na prozorima južnog i istočnog pročelja palasa, a srodni znakovi ovima nalaze se ponovno na Karlštejnu, te u Njemačkoj na Altstadt Juwelier u Nürnbergu iz 1491. g. i na katedrali u Kölnu.

U treću skupinu spadaju dva znaka iz palasa, te jedan s fragmenta koji je pronađen u kuli B, ali je po svemu sudeći izvorno bio dio ulaznog dovratnika na palasu. Znak s fragmenta dovratnika, te s nadvoja vrata prvog kata palasa imaju oblik broja *4* sa dodatkom križića i strelice na gornjim dijelovima okomitih linija. Ovaj komplicirani znak, sudeći po svome izgledu, te smještaju na bogato profiliranim dovratnicima, koji su se nalazili na istaknutim mjestima u palasu, vjerojatno je pripadao voditelju radionice ili nekom istaknutijem majstoru. Treći iz ove skupine naopako je okrenut prethodni znak, ali bez dodataka križića i strelice. Nalazi se na dovratniku drugoga kata, čija profilacija je drugačijeg oblikovanja od dovratnika s prethodnim znakom. Srodne znakove nalazimo na pavlinskom samostanu u Lepoglavi, te na župnoj crkvi u Murau (sredina 15. st.) i sveučilišnoj crkvi u Gössu (oko 1500. g.) u Austriji.

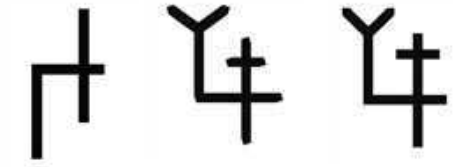

U ovu skupinu spadaju dva vrlo nejasna znaka.[35] Karakteriziraju ih zaobljene linije

35 Moguće je da se uopće ne radi o srednjovjekovnim klesarskim znakovima, nego da su ovo vrlo pravilna oštećenja kamena.

koje su vrlo rijetke kod oblikovanja klesarskih znakova u srednjoj Europi. Prvi ima oblik slova *D,* a nalazi se na prozoru erkera, dok drugi podsjeća na slovo *J* i nalazi se na dovratniku drugog kata palasa. Za ove znakove nema komparativnih primjera ni na području Hrvatske, niti Europe.

U ovoj skupini nalazi se znak u obliku slova *Y* koji je urezan u okvir prozora. Slični znakovi nalaze se na utvrdi Vrbovec, te na češkom Karlštejnu.

Skupina znakova koja se nalazi na palasu vrlo je raznorodna, no ipak neke od ovih znakova možemo dovesti u međusobnu vezu. Komparativne primjere nalazimo u Njemačkoj (Nürnberg, Köln), Austriji (Murau, Göss) i Češkoj (Kutna Hora, Karlštejn). Češki primjeri nastaju u 14. st., a vezani su uz rad Petera Parlera, dok njemački i austrijski potječu iz 15. st. Ovo bi moglo govoriti o putujućoj radionici s utjecajima srednjoeuropskog kulturnog kruga, koja radi i na palasu Velikog Tabora. Zanimljivo je i da se srodni znakovi većinom javljaju na istim dijelovima arhitektonske plastike, pa su tako primjerice svi znakovi prve skupine pronađeni na prozorima, dok su svi znakovi treće skupine pronađeni na dovratnicima.

Kula A

Na klesarski obrađenim dijelovima kule A, također nalazimo primjere znakova koje možemo podijeliti u četiri podskupine.

Devet znakova koji se nalaze na kordonskom vijencu imaju oblik izvedenica slova *W*. Međusobno se razlikuju prema dodanim strelicama i zakošenim linijama ili po izostanku nekih dijelova znaka. Ovakav tip vrlo je čest u srednjem vijeku, te ga nalazimo na brojnim primjerima u Hrvatskoj, kao što su Zagrebačka katedrala, pavlinski samostan u Lepoglavi, dvorac u Valpovu, Trakošćan, Oštarije, Đurđevac, crkva sv. Križa u Križevcima, a izvan nje u Rajhenburgu i crkvi u Ptujskoj Gori u Sloveniji, te crkvi sv. Barbare u Kutnoj Hori, na Praškom dvorcu i Krivoklatu u Češkoj.

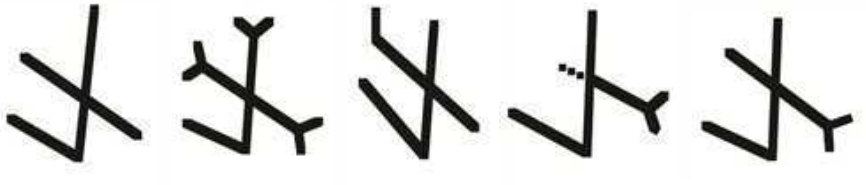

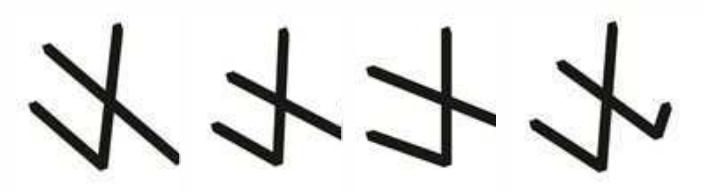

Drugu skupinu sačinjava sedam jednakih znakova, koji imaju oblik dvije jednake spojene linije koje stoje pod kutem od 90 stupnjeva. I ovaj jednostavni znak čest je na srednjovjekovnim gradnjama, pa ga tako nalazimo na Zagrebačkoj katedrali, pavlinskom samostanu u Lepoglavi, na utvrdama Samobor i Garić, a izvan Hrvatske u Štanjeku u Sloveniji (druga polovica 15. st.), te na crkvi sv. Magdalene u Štalenskoj gori u Austriji (14./15. st. ?).

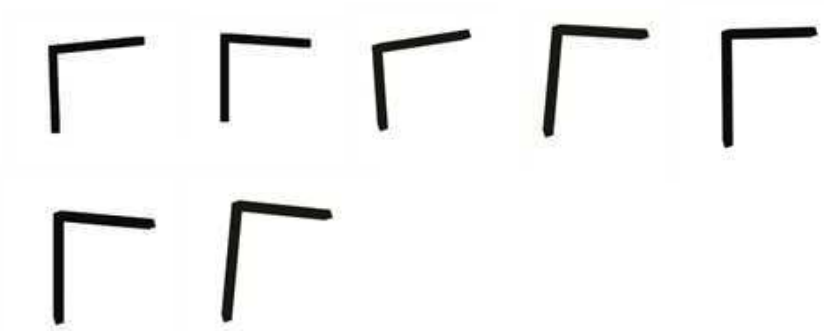

U treću grupu spada znak koji se nalazi na konzoli ove kule. Riječ je o relativno kompliciranom znaku u obliku slova *E* kojemu su središnja i donja vodoravna linija uzdignute pod kutem od 45 stupnjeva. Donja linija siječe okomitu, a na svom gornjem dijelu završava motivom strelice. Donja linija na svom gornjem dijelu ima dodatak crte okrenute prema dolje. Ovaj znak bi se dijelom moglo povezati s dva znaka s kule C, koji oblikom podsjećaju na slovo *F*. Srodan znak ovome nalazimo na Rajhenburgu u Sloveniji (15. st.).

Četvrta skupina također se sastoji od samo jednog znaka koji ima oblik zakošene linije s dodatkom strelice na gornjem, te križića na donjem dijelu. Nalazi se na dvorišnom prozoru ove kule. Srodan znak nalazi se na crkvi sv. Barbare u Kutnoj Hori, te na crkvi sv. Magdalene u Štalenskoj gori u Austriji (14./15. st. ?).

Kula B

Na kuli B svi pronađeni klesarski znakovi nalaze se na konzolama, a međusobno su vrlo srodni. Sastavljeni su od okomite linije, te na nju zakošeno postavljenih kraćih linija s obje strane, koje mogu tvoriti oblik strelice ili zakošenog križića. Iako međusobno vrlo slični, svih pet znakova je različito. Na Velikom Taboru izrazito su slični onima na dovratniku kapele (kula C), te bi se čak moglo govoriti o istoj skupini majstora. Na hrvatskim primjerima srodni su im znakovi sa Zagrebačke katedrale, srušene crkve u Mihovljanu kraj Čakovca, Starog grada u Varaždinu, Susedgrada i Valpova. Slični su i nekim primjerima iz Slovenije (crkva u Svetini, 15. st.; crkva sv. Andreja u Šaleku, 15. st.; crkva sv. Barbare u Malahorni, 15. st.; Stari grad u Ljubljani, 15./16. st.; crkva u Ptujskoj Gori, 15. st.) i Češke (crkva sv. Barbare u Kutnoj Hori, Praški dvorac). U Austriji komparativan primjer nalazimo na crkvi sv. Magdalene u Štalenskoj gori (14./15. st.), dvorcu u Grazu (1499.) i sveučilišnoj crkvi u Gössu (oko 1500.), a u Njemačkoj na Neues Schlossu u Ingolstadtu (14./15. st.), Altstadt Juwelier u Nürnbergu (15. st.) i župnoj crkvi u Rothenburg ob der Tauberu.

Kula C

Na kuli C nalazi se ukupno pet znakova koje možemo podijeliti u dvije podskupine.

Prvu sačinjavaju tri potpuno jednaka znaka, koja očigledno pripadaju istom majstoru. Sva tri nalaze se na istom dovratniku. Srodni su znakovima s kule B, pa su im i komparativni primjeri jednaki.

U ovu skupinu spadaju dva znaka čiji oblik podsjeća na slovo *F*. Prvi koji se, kao i prethodna tri znaka, nalazi na dovratniku kapele, ima oblik slova *F*, s manjom linijom koja se pod pravim kutem nalazi na kraju gornje vodoravne linije. Drugi znak nalazi se na kordonskom vijencu, a donja horizontalna linija spušta se koso prema dolje, te završava motivom strelice. Uz ovu skupinu znakova mogli bismo povezati i nešto kompliciraniji znak s konzole kule A, dok im srodne primjere izvan granica Hrvatske nalazimo na Rajhenburgu u Sloveniji (15. st.).

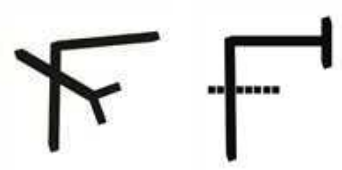

Svi ovi klesarski znakovi srodni su onima koji se nalaze na građevinama srednjoeuropskog kulturnog kruga. Pripadaju razdoblju kasne gotike 15. st., što je vidljivo i prema komparativnom materijalu, ali i po samoj analizi arhitektonske plastike Velikog Tabora. Zato ih treba i promatrati unutar konteksta srednjovjekovnih klesarskih radionica, čiji članovi su urezivanjem ovakvih znakova na pojedine dijelove arhitektonske plastike, označavali svoj rad. U periodu renesanse klesarske oznake po malo se gube.

Klesarski grb

Na kordonskom vijencu kule A nalazi se reljefno oblikovan grb. Po svome obliku pripada kasnogotičkom tipu grbova koje karakterizira preuzimanje oblika različitih tipova štitova. Na području Hrvatske najsličniji po obliku su mu grbovi na kapeli sv. Fabijana i Sebastijana uz crkvu sv. Marka u Zagrebu i na kapeli sv. Vuka u Vukovju. Oba grba pripadaju kasnogotičkim tipovima, a kod potonjeg je vidljivo i približavanje renesansnim utjecajima.[36]

Velikotaborski grb ima oblik kasnogotičkog štita, a podijeljen je na četiri polja. U prvom i četvrtom nalaze se klesarski znakovi, jedan u obliku istokračnog križa, dok je drugi jedna od varijanti klesarskog znaka u obliku slova *W*, kakvi se nalaze na kordonskom vijencu kule A. U drugom i trećem polju nalaze se vodoravne grede. Njihov broj nije jednak, u dugom ih se nalazi pet, a u trećem četiri.

Prema obliku grba, njegovoj podjeli na četiri polja, te motivu vodoravnih greda, zamjetna je sličnost s grbom grofova Celjskih.[37] U ranijoj fazi, dok su još grofovi Žovneški, njihov grb sastoji se od jednostavnog štita unutar kojeg se nalaze dvije srebrne grede na crvenoj podlozi.[38] Kasnije, kada izumiru grofovi Heunburg, početkom 14. st., Fridrik I. Žovneški 1331. g. nasljeđuje obiteljska imanja među kojima je bio i grad Celje, kao i grb te obitelji koji se sastojao od tri šesterokrake zvijezde na plavoj podlozi.[39] Od tada se i članovi obitelji počinju nazivati grofovima Celjskim, a obiteljski grb se konstruira od štita podijeljenog na četiri polja u kojima se naizmjenično javljaju dva izvorna grba.

36 Zorislav HORVAT, Heraldički štitovi gotičke arhitekture kontinentalne Hrvatske, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1996., 12-13.

37 Ove linije tumačene su na više načina, tako ih primjerice A. Žmegač i L. Prister vežu uz mađarske utjecaje. (vidi: Andrej ŽMEGAČ, Veliki Tabor – razvoj i značenje, magistarski rad, Filozofski fakultet, Zagreb, 1991.; Lada PRISTER, Klesarske oznake Starog grada Varaždina, Trakošćana i Velikog Tabora, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, sv. 28, Varaždin, 2012., 251-258.)

38 Dubravka PEIĆ ČALDAROVIĆ, Heraldička ostavština grofova Celjskih na području sjeverne Hrvatske, Zbornik mednarodnega simpozija „Celjski grofje, Stara tema – nova spoznanja“, Celje, 1998., 201.

39 Dubravka PEIĆ ČALDAROVIĆ, (bilj. 38), 201.

Klesarski grb s kule Velikog Tabora

Crtež klesarskog grba (prema crtežu I. Šurine, prilagodila Tea Gudek Šnajdar)

Poznati su nam primjeri građevina na području Hrvatske koje su građene pod patronatom ove obitelji, na kojima je istaknut njihov grb. Postoje različite inačice grba koji prikazuju na njima, od jednostavnog prikaza grba Žovneških ili Heunburgovaca kao u Lepoglavi ili složenog četveropoljnog tipa kao u kapeli sv. Ane u Gornjoj Plemenšćini, do nekih inačica kao na fragmentu iz župne crkve sv. Mihovila u Mihovljanu, gdje tri zvijezde okružuju slovo *M*.

Velikotaborski grb također bismo mogli svrstati u stanovitu inačicu, no on je prvenstveno klesarski grb. Dakle njime nije označen patronat obitelji nad građevinom, nego klesarska radionica koja je građevinu, ili njen dio, izvela. Budući da je u kompoziciji grba vidljiva shema grba grofova Celjskih, radionicu bismo mogli povezati upravo s njima. Precizniju vezu s nekim određenim članom mogli bi pronaći u broju greda u drugom i trećem polju. Njihov broj u grbu Celjskih varirao je tokom vremena. U većini prikaza nalaze se po dvije grede,[40] no u prvoj polovici 15. st. Herman Celjski i njegov sin Fridrik, u svome grbu prikazuju i veći broj greda.[41] Najsličniji velikotaborskom je grb koji je ugreben na konzolu iz pavlinskog samostana u Šenkovcu (danas u stalnom postavu Muzeja Međimurja u Čakovcu). Osim što je vidljiva sličnost u samom obliku štita, jednak je i raspored polja s gredama, ali i najvažnije, na oba je broj greda u drugom i trećem polju različit. Grb iz Šenkovca pripisan je Fridriku II. Celjskom (? – 1454.),[42] a sudeći po značajnim poklapanjima i ovaj velikotaborski vjerojatno bi se mogao povezati s njim. Vjerojatno je on osnovao radionicu, koja je radila za njega, a mogla je nastaviti funkcionirati

40 Ivan VON BOJNIČIĆ, Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen, vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen, Golden marketing, Zagreb, 1995. [1899.], (tabla 22)

41 Philipp VON ZABERN, Sigismundus Rex et Imperator, Kunst und Kultur zur Zeit Sigismunds von Luxemburg 1387-1437, Budapest-Luxemburg, 2006., 346.

42 Ivan SRŠA, Međimursko graditeljstvo u doba celjskih grofova, Zbornik mednarodnega simpozija „Celjski grofje, Stara tema – nova spoznanja", Celje, 1998., 355.

i nakon njegove smrti pod patronatom novog gospodara. Upravo time možemo opravdati i srodnost klesarskih znakova s palasa i dijelova arhitekture koji su se originalno nalazili na njemu, te onih s nešto kasnijih polukružnih kula. Majstori koji su ovdje radili za prvotne gospodare, s promjenom vlasništva nad gradom, mogli su nastaviti raditi za nove vlasnike. Kvalitetni majstori uvijek su bili na cijeni, a budući da je radionica već bila uhodana i organizirana, u njenom grbu ostala je i uspomena na prvotne gospodare.

Mjere

Nakon preciznog mjerenja dovratnika i prozora, te dijelova njihove arhitektonske plastike, došlo se do zaključka kako su na palasu Velikog Tabora korištene dvije vrste mjera, pariška (kraljevska) i bečka stopa.

U razdoblju srednjega vijeka korišteno je nekoliko vrsta mjera ovisno o majstorima, njihovom školovanju i podrijetlu, te razdoblju u kojemu je objekt izgrađen. Srednjovjekovni majstori primjenjuju mjeru, očito prema podrijetlu svoga školovanja, bez obzira na mjere koje se primjenjuju u sredini u koju dolaze.[43] U razdoblju srednjega vijeka u kontinentalnoj Hrvatskoj najčešće se upotrebljavaju upravo pariška (kraljevska), veličine oko 32,5 centimetara i bečka stopa koja iznosi 31,6 centimetara. Pariška kraljevska stopa cistercita koristi se još u romanici, a dijeli se na dvanaest palaca koji iznose otprilike 2,7 centimetara. Koristi se i kasnije, osobito oko 1400. g., no tada se dijeli na deset palaca po 3,25 centimetara. Osobito ju koriste češki majstori pod utjecajem Petera Parlera, a nalazimo ju na pavlinskim crkvama u Lepoglavi, Kamenskom, Velikim Bastajima, na Zagrebačkoj katedrali, te utvrdama Gariću, Brinju, Medvedgradu i Samoboru. Bečka stopa dijeli se na dvanaest palaca koji otprilike iznose 2,63 centimetara. Primjena bečke stope, može se uočiti u drugoj polovici 15. i početkom 16. st., što odgovara promjeni utjecaja.[44]

Već prema tipu profilacija i njihovom oblikovanju, mogu se prepoznati dvije radionice koje rade na oblikovanju arhitektonske plastike u Velikom Taboru.

U prvu skupinu spadaju „češki prozor“ tipa B, vrata na drugom katu palasa s motivom dviju užljebina, te jednostavan gotički prozor na južnoj fasadi prvog kata palasa. Kod svih njih vidljiva je i upotreba pariške (kraljevske) stope. Visina „češkog prozora“ tipa B iznosi 133 centimetra, što je približno četiri pariške stope, a širina 97,5 centimetara, što odgovara tri pariške stope. Njena primjena vidljiva je i na manjim elementima prozora, pa primjerice baza šprljka iznosi 16,5 centimetara, dakle polovicu pariške stope. Dok pravokutni istak na horizontalnoj gredi iznosi 3,25 centimetara (jedan palac), a njena čitava debljina 6,5 centimetara (dva palca). Jednostavan gotički prozor koji se nalazi na južnom pročelju palasa, također pokazuje odnos visine naspram širine 3:4, kao i prethodno obrađeni. Visina mu je 60 centimetara, što iznosi 18,5 palaca, a širina 75 centimetara što odgovara veličini od

43 Zorislav HORVAT, (bilj. 32), 61.

44 Zorislav HORVAT, (bilj. 32), 62-70.

23 palca. Pravilnosti su vidljive i u oblikovanju profilacije, pa tako širina užljebine iznosi 6,5 centimetara što je točno dva palca.[45] Motiv dviju užljebina javlja se i na dovratniku drugog kata palasa. Širina njegovog gornjeg dijela iznosi 65 centimetara, dakle točno dvije stope. Visinu baze teško je točno izmjeriti, no i ona pokazuje približnu vrijednost od oko 16 centimetara, što odgovara veličini od pola stope.

U drugu skupinu spadaju primjeri dovratnika i „čeških prozora" koji sadrže motiv torusa. Njih, osim upotrebe torusa, nesimetrične horizontalne grede, motiva „križanih štapića", te općenito bogatije oblikovane profilacije veže i upotreba bečke stope. Tako primjerice dovratnik na prvom katu palasa ima visinu od 190 cm, što iznosi točno šest stopa, dok mu širina gornjeg dijela iznosi 63 centimetara, odnosno 24 palaca. Pravilne mjere ponovno su vidljive i kod detalja, pa tako visina baze dovratnika iznosi 26,3 centimetara, odnosno deset palaca.

Jedinu iznimku u ovome obrascu pruža nam dovratnik s kapele (kula C). Na njemu je vidljivo oblikovanje dovratnika s torusima, ali od ostalih velikotaborskih primjera razlikuje se po ravnom nadvratniku. No, ono što ga definitivno razlikuje od ostalih je upotreba pariške (kraljevske) stope.

Sve do sada nabrojano nam govori o dvije radionice koje rade na arhitektonskoj plastici u Velikom Taboru. Prvoj bi pripadali primjeri kod kojih je vidljiva upotrebe pariške (kraljevske) stope i motiva plitkih užljebina, a drugoj oni kod kojih je korištena bečka stopa, te motivi torusa i „križanih štapića". Iako je teško ponuditi preciznu dataciju zbog dugog trajanja oblika, usporedbom sa komparativnim primjerima, po svemu sudeći obje pripadaju razdoblju 15. st., odnosno kasnoj gotici. Već je navedeno kako parišku stopu osobito koriste majstori proizašli iz radionica Petera Parlera i zasada češke gotike.[46] Nakon što prestaje gradnja katedrale sv. Vida u Pragu, te smrti glavnog majstora Petera Parlera († 1399.), mnogi majstori koji su radili na gradilištima u Pragu i okolici raseljavaju se po Europi. Jedan dio njih dolazi i na područje Hrvatske, a sa sobom donose neke novosti kao što su upotreba „čeških prozora"[47] ili nove metode gradnje.[48] Na području kontinentalne Hrvatske angažirani su na tada najznačajnijim gradnjama, kao što je nadogradnja Zagrebačke katedrale.[49] Vrlo su bliski i gradnjama vezanima uz red pavlina, primjerice samostana u Lepoglavi ili Šenkovcu kraj Čakovca,[50] a također i gradnjama na utvrdama poput Garića, Medvedgrada ili Brinja.[51] Zanimljivo je da se kod izra-

45 Profilacija ovog prozora slična je onoj „češkog prozora" Starog grada u Samoboru, kod kojega je također vidljiva upotreba pariške stope, a vezana je možda uz pregradnju grofova Celjskih. (usp. Zorislav HORVAT, bilj. 27, 134.)

46 Zorislav HORVAT, (bilj. 32), 67.

47 Zorislav HORVAT, (bilj. 28), 52.

48 Zorislav HORVAT, O dizanju kamenih blokova na gradilištima srednjeg vijeka, Naša katedrala 5, Zagreb, 2001., 15-19.

49 Anđela HORVAT, Osvrt na parlerijansku radionicu u Zagrebu i na njezine odraze u sjevernoj Hrvatskoj, Iz starog i novog Zagreba, VI, Zagreb, 1984., 81.

50 Zdenko BALOG, Lepoglavsko-ptujskogorska grupa i uloga Hermanna Celjskog u difuziji parlerijanske gotike u Hrvatskoj, Zbornik I. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, ur. Milan PELC, Institut za povijest umjetnosti, 2004., 47.

51 Zorislav HORVAT, (bilj. 32), 67.

Srednjovjekovna graditeljska radionica (Babilonska kula, Kronika iz 1340./1350., Zentralbibliothek Zürich, preuzeto s: www.austria-lexicon.at, 29.10.2012.)

de prozora, čini se, radilo o standardizaciji korištenih mjera oko 1400. vezano uz radionice čeških majstora. Tako se iste mjere i izvedene veličine prozora javljaju na Gariću, Brinju, ali i Karlštejnu i Budimu.[52] Uz mnoga od ovih gradilišta vezani su grofovi Celjski, te bi zato ovu radionicu mogli vezati upravo uz njih kao naručitelje i time ju smjestiti negdje u prvu polovicu 15. st. Vezu s češkim majstorima potkrepljuju i klesarski znakovi, pronađeni na dovratniku kapele (kule C). Tri jednaka znaka koja na njemu nalazimo, vrlo su srodna znakovima sa crkve sv. Barbare u Kutnoj Hori, koju je projektirao i gradio Jan Parler, sin poznatog graditelja Petera Parlera.[53]

U nekom trenutku došlo je do promjene u angažiranoj radionici, iako je moguće da su neki od majstora nastavili raditi i u toj novoj ili da su istovremeno na gradilištu radile dvije klesarske radionice. S novom radionicom dolazi i do upotrebe druge mjere, a to je bečka stopa. I sama arhitektura palasa izvedena je upotrebom bečke stope, te se iste mjere upotrebljavaju i na arhitektonskoj plastici. U razdoblju srednjega vijeka bilo je uobičajeno da se svi dijelovi građevine projektiraju pomoću strogo određenog sustava mjera, te jasnih međuodnosa u kojima su pojedini dijelovi građevine stajali. Isto je i s grafičkim oblikovanjem, odnosno nacrtima arhitekture.[54]

Srodne profilacije kamene plastike ovoj velikotaborskog palasa, nalazimo na još nekim srednjovjekovnim utvrdama kontinentalne Hrvatske, kao što su Garić, Brinje, Ribnik, Ozalj, Stari grad Varaždin, te nekim češkim i austrijskim primjerima. No, od svih njih najbliža nam je utvrda Vrbovec, na čijim „češkim prozorima" nalazimo čak tri motiva koja su srodna velikotaborskima. To su nesimetrična prozorska horizontalna greda, upotreba torusa i motiv „križanih štapića". Moguće je da je radionica koja je tamo početkom 15. st. radila za grofove Celjske, radila i u Velikom Taboru.

52 Zorislav HORVAT, (bilj. 27), 117.

53 Andrew MARTINDALE, Gothic Art, Thames & Hudson, London, 1985., 187.

54 Zorislav HORVAT, (bilj. 32), 107.

Ovo bi nam također moglo svjedočiti o dvije radionice koje istovremeno ili s tek nekoliko mjeseci ili godina razmaka rade na Velikom Taboru. Budući da srodne klesarske znakove, kao i klesarski grb, nalazimo i na polukružnim kulama, njihova aktivnost nije stala samo na izgradnji palasa, nego se nastavlja i na ostatku velikotaborske arhitekture. Komparativan materijal većinom nalazimo u gradnjama grofova Celjskih, te bi zato ove obje radionice mogli povezati sa njihovim patronatom.

Architectural Stone Ornaments from the Veliki Tabor Palace

The extraordinary craftsmanship of the details on architectural stone ornaments of Veliki Tabor palace is visible particularly on door and window jambs. Stone fragments that were discovered during archeological and conservatory research illustrate the remarkable art of molding, with several similar examples in the continental part of Croatia.

There are three original Late-Gothic door jambs in Veliki Tabor palace, plus an additional one, which most probably also originated in the palace and was subsequently dislocated and placed at the doorway of the court chapel. The well-defined jamb may have even stood at the entrance to the palace itself. A particular profile form can also be seen on windows, thus we can distinguish simple Gothic windows and two types of stone-framed windows ("bohemian windows"). All of them feature certain elements characteristic of the craftsmanship. For example, both of them have torus and „crossed batons" motifs, the door jambs feature a shouldered arch and there is a disymmetrical beam on the "bohemian windows". These motifs were also found on several other forts in the continental region of Croatia, in Vrbovec, Medvedgrad, Garić, Ozalj, Ribnik, Sokolac-Brinje and Susedgrad.

In addition, features of stone-masonry were identified on several molded parts of architectural ornaments. Forty features have been identified in total and can be divided into several groups. Linked stone- masonry features can be found on medieval edifices in the Czech Republic, Germany, Austria and Slovenia, which can be considered to belong to the same Central-European cultural region. There is a stone-masonry coat of arms on the cordon cornice of the tower A. It belonged to a workshop that was connected to the Counts of Cilli, and, following a more detailed analysis of the coat of arms and a comparison with an example from the Šenkovec-based Paulist monastery, it can be more firmly linked to Count Frederick II of Cilli.

Some segments of the architectural stone ornaments were created by using two diferent measures, the Parisian (Royal) measure and the Viennese measure. The differences in motifs that were used on different fragments coincide with the measures. This indicates that two workshops were involved in the creation od architectural stone ornaments in Veliki Tabor palace. They either both worked at the same time or in intervals of merely several months or years. Although there was

obviously a significant influence of Bohemian stone masons in one of these workshop, similar examples of both can be found in constructions related to Counts of Cilli. Thus, the formation of both workshops is supposed to have been sponsored by this family, which was also evident on the coat of arms. Following the disappearance of the family, the workshops continued their work during the second half of the 15th century, albeit under new patrons.

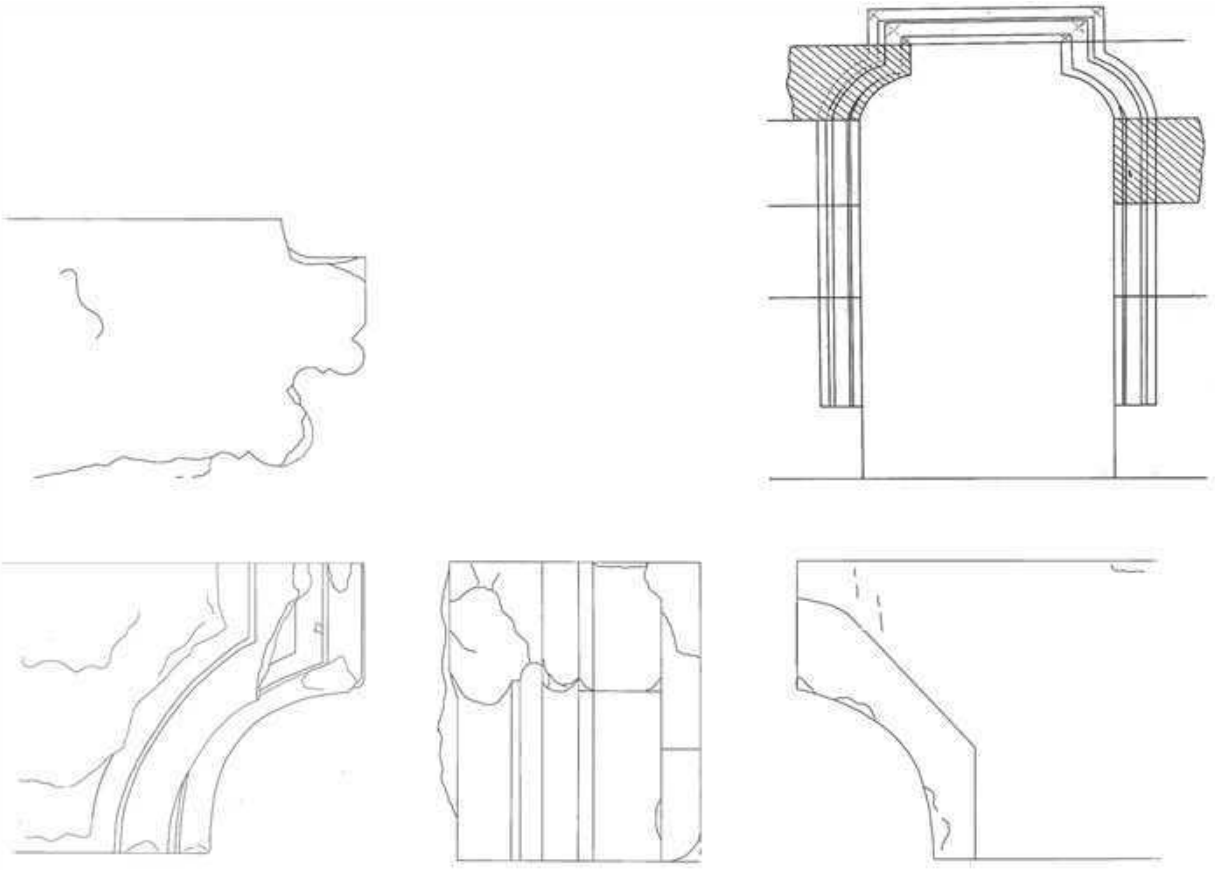

1

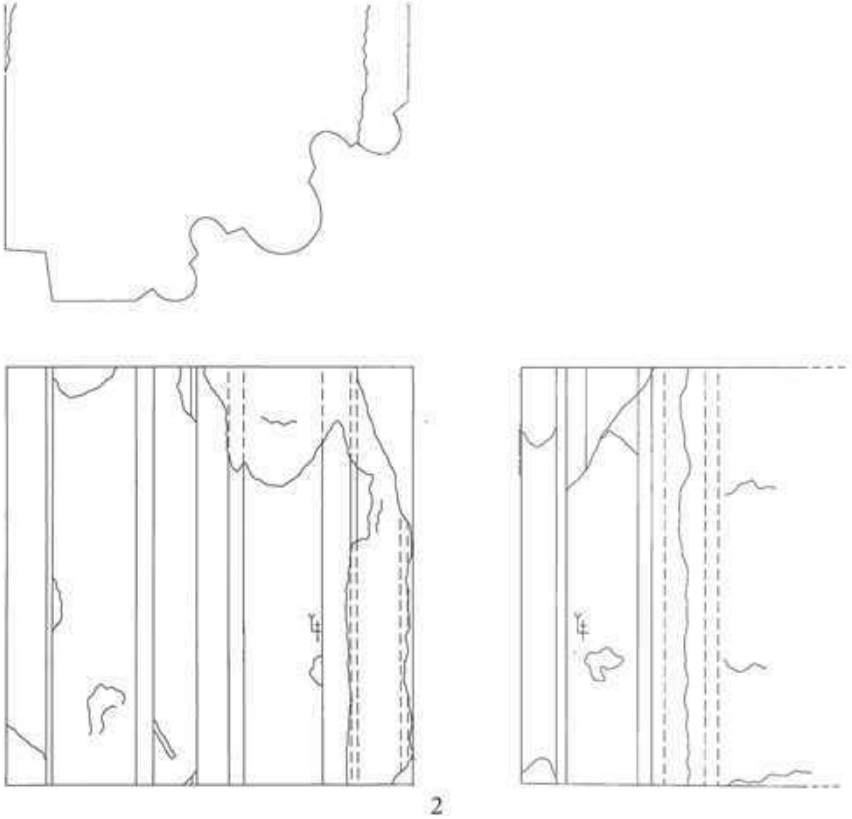

2

T.1. - 1-2

3

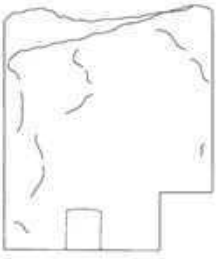

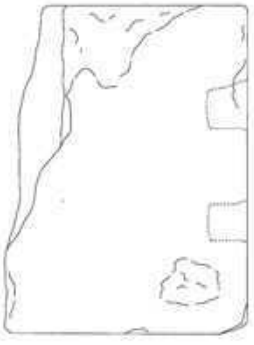

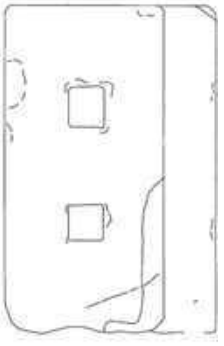

4

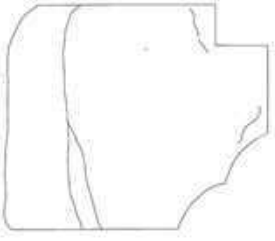

5

T. 2. - 3-5

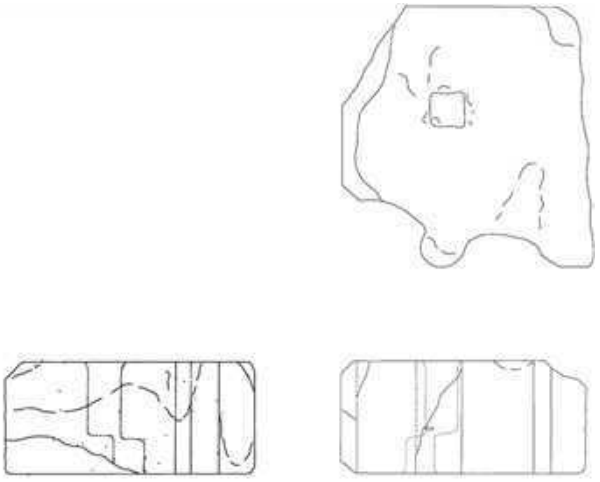

6

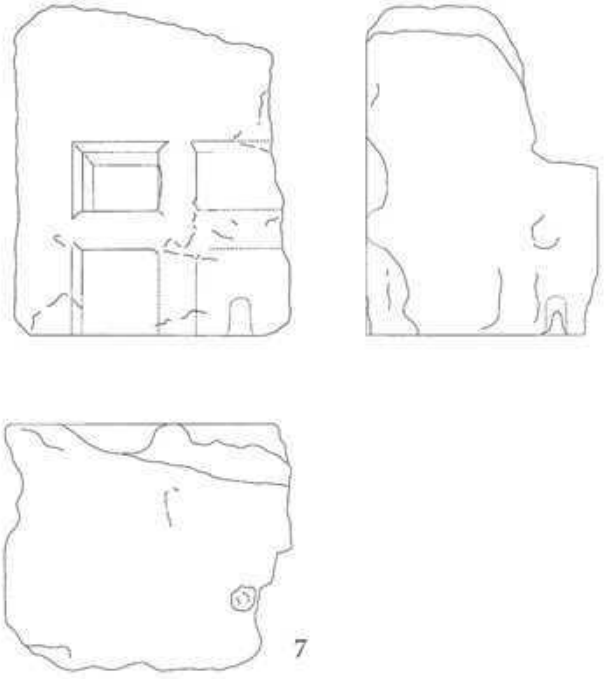

7

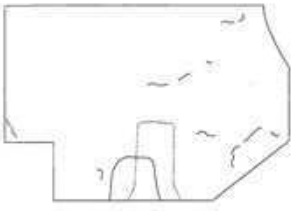

8

T.3. - 6-8

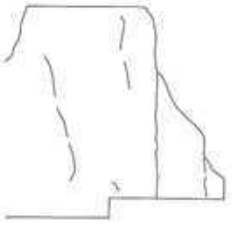

9

10

11

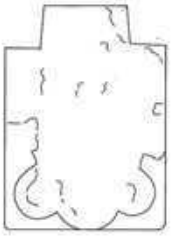

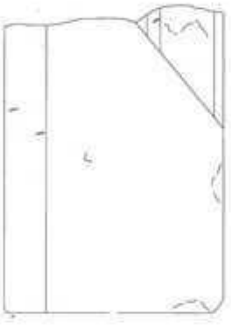

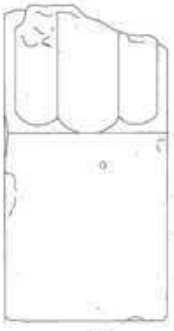

12

T.4. - 9-12

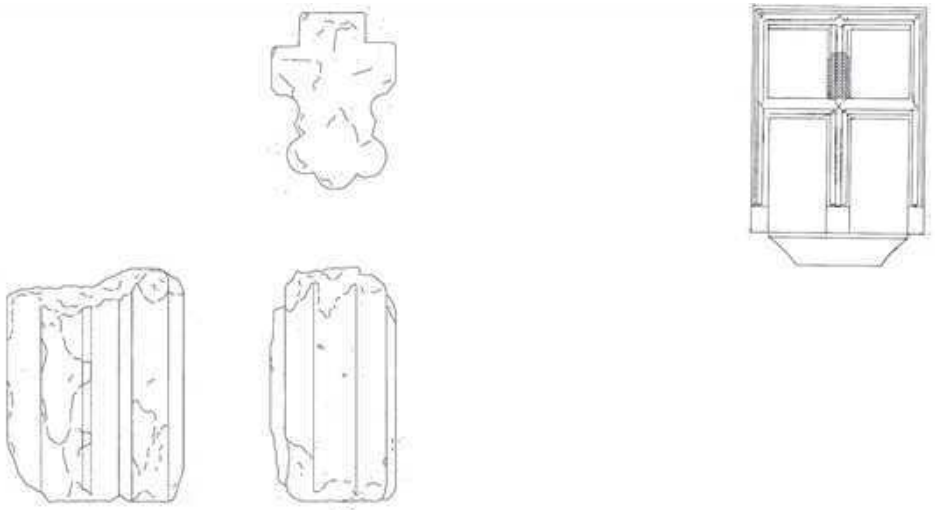

13

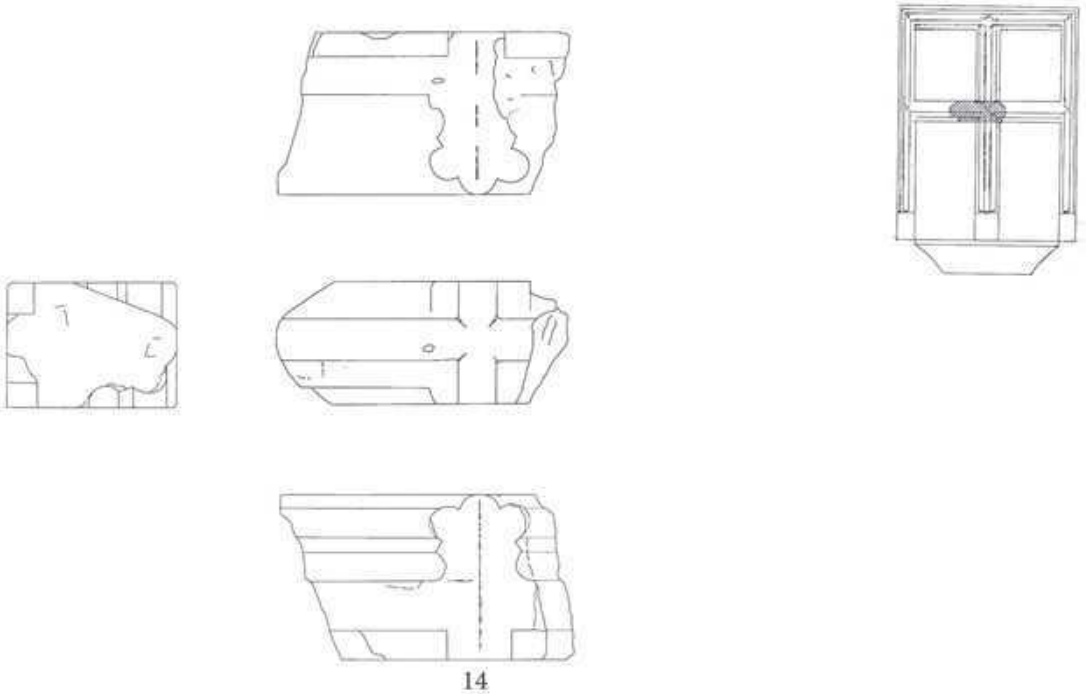

14

T.5. - 13-14

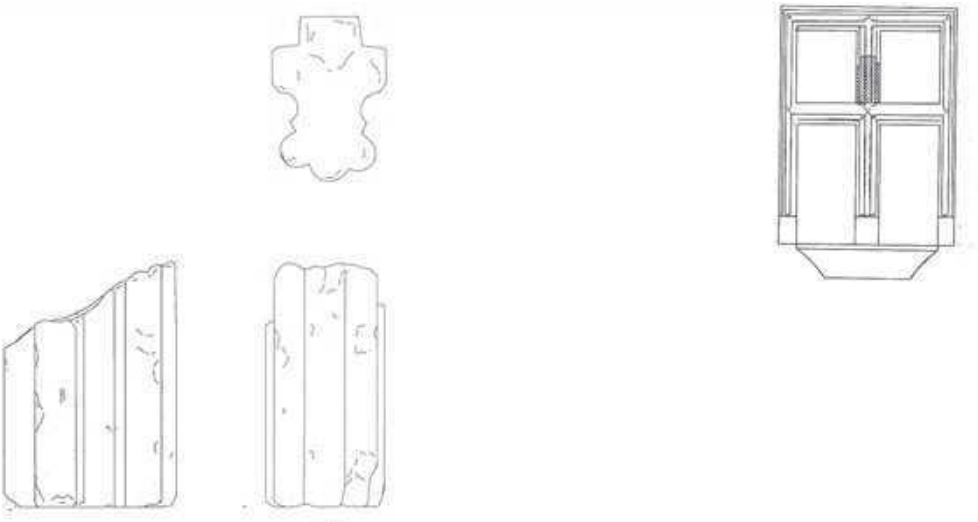

15

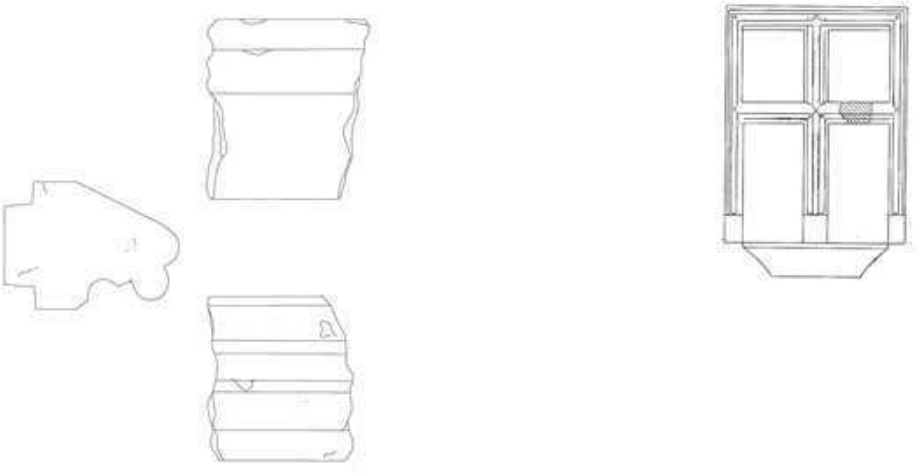

16

T.6. - 15-16

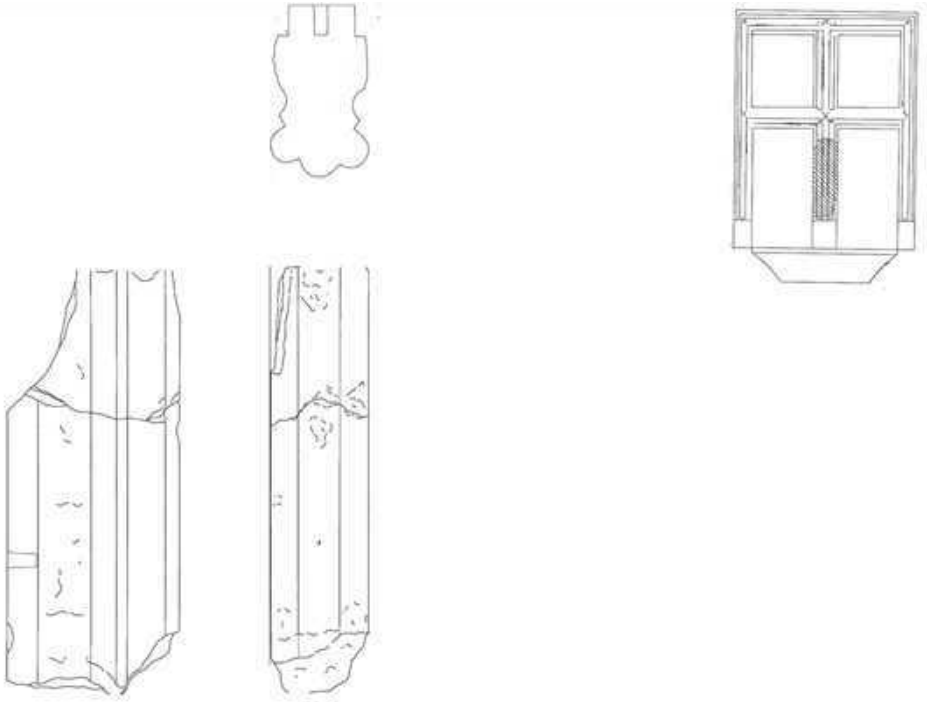

17

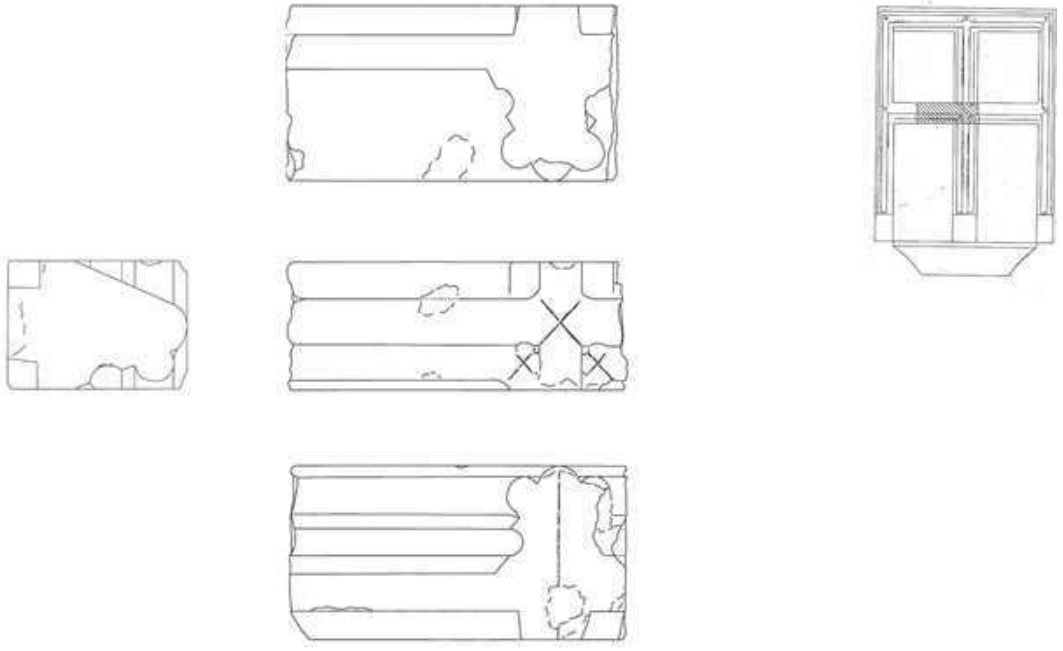

18

T.7. - 17-18

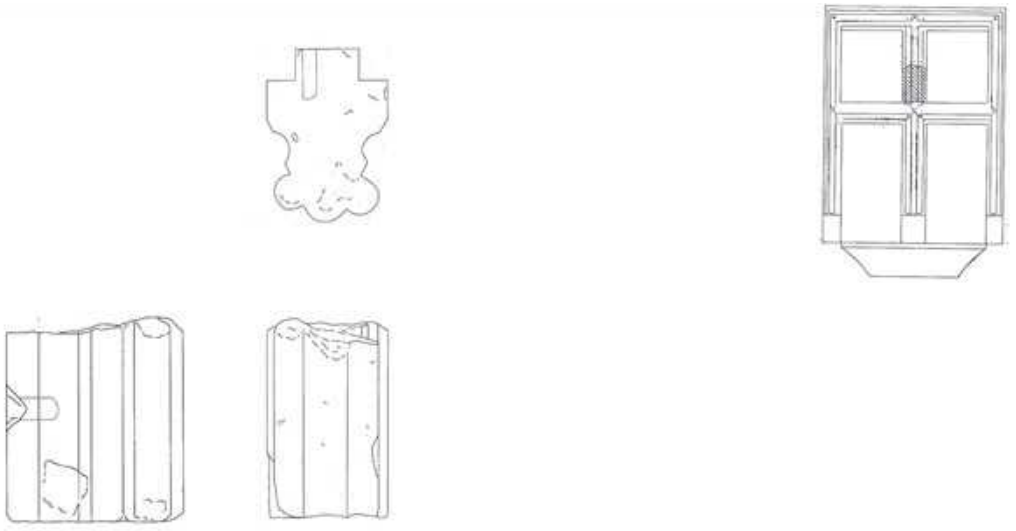

19

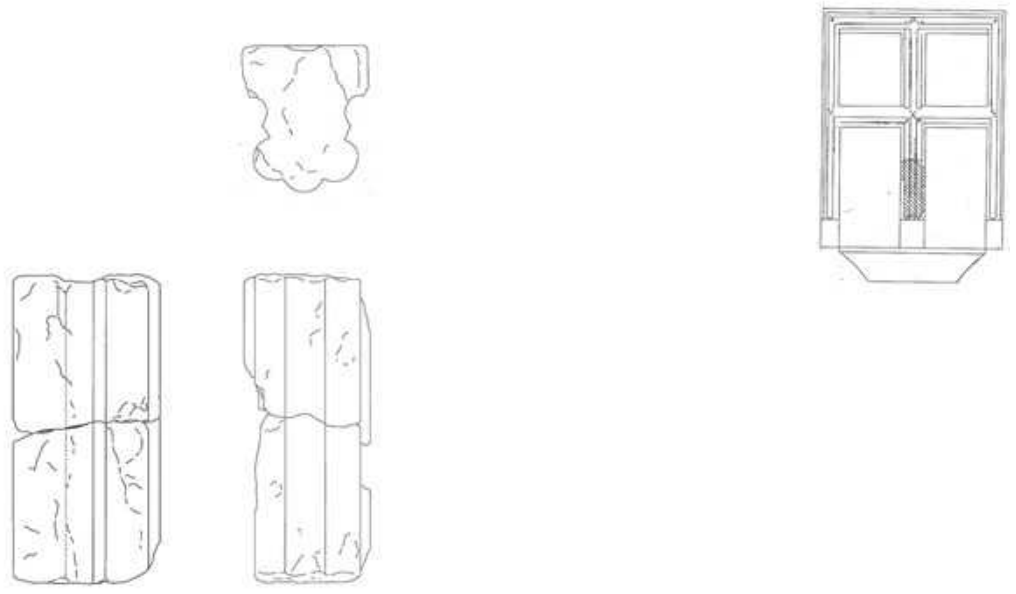

20

T.8. - 19-20

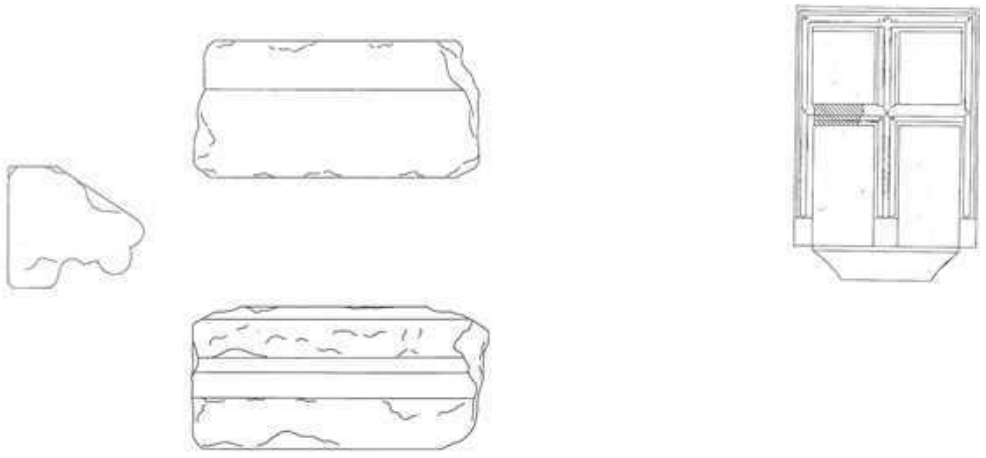

21

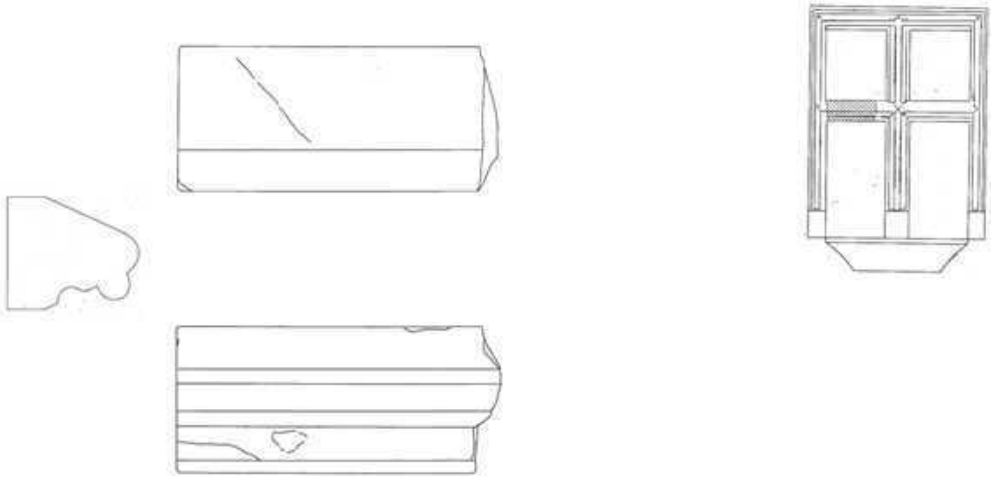

22

T.9. - 21-22

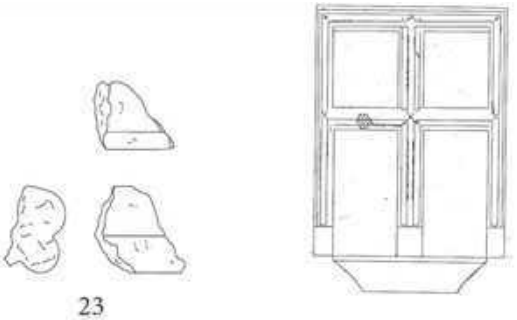

23

24

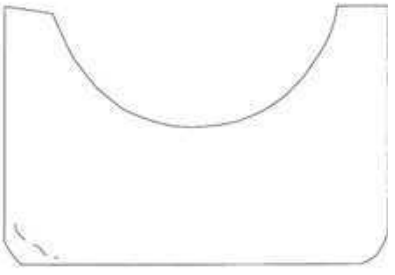

26

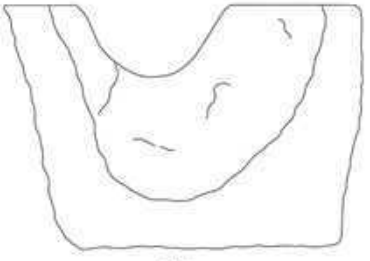

27

T.10. - 23-24, 26-27

Nadica Jagarčec

Sršin ključ za čitanje kasnogotičkih zidnih slika u kapeli sv. Ivana

Kapela sv. Ivana Krstitelja u Ivaniću Miljanskom, koja pripada Župi Zagorska Sela, u izvorima se prvi put spominje u kanonskoj vizitaciji iz 1639. godine. Za istu se kapelu u vizitaciji iz 1691. navodi da je posvećena sv. Ivanu apostolu i evanđelistu. Svojim položajem na vrhu brijega, malo južnije od Velikog Tabora, sve do nedavno nije se izdvajala od drugih brojnih baroknih kapelica razasutih po zagorskim *bregima*.

Nakon konzervatorsko-restauratorskih istraživanja, kao i radova na obnovi kapele, koja su u proteklih desetak godina izvodili stručnjaci Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba[1], kapela je dobila sasvim novi značaj. Među člancima o kapeli objavljenim u stručnoj literaturi, izdvajaju se radovi Ivana Srše, koji na temelju analize novootkrivenih gotičkih zidnih slika, kao i analizom povijesnih podataka, kapelu datira u sredinu 15. stoljeća, a kao najvjerojatnijeg donatora gradnje i oslikavanja kapele utvrdio je grofa Fridrika II. Celjskog.

Temeljem sačuvanog ikonografskog programa u kapeli sv. Ivana, s ukomponira-

1 O tim je radovima izrađen *Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja, prijedlog prezentacije i idejni projekt obnove kapele sv. Ivana Evanđeliste u Ivaniću Miljanskom*, (Hrvatski restauratorski zavod, Zagreb, srpanj, 2001.) radne skupine u sastavu: Jasna Bartoniček, Danuta Misiuda, Darko Kolarić, Egidio Budicin, Ivan Srša i Josip Minks. O radovima koje je vodio Odjel za zidno slikarstvo i mozaik Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba objavljen je *Izvještaj o konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnim slikama u crkvi sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom od 2001. do 2008.*

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, unutrašnjost

nim portretima unutar pojedinih scena, Ivan Srša pretpostavlja da je povod gradnji i oslikavanju kapele bilo pozakonjenje izvanbračnog sina Fridrika II. Celjskog i njegove druge žene Veronike Desinić godine 1447.[2]

Unutar pojedinih scena sačuvanog ikonografskog programa, Srša ističe postojanje ukomponiranih portreta, likova individualiziranih crta lica: „…zatočenik u sceni sv. Leonarda bio bi upravo grof Fridrik II. Celjski kao i u kompoziciji Pohoda i poklonstva triju kraljeva … portreti njegova oca grofa Hermana II. Celjskog pretpostavljaju se u scenama Herodova gozba i Judin poljubac. U sceni Herodove gozbe, uz biblijske likove (Herod, kralj Filip, njegova žena Herodijada i Saloma), na rubu stola Fridrik II. vjerojatno je dao naslikati vlastita oca, grofa Hermana II. Za Fridrika je njegov otac bio jednak Herodu, on sam nije ubio Ivana Krstitelja niti je Herman II. ubio Veroniku Desinić, ali su obojica stajala iza tih ubojstava.“ [3]

Autor ističe još nekoliko detalja: lik kralja Filipa u ovoj sceni podsjeća na lik kralja Sigismunda, a Herodijadin na njegovu ženu Barbaru Celjsku[4]. Likovi u sceni Herodova gozba na određeni način simboliziraju kraljevski osobni sud koji je uveo kralj Sigismund. Odsječena glava sv. Ivana Krstitelja predstavlja prvotnu kraljevu presudu Fridriku koju je on zalaganjem sestre, kraljice Barbare Celjske, uspio izbje-

2 Srša, Ivan, *Imaju li zidne slike u crkvi sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom i skriveno značenje*, Kaj, XLII, Zagreb 1-2, 2009., str. 61.

3 Srša, str. 79.

4 Srša, (bilj. 88.), str. 79.

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, kasnogotički prozor na svetištu

ći a posredno i Veronikino ubojstvo, koje je izvedeno po zapovjedi Fridrikova oca.[5] „Prikazani likovi s portretnim karakteristikama mogu se svrstati u *pittura infamante*[6], uvredljive portrete koji su bili raširen u sjevernoj i srednjoj Italiji od 14. do 16. stoljeća.“[7]

Srša ističe da je smještaj profanih *genre* prizora unutar sakralne teme bio u to doba uobičajen, kao i portretiranje donatora i dvorskih odličnika u kompozicijama sakralnog sadržaja.

5 Srša, str. 80.

6 Srša, str. 63.

7 Srša, str. 63.

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, istočni zid svetišta

Simbolički prikaz odnosa oca i sina (Hermana i Fridrika), Srša pretpostavlja i u sceni Žrtva Abelova i Kajinova, u vrhu trijumfalnog luka. Iako otac nije ubio sina, po njegovom je nalogu ubijena sinovljeva žena Veronika.

U samom svetištu, u luneti iznad gotičkog prozora koji gleda u smjeru Desinića, prikazana je scena Veronikina rupca. Iako je to česta scena u srednjovjekovnom slikarstvu, u cjelokupnom tumačenju zidnih slika u kapeli sv. Ivana, Srša pretpostavlja da bi ime svetice moglo upućivati na tragično stradalu Fridrikovu suprugu, Veroniku Desinić .

Sva tri sveta Ivana koja su prikazana u pojedinim scenama u kapeli, Srša posredno povezuje s Fridrikom: Ivana apostola i evanđelista s Fridrikom povezuje prognanstvo, Ivana Krstitelja tamnovanje. S Ivanom Damaščanskim, Fridrika povezuje priča koju mu Zlatna legenda pripisuje i u kojoj se Fridrik mogao prepoznati. Riječ je o bogatašu koji se odriče bogatstva zbog ljubavi prema siromašnoj djevojci (Baarlam i Josaphat), no …. neposrednu vezu s trojicom svetih Ivana, prema Srši valja tražiti u imenu Fridrikova izvanbračnog sina.[8]

"Prema svemu sudeći, izbor lokacije na kojoj je sagrađena kapela sv. Ivana nije bio slučajan… za Veroniku izvori navode da je bila plemićkog roda iz Desinića, pa je moguće da je posjed među vinogradima na kojemu je sagrađena crkva pripadao upravo njenoj obitelji."[9]

8 Srša, str. 85 - 86

9 Srša, str. 87.

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, svod u svetištu

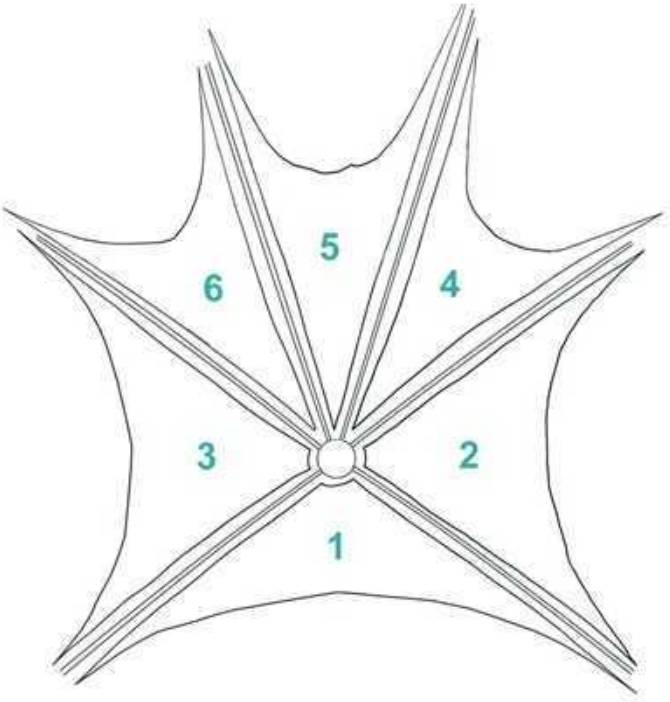

ZAPADNO SVODNO POLJE:
1. Krist na prijestolju

SJEVERNO SVODNO POLJE:
2. Simboli evanđelista: Marko i Luka

JUŽNO SVODNO POLJE:
3. Simboli evanđelista: Ivan i Matej

JUGO-ISTOČNO SVODNO POLJE:
4. Arma Christi

ISTOČNO SVODNO POLJE:
5. Arma Christi

SJEVERO-ISTOČNO SVODNO POLJE:
6. Arma Christi

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, istočni zid svetišta, scena *Veronikin veo*

Analizom brojčanih odnosa među mjerama u prostoru (arhitekturi) kapele, autor dokazuje njihovu povezanost s više muzičkih intervala himne posvećene sv. Ivanu Krstitelju: pravilno nizanje šest nota u himni Ut queant laxis, u kapeli sv. Ivana odgovara pojedinim veličinama njezina prostora u svetištu i lađi. Utjecaj srednjovjekovne astronomije na određivanje smjera kapele sv. Ivana i datuma početka njene izgradnje, Srša dokazuje položajem kapele sv. Ivana. Uzdužna os crkve na sjeveroistočnoj (svetišnoj) strani približno odgovara položaju sunca prilikom njegova izlaska za ljetnog suncostaja i blagdanu sv. Ivana Krstitelja 24. lipnja, a na jugozapadnoj strani sunčevu zalasku za zimskog suncostaja i blagdanu sv. Ivana apostola i evanđelista 27. prosinca.

Iako ne raspolaže pisanim povijesnim izvorima koji bi nedvosmisleno predstavili donatora izgradnje i oslikavanja kapele, Srša je ključ za prepoznavanje kreatora potražio u srednjovjekovnoj znanosti koja se temeljila na *sedam slobodnih umjetnosti (trivium i quadrivium).* Muzika, aritmetika, geometrija i astronomija tvorile su *quadrivium,* i upućivale na četiri stanja tjelesnog postojanja: broj, vrijeme, prostor i kretanje. Utjecaj zakona broja je najviši prototip sadržan u Stvoriteljevu umu.[10]

10 Nakon prvih radova o gotičkom zidnom osliku kapele sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom, objavljenih u časopisima Kaj (XII, 2009. 1-2) i Peristil (52/2009.), Srša je rezultate svojih istraživanja iznio i na predavanjima u Pregradi (siječanj 2010.) i u Velikom Taboru (studeni, 2011.) pod naslovom: „Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana“.

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, južno pročelje, sv. Kristofor

Komparativnom analizom zidnih slika u kapeli sv. Ivana sa zidnim slikama u nekoliko slovenskih crkava koje su oslikali Mojster Srednje Vasi pri Šenčurju i Žirovneški Mojster (nazvani po mjestima u kojima su otkrivene njihove slike), Srša ističe nekoliko njihovih zajedničkih značajki: uporaba gotovih predložaka s nekoliko tipiziranih likova koji su varirani s neznatnim izmjenama, upotrebljavali su iste šablonske uzorke za ornamentalne trake kojima su uokvirene pojedine scene. Upotrebljavali su i sličan ikonografski koncept u svetištu – prikaze apostolskih mučeništava. U slikanju na zidovima i na svodovima ove radionice koristile su dvije različite tehnologije. Na svodu se slikalo *in secco* na vapnenom naliču, a na zidovima *in fresco* na svježem *intonacu.*

„Žirovneški mojster bio je učenik i suradnik Mojstra Srednje Vasi pri Šenčurju, koji je između 1440. i 1445. oslikao crkvu sv. Radegunde u kojoj je djelom sačuvana kompozicija s Pohodom i poklonstvom triju kraljeva…. Ta se kompozicija izravno oslanja na onu iz St. Gandolfa, koju je oko 1440. oslikala radionica u Villachu (Werkstat aus Villach) u to vrijeme poznata fresko-slikarska radionica koja je vjerojatno sama izrađivala predloške (pripremne crteže) potrebne za rad na svojim radilištima.“[11] Slični predlošci korišteni su za izradu freski i u Ivaniću Miljanskome.

11 Srša, Ivan, *Kasnogotičke zidne slike u crkvi sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom*, Peristil, 52, Zagreb, 2009., 136-137

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, sjeveroistočni zid svetišta, scena *Herodova gozba*

Ivanić Miljanski, kapela sv. Ivana, spoj trijumfalnog luka i južnog zida lađe, scene sv. Leonard (lijevo) i bičevanje Krista (desno)

Srša's Code For Reading The Late Gothic Murals From St. John's Chapel

According to Ivan Srša, Late Gothic murals from the Ivanić Miljanski-based Chapel of St. John can be dated back between 1447 and 1450. They were most likely donated by Count Frederick II of Cilli. Ivan Srša concluded that the reason for the construction and the painting of the Chapel of St. John was the legitimation of Frederick's illegitimate son with his second wife Veronika of Desinić in 1447, as illustrated in the preserved iconographic program with incorporated portraits within several scenes.

Ivana Škiljan

Kasnogotički pećnjaci iz Velikog Tabora

Uvod

Dosadašnja arheološka istraživanja Velikog Tabora vršena su u više navrata i od različitih institucija od 1995. godine do danas. Prva i ujedno najopsežnija konzervatorsko-restauratorska istraživanja provela je Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Zagrebu 1995. i 1998. godine[1].

Nadalje, arheološka istraživanja nisu provođena sustavno, već su isključivo zaštitnog karaktera, vezana uz konzervatorsko-restauratorske i građevinske radove obnove dvorca, te uvođenja instalacija u dvorac. Prilikom uvođenja plinskih instalacija 2006. godine izvršen je arheološki nadzor koji je pratio iskop rova za spomenute instalacije i ugradnju bio-jame, uz sjeverno krilo dvorca[2]. Arheološka istraživanja Velikog Tabora koja se nastavljaju tijekom 2008., odnosno 2009. godine potvrdi-

1 Istraživanjem je obuhvaćena „peterokutna kula, sjeverna potkovasta kula, sav dvorišni prostor osim istočnog, te cjelokupni ulazni trakt s prostorijom u njegovu nastavku i na kraju nekoliko kontrolnih sondi oko dvorca kojim su utvrđeni temelji potkovastih kula". Najvažniji nalaz tijekom kampanje 1995. godine svakako je otkriće drvene palisade „iz vremena prije gradnje peterokutne kule (15. st.)" koji se tumače kao „obrambena drvena ograda koja je predstavljala jedinu obranu u vrijeme gradnje kule" (Vekić 2007, 26, 27-sl. 5, 32). Više o rezultatima istraživanja vidi u: Vekić 2007.

2 Iskop je vršen do dubine potrebne za ugradnju instalacija (50 cm). Istovremeno je u sklopu konzervatorsko-restauratorskih zahvata uklonjen nasipani građevinski otpadni materijal, izvan uže gradske jezgre uz sjeverno krilo dvorca (Škiljan 2007, 38-39). Iako spomenuti nadzor ne donosi nove informacije o stratigrafijsko-datacijskim odnosima na lokalitetu, tom prilikom pronađen je velik broj nalaza izvan njihovog originalnog konteksta (Škiljan 2007, 98-116, kat. 98-158), te do sad najveći broj nalaza pećnjaka, o kojima vidi više u: Škiljan 2007. Brojnost nalaza omogućila je idealnu rekonstrukciju čak tri renesansno-rano barokne kaljeve peći u dvorcu koja je provedena u narednom razdoblju, od 2007. – 2011. godine (Škiljan, I., Antony Čekalová, S., *Reconstraction of renaissance stove tiles from Veliki Tabor castle*, Second Regional Scientific Conference of ICOM SEE, Risk Assessment of Cultural Heritage in the Region of South East Europe, 22-26 May, Niš, Serbia, u tisku).

la su kako svaki novi zahvat na lokalitetu uvelike obogaćuje i mijenja dosadašnje spoznaje o životu u dvorcu. Naime, usporedno s konzervatorsko-restauratorskim i građevinskim radovima na Velikom Taboru koje provodi Hrvatski restauratorski zavod, a zavisno o njihovu tijeku, nastavljaju su i iskopavanja koja su obuhvatila dosad neistražene dijelove uže gradske jezgre – južnu i istočnu polukružnu kulu[3], te neistražene dijelove zapadne i jugozapadne polukružne kule. Također se vrši arheološki nadzor prilikom uvođenja električnih instalacija, čija zadana trasa prolazi kroz glavni ulaz u kompleks, tako da je djelomično istražena glavna ulazna kula te ulazni prostor u užu gradsku jezgru[4]. Prilikom ovih istraživanja, u Muzej je pristigla velika količina pokretnih arheoloških nalaza, od kojih su najbrojniji nalazi iz istočne polukružne kule dvorca, tzv. kule D. Upravo su nalazi pećnjaka iz spomenute kule bacili sasvim novo svijetlo na proučavanje kaljevih peći u Velikom Taboru. Naime, lokalitet Veliki Tabor odlikuje se bogatstvom nalaza dijelova kaljevih peći koji su služili zagrijavanju stanovnika i prostorija dvorca od srednjega vijeka do suvremenog doba. Od ukupno 2000 ulomaka reljefno ukrašenih renesansnih i rano baroknih peći, iskopanih tijekom ranijih kampanja[5], u pokretnim arheološkim nalazima iz istočne polukružne kule dvorca, jasno se izdvajaju pećnjaci s reljefnim prikazima kasnogotičkih stilskih karakteristika. U radu su prezentirani svi do danas pronađeni nalazi pećnjaka koji se u trenutnom stanju istraženosti mogu datirati u period 15. i početka 16. stoljeća a koji su pohranjeni u Muzeju. Prilikom njihove analize u obzir su uzete njihove stilske karakteristike i brojne analogije[6], te raspoloživa dokumentacija o istraživanju zapadne polukružne kule dvorca[7]. Kako

3 Spomenuta provedena arheološka istraživanja dvorca posebno su zanimljiva budući da upozoravaju na korištenje velikotaborskog uzvišenja prije 1502. godine. U istraženim polukružnim kulama utvrđena je zajednička specifičnost – kule su nivelirane nekadašnjim otpadnim materijalom koji je uz slojeve sterilne gline bio iskorišten za nasipavanje njihove unutrašnjosti (Hirschler, Madiraca, 2011). Međutim, ispod dubokih i tvrdih slojeva šute i lapora nanesenih prilikom izgradnje, otkrivene su strukture prije nastanka kamenom zidane polukružne kule, na što upućuje i datacija sloja zapečene zemlje u vrijeme od druge polovice 13. st. do konca 14. stoljeća dobivena C 14 analizom (ibidem). Obradom pokretne arheološke građe iz južne kule dvorca, izdvojili su se „pojedini arheološki nalazi karakteristični za vrijeme od kraja 14. stoljeća do početka 16. stoljeća", poput objavljenog izuzetno rijetkog ulomka posude tzv. španjolske *lustro* majolike izrađivane u 15. st. u radionicama oko Valencije i uvezene u naše krajeve (Hirschler, Madiraca, 2011). O rezultatima istraživanja južne polukružne kule dvorca vidi više u: Hirschler, Madiraca 2011, a spoznaje dobivene istraživanjem zapadne polukružne kule dvorca nisu dosad cjelovito publicirane, već se u radu koristi dostupna terenska dokumentacija i neobjavljeni rukopis: Pavlaković, I., *Završni izvještaj Dvor Veliki Tabor – MHZ; kula D, listopad 2008. – lipanj 2009. godine.* i pregledni rad Pavlaković, Škiljan 2011, 12-22.

4 O rezultatima arheološkog nadzora vidi više u: Špoljar 2010.

5 U tijeku je obrada svih spomenutih ulomaka pećnjaka u disertaciji I. Škiljan *Srednjovjekovni i ranonovovjekovni pečnjaci Slavonije* na Poslijediplomskom studiju arheologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

6 Usporedba s materijalom s prostora nekadašnje srednjovjekovne Slavonije i pogranične slovenske regije Štajerske, omogućena je ljubaznošću kolega: Ane Bobevec (Muzej Moslavine Kutina), mr. sc. Gorana Jakovljevića (Gradski muzej Bjelovar), Edite Janković Hapavel (Galerija Stari grad Đurđevac), Branke Marciuš (Muzej Međimurja Čakovec), Jadranke Kruljac-Sever (Grdski muzej Čazma), Marine Šimek (Gradski muzej Varaždin), Darje Prikmajer (Pokrajinski muzej Celje) i Branke Stergar(Zavičajni muzej Ozalj). Zahvaljujem i dr. Geraldu Volkeru Grimmu (Institut für Kunstgeschichte und Archäologie, Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität, Bonn) na iskazanoj pomoći.

7 Detaljniju objavu rezultata arheoloških istraživanja donijeti će voditeljica iskopavanja I. Pavlaković, a izabrani keramički nalazi u ovom radu prezentirani su tipološki.

Sl. 1. SJ 081/082 - sloj horizontalno položenih drvenih greda i SJ 052 - nakupina ulomaka glaziranih pećnjaka i keramike

se razaznaje iz izvješća Pavlaković, I., *Završni izvještaj Dvor Veliki Tabor – MHZ; kula D, listopad 2008. – lipanj 2009. godine*, velik broj keramičkih nalaza potječe iz slojeva otpadnog građevinskog materijala i debelih slojeva gline korištene za niveliranje terena prilikom izgradnje polukružne kule. Međutim, najviše nalaza pronađeno je u slojevima koji su u vezi s funkcioniranjem otkrivenih ostataka peći s podnicom od zapečenih opeka, horizontalno poredanih u polukrug i omeđenih kamenim polukružnim zidom sastavljenim od grubo tesanog kamena koji na visini od pola metra prelazi u polukružni, nesačuvani svod (Pavlaković, Škiljan 2011, 20). Polukružna peć dimenzija 2 x 2,5 m imala je i pravokutni ulazni prostor dimenzija 1,3 x 0,6 m[8] (sl. 1). Naime, u neposrednoj blizini peći u "slojevima SJ 004/005 i SJ 014/015, sa zapadne strane podne konstrukcije peći" pronađeno je mnoštvo ulomaka keramike, životinjskih kostiju, te velika koncentraciju gara i pepela[9]. Još veća količina nalaza "keramičkih posuda i pećnjaka s kraja 15. i prve polovine 16. stoljeća" potječe iz zapune otpadne jame (SJ 058) ukopane u sterilni sloj lapora, također

8 Iako za sada nije pronađena glinena rešetka nužna za proces pečenja gline, te unutar peći nisu pronađeni nikakvi popratni nalazi koji bi sa sigurnošću pretpostavili njezinu namjenu, predložena je pretpostavka o korištenju peći za proizvodnju keramičkih proizvoda (Pavlaković, Škiljan 2011, 20). U otpadnoj jami u blizini peći pronađeni su ostaci zapečenog lijepa i troske, ali i veća količina životinjskih kostiju, te se također čini izvjesnom mogućnost da nalaz predstavlja peć za pripremanje hrane.

9 Pavlaković, I., *Završni izvještaj Dvor Veliki Tabor – MHZ; kula D, listopad 2008. – lipanj 2009. godine*, str. 4.

Sl. 2. Peć pronađena prilikom arheoloških istraživanja u kuli D

smještene sa zapadne strane pronađene peći. Najveći broj neglaziranih pećnjaka s prikazom okrunjenog vladara o kojima će dalje biti riječi, pronađen je u ovom kontekstu. Na drugu veću količinu nalaza kasnogotičkih pećnjaka pronađenih u kuli D naišlo se sjeveroistočno u odnosu na pronađenu peć, u sloju SJ 081/082 horizontalno položenih drvenih greda; podnice površine 25 m²[10] (sl. 2). Na sjevernoj strani, pri samom rubu SJ 081/082 zatečena je nakupina ulomaka glaziranih pečnjaka, dio firguralno ukrašenih s prikazom cara Fridrika III. i keramike (SJ 052) . Voditeljica istraživanja zaključuje kako je pronađena sačuvana podnica funkcionirala istovremeno s ostacima peći[11], koja je negirana zidom kule D, što upućuje na činjenicu da spomenute strukture svjedoče o funkcioniranju ovog prostora na velikotaborskom uzvišenju prije izgradnje polukružne kule[12].

10 Pavlaković, I., *Završni izvještaj Dvor Veliki Tabor – MHZ; kula D, listopad 2008. – lipanj 2009. godine,* str. 8.

11 Pavlaković, I., *Završni izvještaj Dvor Veliki Tabor – MHZ; kula D, listopad 2008. – lipanj 2009. godine,* str. 9.

12 Prema Hirschler, Madiraca 2011: datacija uzorka iz horizontalno položenih drvenih greda dobivena C 14 analizom pružila je slijedeći datum: Cal AD 1440 do 1540 (Cal BP 510 do 420) i Cal AD 1540 do 1630 (Cal BP 400 do 320).

Kasnogotički glazirani pećnjaci

Kasnogotički glazirani reljefno ukrašeni velikotaborski pećnjaci mogu se, s obzirom na makroskopsku analizu sastava gline i vrste glazure i engobe, podijeliti u nekoliko skupina[13]. Preliminarno su izdvojeni ulomci izrađeni od grube, dobro ispečene crvene gline s primjesama bijelih, smeđih (vjerojatno kremena i tinjaca) i crvenih čestica (samljevenog crijepa), veličine do 3,1 mm, premazani bijelom engobom i prozirnom, djelomice mutnom tamno zelenom glazurom (tip I); zatim ulomci srednje grube oker gline s primjesama tamnosmeđih i crnih čestica i samljevenog crijepa, premazani engobom od fine gline iste boje kao i crijep i prozirnom zelenom glazurom (tip II); ulomci izrađeni od srednje grube svijetle oker gline s primjesama tamnosmeđih i crnih čestica i samljevenog crijepa, ali djeluju kao da nemaju nanesenu engobu (tip IIa); ulomak izrađen od svijetle srednje grube gline sa sitnim česticama kremena i sporadičnim česticama crijepa, te smeđim česticama (željeza?) veličine do 0,5 mm glaziran svijetlom engobom i zelenom glazurom (tip III).

Izdvajaju se sljedeće skupine nalaza: 1) skupina polucilindričnih pećnjaka s odrezanim polucilindrom, 2) skupina u kojoj se prepoznaju varijante tipova pećenjaka s tzv. peći s viteškim figurama budimskih kraljevskih radionica (sačuvana izuzetno fragmentarno) i 3) skupina pećnjaka slična pećnjacima iz bečkog Stephansdoma.

U odnosu na podjelu iz prikazane tabele, rekonstruirani motivi heraldičkog orla (kat. 4), rozete tipa I (kat. 5) i okrunjenog vladara (kat. 6), izrađeni su od istog tipa gline, kao i ulomci krunišnih nišastih pećnjaka (kat. 1, 2), zatim ulomci rozete tipa II (kat. 11-21), *drvočuvajučeg* lava tipa I (kat. 24-32) i ulomaka koji bi se mogli dovesti u vezu s pećnjacima nastalim pod utjecajem tzv. peći s viteškim figurama budimskih kraljevskih radionica (kat. 22, 23). Posljednje bismo, s obzirom na motiv, morali na neki način smjestiti u kontekst s ulomcima pećnjaka koji su činili dio viteza na konju (kat. 50 i 51) te su također pronađeni u dvorcu, ali su, sudeći prema makroskopskom pregledu glazure i loma, izrađeni od gline drugačijih karakteristika. Međutim, sličnost u sastavu gline ne mora značiti kako su svi ulomci gline istih karakteristika činili jednu peć, već spomenute informacije možda pomažu u donošenju određenih zaključaka o radioničkoj pripadnosti[14], i svakako pomažu u stvaranju predodžbi o broju kasnogotičkih peći koje su grijale odaje najstarijeg dijela dvorca. S druge pak strane, motivi koji se, sudeći prema brojnim analogijama javljaju zajedno, poput ciklusa pećnjaka s motivom Marijina Navještenja (kat. 33) i sv. Kristofora (kat. 34, 35), evidentno imaju istu glazuru i sastav gline i vrlo vjerojatno su istovremeno izrađeni od jednog majstora ili jedne radionice. Identični se

13 Vizualnu analizu tipova gline figuralno ukrašenih kasnogotičkih pećnjaka načinila je restauratorica Sylva Antony Čekalová, Atelier restaurovaní kamen, Prag.

14 U nedostatku makroskopske usporedbe velikotaborskih pećnjaka, primjerice, s nalazima iz radionice iz Nove Vesi s kojima se svakako uočavaju jasne poveznice, te petrografskih i elementnih analiza, treba se suzdržati od bilo kakvih pretpostavki o radioničkoj pripadnosti pojedinih tipova velikotaborskih pećnjaka.

	Tip pećnjaka* (prema E. Roth Heege)	Motiv	Tip gline	Glazura	Katalog
1	Ulomci kruništa peći ili krunišnog pećnjaka	Arhitektonski motiv (šprljici i rakovice na prednjoj ploči) - nema dovoljno elemenata za rekonstrukciju motiva	I	I	Kat. 1, 2, 3
2	Polucilindrični pećnjak (s odrezanim polucilindrom) i punom prednjom dekorativnom pločom	Heraldički orao	I	I, a pojedini detalji su preko bijele engobe premazani osim s prozirnom tamno zelenom, i s žutom i smeđom glazurom	Kat. 4
3	Kutni pećnjak s punom prednjom dekorativnom pločom i dugim spiralastim tijelom (tubusom)	Rozeta tip I	I	I	Kat. 5
4	Polucilindrični pećnjak (s odrezanim polucilindrom) i punom prednjom dekorativnom pločom	Rozeta tip I	I	I	SL. 3
5	Polucilindrični pećnjak (s odrezanim polucilindrom) i punom prednjom dekorativnom pločom	Okrunjeni vladar – Fridrik III.	I	I	Kat. 6
6	Ulomak ruba i prednje dekorativne ploče pećnjaka	Vitica slična pećnjaku s motivom Fridrika ali drugačijeg prepleta	I	I	Kat. 7-10
7	Ulomak ruba i prednje dekorativne ploče pećnjaka	Rozeta tip II	I	I	Kat. 11-21
8	Ulomak prednje dekorativne perforirane ploče pećnjaka	Dio veće kompozicije perforirane prednje ploče polucilindričnog pećnjaka nastalog po uzoru na pećnjake tzv. viteške peći	I	I	Kat. 22
9	Ulomak prednje dekorativne perforirane ploče pećnjaka	Grb i cvijet - ulomak većeg nedefiniranog motiva	I	I	Kat. 23
10	Ulomci pune prednje dekorativne ploče pećnjaka	Drvočuvajuči lav tip I	I	I	Kat. 24-32
11	Nišasti pećnjak s reljefno ukrašenom unutrašnjosti	Navještenje	II	II	Kat. 33
12	Ulomak prednje dekorativne ploče pećnjaka	Sv. Kristofor	II	II	Kat. 34-35
13	Ulomci prednje dekorativne ploče pećnjaka	Drvočuvajuči lav tip II	II	II	Kat. 36-46
14	Pećnjak vijenca peći	Vitica s listićima	II	II	Kat. 25
15	Ulomci prednje dekorativne ploče pećnjaka	Dio motiva viteza – sv. Juraj koji ubija zmaja	IIa	IIa	Kat. 47-49
16	Ulomci prednje dekorativne ploče pećnjaka	Dio motiva viteza na konju	III	III	Kat. 50-51

* Tipologija korištena u tekstu preuzeta je prema: Roth Heege 2012, 206-319, a hrvatski termini za do sad u hrvatskoj bibliografiji nekorištene tipove prema: Škiljan 2012.

Sl. 3. Polucilindrični pećnjak s odrezanim polucilindrom, reljefno ukrašen s prikazom rozete

motivi inače javljaju u kombinaciji s ostalim scenama iz Staroga i Novog zavjeta, poput Samsona koji ubija lava, Prvog grijeha, Izgona iz raja, no oni na velikotaborskim ulomcima za sada nisu zabilježeni.

Skupina polucilindričnih pećnjaka s odrezanim polucilindrom

Pećnjaci s reljefnim motivima rozete tipa I (kat. 5) i II, vladara (kat. 6), heraldičkog dvoglavog orla (kat. 4) i *drvočuvajučeg* lava tipa I (kat. 24-32) vrlo vjerojatno su nastali u isto vrijeme.

Motiv peterolisne rozete izuzetno je bogato zastupljen u europskim pećarskim proizvodima 15. stoljeća[15], te iako su bile dio repertoara više pećarskih majstora i radionica (proizvodnja na gornjorajnskom području datira se u period 1450.-1470. godine), težište njihove proizvodnje veže se uz Zürich. Izdvojeno je 10 varijanti rozetnih pećnjaka (gornjorajnska skupina varijante A-F, istočna skupina varijnte A-D), prema tome razlikuje se skupina gornjorajnskih rozeta i ugarskih rozeta (Tamasí 1995, 19-29). U Velikom Taboru zabilježeno je dvije varijante rozetnog ukrasa – popularna peterolisna ruža (kat. 5), ali i ulomci koji su činili zasad nerekonstruirani središnji motiv s ukrasom ruže zašiljenih latica i dva srcolika lista (kat. 11-21).

Tabela 1. – Podjela analiziranih glaziranih restauriranih kasnogotičkih pećnjaka i ulomaka pećnjaka prema tipu, motivu, vrsti gline i glazure.

15 Od Gornje Rajne, preko Bodenseea, do Merana u južnom Tirolu, zatim Krakowa u Poljskoj, te Bratislave, odnosno prostora srednjovjekovne Ugarske (Tamasí 1995, 19-20).

Kat 5

Rozetni pećnjaci u Ugarskoj koji se vežu uz djelatnost peći s viteškim figurama imaju centralni motiv obavijen gotičkom viticom (njem. *Rankenastmotiv*, ibidem, 26), a srodnost izdvojenih tipova pećnjaka s motivom rozeta objašnjava se raširenošću grafičkih predložaka i općom modom. Za prostor Ugarske, u pogledu tzv. rozetnih pećnjaka, karakterističan je mali broj originalnih produkata peći s viteškim figurama, a puno više ima vremenski udaljenih naknadnih tvorevina (Tamasí 1995, 28). Taborgradski nalaz nije direktna kopija niti jedne od varijanti koje je autorica izdvojila, već je možda kasna redakcija originalnog dizajna rozete koja više nije u direktnoj vezi s izvornim motivom iz prve polovice 15. stoljeća, poput kasnih rozeta na peći iz krakovskog Wawela datiranih u razdoblje od 1505. do 1518. (Franz 1981, Abb. 139) ili istočne varijante iz Transilvanije datirane u kraj 15., početak 16. stoljeća (Benkő, Székely 2008, 242, fig. 110). Naime, velikotaborska rozeta nema gotičku viticu koja uokviruje centralni motiv a koja se pripisuje rozetama ugarske regije, a javlja se primjerice na pećnjacima iz Gudovca, zatim Nove Vesi i Ružicagrada (Mašić 2002b; Radić, Bojčić 2004). Ipak i u spomenutoj regiji izdvojena je varijanta D iz utvrde Tata koja nema gotičku viticu uz perforirani rub pećnjaka[16] (ibidem, Abb. 36). Varijanta D opet po svojim karakterističnim oblikom užeta s čvorovima oko središnjeg motiva nikako ne odgovara velikotaborskoj budući da je kružna vitica na pećnjaku iz Velikog Tabora sasvim drugačija od svih predloženih varijanti – izrađena je od stiliziranih listića. Kutni listovi rozete iz Velikog Tabora podsjećaju na, (od originala – varijante A), jako udaljenu rozetu iz utvrde Kőszeg (Tamasí 1995., Abb. 46) kod koje kutni listovi imaju oblik manje okrugle rozete s četiri lista, kvadratnog oblika vrlo sličnom velikotaborskim stiliziranim kutnim listovima. Međutim, u odnosu na plitki reljef spomenutog primjera, velikotaborski reljef je začuđujuće dobro izveden, nema naznake plitkoće ili istrošenosti kalupa. Pećnjak s prednjom dekorativnom pločom, reljefno ukrašen s prikazom ležećeg lava ispod hrasta u cvjetnom okviru, također ima mnogo utvrđenih varijanti diljem srednje Europe. Velikotaborski okvir je profiliran i ukrašen viticom s manjim listićima sličnim hrastovim i većim trolisnim cvijetom s pet latica i zvjezdastom čaškom. Središnji motiv lava uokviren je s gotičkom viticom. Autorica J. Tamasí, na osnovi analize geneze pojedinih tipova pećnjaka koje je uzela u razmatranje[17], opisane je grupe pećnjaka tematski i geografski podijelila u dva osnovna kruga[18]. U obje su se regije mogle izdvojiti po dvije glavne grupe pećnjaka s motivom ležećeg lava ispod hrasta[19]. Pećnjaci s prikazom tzv. *drvočuvajućeg* lava na prostoru sred-

16 Poznata je i kopija spomenute varijante iz Sigeta (Abb. 43), a također u Tati jaljaju se motivi rozeta koja umjesto gotičke vitice ima tordirani ukras, međutim ovaj primjer ne predstavlja zasebnu varijantu već mu je varijanta A služila kao predložak za kalup (Abb. 44).

17 Među kojima su i tipovi pećnjaka prisutni u Velikom Taboru – pećnjaci s reljefnim prikazima rozete, heraldičkog orla, Fridirka, sv. Juraja i tzv. *drvočuvajućeg* lava).

18 Tematski se izdvaja grupa pećnjaka iz radionice peći s viteškim figurama i s njom srodni tipovi, te grupa *medaillon*-pećnjaka. (pećnjaka sa središnjim reljefnim motivom u medaljonu), a geografski se dijele na pećnjake južnonjemačke regije, odnosno pećnjake srednjovjekovne Ugarske pogranične regije (ibidem 67-68).

19 U zapadnoj regiji to su proizvodi: 1) baselske radionice i 2) grupa Zürich – Schaffhausen i Stein am Rhein, a u istočnoj grupi to su proizvodi: 1) ležećeg lava sa kamenim tlom i 2) ležećeg lava bez kamenog tla.

Kat 4

Kat 6

njovjekovne Slavonije vežu se uz pećnjake srodne tzv. peći s viteškim figurama, budući da je ovaj motiv činio najniži red spomenute peći. Dakle, pećnjaci s motivom rozete i *drvočuvajučeg* lava iz Velikog Tabora mogu se opredijeliti u skupinu pećnjaka nastalih pod utjecajem peći s viteškim figurama, međutim, uzimajući u obzir karakteristike gline i glazure, preliminarno su prezentirani izdvojeno od ulomaka koji će biti uključeni u tzv. velikotaborsku skupinu pećnjaka koji su sačinjavali pojedine tipove pećnjaka prisutnih na peći s viteškim figurama. Treba uzeti u obzir da je. osim motiva rozete i *drvočuvajučeg* lava koji se kao zasebni motivi prvotno javljaju na pećnjacima zapadne regije, detaljna analiza motiva viteza na konju u turnirskoj pozi pokazala kako pojedini likovni motivi aplicirani na peći s viteškim figurama potječu iz južno-bavarskog prostora. Međutim, nesumnjiva je činjenica da peć s budimskog dvora – jedinstvenom kompilacijom tih motiva – predstavlja izvorište njihova širenja diljem Europe (Tamasí 1995, 61-87; Franz 1981, 51). Tako je motiv tzv. *drvočuvajučeg* lava na zapadu vrlo vjerojatno nastao u radionici Petra Haustleiba u Baselu, koji se može smatrati praocem čitave obitelji „lavovskih pećnjaka" (baselski lav varijanta C), datiran s obzirom na sačuvani natpis u 1435. godinu (Tamasí 1995, 30-41). U istočnoj regiji se, dakle, svi pronađeni originalni proizvodi, kopije i krivotvorine spomenutog motiva svakako moraju dovesti u vezu s kraljevskom radionicom u Budi. Konačno, suprotno mišljenju K. Straussa, Tamasí zaključuje kako se uz istočnu regiju vežu i proizvodi iz današnje Štajerske i Kranjske, što potvrđuje kamenito tlo i unutarnji okvir s gotičkom viticom, budući da se po spomenutim detaljima produkti ove dvije regije međusobno razlikuju. Također, još jedan detalj karakterizira produkte istočne regije – na prikazima lava nastalim pod utjecajima peći s viteškim figurama ne nalazi se vitica (dupli rep) iza stražnjeg dijela lava zapadne regije, već je umetnut još jedan hrast (ibidem, Abb. 58), vidljiv i na velikotaborskom lavu tipa I. Nalazi pećnjaka s motivom tzv. *drvočuvajučeg* lava iz Velikog Tabora prisutni su u dvije verzije s obzirom na sastav gline, ali i motiv. Varijnta tipa I iz Velikog Tabora (ulomci kat. 24-32) slična je varijanti iz Ružicegrada (Radić, Bojčić 2004, 253, kat. 533), također zastupljenoj i na materijalu u Čakovcu, iako se na velikotaborskim ulomcima uočava izrazita istrošenost kalupa. Dakle, rub pećnjaka ukrašen je viticom koja ima jedva čitljivo kombinirano cvijeće i listove, a središnji motiv lava s profiliranim rubom i još jednom viticom s listovima. Pećnjak s prikazom tzv. *drvočuvajučeg* lava tipa II ima puno jednostavnije ukrašen rub s nizom listova, a na sačuvanim ulomcima se također razabire istrošenost kalupa (kat. 37-44). Vrlo vjerojatno su i ulomci rubova pećnjaka ukrašeni dvostrukim nizom listova (kat. 44-46) također vezani uz motiv lava. Ovi ulomci jasno sugeriraju kako se taborski pećnjak s lavom tipa 1 koji sjedi razlikuje od istog tipa pećnjaka nastalog u radionici u Novoj Vesi, koji predstavlja jednu od inačica budimskog izvornika, čije su najbliže analogije u prikazu lava iz Svetine kraj Celja te na celjskom Starom gradu (Mašić 2002a, 30, sl. 16, kat. 46). Reljefni prikazi heraldičkog orla (kat. 4) vrlo su čest motiv na kasnogotičkim pećnjacima i javljaju se od Žigmundove peći na dalje. Dvoglavi orao javlja se na kasnogotičkom pećnjaku

iz Budima (Tamasí 1995, Abb. 130), koji je svrstan u skupinu pravokutnih pećnjaka s prednjom dekorativnom pločom s dva anđela sa svake strane prednje ploče u medaljonu, koji nose štit s grbom dvoglavog orla, a po izvedbi krila orla u izvjesnoj mjeri podsjeća na velikotaborskog. Kasnije će se, posebice u periodu od 16. stoljeća na dalje, habsburški dvoglavi orao gotovo redovito javljati na pećarskim proizvodima, pogotovo ugaonim heraldičkim pločama. Na peći iz Stephansdoma iz Beča nalaze se ulomci s prikazom dvoglavog orla datirani u period oko 1500. godine, carskim grbom Austrije, međutim, spomenuti pećnjak pronađen u Ružici razlikuje se od velikotaborskog (Radić, Bojčić 2004, 295, kat. 621). O motivu okrunjenog vladara biti će više riječi dalje u tekstu.

Skupina ulomaka pećnjaka nastalih pod utjecajem tzv. peći s viteškim figurama budimskih kraljevskih radionica

Bez obzira na činjenicu što je tek nekoliko ulomaka koji čine pećnjake nastale pod utjecajem pećnjaka *viteške peći* prepoznato na velikotaborskom materijalu, oni su vrlo značajni, budući da upozoravaju na postojanje još jedne ili čak više peći nastalih pod utjecajem tzv. peći s viteškim figurama u dvorcu. Ulomak s nizom rozeta ispod vitice uz profilirani rub i fragmentarno sačuvanom profiliranom kružnom rozetom (kat. 22) čini gornji desni ugao tipa polucilindričnog pećnjaka s perforiranom prednjom pločom s figurama svetaca na kapitelima profiliranih stupova koji nose čitavu kompoziciju gotičkoga luka perforirane prednje ploče (Holl 1963, sl. 17), a prvi se put javlja na gornjem cilindričnom dijelu viteških peći[20] budimskih kraljevskih pećarskih radionica, ali se ubrzo, kao i ostali tipovi spomenute peći, prepoznaju u brojnim inačicama lokalnih majstora (prema I. Hollu svi produkti nastali pod utjecajem spomenute radionice mogu se datirati u period od 1454.-1457. na dalje, a na kopije, imitacije, i produkte nastale pod utjecajem spomenute peći, nailazimo diljem Europe i u relativno dugom vremenskom periodu, nakon

20 Najniži red pećnjaka s ravnom prednjom dekorativnom pločom, tzv. peći s viteškim figurama, sastojao se je od pećnjaka s naglašenim rubom, s unutrašnje strane obrubljenim nizom gotičkog lišća i glavnim motivom grifona i lava koji čuva hrastove, i to naizmjence. Iznad stoje nišasti pećnjaci s lukom, koji sa svake strane ima konzole, jedna ukrašena s grbom. Na konzolama se uzdižu figure svetaca i proroka. Gornji dio peći sastoji se od nišastih pećnjaka sa stupićima koji flankiraju male niše u kojima su smještene skulpture, tako da čitava kompozicija podsjeća na portale gotičkih katedrala. Slijedi dio peći s redom nišastih perforiranih pećnjaka s vitezom na konju i kopljem u niši, u stavu borbe na viteškim turnirima, sa spuštenim vizirima. Budući da su ponekad vitezovi ostavljeni neglazirani i na nekim mjestima obojani u crveno, postignut je kontrast u odnosu na zeleno glaziranu nišu. Red pećnjaka iznad čine nišasti perforirani pećnjaci ukrašeni s figurama svetaca u niši, dok se krunište peći sastoji od nišastih pećnjaka s figurom anđela u niši koji u rukama drži grbove Austrije i Beča. Dekorativni efekti peći su pojačani s tamnosmeđe glaziranim kutnim pećnjacima koji formiraju kuteve peći i reljefno su ukrašeni s tzv. *diamant mustrom* (Voit-Holl 1963, 20-26, T. IX).

1500. godine tijekom 16. stoljeća)[21]. Tako je na prostoru srednjovjekovne Slavonije poznato mnogo nalaza raznih inačica spomenutog tipa pećnjaka, primjerice na Susedgradu (Stahuljak, Klobučar 1958, 210, kat. 3), Novoj Vesi (Mašić 2002a, kat. 3, 25, 33, 34) a nezaobilazni su nalazi vrlo bliski izvorniku s Ružice-grada na kojima se prepoznaju figure svetaca (Radić, Bojčić 2004, 256-257, kat. 538-540; 268-271, kat. 559-567). Konačno, osnovni motiv viteza na konju također je vrlo prisutan na slavonskim lokalitetima[22], pa tako i Velikom Taboru. Pojedini tipovi pećnjaka koji su se prvo pojavili na kraljevskim pećima, reproduciraju se tijekom 15. i 16. stoljeća u lokalnim radionicama u različitim regijama države i lokalitetima poprilično udaljenih od palače i dvora. Također, umjetnički utjecaj kraljevskih radionica širio se i preko replika kraljevske peći koje je sama kraljevska radionica izrađivala za razne rezidencije razbacane diljem države, a one su pak nadahnjivale mnoge provincijske majstore koji možda nikada nisu morali biti u direktnom kontaktu s kraljevskim radionicama (Voit, Holl 1963, 24-25). Trenutno su izdvojena tek dva gotovo identična ulomka koji su činili polucilindrične pećnjake s punom prednjom pločom ukrašenom s prikazom viteza na galopirajućem konju u njegovom lijevom profilu, u punoj bojnoj opremi i s horizontalno držećim kopljem. Na ulomku se prepoznaje štit, dio ruke, koplja i sedla viteza (kat. 50, 51). Na budimskom izvorniku konjanik se nalazi uokviren profiliranim stupovima koji u gornjem dijelu završavaju stiliziranim kapitelima kao bazom za tri višestruko profilirana trolista. Na njima se, s vanjske strane, nalaze motivi rakovice i križna ruža u tjemenu. Nad trolistima višestruko su postavljeni profilirani šprljci završeni rozetom – oponašajući, na taj način, gotički prozor (Voit, Holl 1963, T.15). Taborski primjer pećnjaka s vitezom na konju nije rađen s perforiranom prednjom pločom, već s punom, što je bio česti slučaj oponašanja izvornika. Treba imati na umu da je širenje umjetničkih utjecaja od centra u periferiju često vezano uz utjecajne pojedince na visokim političkim položajima koji dolaskom na periferiju, ili pak, svojim vezama s centrom, donose duh novih kulturnih stremljenja, pa tako i predmete vrhunskog umjetničkog obrta[23]. Tijekom svojeg širenja, razlikuje se grupa pećnjaka najvjerojatnije nastalih iz kalupa vrlo bliskih budimskim izvornicima, a zasigurno su postojali i kalupi za nešto jednostavniju varijantu (ili varijante) peći s vitezom, koje su očito kružili

21 Kopije i imitacije iz kruga budimske radionice peći s viteškim figurama mogu se datirati u kraj 15. do početka 16. stoljeća (Tamasí 1995, 78).

22 Vrlo su brojni nalazi viteza s kopljem u punoj bojnoj opremi na prema lijevo ili desno galopirajućem konju, koji se u većoj ili manjoj mjeri mogu vezati uz budimski izvornik. Osim već spomenutih lokaliteta, Susedgrada (Stahuljak, Klobučar 1958, 209, kat. 2), Nove Vesi (Mašić 2002a, 49, kat. 21, 22, 29-32), Ružice-grada (Radić, Bojčić 2004, 255, kat. 536), viteške figure zabilježene su prilikom uvida u muzejsku građu pećnjaka iz Čazme, Gudovca, Popovače-Moslavina grada, Ozlja. Drugačije izvedbe je vitez na pećnjaku iz Vrbovca (Tkalčec 2010, kat. 363).

23 Do sličnih zaključaka navodi nas i podatak da su osobe od povjerenja kralja Ladislava V., poput Dénesa Széchia u arhiepiskopalnoj palači u Ostrogonu, imali privilegiju da se griju peći s vitezovima iz kraljevske radionice (Voit, Holl 1963, 22), zatim se navodi kako je u nekoliko slučajeva Žigmundova kraljevska radionica opskrbila svojim proizvodima vjerojatno i plemićka imanja u Budi i Višegradu, ili pak plemićke ladanjske kuće, kao kraljev poklon (Voit, Holl 1963, 18). U rezidenciji Sigmunda Ernusta, biskupa Pećsa u periodu od 1473.-1505. nailazimo na kopiju peći s vitezovima kraljevske radionice i doznajemo kako je graditelj spomenute peći naručio novi negativ za donji dio peći, gdje su pećnjaci nosili grb biskupske obitelji (Voit, Holl 1963, 24).

srednjom i dijelom istočne Europe[24]. Svakako je ovaj luksuzan proizvod budimske kraljevske radionice tijekom druge polovice 15. stoljeća inspirirao brojne radionice središnje Europe, između ostalog i radionicu na Novoj Vesi, čiji su proizvodi koji imitiraju spomenutu peć obilježili čitavu radioničku fazu koju B. Mašić datira u period od 1466. do 1500. godine, kao i autori Radić i Bojčić koji brojne ulomke pećnjaka peći s viteškim figurama iz Ružica grada datiraju također u drugu polovicu 15. stoljeća (Radić, Bojčić 2004, 249-265, 268-274).

Skupina pećnjaka analogna pećnjacima iz bečkog Stephansdoma

Tipološki, zatim po vrsti gline, ali i reljefnom prikazu, nišasti pećnjak reljefno ukrašen s prikazom Navještenja (kat. 33) i ulomci definirani kao dijelovi pećnjaka s reljefnim prikazom sv. Kristofora (kat. 34-36), pripadaju istom ciklusu. Radi se o pećnjacima analognim peći iz bečkog Stephansdoma, a s obzirom na finoću modelacije figura i okvira, možda se mogu atribuirati predlošku rađenom od ruku istog umjetnika, i datirati u period između 1480. i ranih 1490-tih godina. Motiv odgovara uobičajenim prikazima Navještenja u ikonografiji razvijenoga srednjeg vijeka i vrlo je čest na reljefno ukrašenim kasnogotičkim pećnjacima: anđeo Gabrijel prikazan je s kovrčavom kosom, sa spuštenim krilima u dugoj haljini i ogrtaču s naboranom odjećom te desnom rukom na prsima, dok u lijevoj drži žezlo oko kojeg je omotana traka tkanine. Djevica Marija prikazana je u sjedećem položaju s knjigom u rukama (redovitim rekvizitom u zapadnoj ikonografiji Navještenja od 13. stoljeća na dalje) (Fučić 2006, 453), aureolom, dugom valovitom kosom, naboranom haljinom i plaštem, glavom okrenutom u desno prema anđelu. Iznad Marije i anđela Gabrijela nalazi se veliki naborani baldahin. Položaj likova jasno predočuje trenutak Navještenja, u kojem su oba lika okrenuta jedan prema drugome, a to je jasno sugerirano položajem njihovih glava i ruku (Radić, Bojčić 2004, 300, kat. 626). Bitno je napomenuti kako je ciklus pećnjaka koji se dovode u vezu s radionicom peći iz bečkog Stephansdoma na prostoru kasnogotičke Slavonije itekako zastupljen. U prvom redu to su primjeri iz Ružice-grada s religioznim scenama iz Staroga i Novog zavjeta (Navještenje, sv. Kristofor, Prvi Grijeh, Samson koji ubija lava itd.), datirani u kraj 15., prvu polovicu 16. stoljeća (ibidem). Međutim, identične kvalitete i motiva prepoznaju se i pećnjaci iz Varaždina ((Samson koji ubija lava) (Ilijanić 1999, 263-267), Čakovca, Čazme i Đurđevca. Istom ikonografskom ciklusu pripada i ulomak koji je vjerojatno činio donji desni dio pećnjaka s prikazom sv. Kristofora s Isusom u naručju. Ovaj svetac također se javlja kao motiv na kaljevim pećima diljem Europe (Franz 1981, sl. 109). Najbliža analogija velikota-

24 Tako su i poluproizvodi pronađeni u radionici na Novoj Vesi predstavnici jedne takve jednostavnije varijante peći s vitezom, dok je samo tri komada poluproizvoda koji su vjerojatno nastali prilikom izrade peći koja je bila iz kalupa vrlo bliskih izvorniku, i za naručitelja koji si je takvu peć mogao priuštiti (Mašić 2002a, 40).

Kat 33

borskom ulomku svakako su opet pećnjaci iz slavonske utvrde Ružica-grad, koje su spomenuti autori također usporedili s analognim motivom iz Stephansdoma u Beču[25], a prikazuje sv. Kristofora u vodi sa zadignutom haljinom iznad koljena, kojem na lijevom ramenu sjedi mali Krist s aureolom i ljiljanima oko glave. Središnji prizor je uokviren s *frizom uvijenih listova* ispod koje se nazire baldahin na gornjem rubu, te s dva stupa koji završavaju s tornjićima na lijevoj i desnoj strani. Na velikotaborskom ulomku uočava se dio plašta sv. Kristofora (sl. 7) koji vijori na desnoj strani pećnjaka. Pećnjak s Ružica-grada datiran je u period oko 1500. godine (Radić, Bojčić 2004, 296, kat. 622). Prema navedenim autorima pećnjaci s ovim ikonografskim ciklusom već na određeni način predstavljaju prelazak iz kasne gotike u renesansu, te se kao što je već naglašeno mogu datirati u prelazak iz 15. u 16. stoljeće (Radić, Bojčić 2004, 301). Skupina ulomaka na kojima se prepoznaje prikaz ruke viteza u pregibu i gotička vitica uz rub pećnjaka identična pećnjaku s prikazom Navještenja vrlo je vjerojatno dio krunišnog nišastog pećnjaka s reljefno ukrašenom unutrašnjosti s prikazom sv. Jurja koji ubija zmaja (kat. 47-49). I ovaj se motiv javlja na istim lokalitetima kao i ciklus pećnjaka vezan uz radionicu peći iz bečkog Stephansdoma. Dakle, datirani u kraj 15. stoljeća, ovakvi pećnjaci javljaju se na Susedgradu (Stahuljak, Klobučar 1958, 209, kat. 1), Ružica-gradu (Radić, Bojčić 2004, 289, kat. 610) i Varaždinu (Klemm, *at al.* 2008, 48, kat. 112).

Kasnogotički i ranorenesansni neglazirani reljefno ukrašeni i jednostavni pećnjaci

Ne može se sa sigurnošću tvrditi da su jednostavni pećnjaci – zdjelasti pećnjak s trokutastim otvorom (kat. 65), zdjelasti pećnjaci s kvadratičnim otvorom (kat. 66, 67), jednostavni polucilindrični pećnjak (kat. 64), lukovičasti pećnjak sa šiljastim vrhom (kat. 63) i lukovičasti pećnjak s ravnim vrhom (kat.62), te konstruktivni element peći u obliku pinije[26] (kat. 61) – svi činili dijelove peći iz kasnogotičkog razdoblja, budući da ih se može datirati i u nešto kasnije razdoblje[27], svakako čitavo 16. stoljeće. Međutim, s ulomkom zdjelastog pećnjaka s ostatkom premaza crvene boje, otkrivenim prilikom istraživanja južne polukružne kule dvorca (Hirschler, Madiraca 2011, T. 6/4), uočila se jasna veza s nalazima iz obližnje utvrde Vrbovec.

---

25 Motiv sv. Kristofora nalazimo i na polucilindričnom pećnjaku koji se čuva u Österreichisches Museum für angewandte Kunst (Blümel 1965, 211). a vrlo vjerojatno je isti motiv prisutan i na ulomku iz Đurđevca.

26 Poznati su brojni primjeri posuda za spremanje novčića lukovičastog oblika s otvorom za ubacivanje novčića, kakav se nalazi i na predmetu kat. 61 koji je zbog otvorenog dna ipak opredijeljen u skupinu konstruktivnih elemenata peći u obliku pinije.

27 Predstojeća detaljna analiza svih ulomaka pećnjaka jednostavnog oblika izdvojenih iz cjelokupne keramičke građe pohranjene u Muzeju zasigurno će pružiti više informacija o eventualnom pretpostavljenom izgledu i dataciji velikotaborskih kaljevih peći sastavljenih od jednostavnih formi pećnjaka.

Kat 67

Ulomak je izrađen od iste vrste fine gline kakva je u Vrbovcu korištena za izradu zdjelastih, lukovičastih i jednostavnih polucilindričnih pećnjaka na peći s motivom lovca i perforiranim pećnjacima s arhitektonskim motivom, datiranim u 15. stoljeće (Tkalčec 2010, 81, 82). Pregledom velikotaborske keramičke građe uočeno je na desetak ulomaka iste vrste gline koji su činili zdjelaste pećnjake, te predstavljaju zasebnu skupinu kasnogotičkih nalaza[28]. Ulomak na slici 4 na dnu ukrašen koncentričnim krugovima odgovara vrbovečkom, ne samo na temelju vizaulne analize ulomka, već i po kemijskom sastavu gline. Na dva uzorka[29] napravljena je elementna analiza metodom energetski disperzivne spektroskopije u okviru pretražnog elektronskog mikroskopa. Obzirom da se radi o mikroskopskoj analitičkoj metodi, analiza je provedena na 3 različita područja: unutrašnjem dijelu uzorka (sive boje), vanjskom dijelu, te na crvenom sloju - premazu. Analizom su dobiveni podjednaki omjeri kemijskih elemenata na oba uzorka[30], odnosno pećnjaci su izrađeni od gline podjednakog sastava, što pak navodi na pretpostavku da su iz istog vremena te da su, vjerojatno, izrađeni u istoj radionici, možda od ruku istog majstora.

Sl. 4. Uzorak 1 i 2

28 Možda dijelove još jedne kasnogotičke kaljeve peći o kojoj u trenutnom stanju istraženosti ne možemo reći ništa podrobnije.

29 FE SEM/EDS analizu arheoloških uzoraka pećnjaka izvršila je dr. sc. Mira Ristić sa zagrebačkog Instituta Ruđer Bošković, Zavoda za kemiju materijala, model instrumenta JEOL FE-SEM 7000F opremljenim s Inca Oxford 350 EDS spektrometrom.

30 Dobiveni podatci bez petrografske analize ne govore ništa o mogućem zajedničkom ležištu gline od koje su, očigledno, napravljena oba pećnjaka.

Tabela 2. – Kemijski sastav ulomka složenog zdjelastog pećnjaka s prednjom perforiranom prednjom pločom iz Vrbovca (PN 109, SJ 005, D 6) - uzorak 1.

Element	Atomski udio %		
	Crveni premaz	Vanjski sloj	Unutrašnji sloj
O	65,67	64,77	64,24
Na	0,26	0,32	0,35
Mg	0,96	1,10	1,26
Al	8,24	8,95	9,03
Si	17,31	19,89	18,84
P	0,16	0,00	0,00
K	1,78	1,71	1,67
Ca	2,04	0,47	1,09
Ti	0,19	0,18	0,25
Fe	3,08	2,48	2,50
Total	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Tabela 3. – Kemijski sastav zdjelastog pećnjaka iz Velikog Tabora, istraživanja južne polukružne kule „C“ - uzorak 2.

Element	Atomski udio %		
	Crveni premaz	Vanjski sloj	Unutrašnji sloj
O	65,67	64,77	64,24
Na	0,26	0,32	0,35
Mg	0,96	1,10	1,26
Al	8,24	8,95	9,03
Si	17,31	19,89	18,84
P	0,16	0,00	0,00
K	1,78	1,71	1,67
Ca	2,04	0,47	1,09
Ti	0,19	0,18	0,25
Fe	3,40	2,61	3,27
Total	**100,00**	**100,00**	**100,00**

Također su izdvojeni i ulomci reljefno ukrašenih i neglaziranih kasnogotičkih pećnjaka, koji su puno pogodniji za dataciju. Od skupine kasnogotičkih neglaziranih reljefno ukrašenih velikotaborskih pećnjaka tek jedan tip pećnjaka, onaj ukrašen s okrunjenim vladarem, ima rekonstruiranu stražnju stranu, te je stoga opredijeljen u skupinu pećnjaka s punom prednjom dekorativnom pločom i dugim spiralastim tijelom (tubusom) (kat. 52), a izrađen je od drugačijeg predloška u odnosu na glazirani Fridrik-pećnjak. Istoj radionici ili majstoru svakako su pripadali i ulomci pećnjaka s reljefnim prikazom dame s jednorogom (Škiljan 2007, kat. 99) (kat. 53,

55, 54, 57, 59), te fragmentarno sačuvani ulomci s prikazom kule[31] (kat. 56, 58) i osobe u naboranoj odjeći u klečećem stavu (?) (kat. 60), koji čine zajednički ciklus.

Pećnjaci s motivom okrunjenog vladara

U Velikom Taboru otkrivena su dva međusobno različita pećnjaka s motivom okrunjenog vladara, stoga će se pokušati pobliže definirati njihov odnos. Pećnjak s motivom okrunjenog vladara koji se u stručnoj literaturi naziva *Freidrichskacheln* spada u grupu srodnu pećnjacima peći s viteškim figurama. Naime, u južnonjemačkoj regiji (na tzv. *Ravensburger peći* iz sredine 15. stoljeća a koja se čuva u Sttutgartu u Württembergisches Landesmuseumu) javlja se prvi put, zajedno s kruništnim pećnjacima reljefno ukrašenim s motivom *drvočuvajučeg* lava (Blümel 1965, 209) i predstavlja Fridrika III. (Tamasí 1995, 43) (njemački kralj od 1440.–93., car od 1452.–93.). Ovaj se tip pećnjaka iz Švicarske putem Austrije proširio u Mađarsku, a za sada znamo tek njegovo izvorište (Bodensee-regija) i krajnju točku pojavljivanja u već *osakaćenoj* varijanti (ibidem) – Transdanubija, odnosno Slavonija. Na prostoru Slavonije pećnjaci s prikazom okrunjenog vladara zabilježeni su u Zagrebu – Novoj Vesi (Mašić 2002a, 35, sl. 24), Gudovcu (ulomci se čuvaju u Gradskom muzeju Bjelovar) i Velikom Taboru, a jedan ulomak ruke s vladarskim žezlom iz pećnjacima bogatog fundusa Muzeja grada Čazme vrlo vjerojatno je također činio pećnjak s okrunjenim vladarom. U pokušaju traženja veza između pojedinih primjeraka istog tipa pećnjaka s ravensburškim izvornicima, poput pećnjaka iz Untervaza koji su izrađeni s istim modelom, uočene su razlike spomenutih pećnjaka južnonjemačke grupe podijeljenih u varijantu A i B u odnosu na „osakaćeni" motiv koji se javlja dalje na istoku, najprije u Grazu, a potom dalje u kraljevini Ugarskoj – u samostanu Kaposvár – Szentjakab kojeg je I. Holl datirao vrlo rano, u period pedesetih godina 15. stoljeća (Tamasí 1995, sl. 86). Vrlo pojednostavljena verzija motiva vladara na pećnjaku iz Kaposvár – Szentjakaba koji se uvelike razlikuje od svojeg izvornika na ravenburškoj peći (Tamasí 1995, sl. 88) gotovo je identičan neglaziranom pećnjaku s punom prednjom dekorativnom pločom i dugim spiralastim tijelom (tubusom) (kat. 52) iz Velikog Tabora. Ovaj pećnjak se, bez obzira na identično grbovlje koje sugerira habsburšku vladarsku kuću (Mašić 2002b), razlikuje od Fridrik-pećnjaka s ravensburške peći. U pokušaju praćenja razvoja motiva Fridrik-pećnjaka uočeno je kako je primjerak Fridrik-pećnjaka iz Untervaza prešan istim modelom kao ovi iz Ravensburga (varijanta A prema Tamasí), međutim svakako nešto kasnije budući da je kalup za prešanje već bio istrošen. Schaffhausenski pećnjaci predstavljaju varijantu B prema Tamasí jer se uočava da nije riječ o

31 Panorama burga javlja se još na Žigmundovoj peći izrađenoj u kraljevskoj radionici u Budimu (Voit, Holl 1963, 19, T. VII, Holl 1957., 241, sl. 53) i to u raznim varijantama (ibidem, sl. 6, 10, 11), a koncept kraljevske kćeri i gradskih zidina prisutan je i na pećnjaku s prikazom sv. Jurja kako ubija zmaja iz burga Vrbovec (Talčec 2010, 78, kat. 362).

Kat 52

negativu niti neposrednoj kopiji, već je veza indirektna (Tamasí 1995, 44). Primjer varijante još više udaljene od ravenburških pećnjaka je pećnjak iz Austrije. Austrijski pećnjak je neglaziran, ali na kvadratnoj ravnoj prednjoj dekorativnoj ploči nalazi se okrunjeni car postavljen na heraldički štit, dok šiljasti svod varijante B u potpunosti izostaje (Tamasí 1995, 80), a jasno se nazire zanimljiv detalj: medaljon oko vrata, koji nije prisutan na izvornom motivu, ali uočen je na pećnjaku iz Schaffhausena prilikom uvida u građu iz Museuma zu Allerheiligen u Schaffhausenu, iako ne tako jasno naglašen. Velikotaborski Fridrik-pećnjak ima traku s nečitkim natpisom koja po kvaliteti izrade puno više odgovara austrijskom pećnjaku, s druge pak strane ima pojedine detalje koji ga razlikuju od potonjeg, primjerice drugačiji, izduženiji oblik. Budući da niti velikotaborski primjerak nema već spomenuti šiljasti svod, a opet, po dimenzijama i drugim detaljima ne može biti kopija ili negativ austrijskog primjera, za velikotaborski Fridrik-pećnjak može se konstatirati kako postoji veza s austrijskim pećnjakom s kojim zasigurno ima najviše analogija, osim jedne: austrijskom nedostaje medaljon oko vrata. S druge pak strane, i s neglaziranim pećnjacima iz Nove Vesi i s neglaziranim pećnjacima iz Velikog Tabora (Mašić 2002a, 35, sl. 24), pogotovo s obzirom na borduru uz okvir i kvadratni format, mogu se povući određene sličnosti s primjerkom iz Zemaljskog muzeja u Grazu, iako postoje opravdane indicije da neglazirani pećnjak s prednjom

Kat 63, kat 62

reljefnom pločom ukrašenom s prikazom okrunjene muške osobe sa žezlom vrlo vjerojatno predstavlja lik kralja Maksimilijana I. (kat. 52), budući da nije mogao nastati kao otisak[32] niti jedne od spomenutih varijanti pećnjaka s prikazom cara Fridrika III., već mu direktne analogije nalazimo u proizvodima zadnje faze pećarske radionice na Novoj Vesi, te u samostanu Kaposvár – Szentjakab (Holl 1975, 211, sl. 52)[33]. U pećarskoj radionici u Novoj Vesi otkrivene su dvije vrste pećnjaka s motivom okrunjenog cara koje se ne razlikuju po glavnom motivu već okviru i borduri (Mašić 2002a, 34, 50, kat. 27, 53, kat. 45)[34]. Neglazirani pećnjaci iz Velikog

32 Kao što je već spomenuto, kod analize motiva glaziranog okrunjenog muškog lika, izvorište ovog motiva je u južnoj Njemačkoj gdje je prikazan car Fridrik III (Tamasí 1995, 45), međutim, ovaj tip pećnjaka ne može biti neposredni otisak niti jedne od prije navedenih inozemnih paralela Fridrik-pećnjaka, niti je moguće da je riječ o kopiji pećnjaka iz Graza, iako je najsličniji upravo njemu (Tamasí 1995: 44).

33 Naime, Holl smatra kako je pećnjak iz samostana Szentjakob „produkt domaćeg majstora koji je pak kopirao jednog nama nepoznatog majstora, čiji su se pećnjaci nalazili na jednoj, nama danas nepoznatoj peći, iz neke zapadno transdanubijske ili susjedne austrijske tvrđave“ (Holl 1975, 211, sl. 52), za izradu koje mu je mogao poslužiti pećnjak ali možda i grafički prikaz cara. Tamasí zaključuje kako nikada nećemo moći ustvrditi da li je taj majstor imao pećnjak kao uzor ili možda grafički prikaz cara, te smatra kako je tipološko rodoslovlje ovog motiva na pećnjacima zasigurno razgranato, međutim, kojem grane do danas gotovo da i nisu otkrivene.

34 Dimenzije pećnjaka s prikazom cara Maksimilijana izrađene u novoveškoj radionici su 20 x 22 x 4,5 cm (20,5 x 19,3 x 10 cm glazirani) (Mašić 2002a, 34, 50, kat. 27, 53, kat. 45), dok su taborski primjerci nešto manjih dimenzija 18 x 19 x 5,2 cm. Dimenzije pećnjaka iz paulinskog samostana Kaposvár – Szentjakaba odgovaraju taborskim: 19 x 18,5 x 8 cm.

Tabora s okrunjenim vladarem u odnosu na primjere iz novoveške radionice pokazuju tek male razlike u okviru koji okružuje središnju scenu: taborski pećnjak ima između bordure koja imitira reljefno lagano naglašenu heraldičku ploču na kojoj se nalazi glavni motiv i uskog, pravokutno odrezanog ruba, niz reljefno izvedenih kvadratića s polukružnim završetkom[35]. Lik je smješten iznad tri grba (Austrije, Rimskog carstva Njemačke narodnosti i Habsburgovaca) (Mašić 2002b), i uokviren je sa svake strane trakom s nečitkim natpisom. Na traci varijante A pećnjaka iz Untervaza piše: III KAISER ◆ FRIDRICH ◆ (Tamasí 1994, 118, e; 113, e). Natpis na traci velikotaborskog Fridrik-pećnjaka slabo je čitljiv. Međutim, primjerke iz Nove Vesi B. Mašić datira u period Fridrikova sina, Maksimilijana I., u vrijeme njegove vladavine od 1493. do 1519. godine, na što, prema njegovom mišljenju navodi i natpis na traci koja okružuje lik cara, a na kojoj se mogu iščitati brojke 15..., što sugerira da je pećnjak svakako morao nastati u 16. stoljeću[36] (Franz 1981, 54, sl. 104; Mašić 2002a, 34). Takvoj dataciji opet ide u prilog tvrdnja da glazirani pećnjak iz Velikog Tabora predstavlja Fridrika III. a neglazirani Maksimilijana, te je on prema tome stariji u odnosu na neglazirani Maksimilijan-pećnjak. Međutim, na nalazu pećnjaka s motivom okrunjenog vladara iz samostana Kaposvár – Szentjakab u Mađarskoj na traci je I. Holl iščitao natpis: „ ri. misek. ha. is. er. fr. id r. c“ (Holl 1975, 210), odnosno: *rimise khaiser fridrc*, što objašnjava toliko ranu dataciju ovog pećnjaka od strane spomenutog autora[37].

Treba imati na umu da je autorica J. Tamasí prilikom analize spomenutog motiva uzela u razmatranje tek četiri njoj dostupna primjerka Fridrik-pećnjaka. Međutim, pećnjaci sa spomenutim motivom vrlo su česti i vidljivo je kako ih čak i na trenutno slabo istraženoj srednjovjekovnoj Slavoniji smještenoj na periferiji Ugarske nalazimo na nekoliko lokaliteta, a javljaju se i u Šleskoj, Češkoj, Moravskoj. Prilikom uvida u građu iz celjskog Starog grada, zemljopisno vrlo bliskom Velikom Taboru, također je prepoznat glazirani Fridirk-pećnjak. Na prostoru Njemačke poznato je

35 Budući da su majstori mogli ovisno o planiranoj konstrukciji čitave peći, upravo na širini ruba oko centralnog motiva varirati s dimenzijom čitavog pećnjaka, kako bi se konstatirala određena radionička pripadnost, ili pak kopija originala, pažnja se treba obratiti na sastav gline i glazure, te odnose dimenzija na samom centralnom motivu. Bez potrebnih daljnjih analiza (kemijskog sastava gline, ili naprosto makropskoposkom usporedbom oba komada) može se zaključiti da su pećnjaci iz Kaposvár – Szentjakaba i Velikog Tabora gotovo identični.

36 U pogledu datacije, i J. Tamasí zaključuje kako je datacija I. Holla pećnjaka s motivom okrunjenog cara iz Kaposvár – Szentjakaba u 1450. godinu svakako preuranjena jer se poznata ravensburška peć, gdje se taj motiv javlja po prvi put, datira u polovicu 15. stoljeća, a svakako je potreban jedan duži period da se preuzme motiv te da preuzeti motiv doživi određene promjene (Tamasí 1995, 45), kao što ih je doživio prikaz cara Fridrika od njegove prve pojave do, primjerice, pojave na peći u Velikom Taboru ili radionici u Novoj Vesi.

37 Na temelju publicirane fotografije pećnjaka iz Kaposvár – Szentjakaba na kojoj se slabo može sasvim detaljno iščitati natpis, pa se prema tome mora vjerovati Hollovom tumačenju, ipak se na publiciranoj fotografiji uočavaju znakovi ...15... na traci, koji predstavljaju slova iz spomenutog natpisa, a koji su očito na novoveškim pećnjacima krivo protumačeni kao brojke. Naime, novoveški i velikotaborski (tip II) pećnjaci morali su nastati iz istog predloška kao ugarski primjerak, međutim nešto kasnije, budući da se prema slabo čitljivom natpisu može zaključiti kako je kalup novoveških i velikotaborskih pećnjaka već bio poprilično istrošen. Da li spomenuta činjenica govori u prilog zaključku kako je majstor pećar na velikotaborskim primjercima želio također prikazati Fridrika, za sada se ne može sa sigurnošću tvrditi.

još primjeraka istog motiva koje autorica nije uzela u razmatranje, poput primjerka iz Nürnberga (Germanisches Nazional Museum), ili primjerka iz Francuske iz Strassburga koji je datiran u kraj 15. do prve polovice 16. stoljeća (Keller 1999b, 206, T. 101, kat. 3). Konačno, motiv okrunjenog vladara ne mora se nužno odnositi samo na cara Fridrika. Motiv je očigledno korišten i nakon njegove vladavine, pa se stoga pojedini primjerci raznih varijanti spomenutog motiva u literaturi navode kao prikazi kralja Matijaša Korvina. Pećnjak iz Rožnov-grada se, između ostalog i s obzirom na izvedbu baldahina ispod kojeg je smješten vladar dovodi u vezu s poznatim polikromno glaziranim pećnjakom s prikazom Matijaša Korvina iz Budima, a datira u posljednju četvrtinu 15. stoljeća (Loskotová *et al.* 2008, 73). Kao poznate analogije primjerka iz Rožnov-grada autori navode nalaze iz Žateca, Olomuca, Prostějova (Loskotová *et al.* 2008, 78, kat. 220). Iako bi se detaljnom usporedbom, sada već vrlo brojnih verzija i varijanti figuralnih prikaza okrunjenog vladara, zasigurno došlo do zanimljivih rezultata, jedini nepobitni zaključak u pogledu velikotaborskog Fridrik-pećnjaka jest činjenica da su kopije i imitacije originalnog pećnjaka iz Ravensburga očigledno itekako prisutne i brojne, a sve se mogu datirati u period od 1452. godine na dalje. Pećnjak s punom prednjom dekorativnom pločom i dugim spiralastim tijelom (tubusom) (kat. 52) okrunjenog vladara iz Velikog Tabora, bez obzira na to da li prikazuje Fridrika ili Masimilijana, uvelike se po stilu, dimenzijama, načinu izrade i, sasavim očigledno – predlošku, razlikuje od glaziranog Fridrik-pećnjaka, te ga se s dozom nesigurnosti može datirati u period od 1490-te na dalje. Napomenuto je kako se ovaj pećnjak javlja u istom ciklusu s motivom dame s jednorogom – motivom toliko karakterističnom za kasnogotičkim pećnjake 15. stoljeća, što bi išlo u prilog ranoj dataciji pećnjaka iz Kaposvár – Szentjakaba Imre Holla (Holl 1975, 210). Međutim, motiv jednoroga javlja se i kasnije, oko 1550. godine (Kauffmann 1970). Kombinacija motiva okrunjenog vladara i dame s jednorogom javlja se zajedno i na peći iz utvrde Tirol am Meran (*tal.* Merano). Prikaz okrunjenog vladara atribuiran je Maksimilijanu i datiran u period oko 1500. (Franz 1981, Abb. 104, 105), a nastao je na temelju sasvim drugačijeg predloška u odnosu na oba velikotaborska tipa okrunjenih vladara. Primjerice, tirolski pećnjak nema nikakve heradičke oznake, vladar u jednoj ruci drži mač (ne žezlo), a u drugoj vladarsku jabuku. Kompozicija očito imitira poznati polikromno glazirani pećnjak s prikazom Matijaša Korvina iz 1490. godine, koji također drži mač i vladarsku jabuku (Franz 1981, Abb. 112). I dama s jednorogom iz Tirola nema dodirnih točaka s izvedbom velikotaborske kompozicije.

Zaključak

U radu se analiziraju nalazi kasnogotičkih pećnjaka pohranjenih u Muzejima Hrvatskog zagorja – Dvoru Veliki Tabor otkrivenih prilikom više sezona arheoloških istraživanja dvorca. Od brojnih nalaza pećnjaka izdvojeni su tipovi jednostavnih pećnjaka - zdjelasti pećnjaci kvadratičnog otvora, zdjelasti pećnjaci trokutastog

otvora, jednostavni polucilindrični pećnjaci, lukovičasti pećnjaci sa šiljastim vrhom i lukovičasti pećnjaci s ravnim vrhom. Lukovičasti pećnjaci mogli su također činiti konstruktivne elemente kruništa peći. Od keramičkih građevnih elemenata peći u fundusu Muzeja javljaju se i nastavci kruništa peći u obliku pinije i oplatne pločice peći. Svi spomenuti nalazi izrađeni su od različitih tipova gline i preliminarno su datirani u period druge polovice 15. i 16. stoljeće. Kasnogotički glazirani reljefno ukrašeni velikotaborski pećnjaci su makroskopskom analizom sastava gline i vrste glazure i engobe podijeljeni u nekoliko skupina. Ulomci izrađeni od gline tipa I čine izdvojenu skupinu polucilindričnih pećnjaka s odrezanim polucilindrom, koji su reljefno ukrašeni s prikazom rozete, heraldičkog dvoglavog orla, okrunjenog vladara – cara Frdirika III, i *drvočuvajučeg* lava, a izdvojeni su i ulomci ukrašeni s motivom rozete zašiljenih latica te dijelovi krunišnih pećnjaka i kruništa peći. Spomenuti nalazi okvirno se datiraju u period 1480.-1490.-tih godina. U zasebnu skupinu nalaza izdvojeni su ulomci koji su činili pojedine tipove pećnjaka karakteristične za tzv. peć s viteškim figurama budimskih kraljevskih radionica, a sačuvana je izuzetno fragmentarno. Trenutno se, budući da su trenutno *rozetni* i pećnjaci s *drvočuvajučim lavom* izloženi u prvoj skupini, može prezentirati samo s dva ulomka izrađena od gline tipa I, te dva ulomka koji su činili dijelove viteške figure na konju izrađene od gline tipa III. Posljednju skupinu čini skupina pećnjaka analogna primjercima iz bečkog Stephansdoma, izrađenih od gline tipa II. Prezentirani su nišastim pećnjakom s reljefno ukrašenom unutrašnjosti s prikazom Navještenja, zatim ulomkom pećnjaka s prikazom sv. Kristofora, ulomcima koji su također činili motiv *drvočuvajučeg* lava, međutim drugačijeg tipa od prethodnog, a u istu skupinu možda se mogu svrstati i ulomci krunišnog pećnjaka s prikazom sv. Jurja izrađeni od gline tipa IIa. Nalazi se datiraju u period oko 1500. godine. Posebnu peć činili su ulomci na kojima se razaznaje motiv dame s jednorogom i neglazirani reljefno ukrašeni pećnjaci s ravnom prednjom dekorativnom pločom i dugim spiralastim tijelom s prikazom okrunjenog vladara, koji je drugačije izvedbe od glaziranog primjerka, rađenom po istom predlošku kao nalaz pećnjaka iz samostana Kaposvár- Szentjakab. Iako se pećnjaci s motivom okrunjenog vladara iz Ravensburga, Schaffhausena, Untervaza, Nürnberga, Strassbourga i Graza tumače kao prikaz cara Fridrika III., na primjercima iz Šleske, Češke i Moravske motiv vladara tumači se kao prikaz kralja Matijaša Korvina koji u ruci drži mač i vladarsku jabuku, nastalog po uzoru na budimske primjerke, a koji vrlo podsjeća na prikaz kralja na pećnjaku iz utvrde Tirol am Meran, u literaturi definiranog kao prikaz Maksimilijana. Usporedbom dva različita motiva okrunjenog vladara koji se javljaju u Velikom Taboru, može se zaključiti kako su nastali po uzoru na

Kat 64

dva različita predloška, a prikazani su s istim grbovljem (Austrije, Rimskog carstva Njemačke narodnosti i Habsburgovaca), te se svakako mogu vezati uz spomenutu vladarsku kuću. Takvi pećnjaci na prostoru ugarske periferije poprilično su rasprostranjeni. O popularnosti raznih varijanti spomenutog motiva u Ugarskoj i šire, svjedoči ne samo objavljen nalaz iz Kaposvár- Szentjakaba i prezentirani velikotaborski nalazi, već i nalazi iz pećarske radionice Zagreb - Nova Ves koji se tumače kao prikaz Maksimilijana I., te neobjavljeni nalazi s još dva lokaliteta u Hrvatskoj (Gudovac, Čazma), ali i susjednoj Sloveniji (Celje). Svi do sad izneseni primjeri pokretnih arheoloških nalaza upućuju na činjenicu da se život na središnjem uzvišenju, na kojem je smješten Veliki Tabor kakvog danas poznajemo, tijekom druge polovice 15. stoljeća odvijao vrlo intenzivno. Uzimajući u obzir jednostavne primjere pećnjaka također prisutnih na lokalitetu kojima tek predstoji detaljnija obrada, preliminarno se može govoriti o čak nekoliko kaljevih peći kasnogotičkih stilskih značajki koje su grijale prostorije najstarijeg dijela utvrde.

Late Gothic stove tiles from Veliki Tabor castle

The analysis focuses on the findings of Late Gothic tiles preserved in the Museums of Croatian Zagorje – Veliki Tabor Castle, collected during several seasons of archaeological research conducted in the Castle. The findings comprise of a large number of tiles which can be divided into simple tiles – bowl-shaped rectangular tiles, bowl-shaped triangular tiles, undecorated half-cylinder tiles, beaker-shaped pointed tiles and beaker-shaped flat tiles. Ceramic stove construction materials preserved in the Museums comprise of fine-shaped stove crown pine-cone shaped fragments and stove tile panelling. All the abovementioned findings made from different types of clay can be traced back to the second half of the 15th and the 16th century as a result of a preliminary analysis. Late Gothic relief-decorated glazed tiles found in Veliki Tabor Castle have been divided into several types as a result of the macroscopic structure analysis of clay and according to different types of glazing and engobes. The findings comprise of fragments made from rough well-baked red clay with white engobe coating and transparent and semi-opaque dark green glazing (type I), as well as fragments of medium-rough ochre clay with engobe coating of fine clay in the same colour as the tiles and also with transparent green glazing (type II) and fragments made from medium-rough light ochre clay without engobe (type III). Fragments made from type I clay are classified as a separate group of half-cylinder tiles with a central aperture, are relief-decorated with a rosette, with a heraldic double-headed eagle, a crowned emperor on the throne – emperor Frederick II and the so-called wood tone guardian lion. Moreover, there are several fragments decorated with pointed petal-shaped rosette motif, as well as fragments of stove crown tiles and stove crown fragments. These findings can be traced back

between 1480 and 1490. Another separate group of findings includes fragments of several types of tiles characteristic of a stove with knight figurines from Hungarian royal workshops, preserved extremely fragmentarily. Currently, there are only two fragments made from clay classified as type III. Finally, there is a group of tiles comparable with the Vienna-based St. Stephen's Cathedral, made from clay classified as type II. There is a niche-shaped relief-decorated tile, illustrating the Announcement of the Birth of Jesus, with a tile fragment depicting St. Christopher and with fragments forming the motif of wood tone guardian lion of a different type than the previously mentioned one. In addition, this group comprises of fragments of stove crown tiles depicting St. George, made from clay classified as type IIa. The findings originate from around the year 1500. A separate stove was made from unglazed relief-decorated tiles with decorative flat front panel and elongated body illustrating a crowned emperor on the throne. Nevertheless, they differ considerably from the glazed tile findings which were made based on the same model as the finding of a tile from the Kaposvar Szentjakab-based monastery, as well as the tiles whose motif on the decorative front panel was not fully reconstructed. However, the motif of a maiden with a unicorn can be discerned. Irrespective of the fact that the tiles with a motif of a crowned emperor found in Ravensburg, Schaffhausen, Untervaz, Nuremberg, Strasbourg and Graz are interpreted to be depicting the Emperor Frederick II, the findings from Silesia, the Czech Republic and Moravia are thought to be portraying the King Matija Korvin and were made based on the model of Hungarian royal workshops, considerably reminding of the portrait of the king on a tile found in Meran-based Tyrol Castle, which was interpreted as a portrait of the Emperor Maximilian. The comparison of two different motifs of a crowned emperor on the throne found in Veliki Tabor shows they were made based on two different models and were portrayed with identical coats of arms (Austria, of the Roman Empire of German nationality and the Habsburgs) and can also certainly be linked with the abovementioned royal family. Similar tiles used to be popular on the outskirts of the Hungarian Empire. The popularity of a large number of variants of the abovementioned motif is evident in the findings from Kaposvar Szentjakob and from Veliki Tabor, as well as from stove tiles made in Zagreb-Nova Ves workshop, which are interpreted as portraits of the Emperor Maximilian I and from unpublished findings from two more localities in Croatia (Gudovac, Čazma) and in the neighbouring Slovenia (Celje).

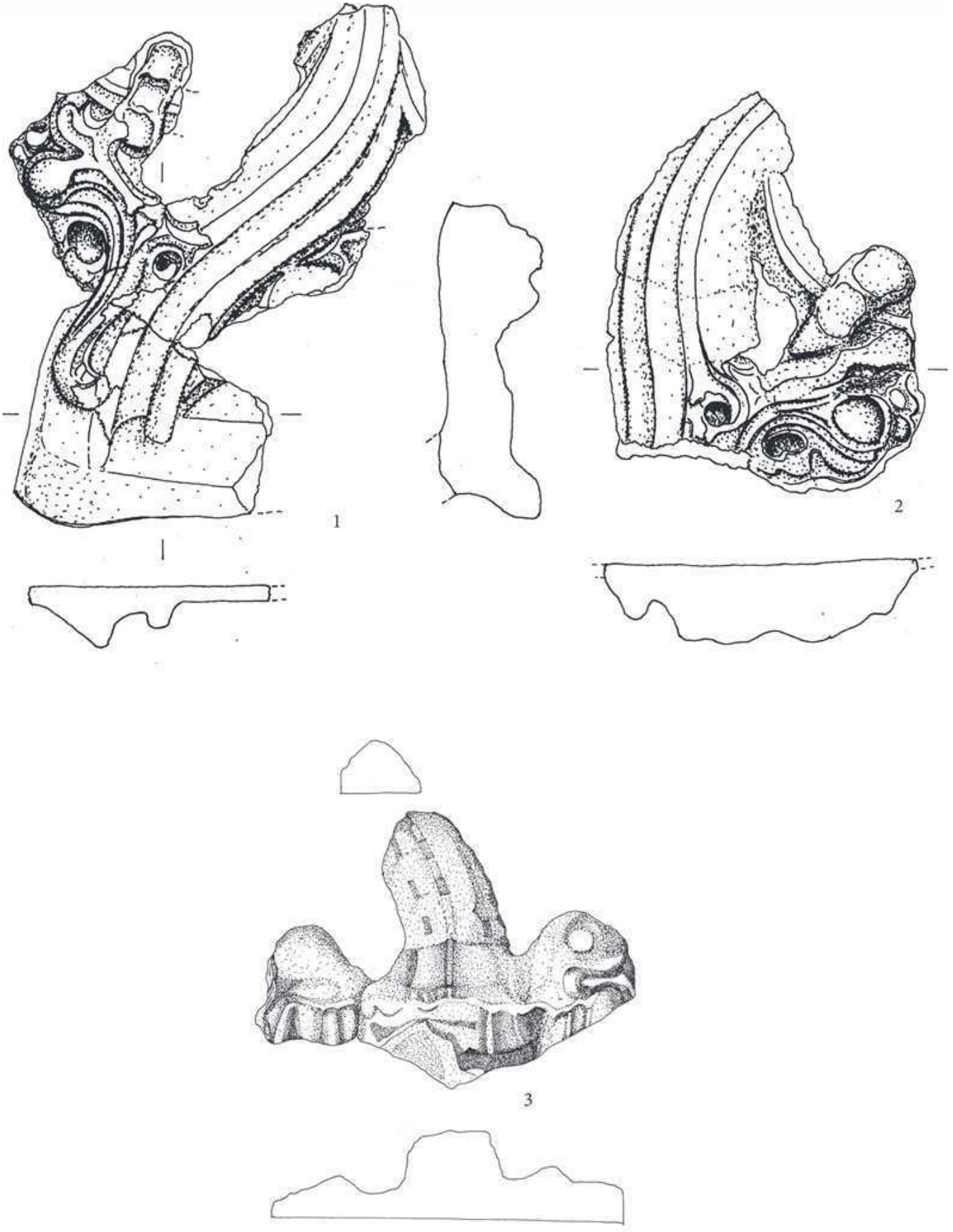

T.1. - 1-3

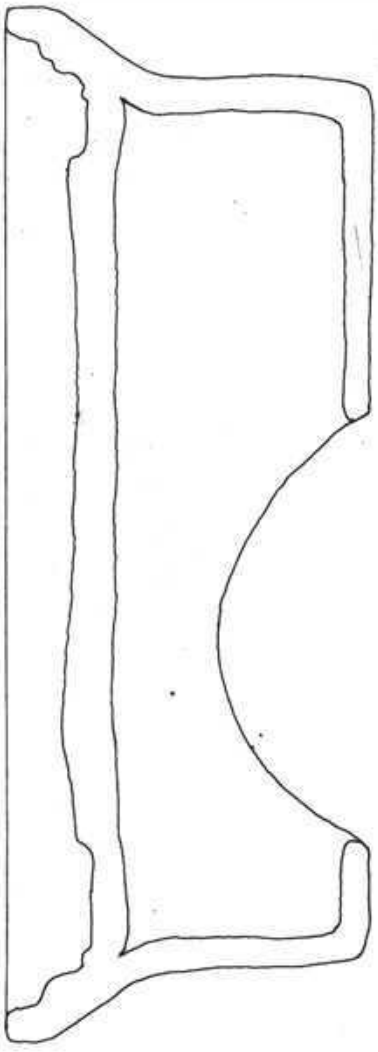

4

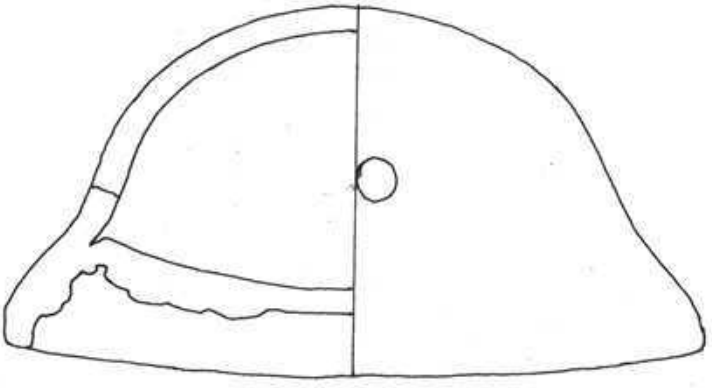

T.2. - 4

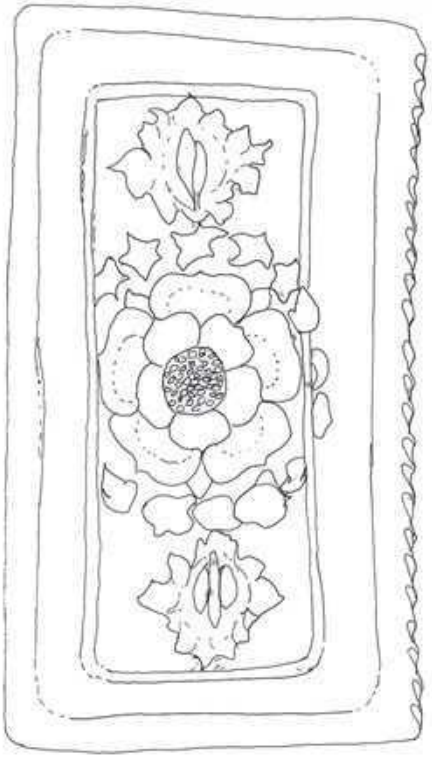

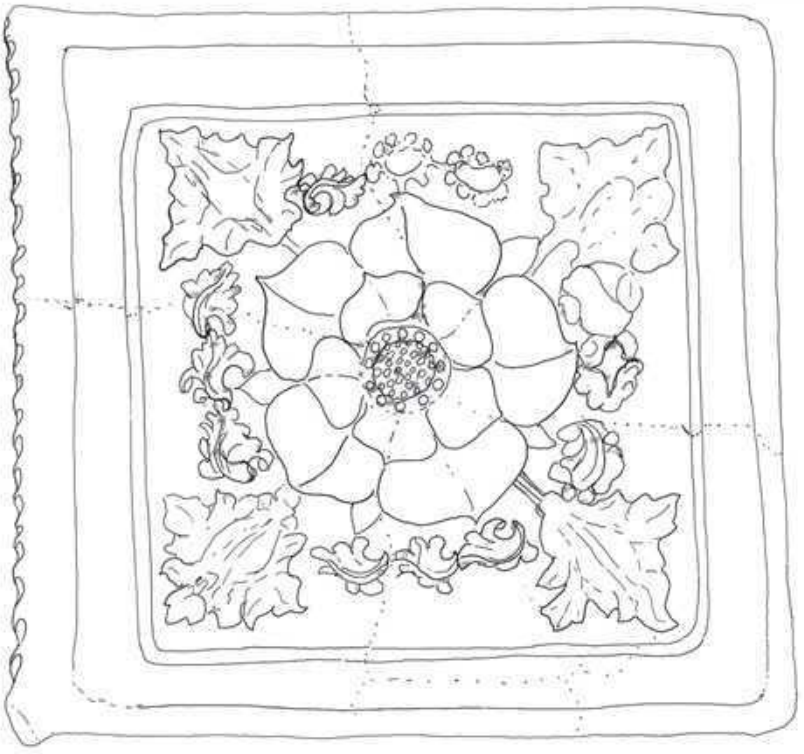

5

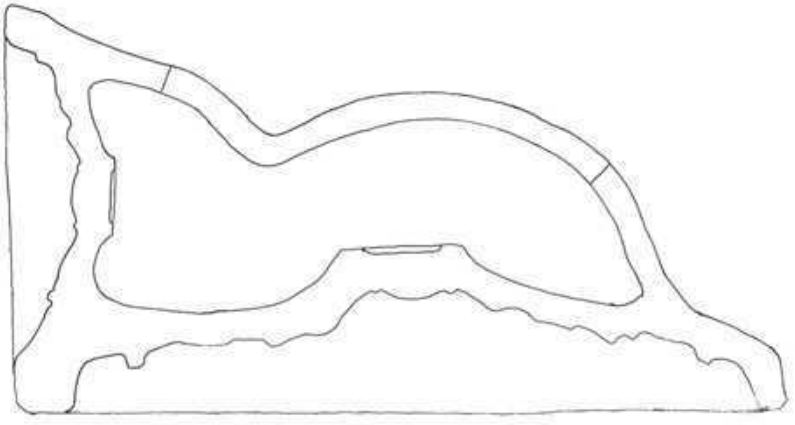

T.3. - 5

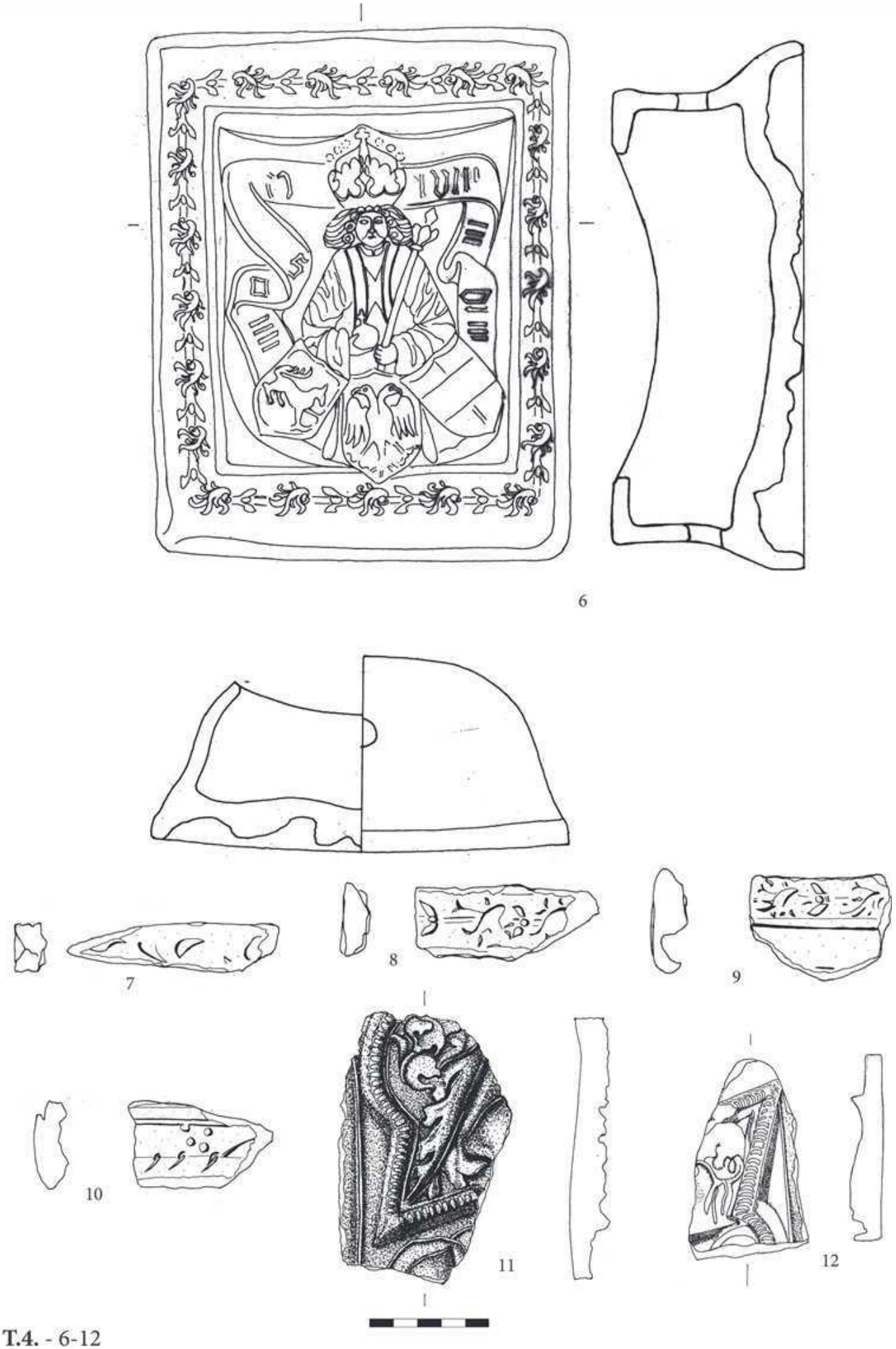

T.4. - 6-12

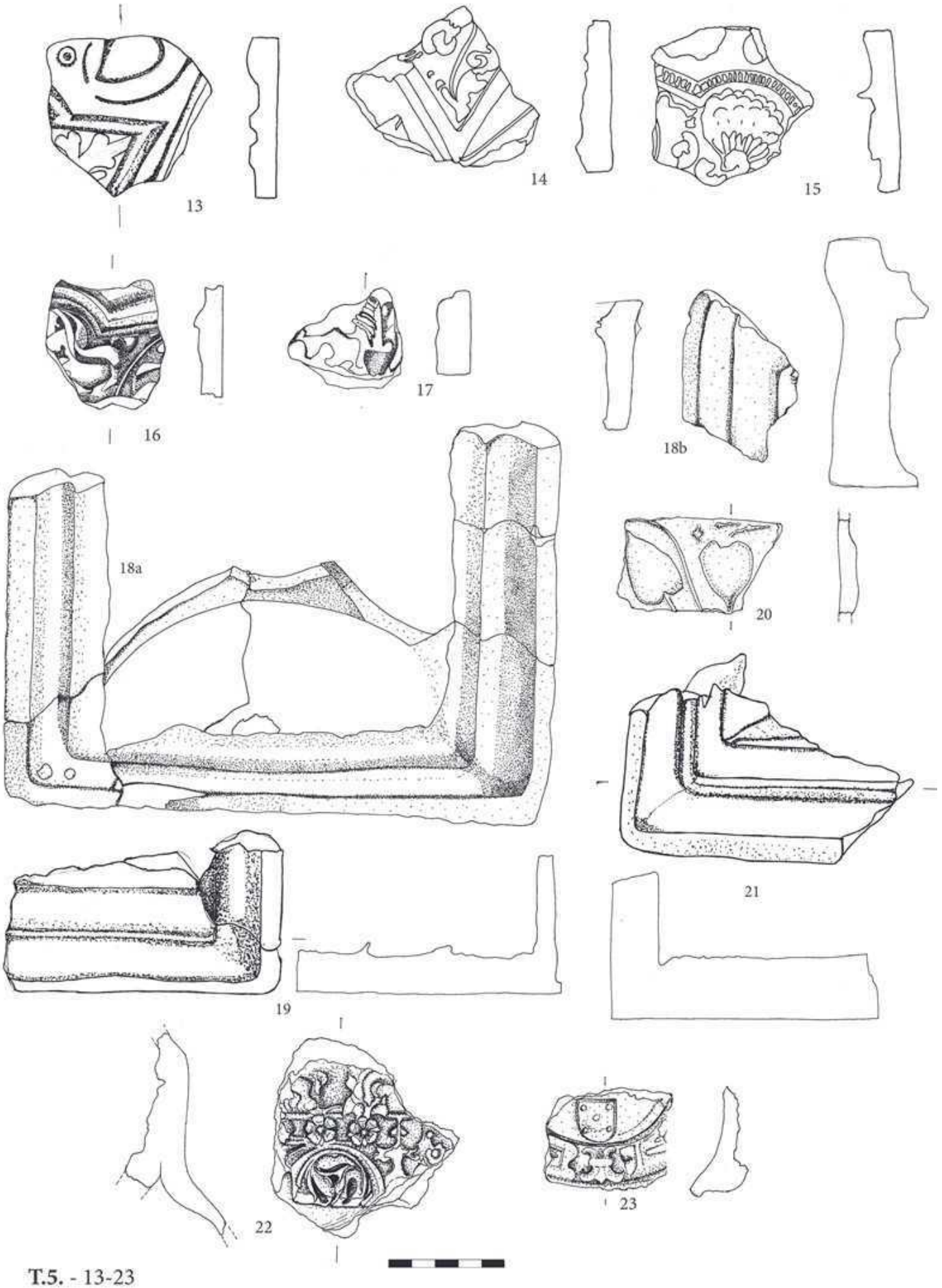

T.5. - 13-23

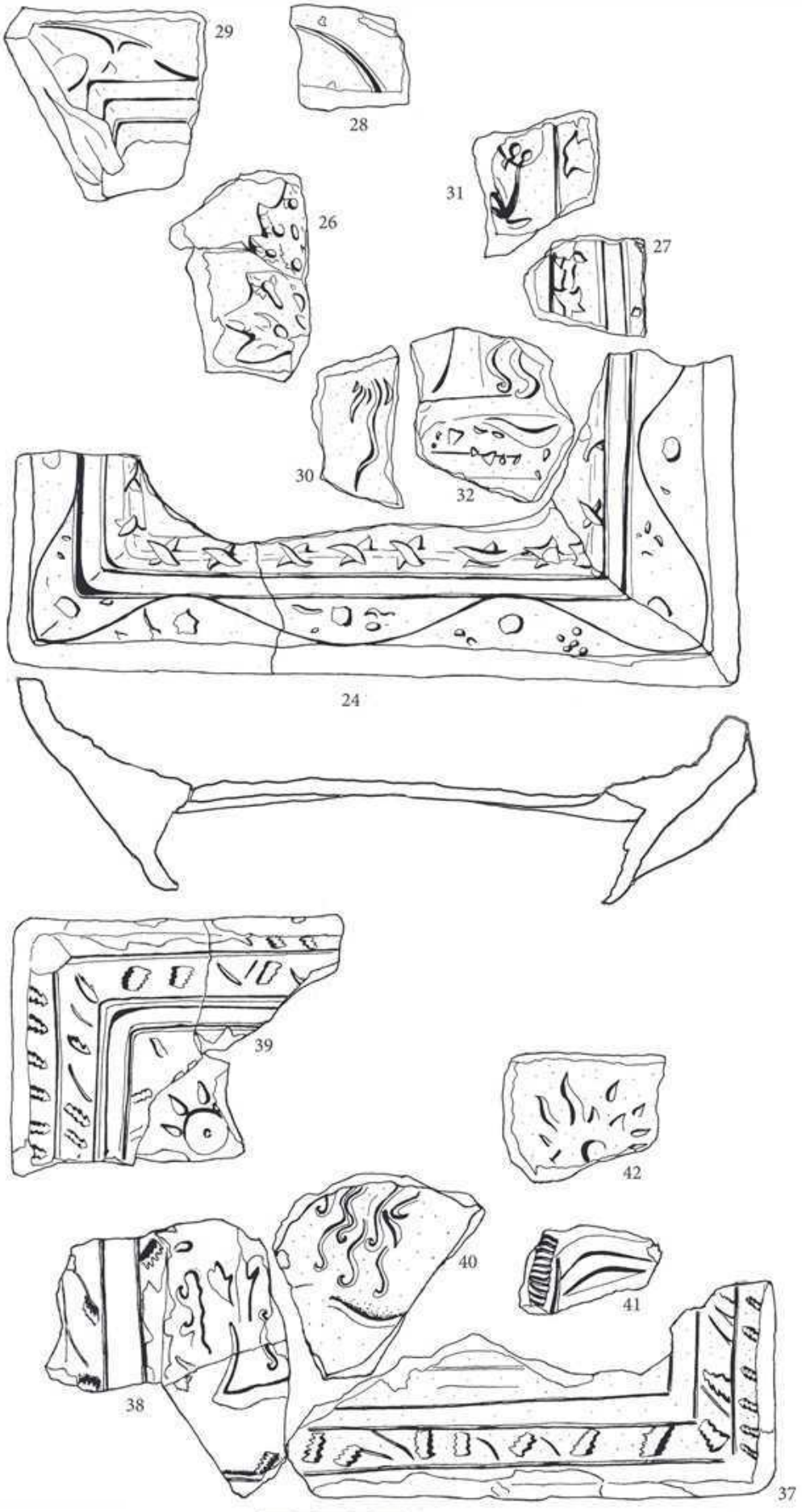

T.6. - 24-32, 37-42

33

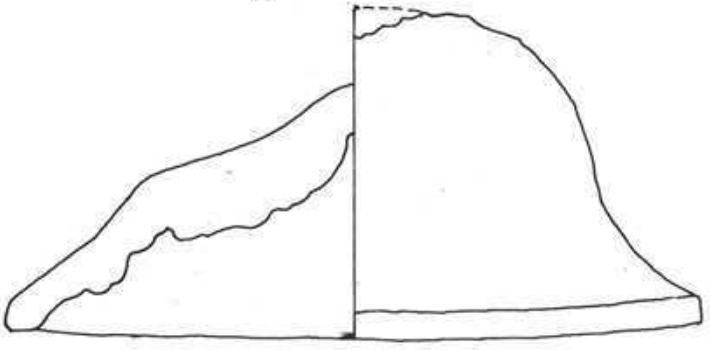

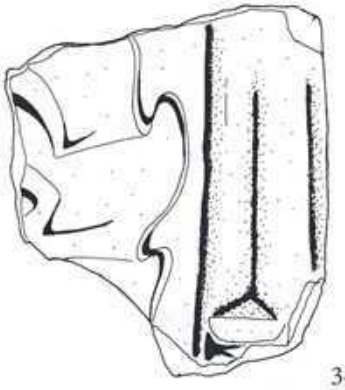

34

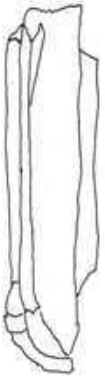

35

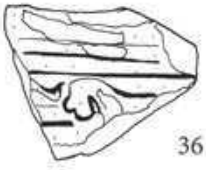

36

T.7. - 33-36

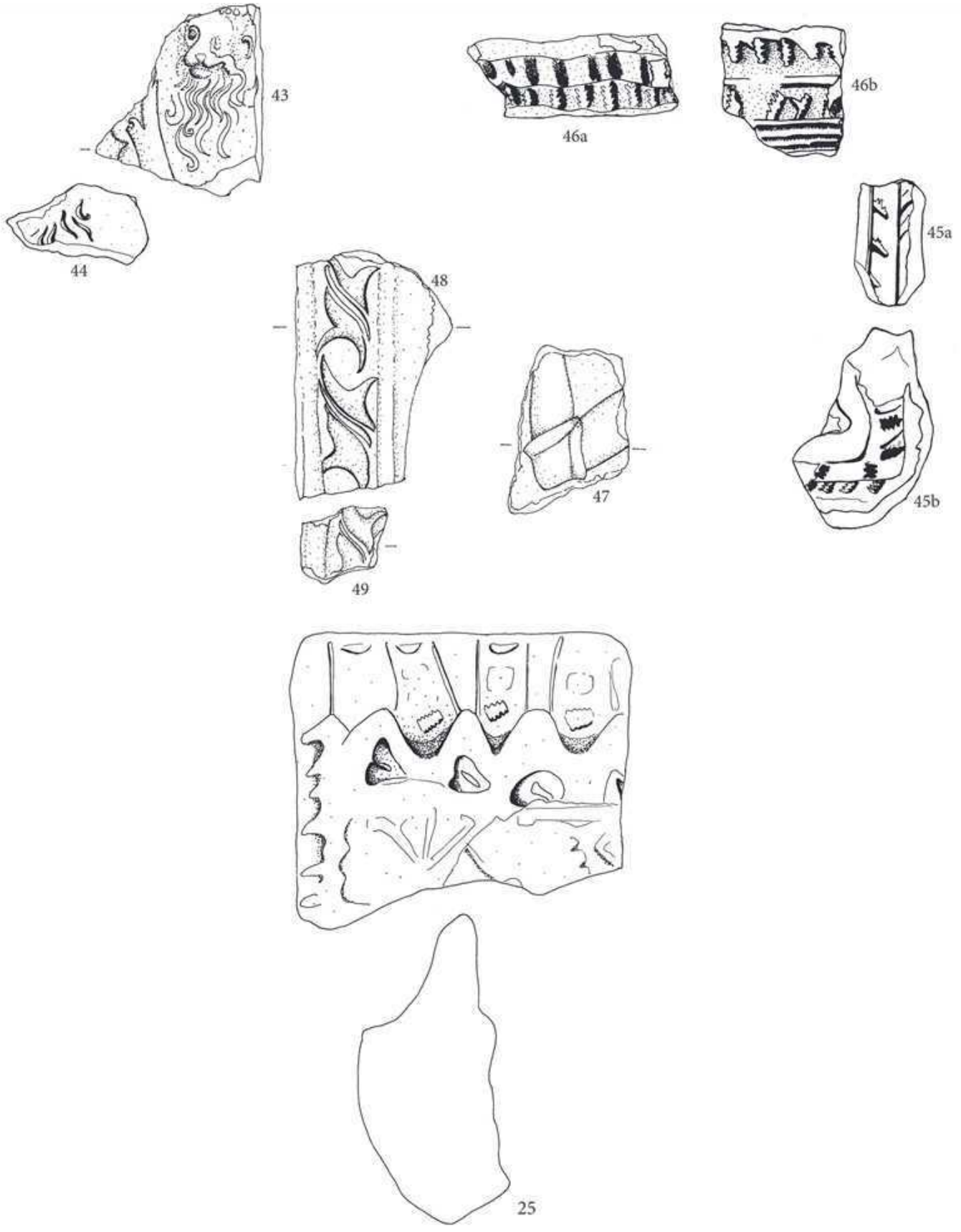

T.8. - 25, 43-49

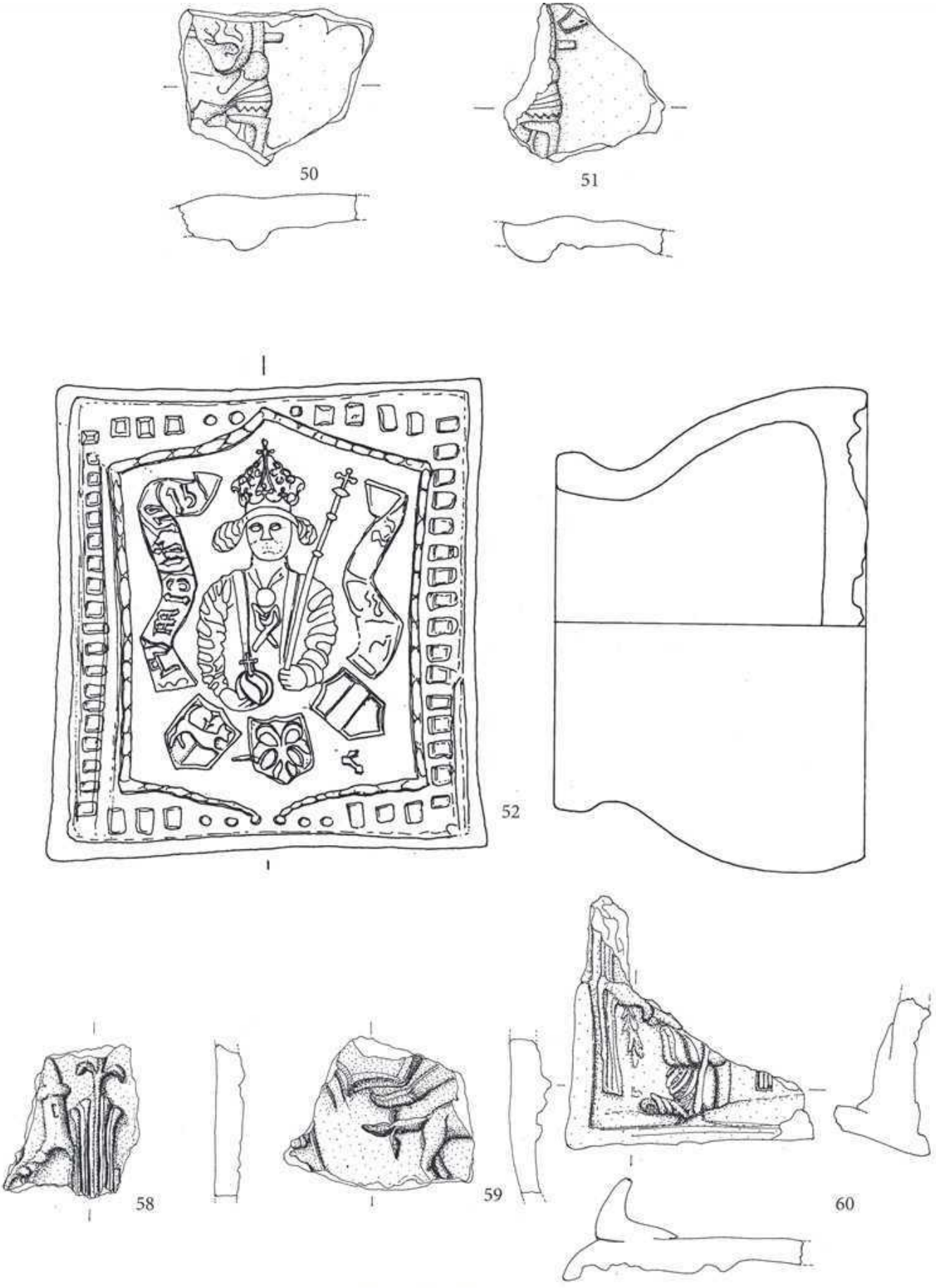

T.9. - 50-52, 58-60

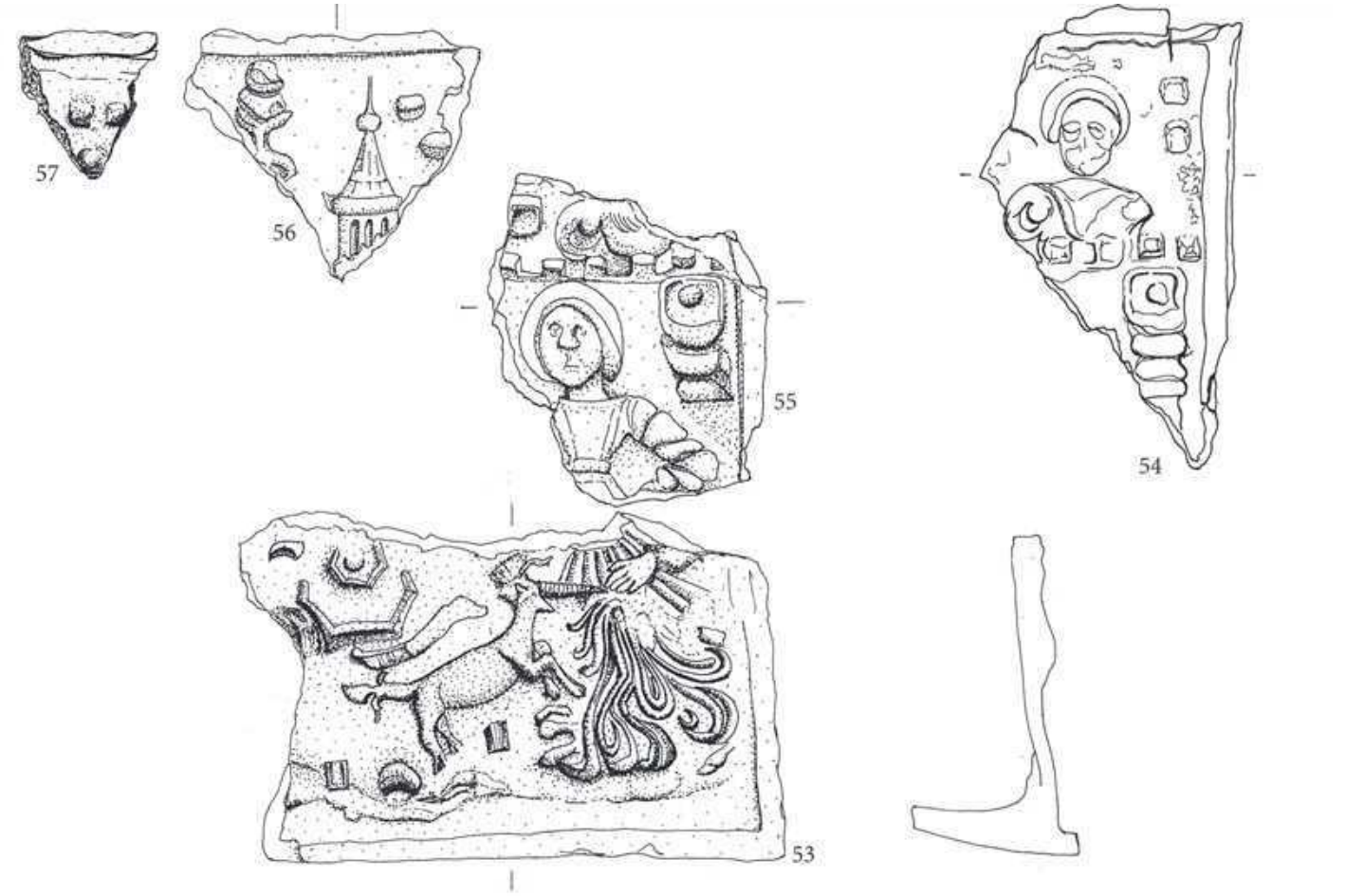

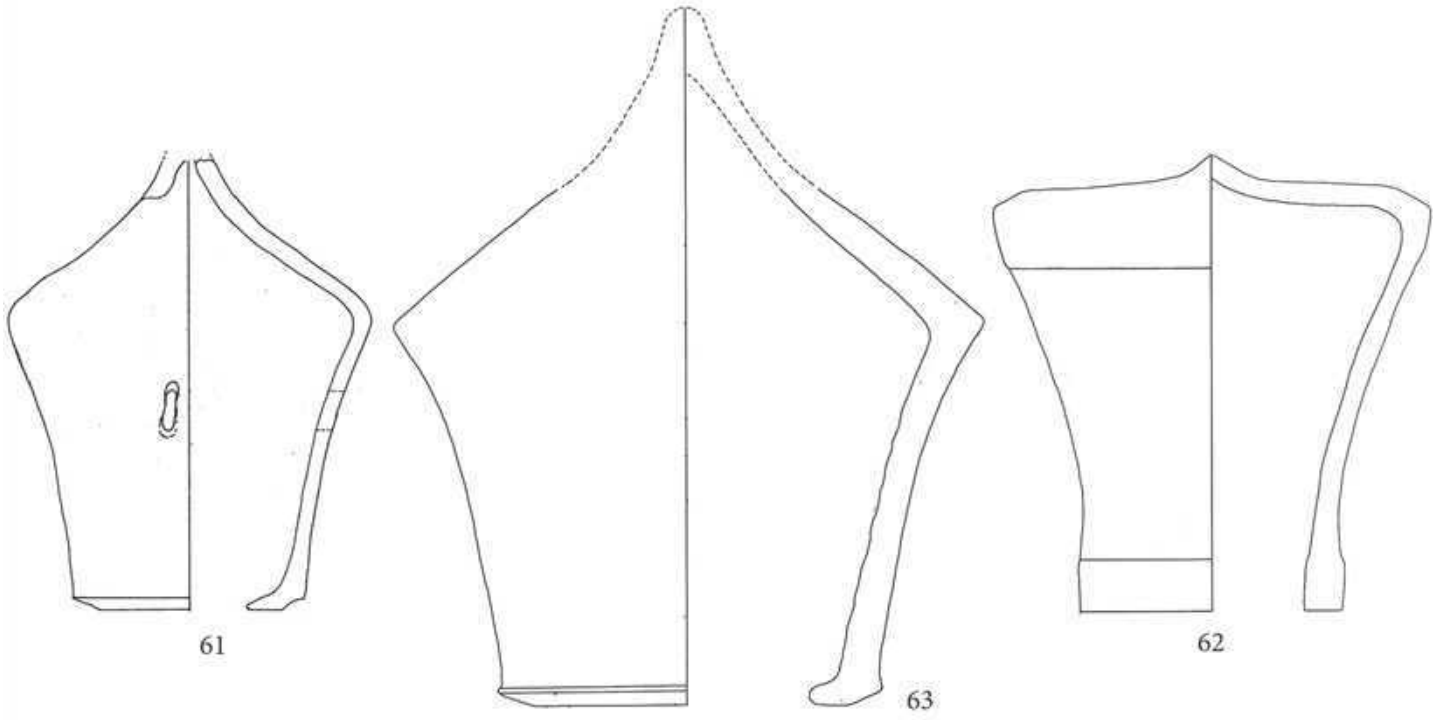

T.10. - 53-57, 61-63

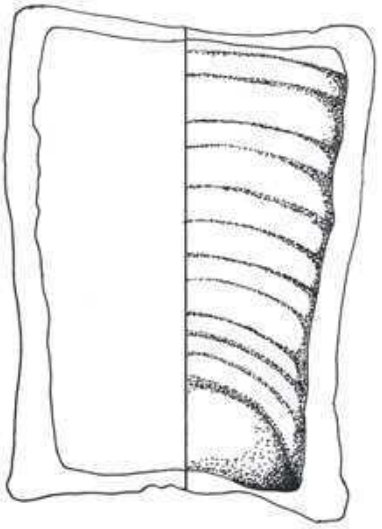

64

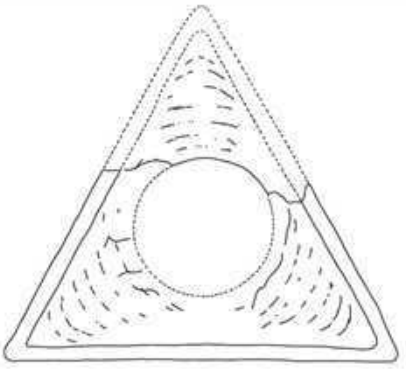

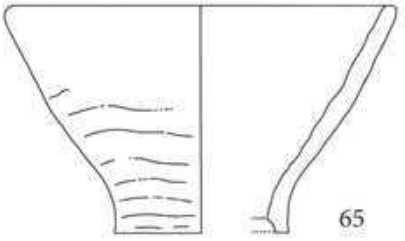

65

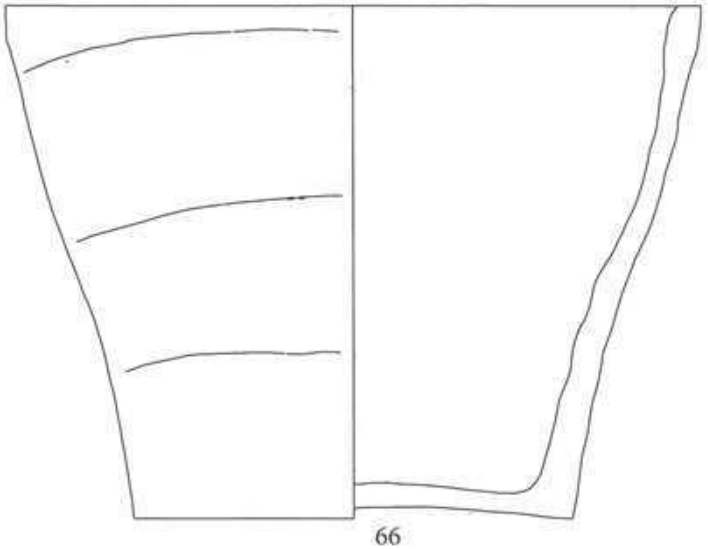

66

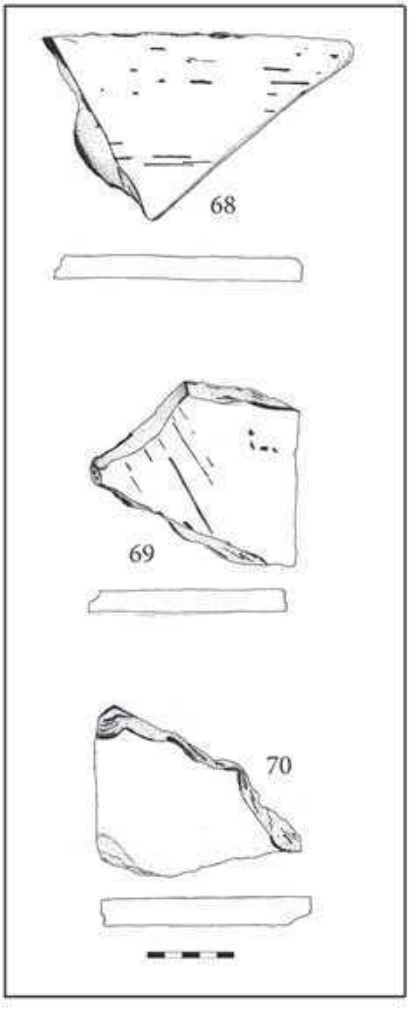

68

69

70

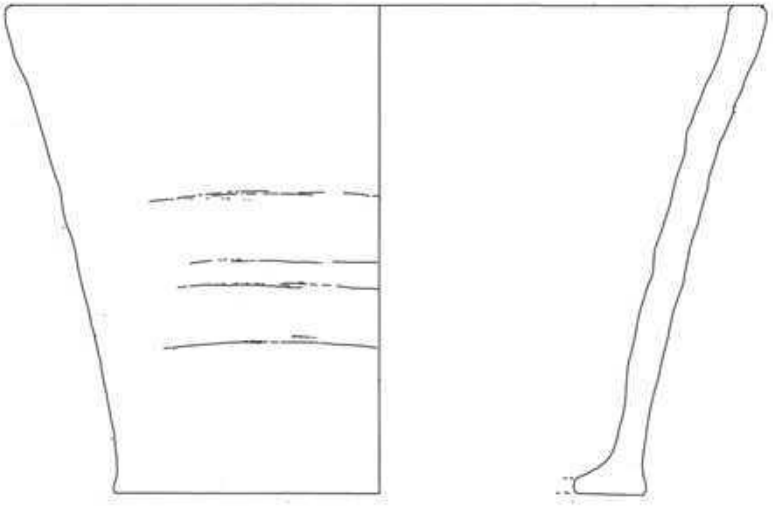

67

T.11. - 64-70

Ivana Škiljan

Kasnogotičke keramičke čaše i neki primjeri stolne keramike iz dvorca Veliki Tabor

Uvod

Lokalitet dvorac Veliki Tabor karakterizira velik broj nalaza ulomaka keramičkih posuda. Prilikom analize 1500 kg keramičkih ulomaka, preliminarno[1] su izdvojeni ulomci stolne keramike, od kojih su posebno prepoznatljivi ulomci keramičkih čaša. Budući da je većina ulomaka ukrašena različitim kombinacijama motiva utisnutih žigosanjem ili kotačićem, na način da velika većina čini motive izrađivane u *duhu čaša tipa Celje*[2], predstavljaju cjelinu nalaza s vrlo naglašenim kasnogotičkim

1 Istraživanja vanjskoga obrambenog zida i struktura izvan uže gradske jezgre Velikog Tabora i dalje su u tijeku, a izdvojeni ulomci analizirani su, u prvom redu, s obzirom na formu i način ukrasa i bez uvida u stratigrafsko-datacijske odnose iz prijašnjih kampanja istraživanja. U potpunosti nedostaju detaljniji podatci o tehnici izrade, s uvidom u sastav pridodanih neplastičnih smjesa dobivenih kemijskim i petrografskim analizama, u odnosu na cjelokupnu keramičku građu čija je obrada još u tijeku. Ovaj rad stoga ima preliminarni karakter i predstavlja mali korak u sistematizaciji stolne keramike iz Velikog Tabora. Na pomoći se zahvaljujem dr. Katarini Katji Predovnik (Odelek za arheologijo Filozofskega fakulteta Univerze v Ljubljani) i dr. Tatjani Tkalčec (Institut za arheologiju, Zagreb).

2 Kao što je to slučaj na obližnjem burgu Vrbovcu (Tkalčec 2010b, 71).

stilskim značajkama, te ih se prezentira zajedno s ostalim kasnogotičkim materijalom otkrivenim tijekom istraživanja dvorca, karakterističnim za razdoblje 15., i prvu polovicu 16. stoljeća[3]. O tipologiji kasnogotičkih keramičkih čaša dosada se uglavnom razmatralo prilikom cjelovite objave materijala i rezultata istraživanja pojedinih lokaliteta, poput Ružice-grada (Radić, Bojčić 2002, 192-197), Čanjeva (Čimin 2008a, 129-130) i Vrbovca (Tkalčec 2010b, 70-73), s čijom se građom iz zadnje faze funkcioniranja utvrde, kao što će se u tekstu dalje pokazati, nailazi na najviše sličnosti. Posebno su također obrađene keramičke čaše[4] iz Sokolovca, Rudina – Čečavca i Kapan – Ivanca (Sekelj Ivančan, 1998), zatim okolice Kutine i Garešnice (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, 176-178), te Glogovnice, Ivanca Križevačkog i Gudovca (Tkalčec 2001, 213-234), a detaljnije spoznaje o kuhinjskoj i stolnoj keramici iz stambenog dijela Vrbovca donesene su i u zasebnom radu (Tkalčec 2010a, 455-476). Objave ove vrste građe iz susjedne Slovenije (Guštin 1999a, 249-260; Guštin 1999b, 105-111; Guštin 2001, 139-193), također su dragocjene prilikom obrade nalaza stolne keramike iz Velikog Tabora. Nalazi keramičkih čaša iz Velikog Tabora javnosti su prvi puta fragmentarno prezentirani na izložbi *Veliki Tabor u svijetlu otkrića* (Škiljan 2007, 42), a objavljena su i dva ulomka kasnogotičkih čaša otkrivena prilikom istraživanja južne polukružne kule uže jezgre dvorca koji su opredijeljeni u *celjski tip čaša* (Hirschler, Madiraca 2011, T. 1 – 1, 5). Svi makroskopski analizirani ulomci izrađeni su, na brzo rotirajućem lončarskom kolu, od gline s primjesama sredstava za omekšavanje gline, odnosno neplastičnim smjesama s kojima se mijenja i regulira sposobnost skupljanja, otpornost na temperaturne promjene, poroznost i stabilnost glinene smjese prilikom pečenja (Zlatunić 2005, 67). Primjese neplastičnih smjesa na velikotaborskim čašama prema fakturi mogu biti od jako finih (do 0,25 mm) do grubih (do 3,1 mm)[5] (Zlatunić 2005, 70). Makroskopski promatrano, veličina primjesa u glinenoj sirovoj masi većine velikotaborskih čaša je do 0,25 mm, te se stoga izrađene od *vrlo fine* gline (Horvat 1999, 16). U odnosu na boju fakture i površine pečene gline, čaše su izrađivane pečenjem u:

A1 – redukcijskoj atmosferi (keramika tamnosive i sivo tamnosmeđe boje)

A2 – isprva redukcijskoj, a u konačnici oksidacijskoj atmosferi (crvena površina, sivi presjek) A3 – isprva redukcijskoj, a u konačnici oksidacijskoj atmosferi (žuta površina, sivi presjek)

A4 – redukcijskoj atmosferi u kojoj je u završnoj fazi uspostavljena oksidacijska atmosfera (unutrašnja stijenka i presjek crni, tamnosivi ili sivo-tamnosmeđi, a vanjska stijenka crvene, žutosmeđe ili crvenosmeđe boje)

B1 – oksidacijsko pečenje, žuta

3 Analiza ulomaka čaša vršena je na materijalu iskopanom tijekom više sezona istraživanja dvorca. O arheološkim radovima na lokalitetu vidi više u tekstu I. Škiljan *Kasnogotički pećnjaci iz Velikog Tabora,* također objavljenom u ovom katalogu.

4 Pojedinačni nalazi keramičkih čaša kaležastog oblika datiranih u 15. stoljeće poznati su iz Varaždina (Klemm *et al*., 2008, 40-41, kat. 60), Maruševca, Funtekovog brega (Težak *et al* 1999, 57, kat. 127, Susedgrada (Prister 1998, 61, kat. 23) i Donje Stubice (Škiljan 2011, 104, T. 4, 1-3).

5 Podjela neplastičnih sredstava u odnosu na veličinu izvedena je prema: Horvat 1999, 16-17; Zlatunić 2005: 70.

B2 – oksidacijsko pečenje, narančasta

B3 – oksidacijsko pečenje, crvena

B4 – oksidacijsko pečenje (neodređena boja zbog naknadnog gorenja – smeđkasti tonovi)

Kat 1
Kat 2
Kat 4

Čaše trbušastog i izduženog oblika

Keramičke čaše iz dvorca Veliki Tabor po obliku se mogu se podijeliti u već razlučene osnovne skupine čaša: čaše trbušastog, izduženog i konkavnog oblika koji imitira oblik pehara (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, 176-182). Nalazi prve skupine posuda za piće imaju dno u obliku noge (stope)[6], ukrašeno motivima izvedenim kotačićem (kat. 1,4 i 7) ili zarezima izvedenim ubadanjem (kat. 6, 5) međutim, sačuvani su fragmentarno. Ulomak čaše na nozi s *ukrasom pri dnu noge izvedenim ubadanjem* (kat 5 i 6) vrlo je slična primjerku iz utvrde Čanjevo (Čimin 2008, 183, kat. 9), odnosno s lokaliteta Kraljeva Velika i Sokolovac (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, T. 3, 1-3). Posuda na širokoj nozi ukrašenoj zarezima (kat. 5) podsjeća također na ulomak čaše s celjskog Starog grada (Guštin 2001, T. 19, kat. 58). Podjela čaša trbušastog oblika na čaše na niskoj i visokoj nozi (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, 176, 177) vrlo vjerojatno je primjenjiva i na velikotaborske primjerke, uzmu li se u obzir nalazi sačuvanih dna čaša s višom nogom (kat. 7) s ukrasom pri dnu i na rubu noge izvedenim kotačićem, kao i na kat. 8[7] (s ukrasom izvedenom žlijebljenjem vodoravnih linija). Čaše na višoj nozi ravnoga dna, blago zaobljena oblika tijela koje se prema grlu sužuje i potom nastavlja u širi otvor, prisutne su i na lokalitetu Donja Stubica (Škiljan 2011, 101, T. 3 – 6,7) i Vrbovec (Tkalčec 2010b, T. 13, kat. 270). Dno ukrašeno bojanjem crvenom bojom okomitih nakošenih linija uzduž tijela čaše (kat. 21) također sugerira nešto izduženiji, ali blago zaobljeni oblik. Spomenuti ukras u kombinaciji s nizovima krugova izvedenih ubadanjem predmetom okruglog presjeka javlja se na dnu čaše *trbušastog oblika na visokoj nozi* iz Sokolovca (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, T. T. 4-1, kat. 18). Dna su ravno odrezana ili lagano uzdignuta (kat. 1, 6), a rub stope čaša trbušastog oblika može biti zaobljen (kat. 1), profiliran (kat. 2) ili ravno odrezan (kat. 7). Noge čaša trbušastog oblika mogu imati i koničan oblik[8] (kat. 4).

Iz spomenute skupine čaša valja izdvojiti ulomak dna čaše izrađene u redukcijskoj atmosferi, tamnosmeđe boje površine i smeđeg presjeka (kat. 1) i dno čaše

6 Vrčevi malih dimenzija također imaju dna u obliku stope i već su zabilježeni u Velikom Taboru (vrč visine 13,2 cm s trakastom ručkom ukrašen motivom izvedenim kotačićem /Škljan 2007, 83, kat. 29/), a mali oksidacijski pečeni vrčevi sa stopom ravnog dna također ukrašenih ubadanjem zareza otkriveni su i na utvrdi Donja Stubica (Škiljan 2011, 75, sl. 1,2; 101, T. 3-1).

7 Prezentirana čaša po obliku i crnom presjeku s gusto raspoređenim primjesama neplastičnih smjesa dimenzija do 1 mm (vidljivih po čitavoj površine čaše izrazito crvene boje pečenja), u izvjesnoj mjeri podsjeća na loštičke pehare. Međutim, specifična keramika iz Loštica ima primjese većih dimenzija koji služe kao svojevrsni ukras po čitavoj površini čaše (Gregerová *et al.,* 2011, 42-52).

8 Ovakav oblik noge javlja se na čašama oblika trbušastih kaleža na nozi s rubom ravno izvučenim prema van, primjerice na čašama tipa *Pokal* iz Thalheima datiranih u 14. stoljeće (Engelbach 2006, 135).

tamnosive boje površine i sivog presjeka (kat. 2). Ulomak pod kat. 1 ukrašen je motivom izvedenim kotačićem koji tvori niz uspravnih linija između kvadratnih rozeta (*kombinirani ukras* prema Kluttig-Altman 2006, 189.- Abb. 115, kat. 151). Redukcijski pečene čaše do sive boje prisutne su na austrijskim lokalitetima (Kaltenberger 2008,: 125-138), a u 15. stoljeću u uporabi su također i tipovi čaša na nozi (Kaltenberger 2003, 191, T. 45-D4). Iako se ulomci kat. 1 i 2 mogu datirati u 15. stoljeće, na prostoru Austrije nije poznat spomenuti oblik dna, posebice u kombinaciji s ukrasom utiskivanjem kotačića kao na kat. 1[9]. Također se izdvaja ulomak izvana zeleno glazirane posude pod kat. 109, ukrašene s bradavicom u obliku rozete uokvirene motivom užeta. Spomenuti ulomak podsjeća na ukrase četvrte skupine čaša tipa Ljubljana (Guštin 2001,: T. 10-I, kat. 4), a datiraju se u kraj 15. i čitavo 16. stoljeće (Guštin 2001, 158).

U čaše izduženog oblika svrstava se čaša ukrašena žlijebljenjem vodoravnih linija (kanelura) duž čitavog tijela (kat. 24). U Varaždinu je zabilježen primjer jednostavne čaše ukrašene s tri vodoravne urezane linije, drugačijeg ruba od velikotaborskog primjera, datirane u 15. stoljeće (Klemm *et al.* 1999, 30, kat. 58). Velikotaborska čaša podsjeća na primjer čaše iz utvrde Kostanjevice (Predovnik 2003, T. 68, kat. 564), koja je također ukrašena vodoravnim žljebovima. Iako ulomak donjeg dijela spomenute čaše iz Velikog Tabora ne prianja uz sačuvanu stijenku ruba iste posude, može se pretpostaviti njezina sličnost tzv. *cilindričnom* obliku iz spomenute utvrde i datiranom u 15. stoljeće (Predovnik 2003, 62), pa prema tome odgovara *prvoj skupini jednostavnih čaša* izdvojenoj na slovenskom materijalu (Guštin 2001, 143-144), datiranih u period 14. – 15. stoljeća (*ibidem,* 156). Po fakturi, crvenoj boji površine posude, ali i po tipu utisnutih motiva po tijelu čaše, izdvaja se primjerak čaše izduženog oblika (kat. 16). Čaša je ukrašena kombinacijom dubokih žljebova i naglašenih rebara. Žljebovi su ukrašeni kombinranim ukrasom u obliku cvijeta te trokuta i polukrugova, a naglašena rebra jednostavnim *mrežastim* ukrasom rombova i trokuta. Spomenuti jednostavni *mrežasti* ukras javlja se na nozi čaše malih dimenzija (kat. 17) koja i po fakturi i crvenoj boji pečene keramike, tek u izvjesnoj mjeri, nalikuje na veliku bogato ukrašenu čašu kat. 16. Dno čaše malih dimenzija (kat. 17) identično je ukrašeno kao ulomak noge čaše s uzdignutim dnom iz Vrbovca, s ukrasom u obliku mreže trokuta i rombova (gusto izvedenih rombova, prema autorici žigosanih) na naglašenom rebru, datiranog u početak 16. stoljeća (Tkalčec 2010b, kat. 282). Od cjelokupnog repertoara velikotaborskih čaša izdvajaju se i dna dviju čaša izrađenih od gline s primjesama neplastičnih smjesa veličine do 3,1 mm, smeđe oker boje ispečene površine s presjecima tamnosive boje (kat. 18. i 19). Ulomci su ukrašeni utiskivanjem tupoga predmeta i zareza kao na ulomku kat. 62., ukrasom koji je na keramičkim čašama dakako, već zabilježen (Čimin 2008, 183, kat. 13). Urezivanje tanjih zareza oštrim predmetom prisutno je i na većoj čaši na dugačkoj nozi s plitkim kanelurama uzduž tijela nastalih izrađi-

Kat 12
Kat 20
Kat 21

9 Na podatku srdačno zahvaljujem doc. dr. sc. Alice Kaltenberger iz Beča.

Kat 16 a b c
Kat 13 a
Kat 19

vanjem na lončarskome kolu (kat. 15 a i b). Sačuvani fragmenti sugeriraju oblik tzv. visokih pehara, formu često korištenu tijekom 15. i 16. stoljeća (Balášová, Grabolle 2010, 55, 61, T. 2 – 1-19). I ovi su ulomci također karakteristični po, na lomu prepoznatih, većih čestica primjesa neplastičnih smjesa veličine do 2 mm. Površina čaše je smeđe boje, a presjek također tamnosive boje. Ulomci čaše većih dimenzija ukrašene urezivanjem vodoravnih snopova[10] valovitih linija (kat. 10, i ulomci nešto manjih čaša kat. 12 i13 a i b) možda bi mogli činiti dio čaše izduženog, ali i kaležastog oblika.

Čaše kaležastog oblika

Čaše konkavnog oblika i širokog otvora ruba izdvojene su kao zasebna skupina čaša na lokalitetima Kraljeva Velika i Plovdin grad (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, T.5, 4-5), a oblici koji uvelike podsjećaju na pješčani sat u literaturi se jednostavno nazivaju *kaležastim oblicima čaša* (Tkalčec 2010b, 71) i predstavljaju najveći postotak nalaza keramičkih čaša iz Velikog Tabora. Karakteristika glavnine čaša kaležastog oblika iz Velikog Tabora je prevladavajući ukras kombinacijom naglašenih rebara i dubokih žljebova koji tvore lomove stijenke izrazito narebrena tijela. Također su karakteristični crveni, žuti i narančasti tonovi pečene površine keramike, postignute pečenjem na visokim temperaturama (cca. 1200-1300 °C) u oksidacijskoj, odnosno redukcijskoj atmosferi sa završnim oksidacijskim pečenjem. Spomenuti tip čaša na nozi koja prelazi u konkavno narebreno tijelo koje se širi prema otvoru, ukrašen je različitim kombinacijama pečata, kotačića, utiskivanja češljastim predmetom, urezivanjem zareza na naglašenom rebru čaše i bojanja crvenom bojom i kao što je već konstatirano na sličnom materijalu s različitih lokaliteta, svaki primjerak predstavlja svojevrsni unikat (Tkalčec 2001, 214; Guštin 2001, 159). Naime, na velikotaborskim primjercima čaša raznolikih dimenzija i presjeka koji se uglavnom ne ponavljaju, za sada nije uočena niti jedna kombinacija jednog ili više ukrasa koja bi u potpunosti bila identična na dva primjerka, pa se s obzirom na predočenu tabelu zastupljenih motiva ukrasa može zaključiti kako se u najsitnijim detaljima i dimenzijama i pečati, koji na prvi pogled djeluju identično, međusobno razlikuju. Ipak, možda oblik noge može pomoći u preliminarnoj podjeli (Hofer, Scharrer-Liška 2008, 65-75) najbrojnije zastupljenih velikotaborskih čaša kaležastog oblika ukrašenih kotačićem i žigosanjem u skupine. Tako se uočavaju: 1) čaše uzdignuta dna s koničnom nogom narebrenih stijenki (rebra oštrog presjeka) (kat. 63, 41), zatim 2) čaše uzdignuta dna s koničnom nogom narebrenih stijenki (blago zaobljena rebra) (kat. 38, 39), 3) čaše s koničnom nogom ravnih stijenki (a – varijante uzdignutog dna: kat. 32, 35, 36, 40, 44 /podvarijante zaobljeno profiliranog ruba dna noge/, i kat. 42 /podvarijante oštro profiliranog ruba dna noge/; b – varijante ravnog dna: kat. 43, 54; c – varijante blago uzdignutoga dna s oštro profili-

10 Ukras urezivanjem vodoravnih snopova valovitih linija javlja se na nalazima čaša na nozi s kraja 15. i prve polovice 16. stoljeća s utvrde Ružica-grad (Radić, Bojčić, 2002, 193, kat. 378).

ranim rubom dna noge i oštro profiliranim naglašenim rebrom na prijelazu iz noge u uski prijelaz tijela – kat. 68, 74), potom 4) čaše s uzdignutim dnom i koničnom nogom konkavnih stijenki (kat. 37, 47, i javljaju se u varijantama s jače izraženim / kat. 31/ ili slabije izraženim /kat. 105/ oštro profiliranim rubom dna), i konačno, 5) čaše s uzdignutim dnom i cilindričnom nogom ravnih[11] stijenki (kat. 30, 29, varijante slabije izraženog profiliranog ruba dna noge /kat. 23/). Možda se mogu izdvojiti i primjerci s nogom blago konveksnih stijenki (kat. 50) i čaše na niskoj nozi s naglašenim rebrom na prijelazu u tijelo čaše (kat. 28), a po obliku noge izdvaja se i mala čaša s visokim oštro profiliranim rubom dna noge (kat. 34). Oblikom konične noge ravnih stijenki s ravnim dnom, čaša kaležastog oblika ukrašena motivom štapića i rozeta (kat. 43) vrlo je slična nalazu čaše iz Donje Stubice pronađena u obrambenom jarku koji okružuje središnje uzvišenje (Škiljan 2011, 104, T. 4-1), također ukrašena motivom štapića, rozeta i urezanih zareza. Po obliku ukrasa pečata u obliku okrugle rozete koja je s trokutima podijeljena u šest polja, ulomak dna čaše pod kat. 47 (ali i oblikom konične noge, koja je ipak malo povišenog dna) također je u određenoj mjeri blizak stubičkom primjeru. Dno čaše s naglašenim rubom koje nije ravno već lagano uzdignuto iz Vrbovca (Tkalčec 2010b, T. 14, kat. 287) podsjeća na primjer dna čaše s koničnom nogom i blago konkavno zakrivljenim stjenkama (kat. 37). Na vrbovečkom materijalu uočava se zastupljenost koničinih dna s ravnijim stijenkama (Tkalčec 2010b, T. 14, kat. 283) sličnih pojedinim velikotaborskim primjercima (kat. 40, 44). Oštro profiliran rub dna noge male čaše kaležastog oblika manjih dimenzija (poput kat. 31) uočava se i na primjerku čaše iz Vrbovca (Tkalčec 2010b, T. 13, kat. 260) iz kraja 15. stoljeća.

Kada je riječ o skupini čaša kaležastog oblika na materijalu iz Velikog Tabora izdvaja se čaša koje se oblikom svakako svrstava u spomenutu kategoriju, međutim, sasvim je jednostavno ukrašena vodoravnim kanelurama uzduž tijela posude (kat. 22), poput primjera konične čaše iz utvrde Kostanjevica datiranog u 15. stoljeće (Predovnik 2003, 62, T. 69, kat. 580, 582, 583), a ukras vodoravnog žlijebljenja javlja se i na čašama izrazito kaležastog oblika, poput čaša tipa Celje iz Ljubljane, Turjaške palače (Guštin 2001, T. 10 – II, kat. 1-2). Spomenuti oblik čaša karakterističan je za ugarske prostore u drugoj polovici 15. stoljeća (Holl 1992, fig. 68/4, 6, fig. 134/9). U usporedbi s dimenzijama ostalih prikazanih nalaza, spomenuta čaša se zajedno s čašom pod kat. 67 može nazvati *velikom kaležastom čašom* (Tkalčec 2010b, 72). Dno čaše većih dimenzija ukrašen žigosanjem niza štapića (kat 23, i možda ulomci kat. 24, 25, 26) također je mogao činiti dio čaše kaležastog oblika većih dimenzija. Od jednostavnijih ukrasa na velikotaborskom materijalu prisutno je, u tekstu ranije navedeno, urezivanje vodoravnih snopova valovitih linija vidljivih na ulomcima dna izduženih čaša na visokoj nozi (kat. 12, 13), ali i ulomka tijela (kat 75) koji podsjeća na jednostavno ukrašene kaležaste forme čaša s celjskog Starog grada (Guštin 2002, T. 18, kat. 23-27) i Ormoža (Tomanič-Jevremov 1997, 134, T. 6, kat. 23). Iz Ormo-

11 Iako su stijenke spomenutih primjera ravne, u čitavom presjeku s obzirom na rub dna i rebro koje naglašava prijelaz iz noge u tijelo čaše, djeluju blago konveksno, kao na kat. 30

Kat 38, kat 42

ža[12] je poznat i primjerak čaše širokog otvora ukrašen vodoravnim snopom valovitih linija koje se gotovo ravnih stijenki spušta prema dnu (Tomanič-Jevremov 1997, 134, T. 6, kat. 21). Spomenuti ulomci sivo-svijetlosmeđom bojom površine pečene gline i fakturom također se razlikuju od oksidacijski pečenih crvenkasto-žuto-narančastih tonova površine čaša ukrašenih pečatima. Međutim, čaše kaležaste forme jednostavno ukrašene samo motivom izvedenim kotačićem[13] uglavnom fakturom i bojom površine keramike odgovaraju ostalim, učestalije zastupljenim primjercima čaša ukrašenih kombinacijom štapićastih motiva i rozeta. Čaša u obliku kaleža ukrašena kotačićem s *nazupčanim* motivom (kat. 68), s koničnom, nešto širom nogom koja završava naglašenim rebrom ukrašenim kotačićem koji prelazi u konkavno zaobljeno tijelo koje se širi prema otvoru, vrlo je slična čaši iz utvrde Podsreda (Guštin 2001, T. 22. kat. 8). Isti oblik noge manje čaše nalazimo i na velikotaborskoj čaši također ukrašenoj kotačićem na kojem se prepoznaje *kombinirani ukras* (kat. 74). Naime, od izdvojenih motiva izvedenih kotačićem[14] na ulomcima keramičkih čaša iz Velikog Tabora prisutni su od jednostavnih motiva: nazupčani

12 Obje čaše iz Ormoža pronađene su u jami s pećnjakom reljefno ukrašenim s prikazom zmaja (Tomanič-Jevremov 1997, 122), koji se s obzirom na motiv može datirati u 15. stoljeće.

13 U Celju su keramičke čaše s ukrasom kotačića nešto mlađe u odnosu na čaše ukrašene pečatima (Guštin 2001, 158).

14 Na keramičkim proizvodima od 14. – 18. stoljeća iz Leipziga, (prema Kluttig-Altmann, 2006, 194), kotačićem se mogu izvesti motivi koji čine jednostavni i složeni ukras, a jednostavni se mogu podijeliti u sljedeće skupine: nazupčani, mrežasti, motiv jelove grančice, cik-cak motive, rozete (kvadratnog i okruglog ruba) i ostale motive.

ukras (kat. 1, 4, 7, 59, 70, 67, 68, 69, 71, 72, 73), mrežasti ukras (kat. 16, 17) (Kluttig-Altman 2006, Abb. 114, 49), a od složenih motiva javlja se motiv prema gore zaobljene jelove grančice između nazupčanog ukrasa (niza šest okomitih linija) (kat. 1) i kvadratne rozete podijeljene na četiri polja između nazupčanog ukrasa (kat. 74) (Kluttig-Altman 2006, 189, Abb. 115-151). Čaša u obliku većeg kaleža (kat. 67) ukrašena kotačićem vrlo je vjerojatno imala bradavičastu malu ručkicu, također prisutan ukras na kasnogotičkim čašama (Čimin 2008, 183, kat. 12). Koncepcija ukrasa i oblik čaše podsjeća na nalaz *velike kaležaste čaše* iz Vrbovca, koja je datirana u kraj 15. stoljeća (Tkalčec 2010b, T. 13, kat. 261), ali i na nalaz ulomka čaše tipa Celje iz Celja – Knežjeg dvora (Guštin 2001, T. 21, kat. 18).

Po fakturi (tanka, blago zaobljena stijenka) izdvaja se vrlo fragmentaran ulomak, također ukrašen kotačićem jednostavnog nazupčanog ukrasa (kat. 73) prisutnog na čašama tipa Celje skupine C2 (Guštin 2001, T. 14, kat. 4, 5), kao i ulomak svijetlo žute boje (tanka, ravna stijenka), ukrašen gusto nanizanim ukrasom štapića učinjenih češljastim predmetom (kat. 66). Spomenuti ulomak možda je činio dio čaše tipa Celje skupine C1, koje nemaju izrazito narebrene noge i tijelo oblika pješčanog sata karakterističnog za skupinu C2, također datiranu u 14. i 15. stoljeće (Guštin 2001, 148), a mogu biti ukrašene po cijeloj površini stijenke, poput čaše iz Maruševca (Klemm *et al.* 1999, 57, kat. 127).

Najčešći ukras na velikotaborskim ulomcima čaša kaležastog tipa je ukras vodoravnih nizova štapića[15] (izvedenih također žigosanjem ili utiskivanjem češljastim predmetom), koji se javljaju samostalno, ali i u kombinaciji s naglašenim rebrima ukrašenim urezivanjem zareza (kat. 78), te pečatima različitih formi (križa /kat. 39/, prema gore okrenutim i nazupčanim kapljama[16] /kat. 40/, koncentričnih krugova /kat. 58, 60/), ali najčešće sa žigosanim okruglim rozetama[17] koje se međusobno razlikuju u najsitnijim detaljima (kat. 41-50, 87- 91, 93, 94, 95-105, 107, 108). Rozete imaju oblik kruga podijeljenog linijama na polja, a javljaju se otisci motiva rozete bez upisanog kruga (kat. 85, 86). Kombinirani ukras niza štapića i rozeta može biti izveden na način da štapići čine ukras romba ili prema gore i dolje otvorenih trokuta (motiv trokutaste girlande) (kat. 50, 52, 53, 55), te motiva u obliku slova x (kat. 51). Sličan motiv trokutaste girlande, nastale utiskivanjem češljastim predmetom, javlja se na ulomku kaležaste čaše iz Vrbovca iz početka 16.

Kat 41
Kat 39

15 Ukras vodoravnih nizova štapića može biti izveden na način da su naizmjenično uredno nasuprotno postavljeni nizovi kosih štapića koji zajedno tvore motiv *riblje kosti* (kat. 27, 30, 28, 32, 24, 25), odnosno naizmjenično nasuprotno nešto neurednije izvedeni nizovi (kat. 33, 35-37 , 23, 80, 81, 82, 83), te nizovi ravno postavljenih štapića (kat. 34, 39, 79).

16 Pečat u obliku obrnuto okrenute, na vrhu nazupčane, kaplje (kat. 40) javlja se, ali s prema dolje okrenutim zupcima, i na primjerku keramičke izdužene češe iz Dresdena, datirane u 15. stoljeće (Krabath 2012, 52, Abb. 16., 1).

17 Ukras motivom štapića i rozeta javlja se i u kombinaciji s jednostavnim nazupčanim ukrasom kotačićem (kat. 92)

Kat 40

ljeća (Tkalčec 2010b, T. 14, kat. 283), kao i na velikotaborskim primjercima (kat. i 53). Najčešća kombinacija ukrasa na čašama u obliku kaleža iz Velikog Tabora – kras kosih štapića s rozetom – javlja se i u Vrbovcu (Tkalčec 2010b, T. 13, kat. 260; 14, kat. 280, 287). Spomenuti nalazi iz Vrbovca okarakterizirani su kao čaše nastale *duhu čaša tipa Celje* i datirani su u kraj 15. i početak 16. stoljeća. Vodoravni nizovi apičasatih motiva zastupljeni su i u formi koja asocira oblik vodoravno položenog va „V“ (kat. 61), i to na spomenutom primjerku u kombinaciji s nizom uboda đenih s predmetom s piramidalnim završetkom. U repertoaru toliko često zastujenih ukrasa u obliku štapića i okruglih rozeta, izdvaja se čaša ukrašena pečatom obliku mreže upisane u kvadrat (kat. 63). Motiv mreže upisane u kvadrat ili krug na pečatima datira se u 15. stoljeće i javlja se na čašama tipa Celje, npr. na čašama skupine C1 prema podjeli M. Guština iz Slovenj Gradeca i Šaleka (Guštin 2001, 147, sl. 5-3,4). Velikotaborski primjerak zanimljiv je i po oštro izvedenim rebrima na nozi uzdignutog dna, te se vrlo vjerojatno može opredijeliti u *celjski tip čaša*, ili čaše koje su nastale pod snažnim utjecajem čaša tipa Celje. Nadalje, ulomak ukrašen prema gore okrenutom jelovom grančicom i bojanjem crvenom bojom uzduž ruba čaše (kat. 64), u trenutnom stanju istraženosti također se izdvaja iz navedenog uobičajenog repertoara ukrasa žigosanjem na velikotaborskim kasnogotičkim čašama, te se isto tako može opredijeliti u čaše tipa Celje. Ulomak odgovara ukrasu prema gore i dolje okrenute jelove grančice s izuzetno bogatom kombinacijom motiva ukrašenih čaša iz Celja (Guštin 2001, T. 14, kat. 1; T. 16, kat. 3) i Kranja (*Ibidem*, T. 22, kat. 1). Na navedenom celjskom primjerku datiranom u 15. stoljeće, jelove se grančice javljaju kombinaciji s apliciranim antropomorfnim figurama, ali i pečatima s motivom koncentričnih krugova, također prisutnih u Velikom Taboru kao samostalan ukras na kat. 57, odnosno u kombinaciji s motivom štapića (kat. 58). Na ulomku čaše (kat. 59) krugovi se nalaze u kombinaciji s *pečatima u obliku pješčanih satova raščlanjenih poprečnim crtama i manjih okruglih pečata s križićima*[18] (Hirschler, Madiraca 2011, T. 1-1), ukrasom crvene boje i kotačićem. Velikotaborski ulomak sačuvan je fragmentarno, međutim, bojom i fakturom zajedno s ulomkom ruba čaše ukrašene nizom vodoravno žlijebljenih kanelura (kat. 65), u izvjesnoj se mjeri razlikuje od ostalih ulomaka kaležastih čaša iz Velikog Tabora. Spomenuti ulomci imaju u lomu gusto vidljive primjese čestica neplastični smjesa, keramika je oker svijetlosmeđa s presjekom iste boje kao i površina koja je nešto hrapavija na dodir. Od primjerka čaša koji su specifični u dosad proučenoj građi iz Velikog Tabora, svakako treba navesti i ulomak niže čaše, bijele boje[19] pečene površine i stijenka iste boje površine (kat. 77), okvirno datirane u 15. -16. stoljeće.

18 Prilikom istraživanja južne polukružne kule uže gradske jezgre dvorca (kule „C“), zabilježen je nalaz čaše kaležastog oblika ukrašene utiskivanjem okruglih žigova, nazupčanog motiva s kotačićem i bojanjem crvenom bojom, a ulomak iste čaše koji se spajaju otkriven je i prilikom istraživanja istočne polukružne kule dvorca (kule „D“) (kat. 59).

19 Ulomak je dio tzv. *Flachdeckel* čaša vrlo čestih na prostoru Austrije, međutim, austrijski primjeri su redukcijski pečeni i sive boje površine keramike.

Primjeri ostalih nalaza stolne keramike iz Velikog Tabora

Repertoar ukrasa prisutan na velikotaborskim keramičkim čašama kaležastog oblika ukrašenih utisnutim motivima štapića i rozeta uočava se i na ulomcima koji su vrlo vjerojatno dijelovi gornjeg dijela posude s više izljeva tipa *Mudrijaš* (ili stropne svjetiljke), također poznatog i s obližnjeg burga Vrbovec (Tkalčec 2010b, 74, kat. 331). Ovi ulomci i načinom pečenja te fakturom odgovaraju nalazima keramičkih čaša iz dvorca. Uz nalaze keramičkih čaša, posebnu skupinu stolne keramike iz Velikog Tabora čini keramika s premazom. Pojedini nalazi luksuznih uvezenih predmeta za posluživanje hrane i pića ranije su zabilježeni u izuzetno bogatom fundusu keramičke građe pohranjenom u Dvoru Veliki Tabor (Škiljan 2007, 34-74). Već je poznat ulomak majoličkog vrča (kat. 112) s plavo slikanim ukrasnim motiva tipa *a ciuffo* – stručak trave, i okvirom medaljona tipa *a scaletta* na bijeloj pozadini (Škiljan 2007, kat. 47) datiranog u kraj 15. i prvu polovicu 16. stoljeća (Radić, Bojčić 2004, 208, kat. 414-416), a sličnih je karakteristika i ulomak trbuha majoličkog vrča, međutim sa sjajnijom površinom majoličkog premaza, također s plavo slikanim ukrasnim motivom tipa *a scaletta* na bijeloj pozadini (kat. 113), poput nalaza iz Vrbovca (Zglav-Martinac 2010, 232, sl. 9: 5). Plavo slikani motiv na bijeloj pozadini javlja se i na ulomku tijela s ručkom majoličkog vrča sa zagasito sjajnom površinom majoličkog premaza (kat. 114). U repertoar majoličkih vrčeva svakako spada i vrč otkriven prilikom arheoloških istraživanja istočne kule (kule „D“) iz porodice cvjetne gotike. Vrč je rekonstruiran od ulomaka biskvita svijetlo oker boje s bjelkasto sivom (u unutrašnjosti rumeno-bijelom) caklinom, slikanih modrom, žutom, narančastom, zelenom i smeđom bojom. Motiv središnjeg medaljona okružen je ljestvama *(a scaletta*). Na pojedinim ulomcima raspoznaju se polupalmete. Središnji motiv unutar medaljona predstavlja motiv češlja smeđe boje, ukrašen zelenim rombovima u sredini. Češalj je unutar medaljona naglašen mrežastim motivom, oblika izduljenog polukruga, raspoređenim na četiri strane medaljona. Ulomci se mogu klasificirati u renesansnu majoliku, porodicu cvjetne gotike (*famiglia gotico - floreale*) iz prve polovice 16. stoljeća (Zglav–Martinac 2004, 64). Poznate radionice ove keramike od druge polovice 15. stoljeća do prve polovice 16. stoljeća bile su Faenza, druga mjesta u Romagni i pokrajina Marcche (Čimin 2009, 340). Ulomci iste porodice vrčeva pronađeni su diljem istarskog poluotoka (Bradara 2006, 42, 44), zatim među ulomcima klasificiranim kao majolika strogog stila (339-340) na Trsatu u Rijeci (Čimin 2009, T. 9, 22), te u Splitu (Zglav-Martinac 2004, 141, sl. 167), u Plovdin-gradu (Čimin 2008a, T. II-2), i na položaju samostana sv. Petra na Petrovoj gori (Čimin 2008b, T. V-1-16), te Vrbovcu (Zglav-Martinac, 2010, 231, sl. 8). Smeđi mrežasti ukras unutar ljestava medaljona javlja se i na vrču iz porodice cvjetne gotike iskopanom na utvrdi Donja Stubica, koji nema sačuvan središnji motiv (Škiljan 2011, T. 10-2).

Kat 64
Kat 66
Kat 77

Kat 111

Zaključak

Dosadašnja arheološka istraživanja provedena na dvorcu Veliki Tabor rezultirala su brojnim nalazima kasnosrednjovjekovnog i rano novovjekovnog keramičkog stolnog posuđa, od kojih se posebno izdvajaju nalazi keramičkih čaša, kakve susrećemo na suvremenim lokalitetima ove vrste. Na hrvatskim lokalitetima već su zabilježeni ukrasi prisutni na velikotaborskoj građi – kombinacije urezivanja linija, kosih zareza, ukrašavanja slikanjem crvenom bojom i otiskivanja kotačićem, žigosanja pečata, kao i ukrašavanje tijela vodoravnim rebrenjem i žlijebljenjem pomoću instrumenta na brzo rotirajućem kolu. Sukladno poznatim osnovnim podjelama ove vrste građe, i velikotaborske čaše podijeljene su u skupine čaša trbušastog, izduženog i konkavnog oblika (odnosno skupinu čaša u obliku kaleža). Međutim, u prezentiranoj građi uočavaju su primjerci koje, s obzirom na trenutno stanje istraženosti, za sada izdvajamo upravo na velikotaborskom materijalu, poput dna čaše s ukrasom motiva cvijeta nastalog bojanjem crveno-smeđom bojom ili čaše oblika izduženog pehara, crvene boje pečene površine ukrašene vodoravnim nizovima rozeta, u kombinaciji s polukrugovima i trokutima ispunjenih motivom mreže. Najbrojniju skupinu nalaza čine čaše u obliku kaleža, koje mogu biti ukrašene jednostavnim (vodoravne kanelure duž tijela čaše, urezivanje vodoravnih valovitih linija i ukras kotačićem) i kombiniranim ukrasima (razne kombinacije motiva izvedenih žigosanjem, utiskivanjem pomoću kotačića, urezivanjem zareza na naglašenim rebrima i bojanjem crvenom bojom). Čaše cilindričnog i kaležastog oblika, ukrašene jednostavnim vodoravnim kanelurama duž tijela posude, poznate su na ugarskim i slovenskim lokalitetima 15. stoljeća. Repertoarom ukrasa i oblika pojedini primjeri velikotaborskih čaša mogu se opredijeliti u čaše tipa Celje datirane u kraj 14., i 15. stoljeće, a analogije najbrojnije skupine čaša kaležastog oblika ukrašene kombinacijom ukrasa u obliku utiskivanja motiva štapića i rozeta uočavaju se i na još nekim zagorskim lokalitetima – čašama iz obližnjeg Vrbovca i nalazom čaše iz utvrde Donja Stubica. Naime, spomenuta najbrojnija skupina velikotaborskih čaša konkavnog oblika koje imitiraju oblik kaleža izrađena je od fine gline, svijetlih žutih, oker crvenkastih tonova površine keramike pečene pri visokim temperaturama, i karakteristična je za period kraja 15. i početka 16. stoljeća, kao što je to slučaj na obližnjem Vrbovcu na kojem su spomenuti nalazi klasificirani kao čaše nastale u „duhu čaša tipa Celje“ (Tkalčec 2010b, kat. 259, 260, 263, 264, 265, 266). Lokalitet dvorac Veliki Tabor bogatstvom prezentiranih nalaza keramičkih čaša čija je obrada i dalje u tijeku zasigurno ukazuje kako će tek buduće analize spomenutog materijala na prostoru sjeverozapadne Hrvatske upozoriti na očigledne lokalne specifičnosti u proizvodnji stolne keramike u razdoblju razvijenog i kasnog, te početka ranog novog vijeka.

Late Gothic ceramic drinking vessels and several items of table ceramics from Veliki Tabor Castle

Fragments of ceramic Gothic drinking vessels from Veliki Tabor Castle have been analysed with particular focus on their shapes and ornaments. The drinking vessels were found during archaeological research conducted in the Castle starting from 1995 up to the present and have been preserved in the Museums of Croatian Zagorje – in Veliki Tabor Castle. The fragments have been grouped according to the shape of drinking vessels and have been classified as tumblers, elongated and goblet drinking vessels. Moreover, the findings have been classified according to the amount of the non-plastic ingredients added in the clay, as well as according to the adopted method of clay baking - in oxidation or reducing atmosphere. Tumblers were decorated with engravings and horizontal stripes made by a small wheel. The decorated fragments were without glaze, with the exception of the fragments of a green-glazed drinking vessel decorated with a rosette which can be classified as a tumbler, perhaps a Ljubljana drinking vessel, dating back to the end of the 15th and throughout the 16th century. Elongated drinking vessels have been preserved only in fragments, such as drinking vessel bottom fragments decorated with horizontal grooves, fragments with red flower decorations and vertical stripes, drinking vessel bottom fragments strewn in numerous horizontal stripes on the prominent wavy surface, as well as fragments strewn in wavy stripes. Moreover, there is a finding of a drinking vessel decorated with simple horizontal fluting identical to drinking vessels dating back to the 15th century. In addition, there are two drinking vessels made of fine-textured distinctly red-baked clay decorated with combined motifs of patterns of rhombus, triangles and semi-circles filled with net pattern and rosettes, whose bottom was shaped and decorated with a net pattern made by a small wheel and red-baked clay, identical to a drinking vessel fragment dating back to the beginning of the 16th century found in Vrbovec Castle. Goblet drinking vessels can be divided into two types according to the decorations, which were either simple or combined. Simple decorations have been identified in horizontal flutings along the body of the drinking vessel, on engravings made by small wheels and on the prominent wavy surface, whilst several fragments with engraved horizontal wavy lines could belong to Celje goblet drinking vessels originating in the 15th century. Goblet drinking vessels decorated with combined motifs or patterns, with various combinations of seals in different shapes such as stick-shaped, round-shaped and rosettes, to name a few, were the most popular. In addition, the findings comprise of seals shaped as inverted jagged drops, crosses, fir tree branches and in the shape of a square net, as well as a well-known drinking vessel decoration with round seals divided into four sections and hourglass-shaped seal strewn in horizontal stripes. Seal ornaments can be combined with red colouring and decorations made by a

small wheel, often made also on the wavy surface of the glass. All the fragments have been made from clay and some non-plastic materials and their baked surfaces are yellow, orange, red and ochre brown, as they were made by baking in oxidation or in reducing atmosphere and are a result of the final oxidation baking. Several findings of drinking vessels in Veliki Tabor Castle can be classified according to their decorations and shapes as Celje drinking vessels, originating in the end of the 14th and in the 15th century. The most popular goblet drinking vessels were decorated with a combination of ornaments made by engravings of various motifs, such as sticks and rosettes, which are most often round-shaped and are strewn with stripes which divide them into segments. Similar goblet drinking vessels were found in several locations in Zagorje, in the nearby Vrbovec, similar to Celje drinking vessels originating in the end of the 15th and the beginning of the 16th century, as well as a drinking vessel found in Donja Stubica Castle dating back to the same period. There are many indications that future analyses, as well as those still in progress, of a copious number of findings of ceramic drinking vessels in Veliki Tabor Castle, will clearly illustrate a large number of distinctive features in the production of table ceramics in North West Croatia during the late middle age and the beginning of the early new age period.

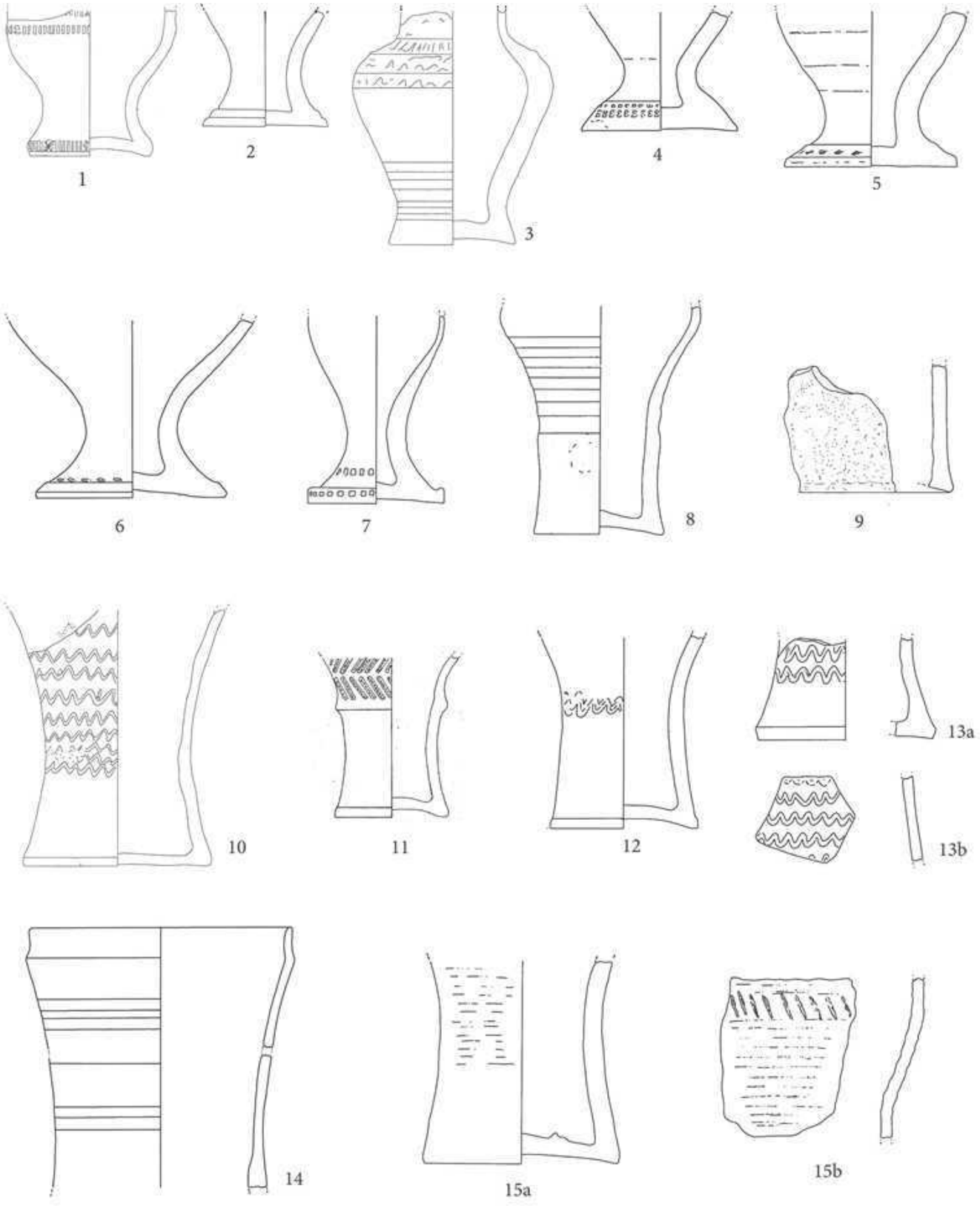

T.1. - 1-15

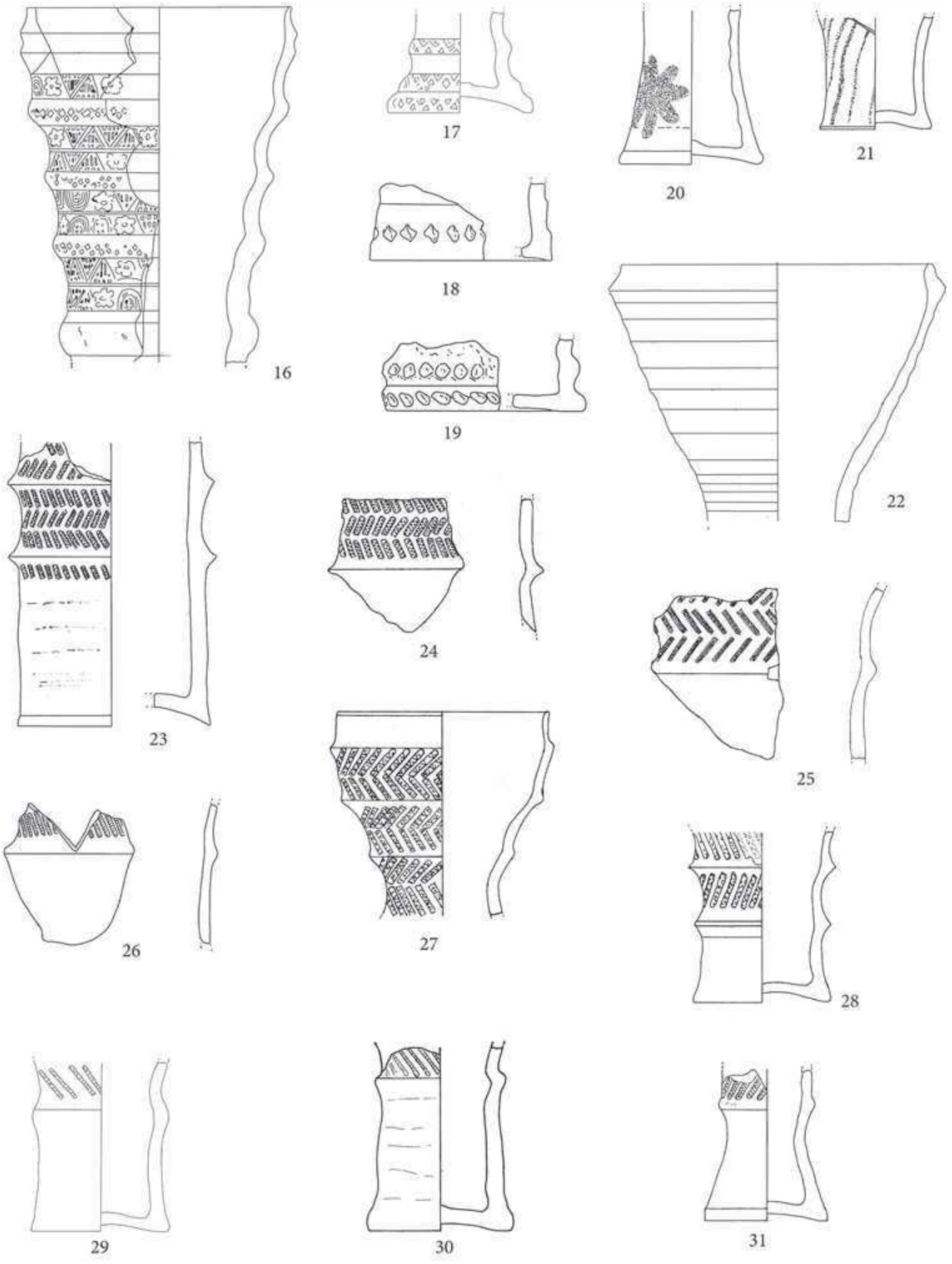

T.2. - 16-31

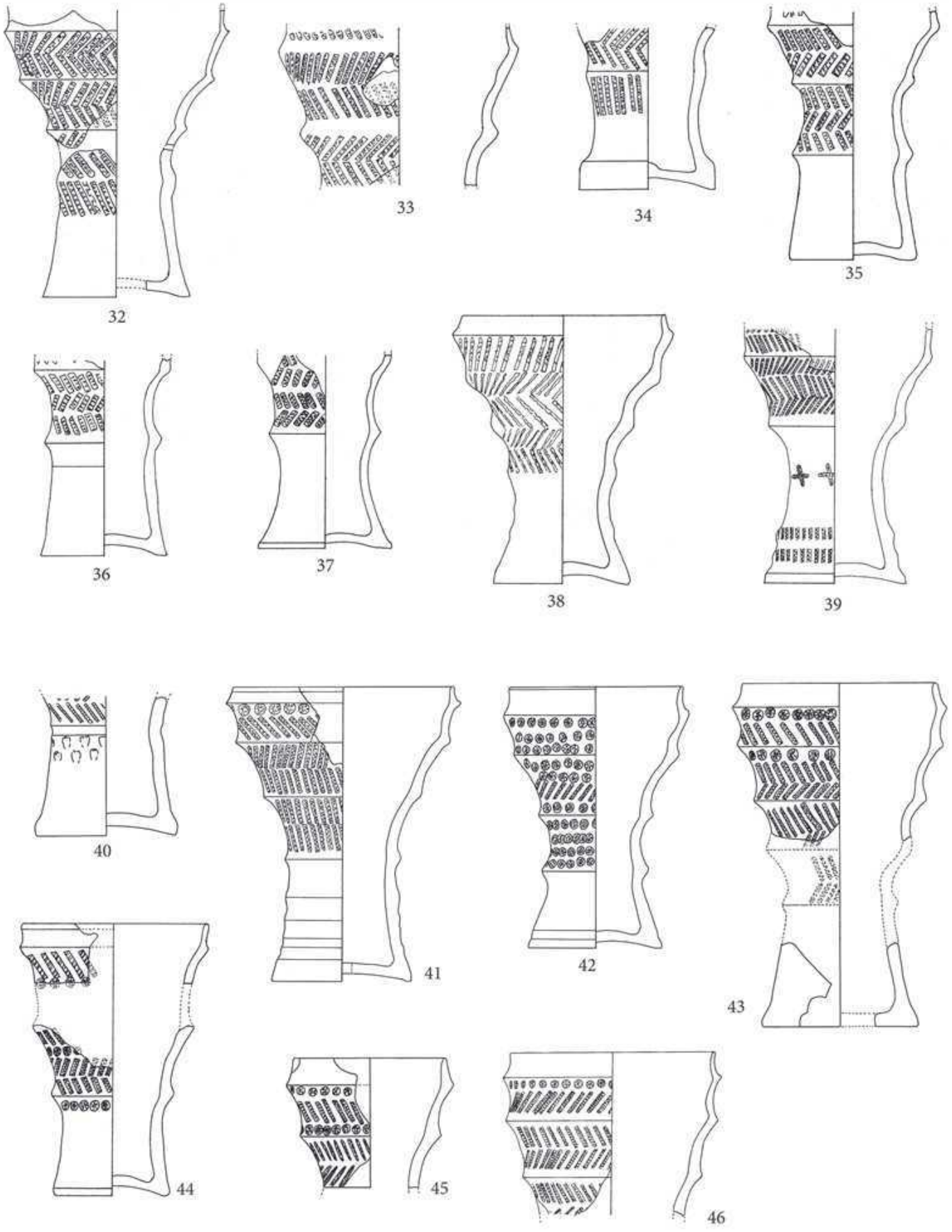

T.3. - 32-46

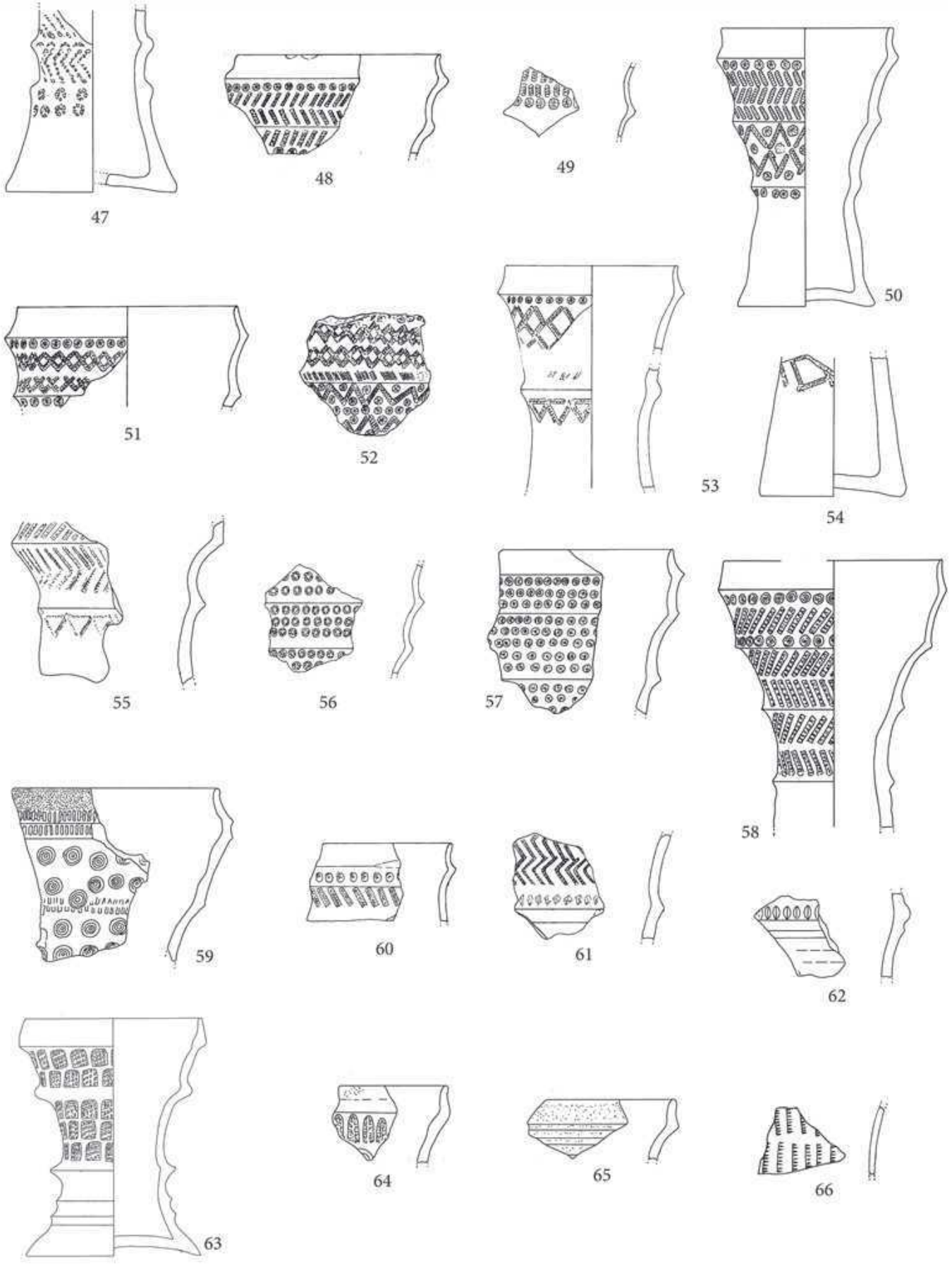

T.4. - 47-66

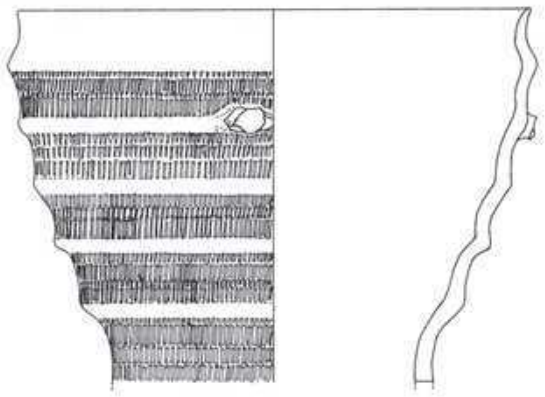
67

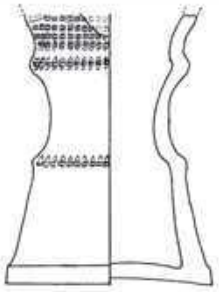
68

69

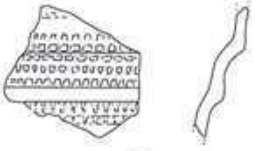
70

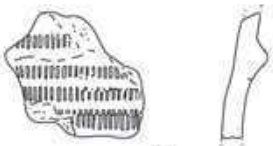
71

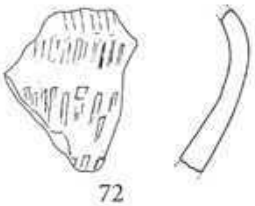
72

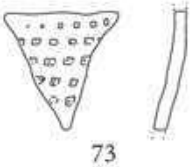
73

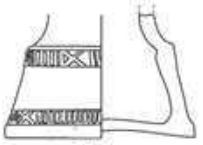
74

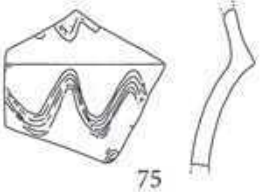
75

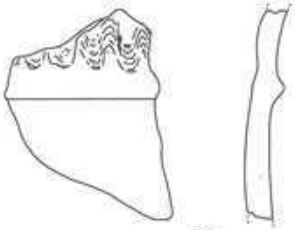
76

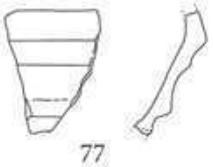
77

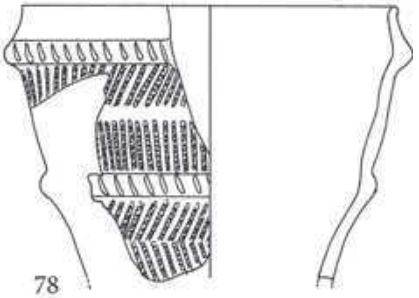
78

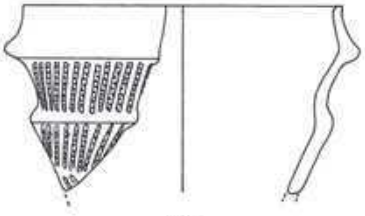
79

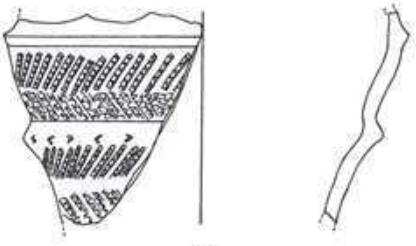
80

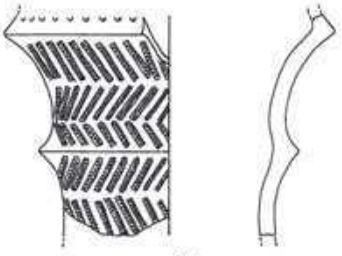
81

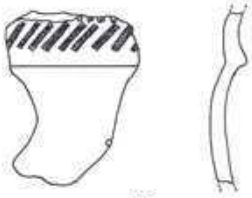
82

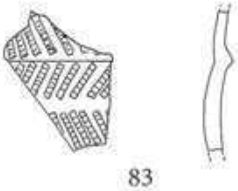
83

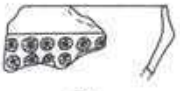
84

85

T.5. - 67-85

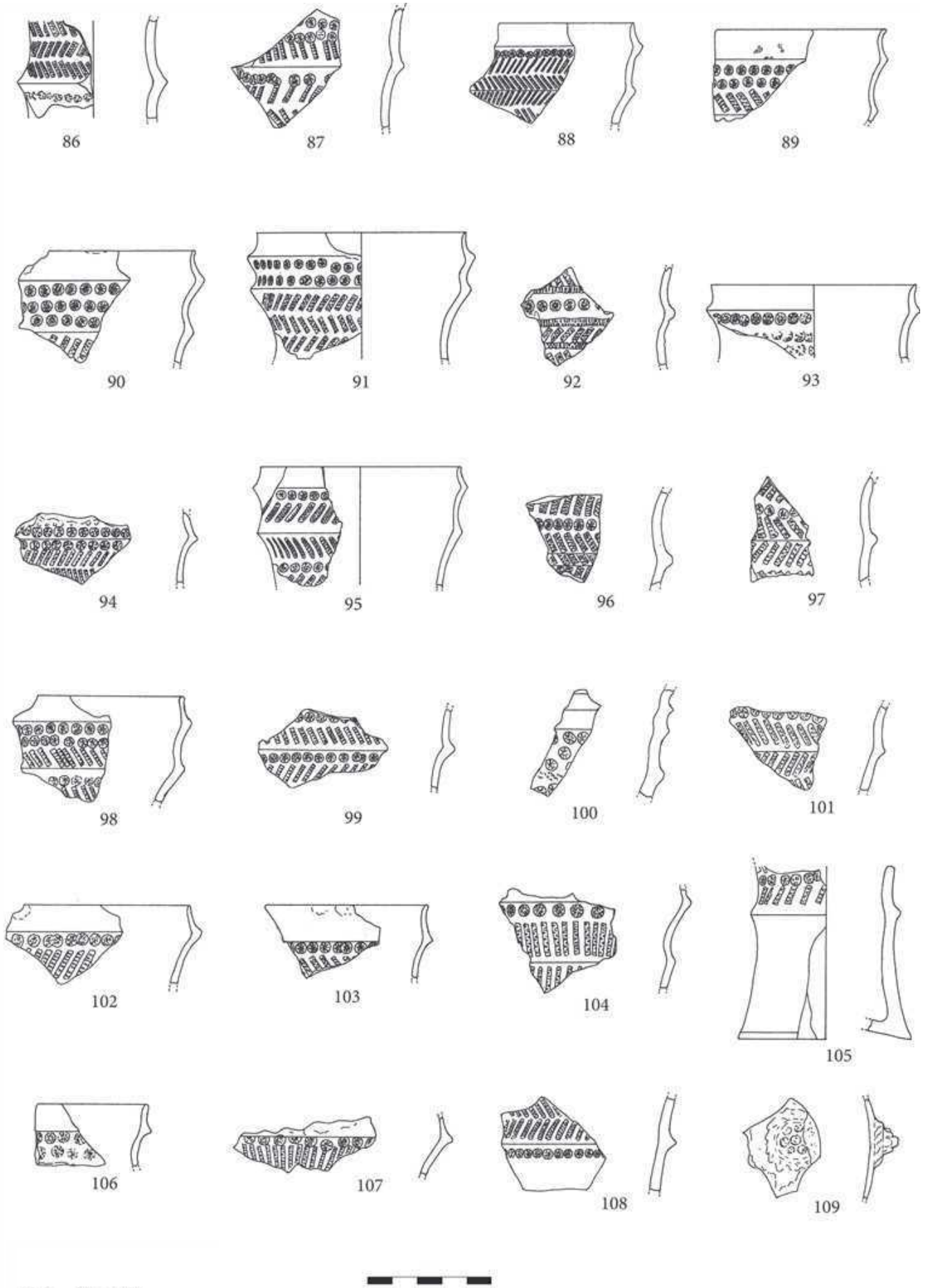
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109

T.6. - 86-109

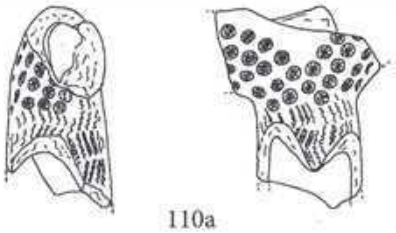

110a

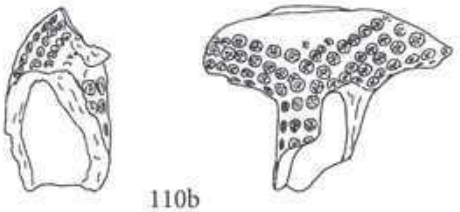

110b

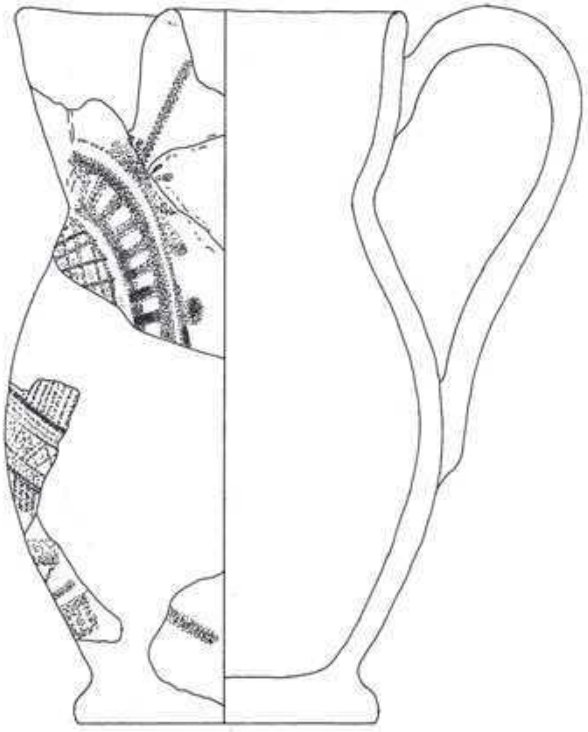

111

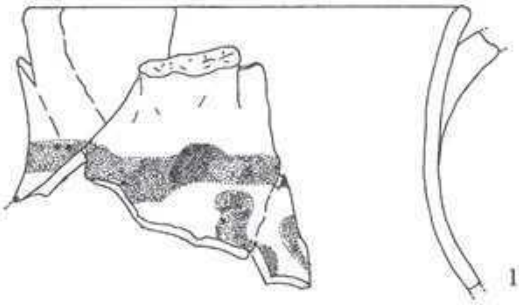

112a

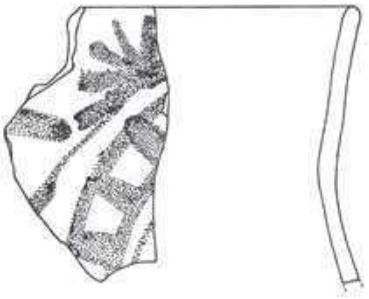

112b

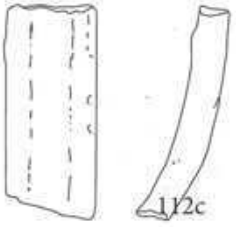

112c

112d

113

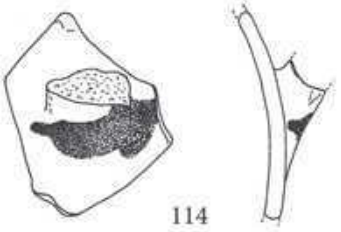

114

T.7. - 110-114

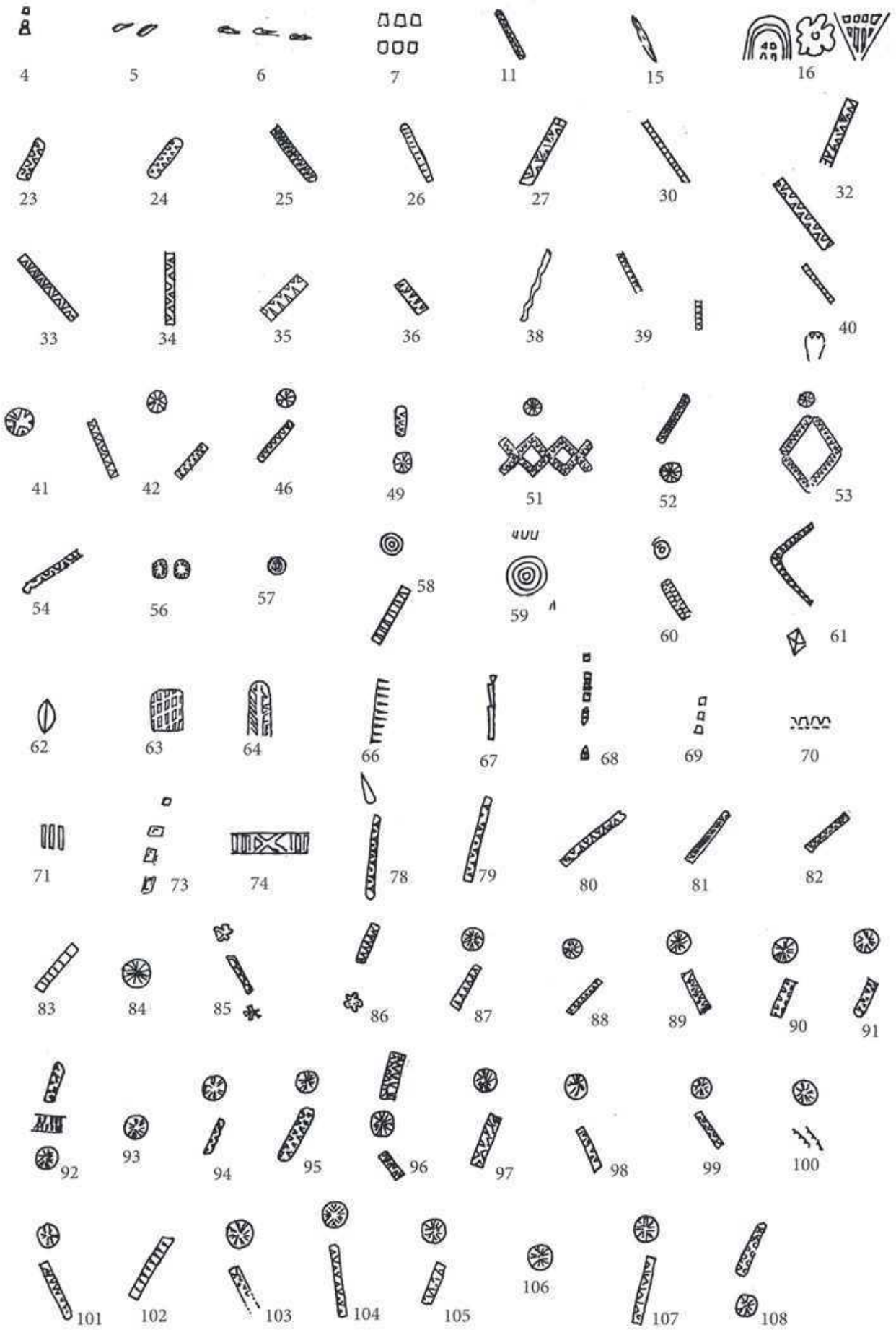
4
5
6
7
11
15
16
23
24
25
26
27
30
32
33
34
35
36
38
39
40
41
42
46
49
51
52
53
54
56
57
58
59
60
61
62
63
64
66
67
68
69
70
71
73
74
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108

T.8.

Jacqueline Balen
Ivan Drnić

Veliki Tabor – pretpovijesni nalazi

Među arheološkim materijalom prikupljenim u istraživanjima Velikog Tabora nalazi se nekoliko predmeta koji se na osnovu oblika, materijala od kojeg su izrađeni i tehnologije izrade, mogu datirati u razdoblje pretpovijesti.

Cijepana litička građa pripada najvjerojatnije razdoblju mlađega kamenog doba ili najkasnije bakrenoga doba kada prostor sjeverozapadne Hrvatske naseljavaju pripadnici lengyelske odnosno lasinjske kulture u periodu između 5000 i 3900. g. pr. Kr. Riječ je o komadima alatki; ustanovljena su tri ulomka sječiva na kojima su vidljivi tragovi uporabe na rubovima, te odbojak s tragovima okorine, što ukazuje na moguću proizvodnju kamenih alatki na samom lokalitetu. Sve alatke izrađene su od kamena rožnjaka.

Nešto mlađi nalaz predstavlja ulomak nanogvice izrađene od bakrene slitine i ukrašene polukuglastim zadebljanjima između kojih se nalaze po dva manja rebra. Ovaj element nošnje, kao i narukvice ukrašene na isti način, bio je popularan u razdoblju starijeg željeznog doba (800 – 300 g. pr. Kr.), točnije u stupnju Ha C2-D1. Slični primjerci zabilježeni su na prostoru Slovenije, Mađarske i Austrije, primjerice u grobu 132 groblja u Hallstattu prema kojem je, uostalom, starija faza željeznog doba dobila naziv halštatsko razdoblje. Bliske analogije predstavljaju i dvije nanogvice rastavljenih krajeva ukrašene polukružnim zadebljanjima koje su, zajedno s brončanom posudom s križnim atašama, bile dio grobnog inventara jednog razorenog groba iz Svetog Petra Ludbreškog.

Brončana karičica kružnoga presjeka ne sadrži karakteristične stilske elemente koji bi nam omogućili precizniju kronološku determinaciju, te se samo okvirno može smjestiti u vremenski period između brončanog i završetka željeznog doba, iako nije isključena mogućnost da je predmet izrađen i korišten i u kasnijim razdobljima.

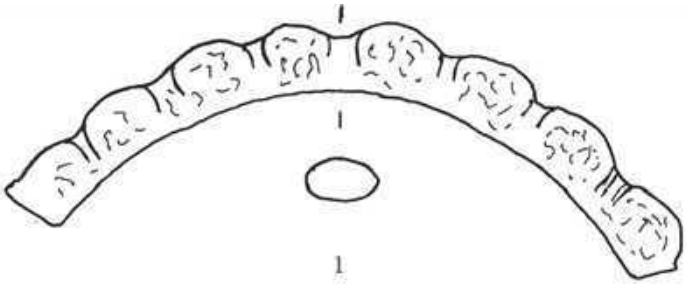

1

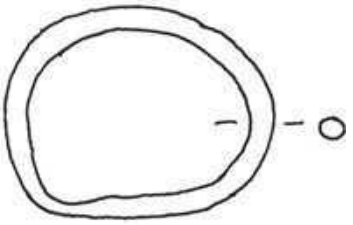

2

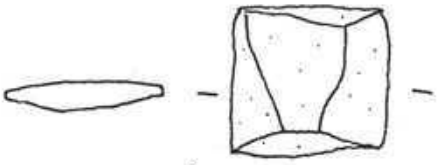

3

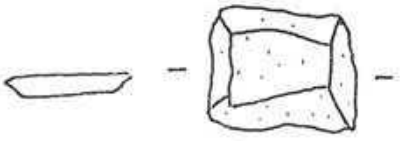

4

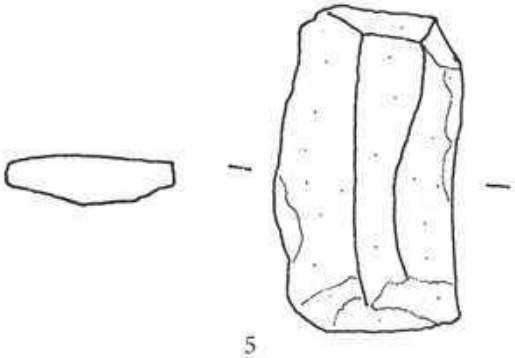

5

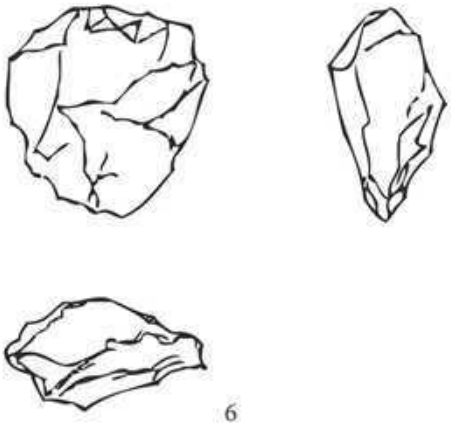

6

T.1. - 1-6

Veliki Tabor - pre-historic findings

Several items amongst the archaeological materials collected during the research in Veliki Tabor are believed to have originated in prehistoric times, according to their shapes, materials and the technology used in their production.

Pretpovijesna nanogvica

Katalog

I ARHITEKTONSKA PLASTIKA

DOVRATNICI

1. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment gornjeg desnog kuta gotičkog dovratnika, pronađen 2008. g. na prvom katu kule B. Prema oblikovanju profilacije vidljivo je da je imao nadvoj „na rame". Iako su sačuvana dva torusa, prema veličini kamena, te završetku vanjske užljebine, može se zaključiti kako su originalno bila tri. Središnji torus duplo je veći od bočnih. Na fragmentu su sačuvani tragovi žbuke. Prema dimenzijama, vidljivo da je ovdje riječ o najvećem dovratniku Velikog Tabora, koji bi po svojoj veličini odgovarao ulaznim vratima u palas. Na gornjoj plohi sačuvane su pomoćne klesarske linije.

Ovakav način oblikovanja dovratnika karakterističan je za kasnu gotiku 15. st. Sličan raspored torusa je i na gotičkoj ulaznoj kuli varaždinskog Starog grada. Nadvoj „na rame" tipičan je dovratnik zrele gotike 15. st. Nalazimo ga na utvrdama Vrbovec, Garić, Sokolac-Brinje, Ribnik i Ozalj, te mnogim češkim i austrijskim primjerima. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 34 cm, Š: 30,5 cm, D: 48,5 cm, Inv. br.: DVT-1953

2. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment gotičkog dovratnika, pronađenog 2008. g. u prizemlju kule B. Iako su sačuvana dva torusa, prema veličini kamena, te završetku vanjske užljebine, može se zaključiti kako su originalno bila tri. Središnji torus duplo je veći od bočnih. Na njemu se nalazi klesarski znak na kojemu su vidljivi tragovi bojanja crvenom bojom, a koji je istovjetan znaku iznad nadvoja vrata na prvom katu. Na fragmentu su sačuvani tragovi žbuke. Prema dimenzijama, vidljivo da je ovdje riječ o najvećem dovratniku Velikog Tabora, koji bi po svojoj veličini odgovarao ulaznim vratima u palas.

Ovakav način oblikovanja dovratnika karakterističan je za kasnu gotiku 15. st. Sličan raspored torusa nalazimo i na gotičkoj ulaznoj kuli varaždinskog Starog grada. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 38 cm, Š: 32 cm, D: 35 cm, Inv. br.: DVT – 1954;

3. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment baze i dovratnika. Profilacija se sastoji od torusa smještenog između dvije pliće užljebine. Posredstvom polukružnog zakošenja iz kvadratne baze se nastavlja užljebina, dok torus izlazi neposredno iz nje.

Usporedbom s fragmentima slične profilacije (kat. br. 6 i 7) vidljivo je da pripadaju istom dovratniku,

srodnom onom na kapeli. Profilacija ovakvog ritma (užljebina-torus-užljebina) nalazi se i na dovratniku franjevačkog samostana u Šarengradu, te na zapadnom portalu crkve sv. Marka u Markovom Selu kraj Perušića. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 54 cm, Š: 29,5 cm, D: 18 cm, Inv. br.: DVT – 1955

4. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment jednostavnog dovratnika. Nema profilacije, vanjska strana je obrađena kao ravna pravokutna ploha. S unutarnje strane nalazi se utor za zatvaranje vrata, te dvije pravokutne udubine koje su služile za ugrađivanje vratnog mehanizma. U njima su vidljivi tragovi hrđe, što nam svjedoči o prisutnosti metala unutar njih.

Više primjera ovakvog tipa dovratnika nalazi se u peterokutnoj kuli utvrde Ribnik. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 31,5 cm, Š: 20 cm, D: 23 cm, Inv. br.: DVT – 1956

5. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment dovratnika s profilacijom koja se sastoji od dvije blage užljebine.

Motiv je istovjetan profilaciji na dovratniku između zapadnih prostorija drugog kata, „češkom prozoru" tipa B i napi kamina. Vjerojatno su rad istoga vremena i radionice. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 45 cm, Š: 21,5 cm, D: 25 cm, Inv. br.: DVT – 1957

6. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment gotičkog dovratnika, čija profilacija se sastoji od torusa smještenog između dvije pliće užljebine.

Iako su prisutna veća oštećenja usporedbom s fragmentima slične profilacije (kat. br. 3 i 7), vidljivo je da pripadaju istom dovratniku, srodnom onom na kapeli. Profilacija koju čini ovakav ritam (užljebina-torus-užljebina) nalazi se i na dovratniku s franjevačkog samostana u Šarengradu, te na zapadnom portalu crkve sv. Marka u Markovom Selu kraj Perušića. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 9 cm, Š: 21,5 cm, D: 20 cm, Inv. br.: DVT – 1958

7. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment gornjeg lijevog ugla dovratnika s motivom „križanih štapića".

Usporedbom s fragmentima slične profilacije (kat. br. 3 i 6) vidljivo je da pripadaju istom dovratniku, srodnom onom na kapeli. Motiv „križanih štapića" nalazi se i na dovratniku sa Susedgrada, sakristije grada Ružice, te na brojnim austrijskim (St. Anna Kirche, Pöggstall; Spitalskirche, Raabs), slovenskim (Žička kartuzija) i češkim (Karlštejn) primjerima. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 25,5 cm, Š: 31 cm, D: 19,5 cm, Inv. br.: DVT - 1959

8. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment dovratnika s profilacijom koja se sastoji od jednostavnog poligonalnog skošenja. S unutarnje strane nalaze se dva utora za vratni mehanizam. Sudeći prema specifičnoj poligonalnoj profilaciji, moguće je da se radilo o ulazu u obliku polukružnog luka. Ovakve profilacije česte su na trijumfalnim lukovima crkava, kao i raznim tipovima lukova unutar srednjovjekovnih utvrda. Srodne primjere na profanoj arhitekturi nalazimo u arkadama u prizemlju i na prvom katu palače u Ozlju, te kod velikog luka u dvorištu utvrde u Samoboru. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 29,5 cm, Š: 26 cm, D: 17,5 cm, Inv. br.: DVT - 1960

9. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment dovratnika s profilacijom koja se sastoji od jednostavnog skošenja. Ostatak profilacije u potpunosti je uništen. S unutarnje strane nalazi se utor za zatvaranje vrata. Vjerojatno se radilo o jednostavnijem obliku, čiju profilaciju je činilo samo skošenje vanjske stranice (usp. kat. br. 4 i 8). Ovakvi jednostavni dovratnici vrlo su česti na manje reprezentativnim prostorima srednjovjekovnih utvrda.

Susrećemo ih na utvrdama Brinje, Gračanica, Ozalj, Valpovo, Ružica, Varaždin, Veliki Kalnik itd. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 18 cm, Š: 23 cm, D: 17 cm, Inv. br.: DVT - 1961

10. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment dovratnika, čija profilacija se sastoji od dvije blage užljebine. Vjerojatno je dio istog dovratnika kao i fragment pod kat. br. 11. Profilacija je srodna onoj na dovratniku između zapadnih prostorija drugog kata, „češkom prozoru" tipa B, fragmentu pod kat. br. 5 i napi kamina. Prema tome su vjerojatno rad istoga vremena i radionice. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 20,5 cm, Š: 21 cm, D: 26 cm, Inv. br.: DVT - 1962

11. FRAGMENT DOVRATNIKA

Fragment dovratnika, čija profilacija se sastoji od dvije blage užljebine. Ovo je dio koji se nalazio u gornjem desnom kutu. Prema obliku vidljivo da je bio dio dovratnika „na rame". Vjerojatno je dio istog dovratnika kao i kat. br. 10. Na fragmentu su vidljivi tragovi gorenja.

Profilacija je srodna onoj na dovratniku između zapadnih prostorija drugog kata, „češkom prozoru" tipa B, fragmentu pod kat. br. 5 i napi kamina. Prema tome su vjerojatno rad istoga vremena i radionice. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 20 cm, Š: 27 cm, D: 19,5 cm, Inv. br.: DVT - 1963

PROZORI

12. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA"

Fragment baze i okomitog šprljka „češkog prozora" tipa A. Sastoji se od baze kvadratnog presjeka sa skošenjem gornje plohe, s koje se nastavlja profilacija šprljka. Sačinjavaju je tri sljubljena torusa od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila. Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima" tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima" Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 24 cm, Š: 12 cm, D: 16,5 cm, Inv. br.: DVT - 1964

13. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA"

Fragment okomitog šprljka „češkog prozora" tipa A. Profilacija se sastoji od tri torusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila.

Na spojnom dijelu fragmenta sačuvana je klesarska oznaka *x*, koja je služila za spajanje kamenih dijelova. Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima" tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima" Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 24 cm, Š: 11,5 cm, D: 17 cm, Inv. br.: DVT- 1965

14. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA"

Fragment križnog spoja s dijelom lijeve grede „češkog prozora" tipa A. Profilacija se sastoji od tri torusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Horizontalna greda križa pokazuje skošenje gornje površine koja završava zaobljenjem, uz koje se s

donje strane sljubio jedan manji torus. Ovakvu nesimetričnost horizontalne grede Z. Horvat veže uz početke izrade „čeških prozora“. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila.
Na gornjoj plohi sačuvane su pomoćne klesarske linije, koje su služile kao pomoćno sredstvo pri projektiranju dijelova arhitektonske plastike.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima“ tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima“ Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora.
Nesimetričnu profilaciju horizonatalne grede nalazimo i na Vrbovcu, Gariću i Čazmi, a isto je bilo i na prozorima dvora u Budimu. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 12 cm, Š: 28 cm, D: 17 cm, Inv. br.: DVT - 1966

15. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA“

Fragment šprljka „češkog prozora“ tipa A. Profilacija se sastoji od tri torusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima“ tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima“ Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 22 cm, Š: 12 cm, D: 17 cm, Inv. br.: DVT - 1967

16. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA“

Fragment horizontalne grede križa „češkog prozora“ tipa A. Horizontalna greda križa ima skošenje gornje površine koje završava zaobljenjem, uz koje se s donje strane sljubio jedan manji torus. Ovakvu nesimetričnost horizontalne grede Z. Horvat veže uz početke izrade „čeških prozora“. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila.
Nesimetričnu profilaciju horizontalne grede nalazimo i na utvrdama Vrbovec, Garić i Čazma, a isto je bilo i na prozorima dvora u Budimu. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 11,5 cm, Š: 12 cm, D: 16 cm, Inv. br.: DVT - 1968

17. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA“

Fragment okomitog šprljka „češkog prozora“ tipa A. Sastavljen je od dva dijela koja su se originalno nalazila jedan uz drugi, te su nakon čišćenja zalijepljeni. Profilacija se sastoji od tri torusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila. Na njemu je i pravilan kvadratni utor (1,5 x 1,5 cm) koji je vjerojatno služio za spajanje unutarnjih prozorskih krila.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima“ tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima“ Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 11,5 cm, Š: 12 cm, D: 16 cm, Inv. br.: DVT - 1969

18. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA“

Fragment križnog spoja s dijelom lijeve grede „češkog prozora“ tipa A. Profilacija se sastoji od tri to-

rusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Horizontalna greda križa pokazuje skošenje gornje površine koja završava zaobljenjem, uz kojeg se s donje strane sljubio jedan manji torus. Ovakvu nesimetričnost horizontalne grede Z. Horvat veže uz početke izrade „čeških prozora". Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila.
Na gornjoj plohi sačuvane su pomoćne klesarske linije, koje su služile kao pomoćno sredstvo pri projektiranju dijelova arhitektonske plastike.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima" tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima" Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora.
Nesimetričnu profilaciju horizonatalne grede nalazimo i na Vrbovcu, Gariću i Čazmi, a isto je bilo i na prozorima dvora u Budimu. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 12 cm, Š: 31 cm, D: 17 cm, Inv. br.: DVT - 1970

19. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA"

Fragment okomitog šprljka „češkog prozora" tipa A. Profilacija se sastoji od tri torusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Sa stražnje strane nalazi se pravokutno izbočenje za prozorska krila. Na njemu je i pravilan kvadratni utor (1,5 x 1,5 cm) koji je vjerojatno služio za spajanje unutarnjih prozorskih krila.
Na gornjoj plohi sačuvane su pomoćne klesarske linije, koje su služile kao pomoćno sredstvo pri projektiranju dijelova arhitektonske plastike.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima" tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima" Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 19 cm, Š: 11 cm, D: 16,5 cm, Inv. br.: DVT - 1971

20. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA"

Fragment okomitog šprljka „češkog prozora" tipa A. Sastoji se od dva dijela koja su se originalno nalazila jedan uz drugi, te su nakon čišćenja zalijepljeni. Profilacija se sastoji od tri torusa, od kojih je središnji nešto širi od bočnih. Sa stražnje strane nema pravokutnog izbočenja, kakvo nalazimo na većini prozora ovog tipa.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima" tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima" Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 28 cm, Š: 11 cm, D: 14 cm, Inv. br.: DVT - 1972

21. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA"

Fragment horizontalne grede križa „češkog prozora" tipa A. Horizontalne greda pokazuje skošenje gornje površine koje završava zaobljenjem, uz kojega se s donje strane sljubio jedan manji torus. Ovakvu nesimetričnost horizontalne grede Z. Horvat veže uz početke izrade „čeških prozora". Sa stražnje strane nema pravokutnog izbočenja, kakvo nalazimo na većini prozora ovog tipa. Izgleda kao da je dio istog prozora kao i kat. br. 22, ali je u puno lošijem stanju.

Nesimetričnu profilaciju horizonatalne grede nalazimo i na Vrbovcu, Gariću i Čazmi, a isto je bilo i na prozorima dvora u Budimu. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 12 cm, Š: 29 cm, D: 12,5 cm, Inv. br.: DVT - 1973

22. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA“

Fragment horizontalne grede križa „češkog prozora“ tipa A. Horizontalne greda pokazuje skošenje gornje površine koje završava zaobljenjem, uz kojega se s donje strane sljubio jedan manji torus. Ovakvu nesimetričnost horizontalne grede Z. Horvat veže uz početke izrade „čeških prozora“. Sa stražnje strane nema pravokutnog izbočenja, kakvo nalazimo na većini prozora ovog tipa. Izgleda kao da je dio istog prozora kao i kat. br. 21, ali je u puno boljem stanju.
Nesimetričnu profilaciju horizonatalne grede nalazimo i na Vrbovcu, Gariću i Čazmi, a isto je bilo i na prozorima dvora u Budimu. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 12 cm, Š: 30,5 cm, D: 14 cm, Inv. br.: DVT - 1974

23. FRAGMENT „ČEŠKOG PROZORA“

Fragment horizontalne grede „češkog prozora“ tipa A. Radi se o vrlo malom elementu, koji sačinjava upravo element dva sljubljena torusa od kojih je središnji nešto veći od bočnih, karakterističan za ovaj tip prozora.
Ovaj fragment odgovara „češkim prozorima“ tipa A, koji se nalaze na istočnom i dijelu sjevernog pročelja palasa. Torusi na šprljcima javljaju se i na „češkim prozorima“ Garića, Vrbovca, te na fragmentima iz Starog grada u Varaždinu. Srodni su im i primjerci s Medvedgrada, te Sokolca u Brinju. Iako sve ove profilacije prozora sadrže toruse, njihov raspored i oblikovanje niti u jednom primjeru nisu isti. Tri torusa na šprljku prozora javljaju se, koliko mi je poznato, samo na prozorima Velikog Tabora. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: kasna gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 8 cm, Š: 7,5 cm, D: 7,5 cm, Inv. br.: DVT - 1975

24. FRAGMENT DOPROZORNIKA

Fragment jednostavnog doprozornika, bez ukrasa s vanjske strane. Utori za zatvaranje prozora nalaze se s vanjske i unutarnje strane, a vjerojatno se zatvarao jednim prozorskim krilom.
Ovakvi jednostavni prozori, kroz dulje razdoblje ne mijenjaju svoje oblikovanje. Srodan je nekim profilacijama prozora 14. st., kao što su oni s pavlinskog samostana u Petrovoj gori ili branič-kule Čaklovca. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: gotika, 15. st., DIMENZIJE: V: 18,5 cm, Š: 18 cm, D: 25,5 cm, Inv. br.: DVT - 1976

ARHITEKTONSKA PLASTIKA - OSTALO

25. FRAGMENT ARHITEKTONSKE PLASTIKE (STUP ?)

Fragment osmerokutnog stupa (?), nepoznate namjene i originalnog smještaja. Unatoč tome što dužine svih stranica nisu jednake, pokazuje pravilnost izrade. Fine je obrade, s manjim oštećenjima nastalim tokom vremena.
Stupovi su česti u srednjovjekovnim utvrdama, a primjere onih s osmerokutnim presjekom nalazimo primjerice u utvrdama Ozlju, Zrinu, Medvedgradu, Grebengradu i Ružici. Ovi primjeri datirani su uglavnom u period od druge polovice 15. st. pa do 1500. godine. VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: druga polovica 15. st. (?), DIMENZIJE: V: 32 cm, Š: 37,5 cm, D: 38,5 cm, Inv. br.: DVT - 1977

26. FRAGMENT ARHITEKTONSKE PLASTIKE

Fragment arhitektonske plastike nepoznate namjene. Sastavljen od tri, nakon čišćenja, spojena dijela. Ima oblik kvadra, sa pravilnim udubljenjem u obliku slova „U“ koje se proteže do polovice okomitog presjeka. Prema obliku mogla bi biti riječ o kanalici

ili elementu koji je služio za odvodnju. No, prema finoći obrade i relativno dobroj očuvanosti možda je bila riječ i o donjem dijelu strijelnice.
Ukoliko se radilo o strijelnici nalazimo niz komparativnih primjera na austrijskim gradovima, kao što su primjerice Drosendorf ili Schachenstein (oko 1470.), VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 22 cm, Š: 33 cm, D: 43 cm, Inv. br.: DVT - 1978

27. FRAGMENT ARHITEKTONSKE PLASTIKE
Fragment arhitektonske plastike nepoznate namjene, pronađen u puškarnici kule B. Fragment je izduženog oblika s pravilnim udubljenjem u obliku slova „U“ koje se proteže po okomitom presjeku. Prema obliku mogla bi biti riječ o kanalici ili elementu koji je služio za odvodnju. No, prema finoći obrade i relativno dobroj očuvanosti možda je bila riječ i o donjem dijelu strijelnice.
Ukoliko se radilo o strijelnici nalazimo niz komparativnih primjera na austrijskim gradovima, kao što su primjerice Drosendorf ili Schachenstein (oko 1470.), VRSTA KAMENA: pješčenjak, DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 23 cm, Š: 33 cm, D: 73,5 cm, Inv. br.: DVT - 1979

28. MLINSKI KAMEN
Okrugli mlinski kamen. U sredini ima otvor promjera 9 cm. Budući da spada u predmete vezane uz gospodarsku namjenu, ne podliježe izrazitijim stilskim promjenama, tako da ga se može datirati u širi period od srednjega vijeka do novijeg doba.
Vjerojatno dio istog žrvnja kao i kat. br. 29. U srednjovjekovnim utvrdama česti su nalazi žrvnjeva manjih dimenzija, koji svjedoče o razvijenim gospodarstvima na tim gradovima. Očigledno je tako bilo i u Velikom Taboru. VRSTA KAMENA: pješčenjak (?), DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 18 cm, promjer: 66 cm, promjer središnjeg otvora: 9 cm, Inv. br.: DVT – 1980

29. FRAGMENT MLINSKOG KAMENA
Fragment okruglog mlinskog kamena. U sredini vidljivi tragovi kružnog otvora. Budući da spada u predmete vezane uz gospodarsku namjenu, ne podliježe izrazitijim stilskim promjenama, tako da ga se može datirati u širi period od srednjega vijeka pa do novijeg doba. Vjerojatno dio istog žrvnja kao i kat. br. 28. U srednjovjekovnim utvrdama česti su nalazi žrvnjeva manjih dimenzija, koji svjedoče o razvijenim gospodarstvima na tim gradovima. Očigledno je tako bilo i u Velikom Taboru. VRSTA KAMENA: pješčenjak (?), DATACIJA: ?, DIMENZIJE: V: 18 cm, Š: 63,5 cm, D: 36 cm, Inv. br.: DVT - 1981

II.MAČEVI

30. LOVAČKI MAČ
Lovački mač koji se sastoji od jednobridog sječiva i asimetričnog balčaka čija je metalna glavica izdužena u obliku ptičje glave. Na metalnom balčaku nedostaje obloga koja je bila pričvršćena s 5 čavlića. Na križnici ovog mača, ravno položenih krakova nalazi se izvijeni jezičac za pariranje. Datacija: kraj 15.-16. st. ?, Provenijencija: Srednja Europa, Duljina mača: 87,7 cm, Dužina oštrice 68,5 cm, Duljina trna: 17,2, Inv. br.: DVT – 1286, Lit.: Šercer, 1980., 16.

31. MAČ
Mač s balčakom križnog oblika. Glavica je diskolikog oblika s naglašenim konusnim brušenim stranicama, nasađena na trn sječiva, tako da taj prolazi kroz nju i izbija na gornjem obodu glavice, u piramidalnom zatupljenom obliku. Križnica je ravno pruženih krakova četvrtastog presjeka. Dvosjeklo sječivo je sačuvano skoro u cjelosti. Žlijeb je dobro izražen , započinje već na trnu i vidljivo teče do nešto iznad polovice duljine sječiva. Sječivo: Oakeshott XII A (1100./1150.-1400.), Glavica : Oakeshott tip I (1180./1200. – 1500.), Križnica: Oakeshott stil 1 I 1A, (od 11.-16.st.), Datacija: 1250. – 1300.g., Provenijencija: Srednja ili južna Njemačka (Passauški

radionički krug); Duljina mača: 114 cm, Duljina sječiva: 92,5 cm, Duljina trna: 16,5 cm, Inv. br.: DVT – 1655.

32) MAČ

Mač s balčakom križnog oblika. Glavica je diskolikog oblika s konusnim brušenim stranicama, nasađena na trn sječiva tako da ovaj kroz nju prolazi ali ne probija kroz gornji obod glavice. Križnica je ravno pruženih krakova, četvrtastog presjeka. Sječivo je ravno, dvosjeklo u presjeku šesterostrano. Na sječivu bliže križnici tauširan je znak u obliku pokaznice (monstrance) a na početku druge trećine nalazi se znak – biskupski štap. Sječivo: Oakesott tip XVII (1335. – 1425. i do u 16.st.), Glavica: Oakeshott tip I (1180.1200. – 1500.), Križnica: Oakeshott stil 1 I 1A, (od 11.-16.st.); Duljina mača: 110,5 cm, Duljina sječiva : 87,5 cm, Duljina trna: Inv. br. : DVT – 1982;

III. RAZNO

33) ZEMLJOVID HRVATSKE

Zemljovid Hrvatskes upisanim toponimom Goricza**,** iz knjige Johann Weikhard Valvasor: Die Ehre des Herzogthums Crein, Laybach-Nürnberg 1689. IV Theil; 2. izdanje, Rudolfswerth, 1877.-1879., bakrorez, Kajkaviana.

34) RAZGLEDNICA VELIKOG TABORA

Crno-bijela razglednica na kojoj je zabilježen i drugi naziv za Veliki Tabor – Vingrad. Naklada Glasnika Majke Božje Vinagorske, Datacija: sredina 20. st. , dim.: 8,9 x 14,1 cm, **DVT – 67**

35) PRIPOVIJEST VERONIKA IZ DESENICAH

Ova je pripovijest objavljivana je u Danici Ilirskoj od br. 30 – br. 34, 1838., Danica Ilirska, prilog uz Ilirske narodne novine, Nakladnik: Ljudevit Gaj; Reprint izdanje Liber Croaticus, Zagreb, 1970. Knjižnica A. Mihanović, Klanjec

IV. ARHEOLOŠKI NALAZI

KASNOGOTIČKE KERAMIČKE ČAŠE I NEKI PRIMJERI STOLNE KERAMIKE

1. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE; izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – bijele, crne i narančaste boje. Površina tamnosiva, presjek smeđecrvenkast. Dno/rub noge ukrašeno je motivom niza uspravnih linija između rozete upisana u kvadrat) izvedenih kotačićem; vis. 5,5 cm, šir. trbuha 6,4 cm, pr. dna 4,5 cm, deb. 4 mm; VT´06, PR 2, □ 9, SJ 4, N 165.

2. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – čestica bijele i crne boje. Površina tamnosiva, presjek smeđe svijetlosiv. Dno/rub noge ukrašeno je s dvije vodoravno urezane linije; vis. 4,5 cm, šir. 4,6 cm, pr. dna 4,8 cm, deb. 3 mm; DVT´08, kula D, S - A, □ 1-2, SJ 4/5.

3. KERAMIČKA POSUDA (VRČ?)

Naglašenog trbuha (rub nedostaje), izrađen od srednje grube gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa. Površina žuto oker boje, presjek sivi. Dno/rub noge ukrašeno je urezanim kosim zarezima, a rame posude ukrašeno je vodoravno žlijebljenim linijama između kojih su urezane valovite linije i zarezi; vis. 8,9 cm, šir. trbuha 4 cm, pr. dna 4,8 cm, deb. 4 mm; VT´95, S -3.

4. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – čestica bijele i crne boje. Površina tamno oker, presjek sivi. Dno/rub noge je ukrašeno kotačićem; vis. 4,4 cm, šir. 4,6 cm, pr. stope 5,5 cm, deb. 6 mm; DVT´08, kula D, S - A, □ 1-2, SJ 4/5.

5. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE NA NOZI

Izrađen od fine dobro ispečene srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – kremena i pijeska. Površina oker, presjek sivi. Dno/rub noge je ukrašeno s dvije vodoravno urezane linije između kojih su utisnuti zarezi; vis. 6 cm, šir. 6,5 cm, pr. stope 6,7 cm, deb. 7 mm; DVT´08, PROLAZ.

6. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE NA NOZI

Izrađen od fine dobro ispečene srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – kremena i pijeska. Površina oker narančasta, presjek oker narančasti. Dno/rub noge je ukrašeno urezima; vis. 6,2 cm, šir. 6,2 cm, pr. stope 7,1 cm, deb. 5 mm; DVT´06, SJ. ZID, SJ 002.

7. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE NA NOZI

Izrađen od fine dobro ispečene srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – kremena i pijeska. Površina oker i presjek iste boje kao površina. Dno/rub noge je ukrašeno kotačićem; vis. 7,3 cm, šir. 3,8 cm, pr. stope 5,5 cm, deb. 4 mm; DVT´06, SJ. ZID, SJ 002.

8. ULOMAK DNA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama čestica pijeska i čestica bijele boje, površina crvena, unutrašnjost oker smeđa, presjek tamnosivi; ukras žlijebljenjem vodoravnih linija (kanelura) po tijelu; vis. 9 cm, pr. dna 5 cm, deb. 4-5 mm; DVT´09, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 2.

9. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od srednje grube dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i čestica bijele, crne i smeđe boje. Vanjska površina smeđe boje, unutrašnjost tamnosive boje, presjek sivi. Ukras bojanjem crvene boje po površini čitavog ulomka; vis. 5 cm, šir. 4,2 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 058, r.d. 12.

10. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina oker, presjek siv. Dno/rub noge je ukrašeno motivom niza vodoravno urezanih valovitih linija; vis. 9,8 cm, šir. 8,3 cm, pr. dna 7,3 cm, deb. 5 mm; DVT 194. (Škiljan 2007, 83, kat. 32)

11. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – sporadično samljevenog crijepa (pijeska?) i čestica bijele boje. Površina smeđa, presjek tamnosivi. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 6 cm, pr. dna 4,3 cm, deb. 3 mm; DVT´09, K-A, S – A, kvadrant 4, SJ 003, 4.r.d.

12. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina smeđa, presjek sivi. Ukras urezanih vodoravnih valovitih linija; vis. 7,6 cm, pr. dna 5,9 cm, deb. 5 mm; DVT´09, K-A, S-A, kvadrant 4, SJ 003.

13. A. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina narančasta, presjek iste boje kao površina. Ukras urezanih vodoravnih valovitih linija; vis. 6 cm, šir. 4,7 cm, deb. 6 mm; VT´98, kolnica, b. A-F/2-6.

13. B. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina narančasta, presjek iste boje kao površina. Ukras urezanih vodoravnih valovitih linija; vis. 3,4 cm, šir. 3,9 cm, deb. 4 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/b, kvadrant 1, SJ 19.

14. A. ULOMAK OTVORA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od srednje grube dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa pijeska, te čestica bijele i crne boje. Površina žute boje, unutrašnja površina je sivo-mrljasta, presjek tamnosivi. Ukras izveden kaneliranim linijama; vis. 4,8 cm, šir. 9 cm, deb. 4 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 058, r.d. 12.

14. B. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od srednje grube dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i čestica bijele, crne boje. Površina žute boje, unutrašnja površina sivo-mrljasta, presjek tamno sivi. Ukras izveden kaneliranim linijama; vis. 4,9 cm, šir. 7 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 058, r.d. 12.

15. A. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama pijeska i čestica tamnosmeđe i bijele boje. Površina smeđa, presjek tamnosivi. Ukras izveden plitkim kaneliranim linijama; vis. 7,8 cm, pr. dna 7,6 cm, deb. 6 mm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 2, SJ 055.

15.B. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama pijeska i čestica bijele boje. Površina smeđa, presjek tamnosivi. Ukras izveden plitkim kaneliranim linijama i urezivanjem kosih zareza; vis. 6,6 cm, šir. 4,8 cm, deb. 5 mm; DVT´09, KULA B, S – A, kvadrant 1, SJ 021.

16. KERAMIČKA ČAŠA (DNO NEDOSTAJE)
Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina narančasto crvena, presjek sive boje s primjesama pijeska i čestica crne i bijele boje. Ukras motivom rozeta, trokuta i polukruga ispunjenih mrežastim motivom; vis. 14 cm, šir. otvora 10,5 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S –B, kvadrant 1, 6 r.d.; 2X RUSTIK, S – A, kvadrant 2, SJ 003.

17. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina narančasto crvena, presjek sive boje s primjesama pijeska i čestica crne i bijele. Ukras mrežastim motivom izveden kotačićem; vis. 4 cm, pr. dna 5,4 cm, deb. 5 mm; DVT´09, KULA A, S –A, kvadrant 4, SJ 003, 4. r.d.

18. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – kremena i pijeska i čestica samljevenog crijepa. Površina smeđe-oker i presjek tamnosivi. Dno/rub noge ukrašeno je urezivanjem niza zareza; vis. 3,3 cm, šir. 4,5 cm, deb. 6 mm; VT´95, SJ. PROSTORIJA, kvadrant C-14.

19. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene srednje grube gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – kremena, pijeska i čestica samljevenog crijepa. Površina smeđe-oker i presjek iste boje kao površina. Rub dna ukrašen s dva vodoravna niza zareza izvedenih utiskivanjem tupog predmeta; vis. 2,6 cm, šir. 4,5 cm, deb. 5 mm; VT´98, SJ. PROSTORIJA.

20. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i čestica bijele i crne boje. Površina svijetle oker boje, presjek svijetlosivi. Ukras motiva cvijeta (osmerolatičaste rozete) izveden bojanjem smeđecrvenom bojom; vis. 6,5 cm, šir. dna. 5,8 cm, deb. 3,5 mm; VT´95, sonda V, kvadrant A-E/8-9.

21. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina oker, presjek iste boje površine. Ukras okomitih blago nakošenih linija izvedenih bojanjem crvenom bojom; vis. 4,5 cm, pr. dna 4,4 cm, deb. 3 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, 7 .r.d.

22. KERAMIČKA ČAŠA (DNO NEDOSTAJE)
Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa: samljevena crijepa, te čestica bijele i crne boje Površina smeđe, a presjek sive boje. Ukras žlijebljenjem vodoravnih linija (kanelura) duž čitavog tijela čaše; vis. 9,9 cm, šir. otvora 12 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 2, SJ 058, 12 r.d.

23. ULOMAK DNA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina smeđe oker,a presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 11,5 cm, šir. 7,5 cm, deb. 6 mm; DVT´09, RUSTIK, S - A/B, SJ 50, kvadrant 2.

24. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina oker, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 5,3 cm, šir. 5,2 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 3, SJ 005/006.

25. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina oker, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 7 cm, šir. 5,2 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S – B, kvadrant 1, 5-6 r.d.

26. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline sa sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina oker, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 5,5 cm, šir. 5 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 1, 7 r.d..

27. KERAMIČKA ČAŠA (DNO NEDOSTAJE)
Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 7,8 cm, šir. otvora 8,1 cm; DVT´09, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 2, SJ 003, 2. r.d.

28. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 6,7 cm, šir. 5,4 cm, pr. dna 5,4 cm, deb.5 mm; DVT 195. (Škiljan 2007, 83, kat. 33).

29. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 6,8 cm, šir. 5,5 cm, pr. dna 5,7 cm, deb. 5 mm; DVT 1026. (Škiljan 2007, 83, kat. 34).

30. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline sa primjesama neplastičnih smjesa. Površina smeđa, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića, nemarno urezane okomite linije duž noge čaše; vis. 7,3 cm, pr. dna 5,5 cm, deb. 5 mm.

31. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fino pročišćene gline sa sitnim primjesama neplastičnih smjesa – pijeska i sporadično čestica crne boje. Površina svijetle oker boje, presjek svijetlosivi. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 6,1 cm, pr. dna. 5 cm, deb. 5 mm; DVT´06, SJ. ZID, KONTRFOR, šuta.

32. KERAMIČKA ČAŠA
Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa.

Površina smeđe-narančasta, presjek tamnosivi. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 12,1 cm, šir. otvora 9,1 cm, pr. dna 6,2 cm, deb. 4 mm; DVT´09; RUSTIK, S – B, kvadrant 2, SJ 003, 2 r.d.

33. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina smeđe-narančasta, presjek tamnosive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 6,3 cm, šir. otvora 9 cm; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 2.

34. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – sporadično samljevenog crijepa i pijeska?. Površina smeđe-narančasta, presjek tamnosive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice. Razaznaje se otisak prsta lončara; vis. 6,5 cm, pr. dna 5,6 cm, deb. 4 mm; DVT´09, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 2.

35. KERAMIČKA ČAŠA

Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina crveno-oker, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 10,2 cm, šir. otvora 6,8 cm, pr. dna 5,2 cm, deb. 3-4 mm; DVT 1266; RUSTIK, S – A, kvadrant 3, SJ 003.

36. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina oker, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 8 cm, šir. 5,5 cm, pr. dna 5,1 cm, deb. 4 mm; DVT 1265; RUSTIK, S – A, kvadrant 3, SJ 003.

37. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina oker, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 7,9 cm, šir. 5,5 cm, pr. dna 5,4 cm; Pov. nalaz.

38. KERAMIČKA ČAŠA

Izrađena od fine dobro ispečene gline. Površina sive boje, presjek smeđe-crvenkast. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 10,9 cm, šir. otvora 8,2 cm, pr. dna 5,5 cm, deb. 5 mm; DVT 1276; DVT´08, RUSTIK, S – A, kvadrant 3, SJ 003.

39. KERAMIČKA ČAŠA

Izrađena od fine dobro ispečene gline. Površina oker smeđa, presjek sive boje. Ukras izveden žigosanjem križića i niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 10,5 cm, pr. dna 5,9 cm, deb. 4 mm; DVT 1264; RUSTIK, S – A, kvadrant 3, SJ 003.

40. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline sa sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?). Površina oker-narančasta, presjek sive boje, na vanjskoj površini vidljivi tragovi gorenja i nemarnih ureza. Ukras žigosanjem niza štapića i polu-rozeta; vis. 5,5 cm, pr. dna 5,5 cm, deb. 4 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 3.

41. KERAMIČKA ČAŠA

Izrađena od fine dobro ispečene gline. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 12 cm, šir. otvora 9 cm, pr. dna 5,6 cm, deb. 4 mm; DVT 1277; DVT´08, RUSTIK, S – A, kvadrant 3, SJ 003.

42. KERAMIČKA ČAŠA

Izrađena od fine dobro ispečene gline. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza štapića i rozeta; vis. 10,6 cm, šir. otvora 7 cm, pr. dna 5,4 cm, deb. 4 mm; DVT 1267; DVT 08, RUSTIK, S - 0, kvadrant 1, SJ 003, 4. r. d.

43. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza ro-

zeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 14,3 cm, šir. otvora 8 cm, pr. dna 6,4 cm, deb. 5 mm; DVT 1028; VT´98, K-O, b A-E/1-3; VT 98, K-A, b A/2. (Škiljan 2007, 83, kat. 36)

44. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 11 cm, šir. otvora 7,5 cm, pr. dna 4,5 cm, deb. 4 mm; DVT 1183; VT´95, sonda V, kvadrant A – F/ 8 – 9. (Škiljan 2007, 83, kat. 30)

45. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 5,2 cm, šir. otvora 6,1 cm, deb. 5 mm ; DVT 1027; VT´98, K – A, b – 5/ 1 – 2. (Škiljan 2007, 83, kat. 35)

46. ULOMAK RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?), čestica tamnije boje i sporadično samljevenog crijepa. Površina oker-žuta, presjek iste boje površine. žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 7 cm, šir. 6,9 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, 7 r.d.

47. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – samljevenog crijepa, čestica bijele i crne boje i pijeska. Površina smeđa, unutrašnjost crne boje uslijed sekundarnog gorenja, presjek tamnosivi. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis. 7,7 cm, pr. dna 6,5 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2.; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 1, SJ 062.

48. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline sa sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?, sporadično čestica tamnije boje). Površina oker žuta, presjek svijetlosivi. žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice; vis.4,2 cm, šir. 4,9 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, SJ 003.

49. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina oker narančasta, presjek iste boje kao površina i djelomice svijetlosiv. Ukras žigosanjem niza okomitih štapića i niza rozeta; vis. 3 cm, šir. 3,1 cm, deb. 2 mm; DVT´09, K-B, S-A/B, kvadrant 2, SJ 021.

50. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice i trokutaste girlande; vis. 11 cm, šir. 7 cm, pr. dna 5,4 cm, deb. 4 mm; DVT 193. (Škiljan 2007, 83, kat. 31)

51. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?). Površina svijetlo oker žute boje, presjek boje površine. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv niza rombova i slova X; vis. 4 cm, pr. otvora 9 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-B, kvadrant 1, SJ 049; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 3.

52. POVRŠINA SMEĐE CIGLASTE BOJE

Presjek boje površine i djelomice sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv niza rombova i slova X; vis. 4,8 cm, šir. 5,3 cm, deb. 4 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

53. A. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?). Površina

svijetlo oker narančaste boje, presjek sivi. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića koji tvore motiv niza rombova; vis. 3,5 cm, šir. 3,9 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-A, kvadrant 1, SJ 049.

53. B. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?). Površina svijetlo oker narančasta, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića i trokutaste girlande izvedene utiskivanjem češljastim predmetom, vidljiv otisak prsta lončara; vis. 5,3 cm, šir. 4,5 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

54. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline sa sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?). Površina svijetlo oker narančaste boje, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 5,2 cm, pr. stope 6 cm, deb. 5 mm; VT´98, K-A, b. 1/a.

55. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline sa sitnim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i čestica bijele i crne boje i sporadično samljevenoga crijepa. Površina smeđe crvenkaste boje, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice i trokutaste girlande izvedene utiskivanjem češljastim predmetom; vis. 6,2 cm, šir. 4,2 cm, deb. 4 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

56. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina oker narančasta, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta; vis. 4,3 cm, šir. 3,6 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

57. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina crvena, presjek sivi. Ukras žigosanjem niza koncentričnih krugova; vis. 7 cm, šir. 4,6 cm, deb 3,5 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

58. KERAMIČKA ČAŠA (DNO NEDOSTAJE)

Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina narančasta, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv u obliku jelove grančice i žigsanjem niza koncentričnih krugova; vis. 10,3 cm, šir. otvora 8,5 cm, deb. 3 mm; DVT´09, RUSTIK, S –B, kvadrant 1; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 1, SJ 003; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 050.

59. ULOMAK RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa: pijeska, čestica tamnije boje i sporadično samljevenog crijepa. Površina narančasta, presjek iste boje kao površina. Ukras kombinacija kotačića, bojanja ruba vodoravnom linijom crvenom bojom i žigosanje niza koncentričnih krugova. Ulomak se spaja s dijelom *čaše tipa Celje* otkrivene tijekom istraživanja južne polukružne kule dvorca; vis. 7,3 cm, šir. 4,9 cm, deb. 4 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, 7 r.d.; DVT 09, RUSTIK, S – B, kvadrant 1, SJ 049.

60. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – pijeska, čestica tamnije i bijele boje. Površina oker, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza štapića i žigosanjem niza koncentričnih krugova ; vis. 3,2 cm, šir. 3,8 cm, deb. 2-3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 1-2, SJ 004/5.

61. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa: pijeska, čestica crne i bijele boje. Površina oker narančasta, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza žigova u obliku horizontalno položenog slova V koji tvore motiv jelove

grančice i utiskivanjem niza rombova predmetom s precizno oblikovanim piramidalnim završetkom; vis. 4,3 cm, šir. 3,8 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 1, SJ 019, 7. r.d.

62. ULOMAK KERAMIČKE POSUDE

Izrađen od fino pročišćene gline. Površina oker i presjek narančaste boje. Ukras izveden urezivanjem zareza; vis. 3,2 cm, šir. 2,7 cm, deb. 4 mm; pov. nalaz.

63. KERAMIČKA ČAŠA

Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina siva, presjek smeđe crvenkast. Ukras žigosanjem niza kvadrata ispunjenog s mrežastim motivom; vis. 10,5 cm, šir. otvora 7 cm, pr. dna 7 cm; DVT´09; KULA B, S – A, kvadrant 1, SJ 021.

64. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina oker svijetlosmeđa, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza jelovih grančica; vis. 3,1 cm, šir. 2,6 cm, deb 4 mm; VT´98, kolnica, b. A-G/2-6.

65. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od srednje grube dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i čestica bijele, crne i smeđe boje. Površina smeđe boje, presjek sivi. Ukras izveden vodoravnim linijama kanelurama i bojanjem čitave površine ulomka crvenom bojom; vis. 2,2 cm, šir. 3,3 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 058, 12.r.d.

66. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od dobro pročišćene gline. Površina žute boje i presjek iste boje kao površina. Ukras niza štapića utisnutih češljastim predmetom; vis. 2,8 cm, šir. 3,5 cm, deb. 2,5 mm; VT´98, S – 5, b. A/1,2.

67. KERAMIČKA ČAŠA (DNO NEDOSTAJE)

Izrađena od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa crne i bijele boje. Površina narančasto oker, presjek iste boje kao i površina. Ukras kotačićem; vis. 10,2 cm, šir. otvora 14 cm, širina dna 8,8, deb. 4 mm; DVT´09, SJ. PRIGRADNJA, S – A, kvadrant 1, SJ 001.

68. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE POSUDE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?). Površina narančasta, presjek iste boje kao površina, na dijelovima svijetlosive boje. Ukras kotačićem; vis. 7,8 cm, pr. dna 6 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

69. ULOMCI RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (sporadično česticama tamne boje). Površina narančasta, presjek iste boje kao površina. Ukras kotačićem; vis. 7,5 cm, šir. 7 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S – B, kvadrant 3; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 1,7 r.d.; DVT´08, RUSTIK, S – B, kvadrant 1, 6. r.d.

70. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline. Površina svijetlo oker žuta, presjek iste boje kao površina. Ukras kotačićem; vis. 3,4 cm, šir. 3,7 cm, deb. 3-4 mm; DVT´06, kvadrant 1, PR 2, SJ 004, N 156.

71. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline. Površina oker, presjek iste boje površine. Ukras kotačićem; vis. 3,5 cm, šir. 3,6 cm, deb. 6 mm; VT´98, S – 3, SJ 97.

72. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline. Površina oker, presjek iste boje površine. Ukras kotačićem.; vis. 4,5 cm, šir. 3,5 cm, deb. 8 mm; DVT 06, PR – 2, kvadrant 1, N 155, SJ 004.

73. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim primjesama čestica kremena i čestica crne boje. Površina narančaste i presjek iste boje. Ukras kotačićem. vis. 3,5 cm, šir. 3,2 cm, deb. 3 mm; VT´98, P. E, b. A – D/1 - 3.

74. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska?) i čestica bijele boje. Vanjska površina smeđe oker boje, presjek sivi. Dno je ukrašeno kotačićem; vis. 4 cm, šir. dna 5,2 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

75. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline. Površina oker siva, presjek iste boje površine. Ukras urezivanjem vodoravnih valovitih linija; vis. 3,8 cm, šir. 4,7 cm, deb. 5 mm; DVT´08, KULA A, S-B, kvadrant 5, SJ 002.

76. ULOMAK KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od srednje grube dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa. Površina svijetlo oker siva, presjek iste boje kao površina. Ukras urezivanjem vodoravnih valovitih linija; vis. 6 cm, šir. 4,7 cm, deb. 6 mm; DVT´09, K-A, S-A, kvadrant 4.

77. ULOMAK RUBA ČAŠE

Izrađen od vrlo fine gline. Površina i presjek bijele boje; vis. 4 cm, šir. 2,8 cm, deb. 4 mm; DVT´08, RUSTIK, S – A, kvadrant 1, SJ 41/42.

78. ULOMAK RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – pijeska i sporadično čestica crne boje (do 1 mm veličine). Površina svijetlo oker boje, presjek svijetlosivi. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice i urezivanjem kosih zareza; vis. 8 cm, šir. otvora 11 cm, deb. 3,5 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, SJ 003, 4. r.d; DVT´09, RUSTIK, S-A/B, SJ 058.

79. ULOMAK RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fino pročišćene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – pijeska i sporadično čestica crne i bijele boje. Površina svijetlosmeđe boje, presjek sivi. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 5 cm, šir. 5,4 cm, deb. 4 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, SJ 003, 4. r.d; DVT´09, RUSTIK, S-A/B, SJ 058.

80. ULOMAK RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska ?). Površina oker svijetlosmeđa, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 5,7 cm, šir. 8,4 cm, deb. 4 mm; DVT´05, slučajni nalaz ispred današnjih sanitarija.

81. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska ?), sasvim sporadično bijelih i tamnih čestica. Površina oker ružičasta, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 6,5 cm, šir. 5,6 cm, deb. 3,5 mm; VT´98, prostorija E, b. A-E/5-8.

82. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska ?), sasvim sporadično tamnijih čestica. Površina oker narančasta, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza štapića; vis. 5 cm, šir. 4 cm, deb. 5 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 3.

83. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa (pijeska ?), sasvim sporadično tamnijih čestica. Površina oker narančasto ružičasta, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 4,4 cm, šir. 2,9 cm, deb. 4,5 mm; DVT´09, SJ. PRIGRADNJA, S-A, kvadrant 1, SJ 002.

84. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i čestica bijele i tamnije boje. Površina svjetlo oker boje, presjek oker sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta; vis. 2,1 cm, šir. 3 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 1, SJ 003.

85. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele i tamne boje. Površina oker boje, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem nizai štapića i niza rozeta; vis. 2,9 cm, šir. 5,4 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

86. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?). Površina oker narančaste boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore oblik jelove grančice; vis. 3,8 cm, šir. 4,4 cm, deb. 3 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3.

87. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele i tamnije boje. Površina oker svijetlosmeđe boje, unutrašnjost sa sitnim tamnijim mrljicama, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta i niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 5,6 cm, šir. 3,9 cm, deb. 4 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 3.

88. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline sa sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele boje. Površina oker svijetlosmeđe boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 4,2 cm, šir. 3,6 cm, deb. 3 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 002, 2 r.d.

89. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele i tamnije boje. Površina svijetle oker boje, presjek sivi. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 3,9 cm, šir. 3,7 cm, deb. 1-2 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, SJ 003.

90. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele boje i pijeska. Površina oker boje, unutrašnjost sa svijetlosmeđim mrljicama, presjek iste boje kao površina i djelomično siv. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 4,4 cm, šir. 4,6 cm, deb. 2-3 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 3, 7 r.d.

91. ULOMAK RUBA I DIJELA TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele boje, samljevenog crijepa i pijeska. Površina oker svijetlosmeđe boje, presjek iste sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 5 cm, šir. 6,6 cm, deb. 3-4 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 3, SJ 005/006.

92. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele boje i pijeska. Površina oker ružičaste boje, presjek iste boje kao površina. Ukras kotačićem, žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 3,2 cm, šir. 2,9 cm,

deb. 3 mm; VT 98, KOLNICA, b. A-F/ 2-6.

93. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa - pijeska. Površina oker boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta; vis. 2,8 cm, šir. 5,6 cm, deb. 2 mm; VT´98, KOLNICA, b. A-C/2-6.

94. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sporadičnim sitnim česticama neplastičnih smjesa tamne boje. Površina oker svijetlosmeđe boje djelomično s mrljama malo tamnije nijanse, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 4,8 cm, šir. 6,2 cm, deb. 2-3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

95. ULOMAK RUBA I TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim česticama neplastičnih smjesa bijele boje. Površina oker boje, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 4,7 cm, šir. 6,6 cm, deb. 2-3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 1; DVT 09, RUSTIK, S –B, kvadrant 1, 8 r.d.

96. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica tamnije boje. Površina oker ružičaste boje, presjek svijetlosiv. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 3,9 cm, šir. 3,1 cm, deb. 5 mm; VT´98, P. E, b. E-H/1-3.

97. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele boje. Površina smeđe boje, unutrašnja površina s tamnijim smeđim mrljama, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 4,2 cm, šir. 2,4 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK..

98. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i sporadično čestica tamne i bijele boje. Površina oker svijetlosmeđe boje, presjek svjetlije oker boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 4,2 cm, šir. 4 cm, deb. 3 mm; DVT´09, RUSTIK.

99. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele i tamne boje. Površina oker boje, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 3 cm, šir. 5,3 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

100. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele i smeđe boje. Površina oker boje, presjek sive boje, na rubovima ružičaste boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 4,4 cm, šir. 1,1 cm, deb. 5 mm; DVT´09, RUSTIK, SJ 061.

101. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele boje. Površina oker svijetlosmeđe boje, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i štapića; vis. 3 cm, šir. 3,2 cm, deb. 3 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A/B, kvadrant 3.

102. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE

Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?), samljevenog crijepa i čestica bijele i crne boje. Površina svjetlo oker boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 3,5 cm, šir. 4,8 cm, deb. 2-3 mm; VT 98, KULA A, b. C/ 1-2.

103. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele boje. Površina oker boje, presjek svijetlosive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 2,9 cm, šir. 3,9 cm, deb. 2 mm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 3, SJ 003.

104. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s primjesama neplastičnih smjesa bijelih čestica. Površina smeđe ciglaste boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 3,7 cm, šir. 4,6 cm, deb. 2 mm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 1, SJ 019.

105. ULOMAK DNA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i česticama bijele boje i sporadično smeđe boje. Površina svijetlo oker boje, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 6,5 cm, šir. 5,4 cm, deb. 4-5 mm; VT´98, S.P., b. e/4-6.

106. ULOMAK RUBA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska (?) i čestica bijele boje. Površina svijetlo oker boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta; vis. 2,6 cm, šir. 2,6 cm, deb. 2 mm; VT´98, KOLNICA, b. A – C/ 2-6.

107. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa sitnih čestica tamnije bijele boje. Površina oker narančaste boje, presjek iste boje kao površina. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića; vis. 2,4 cm, šir. 6,1 cm, deb. 2 mm; Pov. nalaz.

108. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim primjesama neplastičnih smjesa pijeska i sporadičnih čestica tamnije boje. Površina oker boje, presjek sive boje. Ukras žigosanjem niza rozeta i žigosanjem niza štapića koji tvore motiv jelove grančice; vis. 3,7 cm, šir. 4,6 cm, deb. 3-4 mm; DVT´08, KULA A, S-A, kvadrant 4, 3 r.d.

109. ULOMAK TIJELA KERAMIČKE ČAŠE
Izrađen od fine dobro ispečene gline s vidljivim sitnim primjesama neplastičnih smjesa – pijeska i čestica bijele i crne boje. Unutrašnja površina siva, presjek iste boje kao unutrašnja površina, izvana zeleno glaziran. Ukras izveden plastičnom bradavicom u obliku rozete okružene motivom užeta; vis. 3,1 cm, šir. 4,9 cm, deb. 3 mm; površinski nalaz.

110. A I B. ULOMCI POSUDE TIPA *MUDRIJAŠ*
Izrađeni od fine dobro ispečene gline. Površina oker žuta, presjek iste boje površine. Ukras žigosanjem motiva rozeta i utiskivanjem motiva štapića (češljastim predmetom?); vis. 5,9 cm, šir. 4,5 cm, deb. 4 mm; vis. 5,4 cm, šir. 7,2 cm, deb. 4 mm.

111. REKONSTRUIRANI MAJOLIČKI VRČ NA NOZI
Vis. 20,5 cm, šir. otvora 11,3 cm, šir. 15,5 cm, deb. 5 mm DVT´08, RUSTIK, S A/B, kvadrant 0, SJ 020; DVT 1768.

112. A, B, C I D. ULOMCI MAJOLIČKOG VRČA
Plavoslikani ukrasni motiv tipa *a ciuffo* i okvirom medaljona tipa *a scaletta* na bijeloj pozadini; (vis. 8 cm, šir. 10,5 cm, deb. 5 mm; vis. 8 cm, šir. 5 cm, deb. 5 mm; vis. 6,5, šir. 2, deb. 5 mm; vis. 3 cm, šir. 3,5 cm, deb. 5 mm; DVT-1173 abcd. (Škiljan 2007, kat. 47)

113. ULOMAK TRBUHA MAJOLIČKOG VRČA
Plavoslikani ukrasni motiv tipa *a scaletta* na bijeloj pozadini; vis. 2,6 cm, šir. 2,8 cm, deb. 5 mm.

114. ULOMAK TIJELA S RUČKOM MAJOLIČKOG VRČA
Plavoslikani ukrasni motiv na bijeloj pozadini; vis. 5,5 cm, šir. 4,2 cm, deb. 3 mm.

PEĆNJACI

1. ULOMAK GLAZIRANOG KRUNIŠNOG PEĆNJAKA
Vis. 20,5 cm, šir. 15,5 cm, deb. 3 cm; 2 x DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 3, 4 r.d.; pr. br. GOT 177 i 176.

2. ULOMAK GLAZIRANOG KRUNIŠNOG PEĆNJAKA
Vis. 15,5 cm, šir. 12,8 cm, deb. 4 cm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 1, SJ 052, 9 r.d.; pr. br. GOT 183.

3. DIO GLAZIRANOG KRUNIŠTA PEĆI
Vis. 10, 5 cm, šir. 14,4 cm, deb. 3,5 cm; 2 x DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 3; pr. br. GOT 178.

4. REKONSTRUIRANI GLAZIRANI POLUCILINDRIČNI PEĆNJAK (S ODREZANIM POLUCILINDROM) I PUNOM PREDNJOM DEKORATIVNOM PLOČOM
Reljefno ukrašen s motivom dvoglavog orla na heraldičkom štitu; vis. 33,6 cm, šir. 23,5 cm, deb. 12 cm; DVT´08, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 3, SJ 004/005; 2 x DVT´08, RUSTIK, S - A/B, kvadrant O, SJ 020; DVT´09, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 2; DVT´08, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 1, pr. br. GOT 69; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 3, SJ 003; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 1; DVT´08, RUSTIK, S - B, kvadrant O, SJ 020; inv. br. DVT 1856.

5. REKONSTRUIRANI GLAZIRANI KUTNI PEĆNJAK
S punom prednjom dekorativnom pločom i dugim tijelom (tubusom), reljefno ukrašen s motivom rozete tipa I; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 1, SJ 052, 10. r.d.; vis. 27 cm, šir. 24,5 cm, deb. 14 cm; inv. br. DVT 1851.

6. REKONSTRUIRANI GLAZIRANI POLUCILINDRIČNI PEĆNJAK (S ODREZANIM POLUCILINDROM) I PUNOM PREDNJOM DEKORATIVNOM PLOČOM
Reljefno ukrašen motivom vladara na prijestolju (Fridrik III.), vis. 32,5 cm, deb. 10,5 cm, šir. 25 cm; DVT 08, S- B, kvadrant 1, SJ 037, 10. r.d.; inv. br. DVT 1279.

7. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen s gotičkom viticom; vis. 2,3 cm, deb. 1,3 cm, šir. 9 cm; DVT´09, RUSTIK, S- B, kvadrant 2, SJ 003, pr. br. GOT 13.

8. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen s gotičkom viticom; vis. 3,2 cm, deb. 1,2 cm, šir. 7,8 cm; VT´98, S - VI, kvadrant 1, SJ 167, pr. br. GOT 96.

9. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen s gotičkom viticom; vis. 4,2 cm, deb. 1,4 cm, šir. 6,1 cm; VT´95, S - 5, kvadrant 8-9/A-5, pr. br. GOT 98.

10. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen s gotičkom viticom; vis. 3,8 cm, deb. 1,9 cm, šir. 6 cm; VT´98, S - VI, kvadrant 7-10/A, SJ 70, pr. br. GOT 97.

11. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašenog s motivom rozete tipa II; vis. 11 cm, deb. 1,3 cm, šir. 7 cm; DVT´09, kula B, S - B, kvadrant 1; pr. br. GOT 133.

12. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašenog s motivom rozete tipa II; vis. 7,5 cm, deb. 1,3 cm, šir. 7,2 cm; DVT´09, S - B, kvadrant 1; pr. br. GOT 129.

13. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašenog s motivom rozete tipa II; vis. 7,2 cm, deb. 1,3 cm, šir. 6,7 cm; DVT´08, RUSTIK, S - B, kvadrant 1, SJ 037, 10. r.d.; pr. br. GOT 125.

14. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašenog s motivom rozete tipa II; vis. 6,8 cm, deb. 1,5 cm, šir. 7,5 cm; DVT´09, SJ. PRIG, S - A, kvadrant 1, SJ 001; pr. br. GOT 119.

15. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašenog s motivom rozete tipa II; vis. 6,7 cm, deb. 1,7 cm, šir. 6,5 cm; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 3, SJ 004/005; pr. br. GOT 128.

16. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašenog s motivom rozete tipa II; vis. 4,9 cm, deb. 1,2 cm, šir. 4,9 cm; DVT´09, kula B, S - A, kvadrant 2; pr. br. GOT 124.

17. ULOMAK DONJEG DIJELA GLAZIRANOG POLUCILINDRIĆNOG PEĆNJAKA SA SAČUVANIM RUBOM
Vis. 17,2 cm, deb. 11,3 cm, šir. 23,3 cm; DVT´08, RUSTIK, S - B, kvadrant 1, SJ 037, 10. r.d.; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 3, SJ 004/005; pr. br. GOT 97.

18. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Vis. 6,3 cm, deb. 1,4 cm, šir. 5,5 cm DVT´09, kula B, S – B, kvadrant 1; pr. br. GOT 132.

19. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Vis. 6,8 cm, deb. 2,1 cm, šir. 12 cm; DVT´08, RUSTIK, S – A/B, kvadrant 3, SJ 004/005; pr. br. GOT 139.

20. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen motivom srcolikih listova na vitici, vis. 4 cm šir. 6,6 cm, deb. 0,8 cm; bez signature; pr. br. GOT 120.

21. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Vis. 8,8 cm, deb. 5 cm, šir. 12,7 cm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 3, SJ 003; pr. br. GOT 50.

22. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PERFORIRANE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen motivom niza malih rozeta uz rub pećnjaka; vis. 6 cm, deb. 5 cm, šir. 6,5 cm; DVT´06, PR 1, kvadrant 14, SJ 002, N 118; pr. br. GOT 25.

23. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen motivom ljiljana i heraldičkog štita; vis. 4,3 cm, deb. 2 cm, šir. 5 cm; DVT´08, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 2, SJ 050; pr. br. GOT 17.

24. ULOMAK DONJEG RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA
Reljefno ukrašen motivom gotičke vitice s cvijetićima. Sačuvan dio okvira središnjeg motiva s gotičkom viticom (I. tip lava); vis. 12 cm, deb. 5,8 cm, šir. 26,2 cm; DVT´09, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 2, SJ 053, 9 r.d.; pr. br. GOT 4.

25. ULOMAK GLAZIRANOG PEĆNJAKA VIJENCA PEĆI
Reljefno ukrašen viticom s listićima (II. tip lava); vis. 12 cm, deb. 4,5 cm, šir. 13 cm; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 3, SJ 003, 4 r.d.; pr. br. GOT 90.

26. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom krošnje hrasta s plodovima (I. tip lava); vis. 7,7 cm, deb. 5,8 cm, šir. 1,3 cm; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 1, SJ 19; pr. br. GOT 8.

27. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom gotičke vitice (I. tip lava); vis. 3,3 cm, deb. 1,3 cm, šir. 4,5 cm; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 3, SJ 003; pr. br. GOT 167.

28. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom gotičke vitice s cvijetićima (I. tip lava); vis. 3,5 cm, deb. 1,2 cm, šir. 3,6 cm; DVT´09, RUSTIK, DVT´09, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 2, SJ 058; pr. br. GOT 6.

29. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom gotičke vitice s cvijetićima (I. tip lava); vis. 7 cm, deb. 3,1 cm, šir. 7,5 cm; DVT´09, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 1, SJ 020; pr. br. GOT 5.

30. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom lavlje brade (I. tip lava); vis. 5,7 cm, deb. 1,5 cm, šir. 5,6 cm; VT´95, S - V.

31. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom krošnje stabla (I. tip lava); vis. 3,6 cm, deb. 1,5 cm, šir. 4,5 cm; DVT´09, RUSTIK, S – A, kvadrant 1; pr. br. GOT 7.

32. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom stražnje lavlje šape (I. tip lava); vis. 5,8 cm, deb. 1,1 cm, šir. 3 cm; VT´95, S – V, DVT 1100 b.

33. REKONSTRUIRANI NIŠASTI GLAZIRANI PEĆNJAK S RELJEFNO UKRAŠENOM UNUTRAŠNJOSTI S PRIKAZOM NAVJEŠTENJA

Vis. 34 cm, deb. 10,5 cm, šir. 25 cm; DVT´08, S - B, kvadrant 1, SJ 037; DVT´08, RUSTIK, S - A/B, kvadrant 3, SJ 004/005, DVT´09, RUSTIK, S - D, kvadrant 1, SJ 037; DVT´09, RUSTIK, S - B, kvadrant 1; inv. br. DVT 1669.

34. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom plašta sv. Kristofora; vis. 10,5 cm, deb. 2,5 cm, šir. 9,2 cm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 1, SJ 052, 9. r.d.; pr. br. GOT 92.

35. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom stupa; vis. 6,3 cm, deb. 2,2 cm, šir. 3,5 cm; DVT´08, SJ. KRILO, tavan; pr. br. GOT 100.

36. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom gotičke vitice; vis. 6,3 cm, deb. 2,2 cm, šir. 3,5 cm; VT´95, S – 8, b. 1/A-D; pr. br. GOT 151.

37. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom listića (II. tip lava); vis. 7,5 cm, deb. 5,2 cm, šir. 17,5 cm; DVT´06, PR 1, kvadrant 1, SJ 002, N 82; pr. br. GOT 159.

38. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom donjeg dijela hrastovog stabla i prednjih lavljih šapa (II. tip lava); vis.10 cm, deb. cm, šir. 9,5 cm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 3, SJ 003, 4. r.d.; pr. br. GOT 163 i 168.

39. ULOMAK GORNJEG LIJEVOG RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom listića i krošnje hrasta (II. tip lava); vis. 9 cm, deb. 3,5 cm, šir. 11,6 cm; DVT´09, RUSTIK, S – B, kvadrant 3, SJ 003, 4. r.d.; pr. br. GOT 166.

40. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom lavlje brade (II. tip lava); vis. 7,2 cm, deb. 1,5 cm, šir. 7 cm; pr. br. GOT 10.

41. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom stražnje lavlje šape ili repa (?) (II. tip lava); vis. 3 cm, deb. 1,2 cm, šir. 4,3 cm; pr. br. GOT 15.

42. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom krošnje hrasta (II. tip lava); vis. 4,6 cm, deb. 1,4 cm, šir. 5,8 cm; DVT´09, SJ PRIGRADNJA, S-A, kvadrant 1, SJ 001; pr. br. GOT 164.

43. ULOMAK GLAZIRANOG PEĆNJAKA (MOŽDA TIP KRUNIŠNOG PEĆNJAKA)

Reljefno ukrašenog motivom drvočuvajučeg lava; vis. 7,5 cm, deb. 1,3 cm, šir. 6,5 cm; DVT´09, SJ PRIGRADNJA, S-A, kvadrant 1, SJ 001; pr. br. GOT 11.

44. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom lavlje brade (II. tip lava); vis. 3,8 cm, deb. 1 cm, šir. 5,5 cm; DVT´06, SJ. ZID, kontrafor - šuta; pr. br. GOT 12.

45. A. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom niza listića (II. tip lava); vis. 5,2 cm, deb. 1,4 cm, šir. 2,7 cm; DVT´09, SJ. PRIGRADNJA, S – A, kvadrant 1, SJ 001; pr. br. GOT 165.

45. B. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom niza listića (II. tip lava); vis. 7,6 cm, deb. 5,7 cm, šir. 7,7 cm; VT´98, p. E, b. D-E/1-2; pr. br. GOT 158.

46. A. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom niza listića (II. tip lava); vis. 3 cm, deb. 1,4 cm, šir. 8 cm; DVT´09, SJ. PRIGRADNJA, S – A, kvadrant 1, SJ 001; pr. br. GOT 162.

46. B. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom niza listića (II. tip lava); vis. 5 cm, deb. 2 cm, šir. 5 cm; DVT´06, PR 1, SJ. ZID, kontrafor - šuta; pr. br. GOT 153.

47. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom ruke viteza (sv. Juraj ?); vis. 4,3 cm, deb. 1,3 cm, šir. 7,1 cm; DVT´98, S-VI A/B, kvadrant 7-10/A-C, SJ 157, pr. br. GOT 147.

48. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen gotičkom viticom, vis. 6,3 cm, deb. 1,5 cm, šir. 9,5 cm; DVT´06, PR 2, kvadrant 1, SJ 004, N 155; pr. br. GOT 156.

49. ULOMAK RUBA PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Ukrašen gotičkom viticom; vis. 3,7 cm, deb. 0,8 cm, šir. 2,6 cm; VT´98, S-VI, kvadrant 7-10/A-C, SJ 157, pr. br. GOT 149.

50. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom ruke s štitom s motivom heraldičkog lava i završetkom koplja viteza, vis. 5,7 cm, deb. 1,4 cm, šir. 7,3 cm; DVT´06, SJ ZID, ŠUTA; pr. br. GOT 148.

51. ULOMAK PREDNJE GLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen motivom ruke i završetka koplja viteza; vis. 5,9 cm, deb. 1,5 cm, šir. 6,3 cm; DVT´06, SJ ZID, ŠUTA; pr. br. GOT 146.

52. REKONSTRUIRANI PEĆNJAK S PREDNJOM NEGLAZIRANOM DEKORATIVNOM PLOČOM I DUGIM TIJELOM (TUBUSOM)

Reljefno ukrašenom s prikazom okrunjenog vladara; vis. 19 cm, deb. 5,5 cm, šir. 18 cm; DVT´08, RUSTIK, S - A; kvadrant 2, SJ 058; inv. br. DVT 1292.

53. PEĆNJAK S PREDNJOM NEGLAZIRANOM DEKORATIVNOM PLOČOM

Reljefno ukrašem s prikazom dame s jednorogom; vis. 10,4 cm, deb. 5,9 cm, šir. 19,5 cm; DVT´06, S - 1, kvadrant – B3, SJ 005, PN 1; inv. br. DVT 1075. (Škiljan 2007, kat. 99)

54. ULOMAK PREDNJE NEGLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s motivom ljudskog lika u odjeći s aureolom; vis. 13 cm, deb. 4 cm, šir. 7,1 cm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 2, SJ 058, 10. r.d.; pr. br. GOT 423.

55. ULOMAK PREDNJE NEGLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s motivom dame u odjeći s naboranim rukavima, i aureolom, u pozadini se nazire nazupčani završetak srenjovjekvne arhitekture. Na stražnjoj strani djelomično sačuvan otisak prsta lončara; vis. 8,6 cm, deb. 3 cm, šir. 7,7 cm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 2, SJ 058; pr. br. GOT 424.

56. ULOMAK PREDNJE NEGLAZIRANE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s motivom kule; vis. 7 cm, deb. 2,6 cm, šir. 8,2 cm; bez signature; pr. br. GOT 32.

57. ULOMAK RUBA PREDNJE NEGLAZIRANE DEKORATIVNE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s motivom niza kvadrata; vis. 4,2 cm, deb. 2,1 cm, šir. 4 cm; bez signature.

58. ULOMAK PREDNJE NEGLAZIRANE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s motivom kule; vis. 5,3 cm, deb. 1,1 cm, šir. 4,5 cm; DVT´08, RUSTIK, S-A, kvadrant 2, SJ 058, 10.r.d.; pr. br. GOT 425.

59. ULOMAK PREDNJE NEGLAZIRANE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s motivom jednoroga (sačuvan rep); vis. 5,7 cm, deb. 1,5 cm, šir. 7,2 cm, pr. br. GOT 33.

60. ULOMAK PREDNJE NEGLAZIRANE PLOČE PEĆNJAKA

Reljefno ukrašen s fragmentarno očuvanim motivom – možda se nazire lik u klečećem stavu s naboranom odjećom; vis. 10 cm, deb. 4 cm, šir. 10,3 cm; bez signature; pr. br. GOT 34.

61. REKONSTRUIRNI NEGLAZIRANI KONSTRUKTIVNI ELEMENT KRUNIŠTA PEĆI U OBLIKU PINIJE

Vis. oč. 12,3 cm, pr. dna 6,3 cm, šir. 9,9 cm; inv. br. DVT 2188.

62. REKONSTRUIRNI JEDNOSTAVAN NEGLAZIRANI PEĆNJAK U OBLIKU LUKOVICE S RAVNIM VRHOM

Vis. 12,3 cm, pr. dna 7 cm, šir. 12 cm; inv. br. DVT 2189.

63. REKONSTRUIRNI JEDNOSTAVAN NEGLAZIRANI PEĆNJAK U OBLIKU LUKOVICE S ZAŠILJENIM VRHOM

Vis. oč. 18,8 cm, pr. dna 10,5 cm, šir. 16 cm; inv. br. DVT 2190.

64. REKONSTRUIRANI JEDNOSTAVAN NEGLAZIRANI POLUCILINDRIČNI PEĆNJAK
Vis. 14 cm, deb. 5 cm, šir. 9,7 cm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 060; inv. br. DVT 2191.

65. REKONSTRUIRANI ZDJELASTI NEGLAZIRANI PEĆNJAK S TROKUTASTIM OTVOROM
Vis. 9,3, cm, pr. dna 7,4, cm, šir. otvora 16,5 cm; inv. br. DVT 2192.

66. REKONSTRUIRANI ZDJELASTI PEĆNJAK S KVADRATNIM OTVOROM
Vis. 14,2, cm, pr. dna 12,2 cm, pr. otvora 19 cm; inv. br. DVT 2193.

67. REKONSTRUIRANI ZDJELASTI PEĆNJAK S KVADRATNIM OTVOROM
Vis. 13, cm, pr. dna 14,8 cm, pr. otvora 21 cm; inv. br. DVT 2194.

68. ULOMAK OPLATNE PLOČICE PEĆI
Vis. 10,7 cm, deb. 1,5 cm, šir. 17,8 cm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 062, 9. r.d.

69. ULOMAK OPLATNE PLOČICE PEĆI
Vis. 11,7 cm, deb. 1,2 cm, šir. 10 cm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 062.

70. ULOMAK OPLATNE PLOČICE PEĆI
Vis. 9,1 cm, deb. 1,6 cm, šir. 11,7 cm; DVT´09, RUSTIK, S-B, kvadrant 2, SJ 062, 9. r.d.

Literatura

ADAMČEK, Josip, KAMPUŠ, Ivan, Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću, Izvori za hrvatsku povijest, sv. 3, Zagreb 1976.

ADAMČEK, Josip, Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća, Zagreb 1980.

BADURINA, Anđelko (ur.), Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1979.

BALÁŠOVÁ, M., GRABOLLE, R., Funde Westsächisischen Steinzeugs in Nordwestböhmen (Kreis Chomutov), u: 42. Internationales Symposium Keramikforschung des Arbeitskreises für Keramikforcschung in Görlitz, vom 21. September bis 25. September 2009., Töpfereimuseum Raeren, Raeren 2010, 48-65.

BALOG, Zdenko, Znaci klesara i druge klesarske oznake u gotičkoj Lepoglavi, Lepoglavski zbornik 1994., Hrvatski kulturni i prirodni spomenici, knj. 38, Zagreb, 1995., 99-117.

BALOG, Zdenko, Lepoglavsko-ptujskogorska grupa i uloga Hermanna Celjskog u difuziji parlerijanske gotike u Hrvatskoj, Zbornik I. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, ur. Milan Pelc, Institut za povijest umjetnosti, 2004., 47-59.

BARABAS, S., Zrinyi Miklós a szigetvári hős életére vonatkozó. Levelek és okiratok. Codex epistolaris et diplomaticus comitis Nicolai de Zrinio 2, Monumenta Hungariae historica - Diplomataria 30, Budapest 1898.

BENKŐ, E., SZÉKELY, A., Középkori udvarház és nemesség a Székelyföldön, Budapest, 2008.

BLÜMEL, F., Deutsche Öfen, Der Kachelofen von 1480 bis 1910, Kachel- und Eisenöfen aus Deutschland, Österreich und der Schweiz, Süddeutscher verlag München, 1965.

VON BOJNIČIĆ, Ivan, Johann Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen, vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen, Golden marketing, Zagreb, 1995. [1899.]

BOŠKOVIĆ, Dora, DORAČIĆ, Damir, Mečevi viteškog doba u Hrvatskoj, mačevi razvijenog i kasnog srednjeg vijeka u zbirci oružja Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2009.
BRADARA, T., Nalazi kasnosrednjovjekovne i renesansne glazirane keramike u Istri (od 14. do 16. stoljeća), u: Histria Archaeologica, 32/2001, 31-53.
BRADARA, T., Kasnosrednjovjekovna i renesansna keramika s područja Istre, stolno posuđe od 14. do 16. stoljeća, Arheološki muzej Istre, Pula 2006.
ČIKARA, Duško, ČURIĆ, Anka, O prvotnom izgledu i dataciji velikotaborske utvrde. Peristil, 54/2011., 63-71.
ČIMIN, R., Keramički nalazi s utvrde Čanjevo, u: Utvrda Čanjevo, istraživanja 2003-2007., Visoko 2008., 121-189.
ČIMIN, R., Kasnosrednjovjekovni, novovjekovni i moderni keramički nalazi, u: Tarsatički principij, kasnoantičko vojno zapovjedništvo, (ur. N. Radić-Štivić, L. Bekić), Rijeka 2009., 333-375.
DEANOVIĆ, Ana, Glosar naziva u upotrebi srednjovjekovnog i renesansnog vojnog graditeljstva u Hrvatskoj, Utvrde i perivoji, Zagreb, 2001., 79-95.
DEANOVIĆ, Ana, Prilog Michelozza Michelozzija utvrđivanju Dubrovnika, Utvrde i perivoji, Zagreb, 2001.
DOBRONIĆ, Lelja, Zagrebačka biskupska tvrđa, Školska knjiga, Zagreb, 1988.
ENGEL, Pál , The Realm of St. Stephen, A History of Medieval Hungary 895-1526. London-New York, 2001.
ENGELBACH, K., Mittelalterliches Steinzeug in Wetzlar, u: 38. Internationales Hafnereisymposium des Arbeitskreises für Keramikforcschung in Töpfereimuseum Roeren, Töpfereimuseum Raeren, Raeren 2006, 132-138.
FIRNHABER, Fridrich, Beiträge zur Geschicte Ungerns uter der Regierung der Könige Wladislaus II. und Ludvig II. 1490-1456. Wien, 1849.
FISKOVIĆ, Cvito, Naši graditelji i kipari XV. i XVI. stoljeća u Dubrovniku, Zagreb, 1947.
FRANZ, R., Der Kachelofen, Enstehung und kunstgeschichtliche Entwicklung vom Mittelalter bis zum Ausgang des Klassizismus, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt Graz 1981.

GREGEROVÁ, M., HOLUBOVÁ ZÁVODNÁ, B., HLOŽEK, M., PROCHÁZKA, R., Naturwissenschafliche Erforschung der mittelalterlichen Keramik aus Brno und Loštice, u: Keramik und Technik, Internationale Fachtagung der ÖGM, 43. Internationales Symposium Keramikforcschung in Mautern an der Donau, September 2010., Österreichische Gesellschaft für Mittelalterarchäologie, Wien, 2011., 42-52.

GULIN, Ante, Povijest obitelji Rattkay, Genealoška studija i izvori 1400-1793, Zagreb, 1995.
GUŠTIN, M., Srednjeveške keramične čaše iz iskopavanj v mestu Celje, u: Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja. Zbornik mednarednega simpozija Celje, 27.-

29. maj 1998., Celje 1999., 249-260.
GUŠTIN, M., Celjske čaše, u: Srednjeveško Celje, Archaeologia Historica Slovenica III, (ur. Guštin, M.), Ljubljana 2001., 139-193.
GUŠTIN, M., Celjske čaše, u: Grofje Celjski, katalog razstave, Pokrajinski muzej Celje, Celje 1999., 105-111.
HERKOV, Zlatko, Građa za financijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske, I. svezak, Zagreb, 1956.
HERKOV, Zlatko, Prinosi za poznavanje naših starih mjera za dužinu i površinu, Zbornik JAZU, Zagreb, 1974.
HIRSCHLER, Ivana, MADIRACA, Vinko, Arheološko istraživanje unutrašnjosti prizemlja kule „C" dvora Veliki Tabor 2009. godine, Portal, 2, 2011., 223-237.
HOFER, N., SCHARRER-LIŠKA, G., Zur Erstellung einer Terminologie und Systematik der Mittelalterlichen und Neuzeutlichen Keramik in Österreich, u: 40. Internationales Hafnerei-Symposium des Arbeitskreises für Keramikforcschung in Obernzell, Bayern, vom 16. September bis 21. September 2007., Töpfereimuseum Raeren, Raeren 2008, 65-75.
HOLL, I., Középkori kályhacsempék Magyarországon I (Mittelalterliche Ofenkacheln in Ungarn I), Budapest Régiségei 17, Budapest 1957.
HOLL, I., A kaposszentjakabi kályhacsempék (Ofenkacheln von Szentjakab), Somogyi Múzeumok Közleményei II, 1975., 209-216.
HOLL, I., Köszeg vára a középkorban, Fontes Archaeologici Hungariae, Akadâemiai Kiadâo, Budapest, 1992.
HOLL, I., Fundkomplexe des 15. – 17. Jarhunderts aus dem Burgpalast von Buda, Varia Archaeologica Hungarica, Archäologisches Institut der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Budapest, 2005.
HORVAT, Anđela, Osvrt na parlerijansku radionicu u Zagrebu i na njezine odraze u sjevernoj Hrvatskoj, Iz starog i novog Zagreba, VI, Zagreb, 1984., 79-90.
HORVAT, M., Keramika, Tehnologija keramike, tipologija lončenine, keramični arhiv, Znanstveni institut Filozofske fakultete, Ljubljana, 1999.
HORVAT, Zorislav, Klesarske oznake, Peristil, 14.-15./1971.-1972., Zagreb, 109-116.
HORVAT, Zorislav, Klesarski znaci u Lepoglavi, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, god. XXII, br. 6, Zagreb, 1973., 24-25.
HORVAT, Zorislav, O gotičkim prozorima profanih objekata, Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, god. XXIV, br. 1-6, Zagreb, 1975., 115-134.
HORVAT, Zorislav, Gotička kula varaždinskog Starog grada, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske 6–7, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, 1980–81., Zagreb, 75-82.
HORVAT, Zorislav, Strukture gotičke arhitekture, Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, Zagreb, 1989.
HORVAT, Zorislav, Katalog gotičkih profilacija, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1992.

HORVAT, Zorislav, Heraldički štitovi gotičke arhitekture kontinentalne Hrvatske, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1996.
HORVAT, Zorislav, Prozori na burgovima XIII. – XV. st. u kontinentalnoj Hrvatskoj, Prostor, 5 (1997.), 1 (13), 43-60.
HORVAT, Zorislav, O dizanju kamenih blokova na gradilištima srednjeg vijeka, Naša katedrala 5, Zagreb, 2001., 15-19.
HORVAT, Zorislav, Vrata u burgovima kontinentalnog dijela Hrvatske, Prostor, 10 (2002), 1 (23), 11-19.
HORVAT, Zorislav, TKALČEC, Tatjana, Arhitektura i arhitektonska plastika burga Vrbovca kraj Huma na Sutli, Prilozi Instituta za arheologiju, 26/2009, Zagreb, 181-218.
HORVAT, Zorislav, Oprema i pojedinosti na burgovima kontinentalne Hrvatske, Prostor, 20 (2012), 1 (43), 3-19.
ILIJANIĆ, M., Kasnogotički pećnjaci iz varaždinske tvrđave, Urbanizam, graditeljstvo, kultura, Varaždin 1999., 263-267.
JAMBREŠIĆ, Andrija, Lexicon latinum. Zagreb, 1992. [1742.]
JURKOVIĆ, Ivan, Raseljena plemićka obitelj za osmanske ugroze: primjer Berislavića *de Werhreka de Mala Mlaka* (Dio prvi – Stjepan Berislavić Vrhrički i Malomlački), Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU 20, Zagreb 2002., 125-164.
KALTENBERGER, A., Mittelalterliche bis frühneuzeiteliche Keramik aus Mauternan der Donau, Ergänzungsheftezuden Jahresheftendes Österreichischen Archäologischen Institutes, Heft 4, Österreichisches Archäologisches Institut, Wien, 2003.
KALTENBERGER, A., Die Entwicklung der Keramik in Oberösterreich, u: 40. Internationales Hafnerei-Symposium des Arbeitskreises für Keramikforcschung in Obernzell, Bayern, vom 16. September bis 21. September 2007., Töpfereimuseum Raeren, Raeren 2008, 125-138.
KARBIĆ, Damir, Povijesni podaci o burgu Vrbovec (1267.-1524.). U: Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome (Deset sezona arheoloških istraživanja). Zagreb, 2010., 203-222.
KAUFFMANN, G., Das Einhorn wird gefangen, u: Die Kunst des 16. Jahrhunderts, Propyläen Kunstgeschichte, Bd. 8, Propyläen Verlag Berlin, 1970.
KELLER, C., Gefässkeramik aus Basel, Untersuchungen zur spätmittelalerlichen und frühneuzeitlichen Gefässkeramik aus Basel, Typologie - Technologie – Funktion – Handwerk - Text , Archäologische Bodenforchung des Kantons Basel – Stadt, Basel 1999.
KELLER, C., Gefässkeramik aus Basel, Untersuchungen zur spätmittelalerlichen und frühneuzeitlichen Gefässkeramik aus Basel, Typologie - Technologie – Funktion – Handwerk - Katalog , Archäologische Bodenforchung des Kantons Basel – Stadt, Basel 1999.
KLAIĆ, Nada, Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone. Celje 1982.

KLAIĆ, Nada, Zagreb u srednjem vijeku. Zagreb, 1982.
KLAIĆ, Vjekoslav, Krčki knezovi Frankopani. Rijeka, 1991 [1901.]
KLAIĆ, Vjekoslav, Popis ratne daće u Slavoniji 1543. godine, Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva 9, Zagreb 1907., 74-94.
KLAIĆ, Vjekoslav, Krapinski gradovi i predaje o njima. Vjesnik HAD, n. s. X., 1908/9.
KLAIĆ, Vjekoslav, Povijest Hrvata II. Zagreb, 1974.
KLAIĆ, Vjekoslav, Povijest Hrvata III. Zagreb, 1974.
KLAIĆ, Vjekoslav, Povijest Hrvata, IV. Zagreb, 1974.
KLEMM, M., ŠIMEK, Marina, TEŽAK, S., *Iz srednjega u novi vijek, varaždinski stari grad i projekt Bastion,* Gradski muzej Varaždin, Varaždin 2008.
KLUTTIG-ALTMAN, R., Von der Drehscheibe bis zum Scherbenhaufen, Lepiziger keramikdes 14. Bis 18. Jarhunderts im Spannungsfeld von Herstellung, Gebrauch und Entsorgung, LandesamtfurArchaologie mit LandesmuseumfurVorgeschichte, Dresden 2006.
KRABATH, S., Die Entwicklung der Keramik im FreistaatSachsenvomspätenMittelalter bis indas 19. Jarhundert, u: Keramik in Mitteldeutschland – Stand der Forschung und Perspektiven, 41. Internationales Hafnerei-Symposium des Arbeitskreises für Keramikforcschung in Dresden, Deutchland, vom 21. September bis 27. September 2008., 35-171.
KRONES R., V. MARCHLAND, Franz, Die Freien von Saneck und Ihre Chronik als Graffen von Cilli. Zweiter theil. Die Cillier Chronik. Graz, 1883.
KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Ivan, Krapina. (Ivan Standl Fotografijske slike iz Dalmacije, Hrvatske i Slavonije. 1870).
LASZOWSKI, Emilij, Porodica Ratkaja, Prosvjeta, Zagreb, 1895., br. 5 (146-148), br. 6 (176-179), br. 7 (203-207) i br. 8 (239-241).
LASZOWSKI, Emilij, Ban Jan Vitovac, Prosvjeta, Zagreb, 1898., br. 1 (27-32), br. 2 (67-71), br. 3 (101-103) i br. 4 (118-122).
LASZOWSKI, Emilij, Hrvatske povijesne građevine I. Zagreb, 1902.
LASZOWSKI, Emilij, Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Monumenta Habsburgica regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae 2, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium 38, Zagreb 1916.
LOSKOTOVÁ, I., MENOUŠKOVÁ, D., PAVLÍK, Č., VITANOVSKÝ, M., Krása, která hřeje, výběrový katalog gotických a renesansčních kachlů Moravy a Slezska, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, Uherské Hradiště 2008.
MAJER, Krasanka, MAVAR, Ramona, Oslikana pročelja velikotaborskog palasa. Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 31/32, 2007/2008., 147-159.
MÁLYUSZ, Elemér, A Szlavoniai és Horvátországi középkori pálos kolostorok oklevelei az Orsz. levéltárban [Isprave srednjovjekovnih slavonskih i hrvatskih pavlinskih samostana u Državnom arhivu], Levéltári Közlemények 3, Budapest 1925., 100-191.
MARTINDALE, Andrew, Gothic Art, Thames & Hudson, London, 1985.

MAŠIĆ, Boris, Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi, Muzej grada Zagreba, katalog izložbe, Zagreb, 2002.
MAŠIĆ, Boris, Grbovlje na kasnogotičkim pećnjacima iz zagrebačke radionice na Novoj Vesi, u: *Numizmatičke vijesti*, god. 44, br. 1(55), 151-156.
MAŽURANIĆ, Vladimir, Pravno-povijesni rječnik. I., Zagreb, 1975 (pretisak).
MEYER, Therese, Die Grafen von Cilli als Erben der Grafen von Ortenburg Zur Geschichte Kärtntens 1377.-1524., u: Celjski grofje, stara tema-nova spoznaja. Celje, 27.-29. maj 1998.
MILETIĆ, Drago, Velikotaborski palas – rezultati istraživanja i problem nove namjene. Peristil, 39/1997., 93-110.
MIRNIK, Ivan, Krapinski srebrnjaci bana Jana Vitovca. Nova značajna akvizicija Arheološkoga muzeja u Zagrebu. Kaj, 4/5 1999., 99-107.
NOVAK, Silvije, Istraživanje slojevitosti gradnje i obnova dvorca Miljana. U: Silvije Novak, Marija Mirković, Dvorac Miljana. Zagreb, 1992.
OSTROGORSKI, Georgije, Historija Vizantije. Beograd, 1969.
PAVLAKOVIĆ, Ida, ŠKILJAN, Ivana, Najranija svjedočanstva o zanatskim djelatnostima na arheološkim lokalitetima, u: Tradicijski i umjetnički obrti Krapinsko-zagorske županije, (ur. G. Horjan), Obrtnička komora Krapinsko-zagorske županije, Muzeji Hrvatskog zagorja, Krapina, 2011., 12-22.
PEIĆ ČALDAROVIĆ, Dubravka, Heraldička ostavština grofova Celjskih na području sjeverne Hrvatske, Zbornik mednarodnega simpozija „Celjski grofje, Stara tema – nova spoznanja“, Celje, 1998., 201-210.
PETKOVIĆ, Milovan, Ratkaji velikotaborski u hrvatskoj povijesti i kulturi 1502-1793. u povodu 200-te obljetnice izumrća. Grad Veliki Tabor, 11. rujna – 10. listopada 1993., 41-57.
PREDOVNIK, Katja, Trdnjava Kostanjevica na Starem gradu nad Podbočjem, Archaeologia Historica Slovenica IV, Ljubljana 2003.
PRISTER, Lada, Susedgrad ili nedovršena priča o jednom gradu, katalog izložbe, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 1998.
PRISTER, Lada, Klesarske oznake Starog grada Varaždina, Trakošćana i Velikog Tabora, 2012., Izdanja Hrvatskog arheološkog društva, sv. 28, Varaždin, 2012., 251-258.
RADIĆ, Mladen, BOJČIĆ, Zvonko, Srednjovjekovni grad Ružica, Katalog izložbe, Muzej Slavonije Osijek, Osijek, 2004.
ROTH HEEGE, E., Ofenkeramik und Kachelofen, Typologie, Terminologie und Rekonstruktion, Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Band 39, Basel, 2012.
RUPEL, Mirko, Valvasorjevo berilo. Ljubljana, 1969. Prilog VIII. Zemljovid Hrvatske – Dvanaesta knjiga.
SEKELJ IVANČAN, T., Kasnosrednjovjekovne keramičke čaše iz Sokolovca, Rudina – Čečavca i Kapan – Ivanc*a,* u: Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, 13-14, 1996-1997., 161-177.

SEKELJ IVANČAN, T. / TKALČEC, Tatjana, Kasnosrednjovjekovna stolna keramika s nekih gradišta iz okolice Kutine i Garešnice, u: Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, 19, 2002., 165-194.
SEKULIĆ GVOZDANOVIĆ, Sena, Arhitekt i njegov nacrt u srednjem vijeku II. Zapad, Prostor 9 (2001.), 2 (22), 101-117.
SRŠA, Ivan, Međimursko graditeljstvo u doba celjskih grofova, Zbornik mednarodnega simpozija „Celjski grofje, Stara tema – nova spoznanja", Celje, 1998., 349-361.
SRŠA, Ivan, Kasnogotičke zidne slike u crkvi sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom. Peristil, 2009., 125-142.
SRŠA, Ivan, Imaju li zidne slike u crkvi sv. Ivana u Ivaniću Miljanskom i skriveno značenje?. Kaj, 1-2, 2009., 61-91.
STAHULJAK, T., KLOBUČAR, O., Pećnjaci starih gradova Samobora i Susedgrada, *Tkalčićev zbornik II/1958,* Zagreb 1958., 205-242.
SZABO, Gjuro, Izvještaj o radu Zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji u godini 1911. Vjesnik HAD, Nova serija, XII. Zagreb, 1912.
SZABO, Gjuro, Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji. Zagreb, 1920.
ŠERCER, Marija, Oružje u prošlosti, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1980.
ŠIŠIĆ, Ferdo, Hrvatski saborski spisi. Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae 2, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalim 36, Zagreb 1912.
ŠIŠIĆ, Ferdo, Hrvatski saborski spisi. Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae 3, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalim 39, Zagreb 1916.
ŠIŠIĆ, Ferdo, Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama s Turcima (1473-1496). Starine JAZU, knjiga XXXVII. Zagreb, 1934., 286.
ŠKILJAN, Ivana, Veliki Tabor u svjetlu arheoloških otkrića, u: Veliki Tabor u svjetlu otkrića (ur. G. Horjan), katalog izložbe, Desinić, 2007., 34-74.
ŠKILJAN, Ivana, Arheološka istraživanja utvrde Donja Stubica – Stari grad, u: Osamsto godina pisanoga spomena Stubice, Kajkaviana – Grad Donja Stubica, Donja Stubica 2011., 71-140.
ŠKILJAN, Ivana, Typenkatalog der Ofenkeramik und der Ofenbauteile mit internationalem Glossar – Kroatisch, u: Roth Heege, E., Ofenkeramik und Kachelofen, Typologie, Terminologie und Rekonstruktion, Schweizer Beiträge zur Kulturgeschichte und Archäologie des Mittelalters, Band 39, Basel, 2012., 213-319.
ŠPOLJAR, Davor, Zaštitna arheološka istraživanja na trasi elektroenergetskog voda kod Dvora Veliki Tabor, Obavijesti, god. XLII, br. 3, Hrvatsko arheološko društvo, Zagreb, 2010., 60-70.
ŠURINA, Edita, Klesarske oznake na Velikom Taboru, Portal, Godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda, 2/2011, Zagreb, 2011., 25-33.

TAMASÍ, J., Verwandte Typen im schweizerischen und ungarischen Kachelfundmaterial in der zweiten Häfte des 15. Jarhunderts, Veszprem 1995.
TELEKI, J., Hunyadiak kora Magyarországon, sv. 12, Emich Gusztáv, Pest 1857.
TEŽAK, S., ŠIMEK, Marina, LIPLJIN, T., Županija varaždinska u srednjem vijeku, katalog izložbe, Gradski muzej Varaždin, Varaždin 1999.
TKALČEC, Tatjana, Gotičke keramičke čaše iz Glogovnice i Ivanca Križevačkog kraj Križevaca i Gudovca kraj Bjelovara, u: Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, 18, 2001., 213-234.
TKALČEC, Tatjana, Kuhinjska i stolna keramika iz stambenog dijela burga Vrbovca u Klenovcu Humskome, u: Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 3.s., XLIII, 2010., 455-476.
TKALČEC, Tatjana, Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome, Muzeji Hrvatskog zagorja, Institut za arheologiju, Zagreb, 2010.
TOMAN, Rolf (ur.), Gothic, Architecture, sculpture, painting, Ullmann &Könemann, München, 2007.
TOMANIČ-JEVREMOV, M., Ormož, u: Drobci nekega svakdana, Archaeologia Historica Slovenica 2., ur. Guštin, M. / Predovnik, K., Ljubljana, 1997., 107-139.
VEKIĆ, Amelio, Arheološka istraživanja u Velikom Taboru. U: Veliki Tabor u svijetlu otkrića. Dvor Veliki Tabor – Desinić. 2007, 23-33.
VOIT, P, HOLL, I., Old Hungarian stove tiles, Budapest 1963.
VON ZABERN, Philipp, Sigismundus Rex et Imperator, Kunst und Kultur zur Zeit Sigismunds von Luxemburg 1387-1437, Budapest-Luxemburg, 2006.
VUKIČEVIĆ-SAMARŽIJA, Diana, Gotičke crkve Hrvatskog zagorja. Zagreb, 1993.
WHEATLEY, Abigail, The Idea of the Castle in Medieval England. York Medieval Press, 2004.
ZGLAV-MARTINAC, H., Ulomak do ulomka… Prilog proučavanju keramike XIII.-XVIII. stoljeća iz Dioklecijanove palače u Splitu, Muzej grada Splita, Split, 2004.
ZGLAV-MARTINAC, H., Kasnosrednjovjekovna i novovjekovna keramika s premazom s lokaliteta Plemićki grad Vrbovec, u: Tkalčec, T., Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome, Deset sezona arheoloških istraživanja, Institut za arheologiju, Muzeji Hrvatskog zagorja, Zagreb, 2010., 223-233.
ZLATUNIĆ, R., Nastanak gline, tehnologija i mineralogija keramike, u: Histria archaeologica, 36/2005, 61-114.
ZUPANIČ SLAVEC, Zvonka, Družinska povezanost grofov Celjskih, Ljubljana, 2002.
ŽMEGAČ, Andrej, Veliki Tabor – interpretacija arhitekture, Radovi Instituta za povijest umjetnosti. 16 (1992), 67-75.
ŽMEGAČ, Andrej, Vlastelinski grad Veliki Tabor., Krapinsko-zagorska županija, sakralna arhitektura s inventarom, feudalna arhitektura, spomen obilježja. Zagreb, 2008., 147-150.

IZVORI

Codex Diplomaticus XVIII.. Zagreb, 1990.
ČIMIN, R., Stolno posuđe od 15. do 18. st. na području sjeverozapadne Hrvatske, magistarsko delo, Univerza na primorskem, Faklulteta za humasnitične študije Koper, Koper, 2008.
JURKOVIĆ, Ivan, The Fate of the Croatian Noble Families in the Face of Ottoman Advance, doktorska disertacija, Budimpešta: Central European University 2004.
PAVLAKOVIĆ, Ida, Završni izvještaj, Arheološko iskopavanje Dvor Veliki Tabor – MHZ, kula D, listopad 2008. - lipanj 2009.
PLEŠE, Tajana, Stari grad Garić-grad, Izvještaj o provedenim arheološkim istraživanjima u 2010. godini (I. i II.), Arhiv HRZ-a
VALJATO-FABRIS, Marija, MATICA, Blanda, MILETIĆ, Drago, NOVAK, Silvije, VELNIĆ, Josip, Veliki Tabor, Elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na peterokutnoj kuli-palasu i pročeljima dvorišnih trijemova, Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb, 1996.
ŽMEGAČ, Andrej, Veliki Tabor – razvoj i značenje, magistarski rad, Filozofski fakultet, Zagreb, 1991
Fotodokumentacija Dvora Veliki Tabor (foto: Siniša Žnidarec), 2008.
HRVATSKI DRŽAVNI ARHIV, DMV.
Kaptolski arhiv u Zagrebu (KAZ), protokol br. 153/II..
WEB: http://www.arcanum.hu/english/
BALDINI, Marino, Peterokutna kula, ključ grada Poreča. 2004.http://www.kula-porec.com.hr/kula1.html (26.6.2012.)
www.burgenseite.com (6.9.2012.)
www.gradovi.net (20.8.2012.)
HERBERT, Ban, MIRNIK, Ivan, Die Münzen des Jan Vitovec de Gereben. Numismatische Zeitschrift (0250-7838) 108-109 (2001); 105–124. http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=118867 (12.6.2012)
A mecénások, str. 52 i 72.: http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf5770.pdf (25.6.2012.)
MELIS, Katrine, I castelli litoranei del guidicato di gallura. 2009/2010. http://eprints.uniss.it/4996/1/Melis_K_Castelli_litoranei__de_l_giudicato.pdf.pdf (25.6.2012)
VASILEF A., A History of the Byzantine Empire, The Fall of Byzantium. 2007, str. 5. http://www.ellopos.net/elpenor/vasilief/constantine-xi-capture-of-constantinople.asp?pg=8 (26.6.2012.)

mhz